Avaldame sügavat tänu abi eest
raamatu väljaandmisel
Pühtitsa kloostri heategijatele
Nikolai Ossipenkole
Konstantin Sintsovile
Maksim Liksutovile
Dmitri Matvejevile
Maksim Tšerkassovile
Aga samuti
Moskva Jumalaema Kaitse kiriku kleerikule,
kirikuajaloolasele ja -kirjanikule
diakon
Georgi Malkovile

PÜHENDATUD
PÜHTITSA KLOOSTRI
SEITSMENDA EESSEISJA
SEEMANUNN
VARVARA (TROFIMOVA)
HELGELE MÄLESTUSELE

Игумения Варвара

VAIMULIKKONNA, IGUUMENJATE, KLOOSTRIÕDEDE JA ILMALIKE INIMESTE MÄLESTUSED

SKEEMAIGUUMENJA VARVARA (TROFIMOVA) ELUST JA TÖÖDEST

Игумения

за святое послушание

Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse nunnakloostri

KIKEMÄE
2014

ИС 12 –210–0918
Lubatud trükki
Vene Õigeusu Kiriku
Kirjastusnõukogu poolt

Koostajad: iguumenja Filareta (Kalatšova), V. Timkina

Väljaanne on pühendatud kogu Vene Õigeusu Kirikus XX sajandi teisel poolel ja XXI sajandi algul laialdaselt tuntud, Eestimaal asuva Pühtitsa kloostri seitsmenda eesseisja, skeemaiguumenja Varvara (Trofimova) helgele mälestusele.

Emake Varvara oli väärikas näide meie päevade nunnaelust. Ta võttis üle Venemaal ammustest aegadest välja kujunenud nunnaelupidamise traditsioonid ning hoidis neid pühalt alal, järgides neid ise ning andes oma vaimulikku ja praktilist kogemust edasi ka järgmistele põlvkondadele.

Raamatu aluseks on skeemaiguumenja Varvara jutustused oma elust ning nende inimeste meenutused, kes teda isiklikult tundsid ning temalt nõu ja abi said.

Käesoleva väljaande eripäraks on kloostrikoroonika, mitmesuguste ametlike dokumentide, kloostri aastaaruannete ja Emakese Varvara enda isikliku teenistuskirja väljavõtete laialdane avaldamine. Esimest korda lugejale esitatuna täiendavad need dokumendid oluliselt Emakesele pühendatud meenutusi, andes tunnistust suurepärase iguumenja ammendamatust tööarmastusest ning tema elu äärmisest sündmusterohkusest nii riikliku ateismi rasketel aastatel kui ka õigeusu uue taassünni perioodil.

Raamat on mõeldud kõige laiemale lugejaskonnale.

ISBN 978-9949-9357-8-9
© Koostamine, dokumentide avaldamiseks ettevalmistamine,
tekst — Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalne nunnaklooster, 2014
© Makett, kujundus — Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalne
nunnaklooster, 2014
© © Tõlge — Püha Issidori Õigeusu Kirjastusselts, 2014

MOSKVA JA KOGU VENEMAA PATRIARH KIRILL

PÜHTITSA JUMALAEMA UINUMISE STAVROPIGIAALSE NUNNAKLOOSTRI EESEISJA, SKEEMAIGUUMENJA VARVARA (TROFIMOVA) MÄLESTUSELE PÜHENDATUD RAAMATU LUGEJAILE

Kallid vennad ja õed!

See raamat on pühendatud XX sajandi tuntud usuvägilase, Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse nunnakloostri eesseisja, igavesti meenutatava emakese Varvara eluteele.

Valentina Trofimova (tulevane nunn Varvara) sündis väikeses Tšudovo linnas, mis asub Novgorodi oblasti põhjaosas. Ta elas üle sõjaaja raskused ja kannatused, sealhulgas ka evakuatsiooni, ning otsustas juba üpris noores eas, 22 aastaselt, pühendada oma elu täielikult Jumalale, olles astunud kuuletujana Eestimaa Pühtitsa kloostrisse. Kuue aasta pärast tegi Issand ta vääriliseks vastu võtma nunnapühitsust, milles talle anti nimi püha suurmärter Varvara auks.

1968. aasta oli tähelepanuväärne muutuste poolest Pühtitsa kloostri elus: Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksi (Simanski) korraldusega määrati nunn Varavara selle eesseisjaks. Ning neid kohustusi täitis ta hoolsalt üle neljakümne aasta kuni oma surmani, mis saabus 2011. aastal. Palju jõudu kulutas

Emake tema hooleks usaldatud kloostri heakorrastamiseks. Ent tema jõupingutuste tulemusel ei muutunud üksnes kloostri välisilme. On tähtis märkida, et kõrvuti hoole kandmisega kirikute kaunistamise ja majanduselu organiseerimise eest vajalikul tasemel ei jäetud tähelepanuta ka arvukaid palverändureid, kes voolasid siia kokku erinevatest riikidest vaimuliku lohutuse ja toetuse saamiseks, et palvetada Pühtitsa imettegeva Kõigepuhtama Neitsi ikooni ees. Tõeliselt kristlik hoolitsus õdede eest ja tõeliselt sõbralik suhtumine kõikidesse kloostrisse saabunud inimestesse, mida iguumenja üles näitas, lõid kloostris erilise armastuse, rahu ja rõõmu õhkkonna.

Mulle on jäänud eredad lapsepõlvemuljed Jumalasünnitaja Püha mäe külastamisest koos vanematega, palvelisest osalemisest korrakohastes jumalateenistustes. Juba vanemas eas on mul korduvalt tulnud viibida selles kloostris, ning praegugi meenutan ma vaibumatu südamesoojusega seal veedetud päevi, mis olid täidetud vaimuliku keskendumise ja rahuga.

Loodan, et see raamat aitab lugejal tundma õppida lihtsa, hea ja osavõtliku inimese elu, kes on üles kasvatanud palju jumalakartlikke õdesid. Praegusel ajal juhatavad paljud neist nunnakloostreid üle kogu Püha Venemaa, viies seal ellu ning arendades Pühtitsa nunnaelupidamise rikkaid traditsioone ning andes eeskuju Jumala agara teenimisega—eeskuju, mida nõnda vajab kaasaegne ühiskond. Just seepärast ongi antud raamatu ilmumine tänasel päeval nii kaalukas.

Issanda õnnistus ja Taevase Kuninganna Kaitse olgu ikka teie peal.

+ Peeter

Sisukord

I OSA

SKEEMAIGUUMENJA VARVARA ELUTEE

Iguumenja Filareta (Kalatšova), Pühtitsa kloostri eesseisja
Nunnaelukutsumus 17

V. Ivanova. Minu mälestused Emake iguumenja Varvarast 54

Iguumenja-kloostriehitaja 76

Emakest meenutab Jeruusalemma Gornenski kloostri eesseisja, iguumenja Georgia (Štšukina) 76

„Taevase Kuninganna teenija...“ 103

Õnnis elulõpp 129

Märkused 148

II OSA

JA TEMA MÄLESTUS JÄÄB PÕLVEST PÕLVE
Vaimulikkonna ja iguumenjate mälestused

Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Kornelius (Jakobs)
Skeemaiguumenja Varvara mälestuseks 161

Rostovi ja Novotšerkasski metropoliitt Merkuuri (Ivanov)
Emakesest skeemaiguumenjast Varvarast 165

Narva ja Peipsi-äärse piiskop Laatsarus (Gurkin)
Emakese Varvara emalik hoolitsus ja armastus 177

Kamenski ja Alapajevski piiskop Sergi (Ivannikov)
Iguumenja Varvara minu saatuses 181

Arhimandriit Tihhon (Ševkunov), Moskva Issanda Teplisseviimise (Sretenski) kloostri eesseisja
Kristlik võit 189

Munkpreester Siimeon (Tomatšinski), Moskva Issanda Templisseviimise kloostri elanik
Emake 190

Ülempreester Vladimir Antonov, Moskva Nikita väravate juures asuva Taevaminemise kiriku vaimulik
Emakesest ja Pühtitsast minu elus 195

Ülempreester Andrei Mihhailov, Moskva Ragoža eeslinnas asuva Radoneži vaga Sergi kiriku vaimulik
Jumala armulikkus, mis ilmutas end Pühtitsa kloostris minu naise tervenemise ja Emakese skeemaiguumenja Varvara surma kaudu 199

Ülempreester Artemi Vladimirov, Moskva Krasnoje Selos asuva Kõikide Pühakute kiriku esipreester
Emakese Varvara kingitused 202

Ülempreester Anatoli Pahmutov, Moskva piiskopkonna Dmitrovi praostkonna Peremilovo küla Taevaminemise kiriku esipreester
„Kallis on Issanda meelest Tema vagade surm“ 211

Ülempreester Sergi Danilin, Jaroslavi piiskopkonna Rostovi praostkonna Vassilkovo küla Püha Prohvet Eelija kiriku esipreester
Emake — Armastus 214

Iguumenja Filareta (Smirnova), Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse nunnakloostri Moskva abikloostri eesseisja
Emake Varvara kui Jumala väljavalitu 221

Iguumenja Gavriila (Gluhhova), Grodno Jumalasünnitaja Sündimise nunnakloostri eesseisja
Tema vooruste pärg 223

Skeemanunn Varvara (Šiško), Grodno Jumalaema Sündimise nunnakloostri elanik
Kuuletuja Valentina iguumenjalikust vaimuväest 230

KLOOSTRIÕDEDE MÄLESTUSED

Skeemanunn Jevstafia (Karasjova)
Jumala väljavalitu 235

Nunn Alipia (Viires)
Seismine 239

Nunn Panteleimona (Kitšatova)
Emakese õppetunnid 243

Nunn Serafima (Nikitjuk)
Minu vaimulik ema 245

Nunn Viktorina (Petrova)
Emake 248

Nunn Jelisaveta (Gudkova)
„Minu kõige tõelisem kelliateenija“ 252

Nunn Sergia (Komissarova)
Lase puhata tema hinge ühes õigetega 255

Nunn Mefodia (Ložetšnikova)
„Aga õiged elavad igavesti...“ 259

Nunn Gavriila (Leontjeva)
Mõni sõna Emakesest 263

Nunn Jevfrosinia (Gorbarenko)
Meie Emakese heategudest 265

Nunn Selafiila (Sinelnikova)
See on Teile, kallis Emake 267

Nunn Nazaria (Vassiljeva)
Kõige kallim ja lähedasem inimene 275

Nunn Ignatia (Titova)
Emakese tarkus 276

Nunn Jevlalia (Sinelnikova)
Emakesest 279
Kõik, kel on eluõhku, kiitku Issandat! 283

Kuuletuja Olga (Kurenkova)
Emakese tahteavaldused ja õpetussõnad 284

PALVERÄNDURITE MÄLESTUSED

Galina Levitskaja,
Moskva Bogorodski Issanda Muutmise kiriku koguduse liige
Minu tõelisest vaimulikust emast 291

Irina Rakša,
Moskva kirjanik, Kirjanike ja Ajakirjanike Liidu liige
„Issand ajab kõik korda...“ 293

Galina Tšiginskaja, Sankt-Peterburi näitlejanna
Me oleme ajutiselt lahus, kallis Emake 303

Viktor Arna, Tallinna õigeusklik ettevõtja
Iguumenja Varvara minu elus 311

Natalja Kuzina, Tallinna lastekoori „Raduga“ dirigent
Meie vaimulik häll on Pühtitsa 314

Pjotr Kirillov,
Tallinna Neeva Aleksandri peakiriku koguduse liige
Meie imeline Emake iguumenja 319

Jelena Strelkova,
Tallinna Neeva Aleksandri peakiriku koguduse liige
Emake Varvara minu elus 320

Veera Lagor,
Tallinna Ristija Johannese kiriku koguduse liige
Ettekuulutus 322

Niina Moissejeva,
Narva Ülestõusmise peakiriku koguduse liige
Minu jaoks on ta rohkem kui elu 324

Monika Tinno, Illuka vallavalitsuse sekretär
Minu jaoks on ta rohkem kui elu 326

Lisad

DOKUMENDID SKEEMAIGUUMENJA
VARVARA ELUST, TÖÖDEST JA ÕNDSAST ELULÕPUST

Tähtsmate elusündmuste kronoloogia koos teenistuskirjaga osalemine kiriklikel pidustustel ja konverentsidel 337

Pühtitsa kloostris iguumenja Varvara ajal teostatud ehitus-, remondi- ja restaureerimistööde aruandedokumendid 349

Andmed Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse nunnakloostri eesseisja iguumenja VARVARA (Trofimova) autasude, aukirjade ja diplomite kohta 391

Kaastundeavaldused surma puhul 402

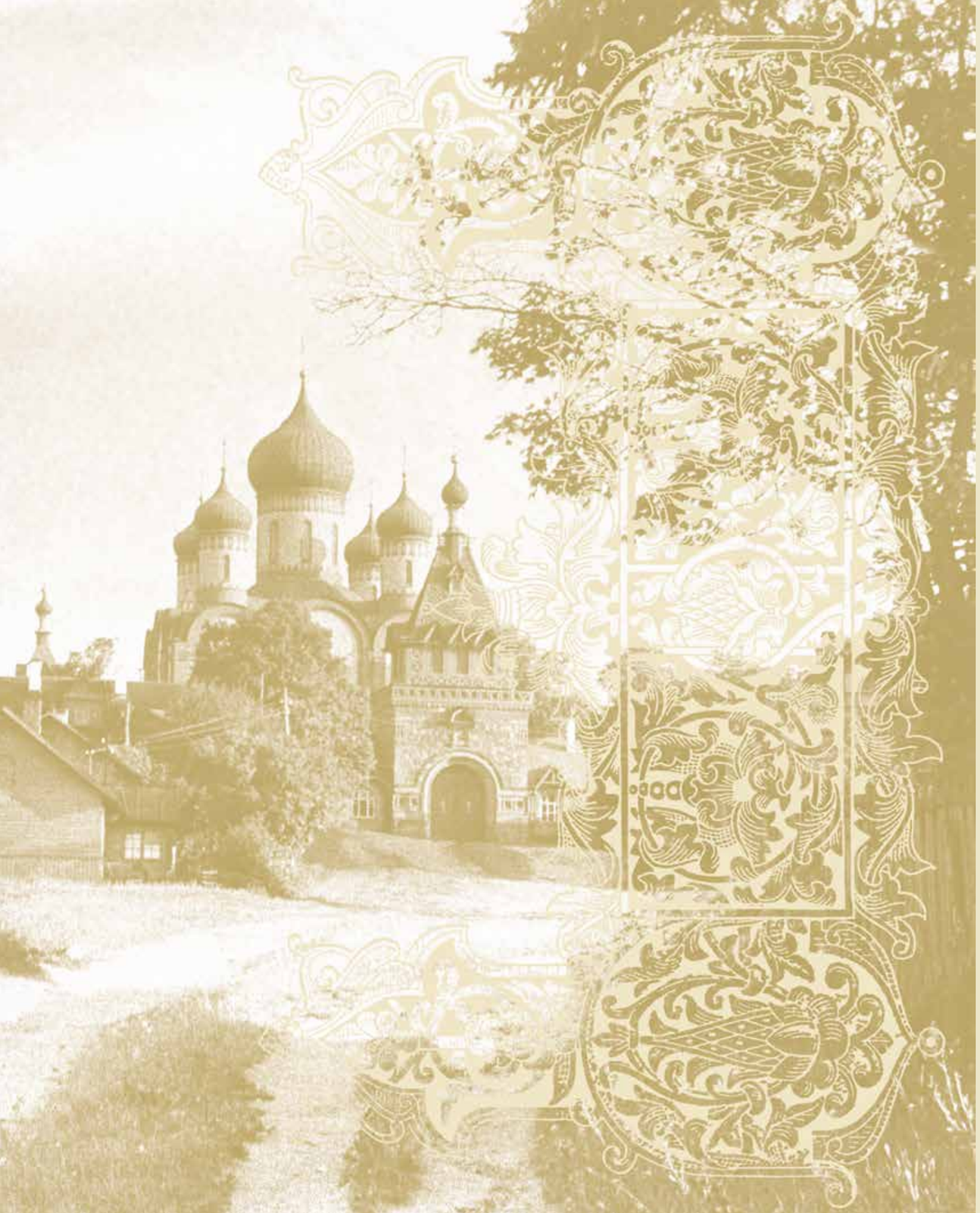

I. OSA

KEEMANUMM
VARVARA ELUTEE

NUNNAELUKUTSUMUS

IGUUMENJA-KLOOSTRIEHITAJA

„TAEVASE KUNINGANNA TEENIJA...“

ÕNNIS ELULÕPP

Валентина Трофимова со своей мамой Марией Никитичной
1947–1949 годы

Iguumenja Filareta (Kalatšova),
Pühtitsa kloostri eesseisja

Nunnaelukutsumus

Näidata lugejale nunnaelu kogu selle täiuses ja kogu tõepärasuses on peaaegu võimatu. Nunnavägitöö, pealegi selline, mida teeb inimene, keda võib ilma igasuguse liialduseta nimetada suureks, jääb alati tabamatuks saladuseks. Kui hästi ja lähedalt me ka poleks tundnud skeemaiguumenja Varvarat (Trofimova), oli tema hing oma põhilistes ilmingutes ümbritsevate inimeste eest suletud. Muidugi, me võime ja peamegi üritama seda hinge mõista, sealjuures järele andmata mistahes fantaasiate ja ilustamise ahvatlusele. Ent peamine, mida tuleks kohe märkida: meie Emake—see oli inimene, kellest tahaks rääkida oleviku, mitte mineviku vormis. On ta ju kõikide jaoks, kes teda tundsid, ALATISELT MEENUTATAV. Nagu iga vaimuliku usuvägilase elu, nii ei katkenud ka tema oma ühes surmaga. Emake Varvara viibib endiselt meie, Pühtitsa kloostri õdedega, nendega, kelle eest ta väsimatult palvetas ja kellele langes osaks õnn teda tunda.

Meenub, kuidas Emake kord oma surmahaiguse ajal kurvalt lausus: „Kui juba minu kohta mu elu ajal nii palju väljamõeldisi ja valet räägitakse, mida siis veel pärast surma tehakse? Mida kõike pole kokku kirjutatud...“ Et vältida väljamõeldisi ja igat sorti tühja juttu, püüame kujutada selle meile lähedase inimese elu tema enda meenutuste põhjal.

Tulevase iguumenja ema Maria Nikititšna Pavlova (ülemises reas vasakult kolmas) Tšudovo linna koguduse kiriku lauljate hulgas. 1910-ndad aastad

Sellesse jutustusse on kokku kogutud episoodid ja lood, mida Emake Varvara ise enda kohta on pajatanud. Antud juhul ei ole ma mitte autor, vaid üksnes tähelepanelik kuulaja, kes on üles kirjutanud mitmed sündmused Emakese elust nende biograafilises järgnevuses. Nood on kirja pandud eranditult tema sõnade järgi, mistõttu lugeja võib olla kindel, et tema ees on tõepärane jutustus Pühtitsa seitsmenda eesseisja elust.

Emakeselt küsiti tihti: „Kuidas saada nunnaks?“ Selle peale vastas ta lühidalt: „See on kutsumus.“ Kutsumus on inimesele antud ülalt. Jumala usaldusele peab inimene vastama oma vastutustundega Tema ees. Kutsumus on Jumala kutse, ning on ülimalt tähtis seda kutset kuuldes sellele kindlalt ja vankumatult vastata: „Ma olen siin, Issand, ma olen valmis.“

Just nüüd, meie ajal, kui „vagad on lõppemas“, on tarvis Taevase Kuninga tõelisi sõjamehi. Ja kui tähtis on meeles pi-

Poeet G. Deržavini mõis, mille asemele püstitati Zvanka Jumalaema Tunnustähe ikooni klooster. XIX sajandi alguse litograafia

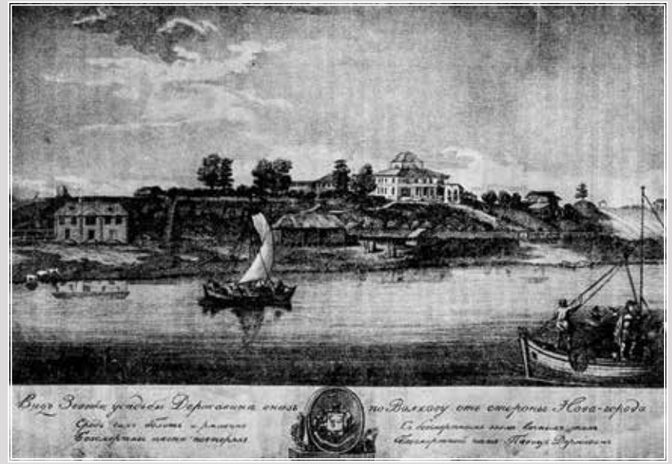

* **Zvanka Tunnustähe kolmanda järgu nunnaklooster** asus Novgorodi kubermangus, Novgorodi maakonnas 55 versta kaugusel Novgorodist, Volhovi jõe vasemal kaldal Zvanka küla lähedal (kus 1816. aastal suri vene poeet Deržavin). 1851. aastal võeti vaimuliku valitsuse alla poeedi abikaasa ja järglaste poolt annetatud Zvanka küla maad nunnakloostri asutamiseks koos kooliga vaimulike tütarde jaoks. Klooster avati 1869. aastal, koolile aga omistati Deržavini nimi.

dada inimesi, kes on pühendanud ennast Jumala tööle, usaldanud end täielikult Tema tahte hooleks ja täitnud Evangeeliumi sõna: *„Ükski, kes on pannud käe adra külge ja siis vaatab tagasi, ei kõlba Jumala riigile“* (Lk 9, 62). Kallis on nende usuvägilaste eeskuju, kes ei vaadanud tagasi, vaid käisid selle raske adra taga kuuletumise teed. Nad mõistsid selgesti, millised raskused neid ootavad, ent jätkasid kõigele vaatamata oma teed alandlikkuse lihtsuses. Nende kloostrielunägemus, nende inimese ja Jumala teenimine ei ole seotud mingi romantikaga—just nimelt otsustavus elada Jumala käsusõnade kohaselt ja täita Jumala tahet ongi teinud neist Püha Ema-Kiriku ustavad lapsed.

Emake Varvara sündis 17. augustil 1930, Kuznetsovi klaasitehase klaasipuhuja Aleksei Matvejevitš Trofimovi ja tema abikaasa Maria Nikititšna perekonnas. Emake oli oma vanemate seitsmes laps, armastatud „pesamuna“, ning sai ristimises nime püha märter Valentina auks. Trofimovite perekond elas väikeses Tšudovo linnakeses, Novgorodi oblastis, mille lähistel asus Zvanka Jumalaema Tunnustähe ikooni nunnaklooster*, mis suleti 1930-ndatel aastatel. Emake meenutas selle kloostri elanikku nunn Nektariat, kes oli nende perekonnas sage külaline.

Maria Nikititšna Trofimova tütarde (vasakult) Jelizaveta, Valentina ja Jelena ning tütretütar Eletškaga. 1930-ndate aastate teine pool

Skeemaiguumenja Varvara vanemad Aleksei Matvejevitš Trofimov ja Maria Nikititšna Trofimova. 1950-ndate aastate lõpp

Aleksei Matvejevitš ja Maria Nikititšna austasid ja armastasid teda tema vaikse, tasase loomu pärast, väikesele Valentinale jäid aga eluks ajaks meelde nunna jutustused kloostrist, selle elust ja Leušino iguumenja Taissiast, kes oli mõnda aega elanud ka Zvanka kloostris.

Tšudovo linna Jumalaema Kaasani ikooni kirik. 2010. aasta

Ema Maria Nikititšna (neiupõlves Pavlova) armastas väga Zvanka kloostrit. Olles lasterikka pere vanim tütar, oli ta lapsepõlvest saadik unistanud nunnateest, ent vanemad vastasid tema kloostrissemineku palvele keeldumisega ning selgitasid tüdrukule, et ta peab aitama ema majapidamistöödes, hoolitsema väiksemate vendade ja õdede eest, seejärel aga, kui aeg käes, tuleb tal mehele minna. Peigmeeski oli juba valmis vaadatud. Vanemate tahte vastu Maria Nikititšna ei läinud: aitas lapsi kasvatada ja läks ka mehele, aga palvetas ikka Taevase Kuninganna poole, et Jumala tahe läheks täide kellegi peal tema lastest, kes astuks nunnaeluteele.

Maria Nikititšnal oli loomupärane kaunis hääl, ta laulis kliirosel, kus 11-aastaselt juba soleeris, ning ka kõigisse oma lastesse istutas ta armastust pühakoja ja kirikulaulu vastu. Emake Varvara meenutas: „Tihti laulis ema kodutöid tehes vaimulikke laule või jumalateenistuslaule.“ Ja kui noorim tütreke hakkas talle kaasa laulma, õpetas teda *mitmehäälselt* laulma:

„Valjake, hakka laulma koos minuga selle noodi peal“—ja andis õige tooni kätte. Nende suguvõsas oli palju heade häältega lauljaid, Emakese Varvara onu Fjodor Poljakov oli aga kirikukoorijuht. Emake jutustas tihti: „Tulevad sugulased meile külla, hakkavad laulma, aga inimesed jäävad akende all kuulama ega lähe minema, paluvad veel midagi laulda.“

Sõja-aastate fotokroonikast. Novgorodi Püha Georgiose klooster. 1940-ndate aastate algus

Noorima tütre iseloom kujunes vanemate, teiste õdede ja kõikide poolt armastatud vend Miša vaga elu mõju all. Vanemad eakaaslased võtsid väikese Valja oma mängudesse ja usaldasid talle „tähtsaid ülesandeid“.

Nõnda näiteks mõtlesid lapsed ühel suveõhtul tõmmata üle väikese jõe viiva silla läbipaistva õngegnööri. Aga võta näpust: esimesena tuli üle silla Trofimovite lähedane sugulane, tulevane Petseri kloostri munkpreester Sergi, siis aga lihtsalt Ivan Ivanovitš Losjakov[1]. Ta ei märganud õngenööri, kukkus maha ning lõi ennast ära, aga mis peamine—valas maha tollal ülihinnalise petrooliumi, mida oli käinud mannerguga toomas. Lapsed mõistsid, et asi on naljast kaugel, kohkusid karistuse kartuses ning pagesid ummisjalu laiali. Valja kuulis minema joostes, kuidas keegi lastest valjusti hüüdis, kaaslast välja aidata püüdes: „Liza Trofimova, jookse minema!“—„Ah Liza Trofimova,“ kuuldus Losjakovi hääl. „Olgu pealegi!“ Ja ta suundus otsejoones Trofimovite majja. Palju aastaid hiljem küsis Emake oma õega kohtudes temalt: „Kas sa, Liza, said tookord ema käest kõvasti võtta?“ Jelizaveta Aleksejevna vastas naeratades: „Sain märja rätikuga teatud koha pihta.“

Emakese vanem õde Ljubov Aleksejevna, hariduselt pedagoog, töötas Puškini linna (Tsarskoje Selo) lastekodus. Kui väike Valja (nende vanusevahe oli 16 aastat) teda külastas, võttis ta täie tõsidusega enda kanda kasvataja kohustused. Nähtavasti andis nõnda endast märku tulevase iguumenja pedagoogiline anne. Valja pani lapsi jalutuskäiguks riidesse, kontrollides, kas nad on ikka kõik selga pannud, kas nööbid on õigesti kinni, ning alles siis, kui oli selles veendunud, viis lapsed jalutama. Aga nende ja Valja vanusevahe oli vaid üks aasta! Ja veel oli tal „salategevus“, mille õde Ljuba talle usaldanud oli. „Enne iga söögiaega loe endamisi kindlasti „Meie Isa“

Sõja-aastate fotokroonikast. Novgorod sõja esimestel kuudel. 1941. aasta

ja „Jumalasünnitajat“, pärast sööki aga tänupalvet.“ Seda vanema õe poolt antud kuuletumiskohustust täitis Valja innukalt ning pidas meeles Ljuba manitsust: „Mitte keegi ei tohi sellest teada saada, see on meie saladus.“

Suure Isamaasõja alguseks oli Valja Trofimova saanud kümne aastaseks. Sakslased lähenesid Leningradile, Tšudovo on aga sealt vaid saja kilomeetri kaugusel. Linnas algasid saksa lennuväe rünnakud, ning elanikke hakati evakueerima. Esimesena viidi ära lapsed. 15. augustil viis ema Liza ja Valja lastega koormatud ärasõitva auto juurde, kuid õed rippusid emal kaelas ning nutsid lohutamatult, korrates aina, et nad ilma temata kuhugi ei sõida. Evakuatsiooni eest vastutav ohvitser palus Maria Nikititšnal autosse istuda ning kõigi laste järele vaadata: „Muidu on seal ainult pisarad. Rahusta neid, ema.“ Nõnda nad sõitsidki ilma asjadeta, jättes kõik koju ... nad sõitsid tundmatusse, teadmata isegi, kuhu ... Päästsid lapsed surmast. Emake Varvara meenutas tihti pisaratega Volhovi jõest üleminekut, pikeerivate saksa lennukite kurjakuulutavat undamist. Meenutas, kuidas langesid ja lõhkesid pommid, keerutades veesambaid kõrgele üles. Ja kogu selle õuduse keskel jäi lapse mällu ema tuline palve. Ema kutsus lakkamatult valju häälega Taevast Kuningannat appi ja kattis ehmunud lapsukesi ristimärgiga.

Oskui külas jõudis ka Aleksei Matvejevitš perekonnale järele. Ta ei tulnud üksi, vaid koos lehm Martaga, kelle seljas lebas kalapüügivõrk. Õhurünnaku ajal Tšudovole oli lehmakarjus surma saanud ja kari laiali jooksnud. Ellujäänud lehmad tulid igaüks oma koju. Aleksei Matvejevitš jooksis koju, haarates endaga kaasa üksnes võrgu, kuna mõistis, et selle abil võib ta pere ära toita. Peremeest nähes järgnes aga lehm talle, ja kuidas isa ka ei püüdnud teda minema kihutada, ei jäänud lehm temast sammugi maha. Emake meenutas korduvalt: „Martake päästis meid näljasurmast, jõime tema piima.“

Aga edasi suundus Trofimovite perekond metsa mööda koos põgenike vooluga Tihvini poole. Käia tuli kaua, ligikaudu kaks nädalat. Oli väsitav ja väga palav. Pikkadest rännakutest ja väljakannatamatust palavusest kurnatuna anus väike Valja

lakkamatult õde: „Liza, ma tahan juua.“ Kaevusid teel ei olnud, ning Liza, nähes noorema õekese pisaraid, tegi talle ettepaneku juua kraavivett, aga ainult läbi marli. „Võtsin vaid paar lonksu,“ meenutas Emake, ent sellest piisas, et saada nakkus ja haigestuda kõhutüüfusesse.

Jõuti Tihvinisse. Seal tuli lehm maha müüa, teda nuttis taga kogu pere. Suundusid raudteejaama, kus seisis suur rong „Tšudovo-Tšeljabinsk“. Kõikidel Tšudovo põgenikel kästi sõita Uuralite taha. Seal pidid nad end sisse seadma ning käivitama sinnasamasse evakueeritud tehased. Tõtt öelda ei pöördunud keegi Tšeljabinskisse saadetuist enam koju tagasi. Väga paljud külmusid juba esimesel talvel surnuks.

Trofimovid, nagu kõik teisedki Tšudovo omad, sõitsid samuti Tšeljabinskisse, ent Kirovis võttis vanem õde Ljubov nad raskesti haige Valjaga rongilt maha. Ta teadis, et nad evakueeritakse Kirovi kaudu, ning jooksis iga päev jaama teateid saama, kas omaksed ei sõida juba.

Rongis haigusest nõrgaks jäänud Valja ei suutnud asemelt tõusta ning isa kandis kõrge palavikuga lapse kätel haiglasse, kus too viibis kaks pikka kuud isolaatoris. Hiljem jutustas Emake, kui kibe ja üksildane oli tal lamada suures tühjas palatis, kuidas öösel rotid mööda põrandat jooksid. Väikest tüdrukut haaras hirm, kuid jällegi päästis palve: „Oh Jumalasünniataja Neitsi, rõõmusta Maria, kes Sa oled armu saanud, Issand on Sinuga“. Nõnda sosistasid lapsehuuled lugematu arv kordi ning süda kinnitas takka, ja pisarad kuivasid.

Olles puudunud koolist terve veerandi, suutis Valja vahelejäänud materjali omandada ja teistele järele jõuda, ning läks rahulikult üle järgmisesse klassi. Õppimine sujus tal hästi. Oma nähtamatut rada kulges ka vaimulik elu. Uhtõmi külast, kus Trofimovid elasid, asus 12 km kaugusel Iljinskoje küla, kus oli tegutsev pühakoda. Seal käiski Trofimovite perekond pühapäevastel Liturgiatel ja suurtel kirikupühadel. Käidi jala, kodunt lahkuti juba varavalges ning teel lauldi vaimulikke laule. Iljinskoje kirikus alustas Valentina oma kliirosekuuletumist—laulis ja luges kirikuteenistustel. Jumal oli andnud tütarlapsele absoluutse muusikalise kuulmise ja kauni hääle. Saanud teada tema andest, paluti Valjat laulda ka hospidalis kontsertidel. Improviseeritud lavale astus konferansjee, kelleks oli üks patsientidest, ning teadustas valjusti: „Esineb rahvakunstnik Valentina Trofimova,“ ning lavale astus käteplagina saatel kahe pika patsiga tütarlaps ning laulis akordioni saatel haavatud võitlejatele. Paljude silmad läksid märjaks. Valja aga laulis, ja

Koolitüdruk Valja Trofimova. Foto on tehtud sõja-aastatel evakuatsioonis

„Oodake mind“. Fotol olev pühendus kuulub skeemaiguumenja Varvara vanemale vennale, nooremleitnant Mihhail Trofimovile, kelle mälestust Emake kogu elu kalliks pidas

mõtles kallile vennale Mišale, kes, olles lõpetanud sõjakooli ja saanud nooremleitnandi auastme, suundus rindele.

Miša ja Valja olid välimuselt sarnased ning ka nende suhted olid erilised. Valja oli pühendatud Miša südamesaladusse... Trofimovite perekonnas hoiti hoolega alles kirja ja fotot, millelt vaatas usaldusliikult ja rahulikult vastu ohvitserimütsiga noor naerusuine leitnant. Foto valgel äärel seisis kiri: „Oodake mind!“ Ühes oma kirjas teatas Miša sellest, et nende rood suunati tegevväkke. Enne rindele siirdumist pani ta oma võitlejatele ette minna pihile ja võtta vastu Pühasid Ande. Kirjas jutustas ta kirikust, sellest, kuidas sõdurid seisid küünlad käes, kui tõsiselt nad palvetasid. Aga kui hakati laulma „Keerubide laulu“, ei suutnud Mihhail pisaraid tagasi hoida, sest kuulis selgesti, et seda laulu laulab tema ema Maria Nikititšna. Ta kirjutas sellest imest ja kinnitas: „Emake, see oli sinu hääl, sinu sopran, ma ei ajaks seda ühegi teisega segamini, sa laulsid niisama läbitungivalt ja härdalt nagu kunagi ammu, kusagil endises elus.“

Oodake mind...

Kui habras on inimelu ühes kõigi oma lootustega... Vanemleitnant Mihhail Trofimov hukkus 14. oktoobril 1944. Saanud poja surmateate, puhkes Aleksei Matvejevitš kibedasti nutma, ning Valja, nähes isa rappuvaid õlgu ja kätega kaetud nägu, kartis tema juurde astuda, isa aga istus ega märganud midagi ümberringi. Emake jutustas, et isa oli nutnud vaid kaks korda elus. Esimest korda, kui tapeti Miša, ja teist korda, kui Emake oli otsustanud kloostrisse minna, „surra maailma jaoks“. Nõnda kurvastas isasüda... See mehine inimene, Esimese maailmasõja invaliid, kes oli põgenenud saksa vangilaagrist ning ujunud raskesti haavatuna üle Doonau, nuttis ega suutnud leida lohutust.

Sõda on Jumala saadetud hirmus, õudne katsumus. Selles oli üles kasvanud terve põlvkond inimesi, kes said oma nahal tunda, mis on kannatus—nii hingeline kui ihuline. Nad kogesid valu ja mõistsid selgesti, et kogu maailma kannatab ja elab üle viletsust. Kuid oli ka südamega tajutav teadmine, et igal

kannatusel on kõrgem mõte. Seepärast muutuski teise inimese mure lähedaseks ja arusaadavaks...

Üks sõjaaegse lapsepõlve eredamaid muljeid oli kohtumine ebatavalise vangiga, keda viidi tapiga läbi Kirovi oblasti. Emake meenutas õilsa välimusega, kurnatud, pika valge habemega staaretsit. Kehvadele, armetutele rõivastele vaatamata köitis vanakese õilis väljanägemine ja tema silmade unustamatu pilk, milles Emakese väljendusel „oli nii palju kurbust“. Valja astus auto juurde, mille kastis staarets istus, ning ulatas talle leivatükid, mis ema oli talle lõunaks kaasa pannud. „Palun, vanaisake, sööge,“ julgustas ta hallipäist vangi. Too võttis kummargil olles kompsukese vastu. Sel hetkel hakkas auto liikuma. „Vanaisa“ tõusis korraga püsti ning õnnistas Valjat piiskopiõnnistusega—kahe käega...

Ja veel üks tähelepanuväärne episood elust evakuatsioonis. Iljinskoje külas elas kiriku juures õnnis Annuška. Ta lohutas paljusid ja aitas oma palvetega. Ühel pühapäeval astus ta Valja juurde, vaatas talle pingsalt silma ning lausus järsult: „Aga kirikus, preili, peeglitega ei käida.“ Asi oli selles, et eelmisel päeval oli Valjale tõepoolest kingitud väike peeglike, mis talle väga meeldis ja mida ta seepärast igal pool endaga kaasas kandis. Selle jaoks leidus koguni tasku. Küsimusele, kas tal oli häbi sellist paljastus kuulda, vastas Emake, et ei olnud. „Selles õndsas staaritsas oli nii palju headust, lihtsust ja lapselikku vahetust, et mul ei tulnud pähegi solvuda.“

Trofimovite perekond elas kogu sõja aja Kirovi oblastis. Valja sirgus ning ema hakkas nooremas tütres tähele panema agarust palvetamisel ja armastust selle tegevuse vastu. Valja luges iga päev mungareeglit (kolm kaanonit ja kaks akafistit) ning talle ei tundunud see raskena. Kord kavatsesid klassikaaslased talle külla tulla ettekäändel, et ta mängiks neile kitarri ja laulaks midagi. Saanud vanematelt loa, määras Valja kohtumise aja kindlaks. Kaaslasi oodates hakkas ta psaltrit lugema, et mitte asjatult aega kaotada. Ta ei arvestanud vaid

Emakese jutustusest inspireeritud triptühhon, mille maalis 2005. aastal Tallinna kunstnik Sergei Minin

ühte—aknakardinad olid marlist ning lapsed, jõudnud maja juurde, nägid palvetavat Valjat. Nad seisid nõutuses, ja et teda mitte segada, läksid laiali. Hommikul koolis kohtudes vastasid lapsed tema küsimusele, miks nad polnud tulnud, segaduses: „Me nägime, et sa palvetad, ise selline tõsine, ega söandanud koputada...“

Pärast sõja lõppu hakkasid Trofimovid end koju asutama ning ootasid väljasõiduluba. Oli kevad, askeldati, pakiti kohvreid, ning üldises segaduses ei pandud tähelegi, kuidas näljane hunt hiilis kuuri, kus elas kitseke ühes tallega. Naabrid jooksid karjudes kohale: „Hunt, hunt!“ Kõik tormasid kuuri ja leidsid puruksrebitud kitse. Valja nägi, kuidas hunt, kitsetall hambus, juurviljaaedu pidi metsa kadus, aga tema väike šokolaadivärvi koerake, hüüdnimega Šarik, kelle ta oli saanud 14. sünnipäevaks, jooksis valju läbitungiva klähvimisega hundi kannul. Emake meenutas, kuidas ta sööstis koerakest päästma. Tibatilluke Šarik jälitas metslooma, aga Valja tormas ummisjalu neile järele... Lennanud künkaharjale, jäi ta nagu soolasammas seisma. Allpool, temast umbes 25 meetri kaugusel lõpetas hunt parasjagu talle söömist. Hirm, kohutav hirm naelutas tütarlapse paigale. Ise justkui halvatud, ei suutnud ta kohalt liikuda, väike Šarik aga surus ennast nii tugevasti tema jalgade vastu, et koerakese värisemine kandus üle ka temale. Korra oli isegi kuulda, kuidas peni hambad hirmust lõgisevad. Hunt aga, olles oma „pidusöögi“ lõpetanud, mõõtis neid pika jaheda pilguga, pöördus ümber ja suundus rahulikult

metsa. Mõne aja pärast, kui ta juba toibuma hakkas, kuulis Valja hääli — külarahvas jooksis appi…

Kui tihti me saame lapsepõlves teada, mida tähendab surm, ning kui hirmus ja õudne see on, kui surm saab reaalsuseks ning vaatab sulle silma! Need juhtumid jäävad mällu ja elavad seal ereda tunnistusena usust Jumalasse ja usaldusest tema kõikepäästva ettehoolduse vastu meie suhtes.

Selle loo hundist jutustas Emake meile 6. mail, püha Võidukandja Georgiose mälestuspäeval. Just nimelt sel päeval oligi too lugu juhtunud. Sellest loost tekkinud muljete mõjul maalis kunstnik Sergei Minin miniatuurtriptühhoni ja kinkis selle Emakesele.

1946. aastal kolisid Trofimovid Luugasse: kodune Tšudovo oli varemetes. Lõpetanud kümnenda klassi, astus Valja raamatupidamiskursustele. Tal tuli elada Rebasenina külas, mis on Leningradi lähistel — ühiselamus. Tulevase eesseisja sõbralik, ühtlane iseloom meeldis toakaaslastele, ning tüdrukud said kiiresti omavahel sõpradeks. Õppimine läks hästi, õnneks oli ka kirik lähedal, ning Valja võis tihti jumalateenistustel käia. Kuid ka see periood Emakese elus ei möödunud ilma katsumusteta.

Sõjajärgsel ajal ei olnud peaaegu midagi süüa. Oh, millist nälga tüdrukud nägid! Ja veel nõnda, et sügisel läksid nad kolhoosipõllult kartuleid varastama. Valja keeldus otsustavalt kartulite väljakaevamisest, kuid sõbratarid palusid tal tee ääres seista ja hoiatada, kui keegi peaks tulema. Ta oli nõus. Emake jutustas, milline maitsev õhtusöök neil sel päeval oli — koorega keedetud kartul, ja rohkem mitte midagi, aga seevastu oli seda palju ning lõpuks ometi võis kõhu täis süüa. Iguumenjaks saades palvetas Emake kloostripõlde õnnistades alati: „Issand, õnnista saaki, nõnda et meie oleksime söönud, ja et ka vargale jätkuks.“

Pärast õpingute lõppu töötas Valja Trofimova Luuga postkontoris raamatupidajana. Peale selle laulis ta Jumalaema Kaasani ikooni kiriku kliirosel. Neil aastail nimetati Luugat „101. kilomeetriks“, ja sinna kirjutati sisse võimude silmis

Luuga linna Jumalaema Kaasani ikooni kirik. XX sajandi algus

Luuga Jumalaema Kaasani ikooni kiriku sisevaade. XX sajandi algus

Trofimovite suur perekond. Aleksei Matvejevitš ja Maria Nikititšna — esimese rea keskel, Valentina Trofimova — teises reas paremalt äärmine, tema vanem õde Ljubov Aleksejevna — vasakult kolmas (istub). 1940-ndate aastate lõpp — 1950-ndate aastate algus

Võõritsa, Mai prospekt 39 — maja, milles elas Võõritsa vaga Serafim 1947. aastal. 1930-ndad aastad

Võõritsa linna Jumalama Kaasani ikooni kirik

Võõritsa vaga Serafim. 1940-ndate aastate lõpp

Valentina Trofimova — „tütarlaps Luugast“

Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnaklooster Eestis. 1950. aasta

Vaade Luuga linnale. XX sajandi keskpaik

Valentina Trofimova. 1950. aasta

halvas kirjas olevaid inimesi, kes tollal ei tohtinud elada Leningradis. Nende hulgas oli ka Leušino kloostri abikiriku preestri isa Fjodori[2] naine Nadežda Ivanovna Okuneva, kellega Valja oli tutvunud kliirosel. Nadežda Ivanovna jutustas palju iguumenja Taissiast (Solopova)[3], kes oli tema lihane nõbu. Leušino eesseisja isiksus hakkas Valjat huvitama. Nadežda Ivanovna jutus kõlas korduvalt ka Kroonlinna isa Joanni nimi. Tema raamat „Minu elu Kristuses“, mille Emake tookord läbi luges, jäi aga alatiseks tulevase seitsmenda Pühtitsa iguumenja lemmikraamatuks.

Valjal oli unistus: ta oleks tahtnud võtta õnnistuse Võritsa staarets Serafimilt[4]. Esimesel võimalusel asus ta teele. Oli 1947. aasta juuni. Staarets lebas raskesti haigena voodis, ning tema juurde ei olnud lihtne pääseda. Koos teiste vastuvõttu ootavate inimestega järjekorras istudes kuulis Valentina, kuidas staaretsi kelliateenija inimeste poole pöördus: „Isake palus lasta tema juurde tütarlapse Luugast.“ Nõnda pääseski „tütarlaps Luugast“ staaretsi juurde ja sai tema pühade palvete osaliseks. „Ema Anna,“ lausus vaga mees naeratades, „too mulle õige kaks prosforikest—üks suurem ja teine väiksem.“ Suure, „iguumenja“ prosfori ulatas staarets tulevasele iguumenjale, väikese aga õnnistas viia tema emale Maria Nikititšnale. Seda hämmastavat, pöördelist kohtumist meenutades lausus Emake: „Jumala armust langes mulle osaks näha püha staaretsit. Mitte kunagi varem polnud ma näinud sellist palet. Selline helge, püha inimene oli, justkui taevase maailma elanik. Kui palju oli temas armastust! Milline eeskuju meie kõigi jaoks—milline hoolitsus inimeste eest!..“

Ema Anna, isa Serafimi kelliateenija, astus hiljem Pühtitsa kloostrisse ning, olles võtnud vastu skeemapühitsuse Serafima nimega, läks siin Issanda juurde 31. jaanuaril 1976. Emake Varvara, kes alati head meeles pidas, mäletas ema Anna head nõuannet seal, Võritsas: „Minge voodi juurde ja laskuge põlvili, et isake teid kuuleks...“

Oli 1950. aasta. Ljubov Aleksejevna, Emakese vanem õde, töötas sel ajal Vilniuses, ning palus Valjat hakata tema vastsündinud tütrekese ristiemaks. Juulis sõitiski Emake Vilniusesse. Teekond kulges läbi Riia, kus ta külastas Püha Kolmainuse nunnakloostrit ning tutvus iguumenja Tavifaga (Dmitruk)[5]. Saanud kuulda, et Valja sõidab Vilniusesse,

jutustas emake Tavifa talle oma vaimulikust emast iguumenja Niinast (Batašova)[6] ning palus Valjat teda vaatama minna ja külakost edasi anda. Valja oli meelsasti nõus, ning otsis Vilniusesse saabudes üles Maarja Magdaleena nunnakloostri.

On olemas Emakese meenutus tema esimesest külaskäigust Vilniuse nunnakloostrisse, hämmastavast iguumenja Niinast, kes seisis ise küünlaleti taga ning müüs tagasihoidlikult küünlaid, vastas rahulikult koguduseliikmete ja õdede küsimustele, näinud aga Valjat, pöördus kõrvalseisva nunna poole: „Vaata Feofania, tema on ju (osutades käega Valjale) meie soost ...“ Nõnda algaski Jumala ettehooldusel see tutvus, mis kasvas üle tugevaks vaimulikuks sidemeks. Issand ja ainult Tema avab meile teise inimese ilu. Ja kui me oleme tunda saanud Jumalat kui igavest Armastust ning inimest kui selle Armastuse andi ja peegeldust meis, siis saab selle inimese lähedus meile iseenesest mõistetavaks, aga pigem hingele ja südamele, kui mõistusele. Kas me siis ei tunneta kogu oma olemusega, et seal, kus on Armastus, on alati ka ühtsuse soov, püüdlus olla koos, seal on liikumine üksteise poole, sest ainult selle kaudu läheb Armastus täide!

Iguumenja Niina (Batašova), Vilniuse Maarja Magdaleena kloostri eesseisja. 1950-ndad aastad

Ärasõidu eel Luugasse küsis Valja iguumenjaga hüvasti jättes: „Emake, aga kas te võtaksite mind kloostrisse?“, ning kuulis vastuseks: „Võtaksin, tütreke, võtaksin, ainult oota veel mõnda aega, kuni ma õdede elumaja valmis saan, siis on mul võimalus sind sisse kirjutada.“

Nad leppisid kokku, et Valja tuleb aasta pärast Vilniusesse tagasi, aga siis—eks näe, kuidas asjaolud kujunevad... Iguumenja õnnistusest tiivustatuna jagas Valja oma rõõmu ka vanema õega. Ljubale teatas ta esimesena oma soovist minna kloostrisse ning pühendada oma elu Jumalale, Taevasele Peigmehele. Selle lootusega saabuski ta tagasi Luugasse vanemate juurde, oodates Jumala tahte täideminekut.

Kui tihti ei mõista isegi lähedased inimesed seda pürgimust elada Jumala jaoks, ei suuda näha, kaaluda ja mõista kloostrikutsumust. Ljuba, saanud teada Valja soovi kloostrisse minna, suhtus sellesse kui mingisse „veidrusse“. Saabunud va-

Iguumenja Rafaila (Migatšova), Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostri eesseisja (1946–1955). 1950-ndad aastad

nemate juurde, võttis ta appi kavaluse ja pettis nooremat õde, öeldes talle, et emake Niina ei soovivat Valjat enda juurde kloostrisse.

Võib vaid oletada, mida tütarlaps tookord üle elas. Tõepoolest, on ju väljakannatamatult raske tõdeda, et sinu sisimale soovile ei ole antud täide minna. Ent Emakesel oli tugev iseloom, tema siiras soov teenida Jumalat aga nõnda suur, et ta otsustas, maksku mis maksab, leida teine klooster.

Emakese sõnul nägi ta Kuremäed esimest korda varakevadel. Tal oli meeles, et lumi oli veel maas ja sulas ojakestena vulisedes. Õhuke jääkirme krobises ja murdus jalutuskäigu ajal jalge all. Ning millise tugeva mulje jättis tema hinge Püha Pühtitsa. Hiljem rääkis ta palju kordi, et Taevane Kuninganna võidab inimese südame, ning iga inimene, kes kordki on Pühtitsas käinud, ihkab sinna ikka ja jälle tagasi. Ja ka tema südame võitis Jumalaema endale.

Ees seisis kõige raskem—kõnelus vanematega. Emake tahtis oma nunnaelu alustada vanemate õnnistusega. Ta võttis julguse kokku ja alustas avameelset jutuajamist. Ema oli nõus tütre otsusega leppima, isa aga kurvastas lohutamatult ning anus teda jääma, paludes:

„Tütreke, ära mine kloostrisse, oota, kuni ma surnud olen.“

„Isake, ära sunni mind ootama sinu surma,“ vastas Valja, ning lisas kindlalt: „Kui te mind minna ei lase, lähen ikkagi kloostrisse. Kuid siis te ei tea, millisesse, ega leia mind enam üles.“

Jah, niisugune on vanemate igavene saatus—hoolitseda, soojendada helluse ja õrnusega, kasvatada suureks, anda lapsele kogu oma elu, iseennast jäägitult, ning lõppude lõpuks siiski oma laps kaotada. Kasvades alustavad lapsed omaenda elu. Trofimovite noorem tütar oli valinud perekauge tee, nunnatee, ning seepärast olid vanemate mure ja kurvastus inimlikult mõistetavad. Kuid ajapikku ilmneb ja saab silmanähtavaks kogu vanemate vägitöö, nende ohverdava armastuse ilu.

Kui raske on maailmast välja pääseda! Kuid valik oli tehtud. Vanemad andsid oma õnnistuse, aga õed ei tahtnud Valja kloostrisseminekust kuuldagi. Ent ka nendega lahenes

Pühtitsa õed põllutöödel. Puhkehetk. 1950-ndate aastate keskpaik

Metropoliit Venjamin (Fedtšenkov), XX sajandi silmapaistev kirikuhierarh ja vaimulik kirjanik

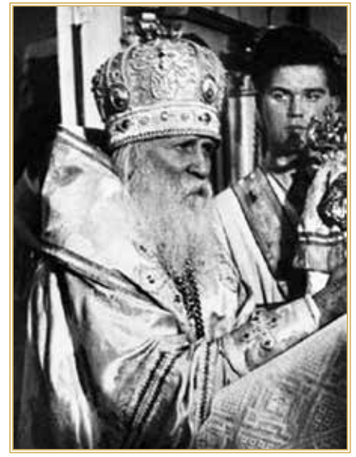

kõik õnnelikult tänu vaimuliku isa Andrei Tšubi abile ja palvetele. Just tema andis Valjale nõu, et mitte suhteid teravaks ajada ning vanemaid õdesid ärritada, sõita Eestisse Leningradi kaudu ja anda seal dokumendid sisse muusikakooli vokaaliklassi. Näinud Valja nime abiturientide nimekirjas, rahunes õde Jelena Aleksejevna tõepoolest maha; Ljubov Aleksejevna, saanud teada noorema õe muusikakooli astumisest, kaotas aga valvsuse. Ent Valja Trofimova saabus samal ajal Pühtitsasse. See oli 1. augustil, mil tähistatakse Saarovi vaga Serafimi mälestuspäeva.

Seisnud ära Liturgia, tuli Valja õnnistuse võtmiseks emakese iguumenja Rafaila (Migatšova)[7] juurde, ning kohtas iguumenja külalistetoas veel mitut nunna. Nood pärisid temlt rangelt:

„Tütarlaps, kas sa heina niita oskad?“

„Ei.“

„Kas sa äestada, künda ja hobust ette rakendada oskad?“

„Ei.“

Ning õed küsisid, nüüd juba emakese Rafaila poole pöördudes: „Kas teil tõesti on seda nõukogude oma vaja?“

Kuulnud seda lugu Emakese suust, puhkesin ma tahtmatult naerma. 1952. aasta! Kust võis Venemaal veel leida mittenõukogude noori? Aga emake Rafaila, vaadanud tasaselt õdede ja seejärel uustulnuka poole, lausus talle:

„Ma võtan su, tütarlaps, kuid meil on tööklooster ja tööd on palju, sina aga ei oska midagi teha.“

Ning Valja vastas kindlalt iguumenja Rafailale:

„Emake, te ainult võtke mind, ma õpin selle kõik ära ja hakkan kloostri hüvanguks tööd tegema. Ma õpin ära!“

Nõnda hakkasidki veerema kloostriargipäevad: palve ja töö, töö ja palve. Aeg läks... Saabusid külmad, ning algaja kuuletuja Valentina lasti koju soojade riiete järele. Koju sõitis ta Petseri kaudu. Siin leidis aset tema esimene tutvus Petseri kloostri staaretsi isa Siimeoniga (Želnin)[8], kes nüüdseks on pühaks kuulutatud.

Arhimandriit Alipi (Voronov), Petseri kloostri eesseisja (1959–1975).

„Noh, neiuke, võta minu kepp ja kõnni…“ lausus ta nende kohtumisel. Valja asus tema kepiga ebakindlalt mööda kelliat käima. „Kõnni veel, veel kõnni,“ õhutas staarets.

„Emake, millest te mõtlesite, kui vaga Simeon teie poole sellise palvega pöördus,“ küsisin mina.

„Mõtlesin, et murran jala.“

Edaspidi tuli Emakesel veel palju kordi Petseris viibida. Teema „Petseri ja Pühtitsa“ on eriline. Suhted nende kahe kloostri vahel meenutasid vanema venna ja noorema õe suhteid. Paljud Pühtitsa õed said vaimulikku juhatust ja palvelist toetust Petseri usuvägilastelt. Siinkohal oleks sobiv meenutada mõnda episoodi Emakese elus, mida ta meenutas erilise tänuga Jumala vastu.

Kord teejoomise ajal, pärast „Meie isa“ palve lugemist, lausus Emake tasa:

„Kuidas luges seda palvet metropoliit Venjamin (Fedtšenkov)!..“[9] Ja jätkas: „Tulnud Moskvast tagasi Vilniusesse, sõitsime ema Angelina (Batašova)[10], tulevase Vilniuse kloostri eesseisjaga Petseri kloostrist läbi. Pärast teenistust astus meie juurde üks kloostri kuuletuja ning ütles: „Emakesed, valitseja Venjamin kutsub teid tassikest teed jooma.“

Nõnda imeliselt lihtsalt, lausa argiselt saigi see tutvus teoks. Kahetsen sügavalt, et mulle ei jäänud meelde valitseja kellia

Nüüdseks pühakuks kuulutatud skeemaarhimandriit Simeon (Želnin) ja arhimandriit Pimen (Izvekov), tulevane Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh

Tipumütsis kuuletuja Valentina kloostrikalmistul.
Esimesed aastad Pühtitsa kloostris. 1953. aasta

Kloostri töised argipäevad. Heinateol. Teine paremalt heinakuhja
otsas — kuuletuja Valentina. 1953. aasta

Rjassakandja kuuletuja Valentina (Trofimova). 1955. aasta

sisustus ja väljanägemine, kuid see-eest jätsid sügava mulje nunnadele suunatud sõnad: „Millised õnnelikud oleme meie, õigeusklikud! Me ütleme „Meie Isa“. Isa! Keda me nimetame Isaks?! Jumalat ennast! Taeva ja maa Loojat, kelle ees värisevad ja keda kardavad taevaväed, ja meie, inimesed, kutsume Teda Isaks.“

Jah, tõepoolest, milline hindamatu and ja lohutus, ning ühtaegu ka rõõm on nimetada Jumalat Isaks, õigemini tunnetada ja õppida Teda tundma kui Isa. Issand ise on meile jätnud selle palve kui meie Jumala lasteks olemise kinnituse: „Meie Isa, kes Sa oled taevas“.“ Emake märkis iseäranis: „Selle vestluse käigus helendas metropoliit Venjamini nägu mingist sisemisest valgusest otsekui päike. Tema pale oli selge ja rõõmus. Vaat niisugusena ta mulle meelde jäigi.“

Millised õnnelikud oleme meie, õigeusklikud!

Vaimulik sõprus arhimandriit Alipiga (Voronov)[11] algas juba Emakese Vilniuse-aegadel. Tal tuli tihti kloostri asjus komandeerigus viibida. Võimalust mööda püüti alati ka Petserisse sisse põigata, et pühadusi kummardada. Kord pärast Liturgiat peatas arhimandriit Alipi Emakese ja ema Angelina ning hakkas naeratades pärima: „Emakesed iguumenjad, kust te niisugused tulete? Saagem teiega õige tuttavaks.“ „Emakesed iguumenjad“ vastasid, et nad ei ole iguumenjad, millele isa kloostriülem mingit tähelepanu ei omistanud, ning kutsus nad enda juurde hommikusöögile. Söögituppa sisenedes lausus isa Alipi kelliateenija poole pöördudes: „Isa Korneli, lase käia, kanna lauale kõik, mis on. Näed, millised külalised mulle tulid!“

Mõni aasta hiljem, kui Emake oli juba kloostri eesseisja, saabus isa arhimandriit Pühtitsa kloostrisse. Iguumenjamajja sisenedes tervitas ta Emakest ja teatas otse lävelt: „Emake, aidake! Teie abi on hädasti tarvis!“ Emake vastu: „Mis juhtus, isa eesseisja?“ Tema, väga tõsiselt: „On tarvis kaks naissoost isikut viivitamatult kloostrisse sisse kirjutada!“

Emake oli hämmelduses. Sissekirjutus oli sel ajal väga raske, peaaegu võimatu asi. Siin aga niisugune üllatus... Kirjutage sisse kaks isikut! Nähes Emakest kõhklevat, jätkas isa Alipi pealekäimist: „Emake, on tarvis, väga on tarvis, aidake!“ Ja siis: „Vaadake ometi, millised kenad tüdrukud! Selliseid ei leia igalt poolt!“ Ja tegi käeliigutusega ettepaneku majast väljuda. Ning juba tänaval: „Vaadake neid ometi! Nad istuvad autos ja ootavad. On juba täiesti otsakorral.“

Ülempreester Nikolai Gurjanov. Vilnius, 1950-ndad aastad

Emake meenutas, et ta astus ebamugavus- ja ärevustundega suletud kastiga auto juurde. „Isale eesseisjale tuleb nähtavasti ära öelda,“ ning kaalus peas võimalikke argumente, et isakest mitte solvata. Isa arhimandriit aga õhutab nagu meelega, justkui oleks üles keeratud: „Aidake! Kirjutage sisse! Tüdrukud on väga head, lihtsalt kaunitarid!“ ning avab nende sõnadega kastiukse. Emake ei pidanud vastu ja puhkes naerma — autost vaatasid talle oma ploomisilmi pilgutades vastu kaks punast tõugu vasikat. Tõepoolest kaunitarid!

Rahumeelselt ja töiselt kulges kuuletuja Valentina elu Pühtitsas. 21. aprillil 1953 pühitses iguumenja Rafaila Valentina Trofimova tipumütsi*. Noor tütarlaps pandi elama staaritsa Iraida (Sergejeva) juurde. Palju häid ja sooje sõnu kuulsime Emakese suust selle nunna kohta, ent ühte tema jutustust on koguni võimatu unustada.

Ema Iraida pajatas oma kelliateenijale ühest imelisest ilmumisest, mida ta tütarlapsena oli näinud. Jumalaema Uinumise pühadeks kogunes Jumalasünnitaja mäele alati hulgaliselt palverändureid. Taevase Kuninganna poole palvetama saabus ka Sergejevite vaga perekond. Ilusa ilmaga jäid paljud ööbima otse lageda taeva alla. Sergejevid panid tütre vankrisse magama. Too ei suutnud kaua uinuda ning nägi ootamatult kaunist pikakasvulist nunnarüüs Emandat, kes astus tema juurde ning küsis: „Tütar Irina, kas tahad minu juures teenida?“ Ja saanud jaatava vastuse, lausus: „Sa tule siis kloostrisse, ja saadki minu teenijannaks.“

Inimeste teenimine, millest Emake kuulis juba noore kuuletujana ning mille soovimine tema südames üha kasvas — see ongi nunnaelutee: mitte midagi enda jaoks ja kõik Taevase Kuninganna külaliste heaks. Vaat kust pärines nähtavasti see Emakese pidev püüd luua armastuse ja halastuse klooster.

23. aprillil 1955 pühitses iguumenja Rafaila kuuletuja Valentina rjassakandjaks. Rjassakandja kuuletuja vastuvõtjaks oli, nagu ka tipumütsi pühitsemisel, nunn Nonna (Org).

* Связочка — конусообразный головной убор монастырской послушницы.

Vilniuse Püha Vaimu klooster. Pühad väravad. 1958. aasta

Kahe aasta pärast tekkis võimalus Vilniusesse sõita... Sõitiski. Hing kippus sinna, lendas, seal oli ju emake Niina, keda oleks tahtnud kogu hingest näha. Nad kohtusid, ja esimene, mida Valentina kuulis, oli iguumenja Niina hämmeldunud küsimus: „Kuidas, Pühtitsas? Mina ootan sind siin ega saa aru, kuhu sa oled jäänud, sina oled aga juba Pühtitsas!?“

Raske oli kõiki asjaolusid kokku viia ja juhtunu mõtet tajuda. Vähehaaval selgus aga kõik. Ljubov Aleksejevna saatis emakesele Niinale hiljem kirja, kus üles tunnistas, kuidas ja miks ta oli appi võtnud pettuse, palus andeks ja kurvastas, et oli nii hilja taibanud oma teo tagajärgi. Kuid tegu oli juba tehtud. Valja Trofimova oleks tahtnud kogu hingest ja südamest olla emakese Niina juures Vilniuses, aga Jumala tahe suunas ta Pühtitsasse...

Kui huvitavalt võib kujuneda inimese saatus! Jääb üle vaid imestada jumaliku ettehoolduse tarkuse ja suuruse üle, mis meie jaoks tihti tunnetamatu ja tajumatu viisiga juhib inimese talle aegade algusest määratud eesmärgi poole. Jumaliku ettehoolduse teedest teame vaid sedavõrd, kuivõrd Issand ise seda meile meie pääsemiseks avab. Jah, kui imeliselt on Jumala lõputus tarkuses varjul meie elu saladused!

Emake Varvara meenutas, kuidas ta seda keerulist jutuajamist jätkates lootusega küsis: „Emake Niina, kas nüüd, kui kõik on päevavalgele tulnud ja te kogu tõde teate, ja teate ka minu soovi teie juhatuse all oma pääsemise tööd teha, te võtaksite mind oma kloostrisse?“ Järgnes pikk vaikus. Iguumenja silmitses pingsalt kuuletujat. Kui raske on otsust langetada!

„Võtan, võtan, Valjake, võtan,“ vastas emake Niina seepeale.

Saabunud tagasi Pühtitsasse, pöördus kuuletuja Valentina iguumenja Angelina (Afanasjeva)[12] poole palvega lubada tal üle minna Vilniuse Maarja Magdaleena nunnakloostrisse. Valitsev ülemhingekarjane Roman (Tang)[13] andis oma õnnistuse noore kuuletuja ümberkolimiseks Vilniusesse.

17. detsembri varahommikul saabus Emake oma uude kodukloostrisse. Parajasti peeti iguumenja Niina nimepäeva, kuna ristitud oli ta püha suurmärter Varvara auks. Selle pühaku nime sai ka Emake endale nunnapühitsuses, mis toimus 5. märtsil 1958. aastal.

Lool valitseja Romaniga on samuti järg. 21. mail 1959 määrati too Vilniuse piiskopitoolile. Kui valitseja tervis halvenes ning ta arstide soovitusel haiglasse pandi, saatis iguumenja Niina õed haige ülemhingekarjase eest hoolitsema. Nagu kõik teised õed, nii teenis ka Emake Varvara tema haigevoodi juures. Selle kohta jutustas Emake huvitava loo.

Kord, kui valitseja ärkas (aegajalt sonis ta mälukaotuses) ning Emakest märkas, pöördus ta tema poole sõnadega: „Ema Varvara, kui te kord Pühtitsas iguumenja olete, siis vaadake—seal seisab kapis kloostrikroonika. Seda peeti ainult 1910. aastani, ülejäänu on aga mitmesugustel paberitükkidel, ühte-teist on vahele ka jäetud. Te korjake kõik see kokku ja lõpetage kroonika ära. Issand aitab teid!“

Emake täitiski ülemhingekarjase soovi: korjas paberitükid kokku ja pidas ka kroonikat edasi. Aga välja anda palus surres juba meid täpselt samade sõnadega: „Mina ei jõudnud, aga Issand aitab teid!“

Ja veel üks episood. Pärast Vilniuses nunnamantiasse pühitsemist õnnitles isa Nikolai Gurjanov[14] Emakest Varvarat ja nimetas teda „emakeseks-kloostriehitajaks“. Mõne aja möödudes oli isa Nikolai külas iguumenja Niinal. Lõunale kutsuti ka ema Varvara. Söögilauas lausus staarets noorele nunnale osutades: „On see vast pruut!“ Ning hüüatas justkui mingis vaimustuses: „Aga kuidas hakkavad teda kosima, oi kuidas hakkavad!“ Emake Varvara sattus sellest suurde segadusse. Jutustas, et sel hetkel ei teadnud ta, mida kohe mõeldagi. Aga emake

Iguumenja Niina (Batašova), Vilniuse Maarja Magdaleena kloostri eesseisja. 1923. aasta

Kõrgestipühitsetud valitseja Roman (Tang),
Vilniuse ja Leedu ülempiiskop (1959–1963)

Iguumenja niina (Batašova), Vilniuse kloostri laekahoidja nunn
Angelina (Batašova) ja nunn Varvara (Trofimova).
Vilnius, 1960-ndate aastate algus

Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnaklooster. Pühad väravad koos nende kohal asuva kellatorniga. 1960-ndate aastate algus

Niina — too läks näost sootuks valgeks ning küsis pisarsilmil isakeselt: „Kuidas nii, isa Nikolai?! Ta ju võttis alles mantiapühitsuse vastu! Mis kosjad?!“ Mille peale isa Nikolai vastas, justkui hüüdis: „Ja kuhu veel kosivad! Lausa Uude Maailma“!“

Mulle meenus tahtmatult see episood, kui ma kuulasin Emakese jutustust, kuidas Vilniuse piiskopkonda saabus noor ülemhingekarjane Aleksius (Ridiger)[15] ning soovis endiste Pühtitsa õdedega tuttavaks saada. „Me jõime köögis kohvi, kui kuulsime uksekella,“ jutustas Emake. Avame ukse, seal aga seisab valitseja. Ja kohe lävelt mulle: „Tervist!“, ning naeratab. „Tere päevast, valitseja,“ vastan mina, „õnnistage!““

„Avasite ukse, aga seal seisab — saatus! Ja tuligi kosima!“ täpsustasin mina tahtmatult.

Emakese eluperiood Vilniuse kloostris — see oli kasvamise ja vaimuliku järjepidevuse vastuvõtmise aeg, see oli „ema ja tütre“ teema: kuidas kujunesid nende suhted, kuidas need arenesid. Siin on meie ees geneetilisest ülem sugulus — vaimuliku järjepidevuse, usu ja armastuse, kuuletumise ja õigluse sugulus.

Iguumenja Niina juhatuse all tegi nunn Varvara asjaajaja kuuletumistööd, hoidis korras kahe kloostri — Vilniuse nunnakloostri ja Püha Vaimu mungakloostri raamatupidamist. Kantseleitöö oli talle hästi tuttav. Peale selle täitis ta mitmesuguseid iguumenja korraldusi, kontrollis ehitus- ja remonditöid, käis kloostri asjus tihti Moskvas.

Oma kloostri sajandaks aastapäevaks (1865–1965) koostas nunn Varvara Vilniuse Maarja Magdaleena nunnakloostri kroonika, mille illustreeris endatehtud fotodega. Emake meenutas korduvalt: „Iguumenja Niina sundis mind soetama fotoaparaadi, suurendaja, seadma sisse täielik fotolaboratoorium ning kõike pildistama. Kui ettenägelik ta oli! Ise kogus korduvalt õed ühispiltide jaoks kokku. Nõnda koostati tema õnnistusel veel ka Vilniuse kloostri fotokroonika.“ Oskuse eest käsitseda fotoaparaati nimetas valitseja Antoni (Melnikov)[16] ema Varvarat „Varvara Fototegijaks“.

Vilniuse kloostri kroonika kingiti iguumenja Niinale. Üks eksemplar saadeti ka pühimale patriarhile Aleksile (Simanski)[17]. Selle töö eest sai ema Varvara talt kingituseks Jumalaema Iveroni ikooni ühes kinkekirjaga ja palvehelmed, mida hoitakse nüüd Pühtitsa kloostri muuseumis. Emakest Niinat autasustas patriarh Vürst Vladimiri II järgu ordeniga.

Tänutundega Issanda vastu mõtled alati inimestest, kes olid endasse kogunud paljude taevale ja taevastele asjadele avatud

nunnaelupidajate põlvkondade kogemuse. Elanud pika elu, jäi emake Niina ustavaks oma kõrgele nunnakutsumusele. Mälestus oma vaimulikust emast oli meie Emakese jaoks alati püha.

3. jaanuaril 1968 andis Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Aleksi (Simanski) Emakesele üle tema Pühtitsa kloostri eesseisjaks määramise korralduse ning pani talle kaela rinnaristi. Emake hakkas rääkima pühimale patriarhile oma noorest east (37 aastat), oma vähestest kogemustest ning hüüatas heitunult: „Teie pühadus, mis iguumenja minust ka saab!“ Selle peale vastas pühim patriarh kerge naeratusega rahulikult: „Ma ütlen teile, ema Varvara, mis iguumenja teist saab. Teist saab iguumenja **pühast kuulekusest**.“

Mõni kuu hiljem pärast iguumenja ametisse pühitsemist sai Emake Varvara kirja oma sugulaselt, Petseri kloostri pihiisalt arhimandriit Sergilt (Losjakov). See kiri sai tema jaoks vaimulikuks õpetussõnaks, tulevase praktilise tegevuse programmiks ning omandas suurepärase Petseri kloostri arhimandriidi surmaeelse testamendi tähenduse[18]. On säilinud kaks mustandit sellest kirjast. Antud väljaandes pakutakse lugejale tutvumiseks mõlemast tekstist kokkusobitatud variant:

Teie Kõrgestipühitsetu, rohkesti austatud
Emake iguumenja Varvara!

Olen südamest rõõmus õnnitledes Sind iguumenja vägitööle valimise puhul sel meie kaasaegsete olude raskel ja keerulisel ajal. Kuid Issanda teed on äraarvamatud ja uurimatud. Jumalaema teadis, kelle Ta selleks vägitööks välja valis. Ta usaldas Sinu hoolde selle väikese karjukese, mitte sikkude, vaid tasaste, alandlike tallede toomise Issanda juurde kahjustamatult, tugevana usus, lootuses ja armastuses. „See olen mina ja see on minu laps.“

...Issanda teed on meie jaoks äraarvamatud ja uurimatud — kuhu Issand meid juhib ja millise risti Ta meile kanda annab. Tema, Kõigeheldem, ei koorma meid üle jõu käiva ristiga. Sest „Minu ike on hea ja Minu koorem on kerge“.

Nii et võta vastu see õnnistus rõõmu- ja tänutundega...

Olla väetite, kartlike, haigete, viletsate, norutavate jne. tõeliseks emaks, kõiki lohutada armastuse ja tasadusega.

Saua andis Issand Sulle mitte sõnakuulmatute ja kangekaelsete, isepäiste karistamiseks, vaid vaimulikuks hirmuks ning vaimulikuks noomimiseks, õpetamiseks ja kasvatamiseks. Sest

inimesi, kel on erinevad vaated ja arusaamine mungaelust, ka kasvatatakse oma arusaamise kohaselt. Seepärast ära sunni mitte sauaga alistuma ja kartma, mitte ihulise hirmu pärast. Vaid alista tõrksate südamed emaliku armastuse ja tasadusega — ja Sa pälvid Taevase Kuninganna ja õdede armastuse.

Kirjutan Sulle, kallis emake, nõnda oma 25-aastase mungaelukogemuse põhjal, mille olen omandanud nende aastate jooksul kloostris elades: inimesed on ühesugused — olgu mungad või nunnad.

Sind hakkavad ümbritsema paljud pahasoovijad, kes üritavad sulle kaikaid kodaratesse pilduda, et viia Sind masendusse ja äratada Sinus viha nende vastu. Ja õhutavad Sinus uhkust ja ülemuslikku auahnust, et Sa üleastujaid sauaga karistaksid. Aga sellega Sa üksnes soetad endale vaenlasi ja suurendad nende arvu.

Sellega rahu ja armastust ei loo.

Siin ongi tarvis Salomoni tarkust ja Taaveti tasadust ning püha suurkannataja Varvara mehisust. „Oma vstupidavusega kannatustes te päästate oma hinge,“ ütleb Issand. „Aga kes otsani vastu peab, see päästetakse.“ Raske on ülemuse tee, talle on palju antud ja temalt ka küsitakse palju. Aga Jumalaema aitab Sul seda risti kanda. Ära heida meelt, vaid looda Jumala peale.

Palun andesta, kallis emake, mulle, patusele vanakesele Sergile. Ma ei kirjuta mitte selleks, et manitseda, vaid jagan Sinu kui oma vaimuliku tütrega oma vaimulikku elukogemust. Tean, et oled selleks kuuletumiseks õpetatud ja ette valmistatud. Aidaku Sind Issand ja Jumalaema pühade prohvetite ja suurkannataja Varvara palvetega kõikides Sinu elu raskustes.

Õnnitlen Jumalaema Rõõmukuulutamise pühal ja meie Issanda Jeruusalemma Minemisel, kuhu Ta läks oma igavese Jumaliku au ilmutamiseks kui Au Kuningas, keda me kiidame...

Emakese Varvara kuju täiendavad mälestused Varvara Ivanovalt, kes oli Emakese noorpõlve ja tema vaimuliku kasvamise elavaks tunnistajaks. Varvara Aleksandrovna tundis ja nägi noores tütarlapses seda tohutut vaimulikku potentsiaali, mis hiljem arenes ja kasvas välja absoluutseks ustavuseks ja armastusesks nunnaelupidamise vastu. Need mälestused on meile hinnalised ja kallid selle poolest, et neis on üksikasjalikult kirjeldatud nunn Varvara Vilniuse kloostris viibimise viimaseid päevi, hüvastijättu Vilniuse vaimulikkonnaga, õdedega, lahkumine iguumenja Niinast, tema viimased õnnistussõnad oma vaimulikule tütrele. Mõningaid ridu on võimatu ilma pisarateta lugeda—nõnda südamessetungivalt õnnestus Varvara Aleksandrovnal anda edasi Emakese hüvastijättu oma staaritsaga. Osalenud isiklikult nendes sündmustes, jättis ta dokumentaalse kirjelduse sellest Emakese eluperioodist, mille tunnistajatest pole peaaegu enam kedagi elus. Seepärast toome need mälestused ära tervikuna ning anname eraldi materjalina mitte üksnes meie Emakese Varvara ülepris pika eluperioodi tunnistusena, vaid ka tänutundest Varvara Aleksandrovna vastu tema töö, mälestuse ja armastuse eest Pühtitsa seitsmenda eesseisja vastu.

Varvara Aleksandrovna Ivanova elas oma viimase eluaasta Pühtitsa kloostris, suri 31. detsembril 1990 ning on maetud kloostrikalmistule.

Varvara Aleksandrovna Ivanova

Minu mälestused Emake iguumenja Varvarast

1947. aastal saabusin ma Leningradi oblasti Luuga linna. Enne sõda oli see väike õitsev linnake uppunud lilledesse ja rohelusse, seda ümbritsesid imelised metsad. Sõja ajal sai linn tugevasti kannatada, purustati peaaegu täielikult, paljudes kohtades olid järel üksnes varemed. Ainus, mis veel rõõmustas, oli Jumala armust säilinud Jumalaema Kaasani Ikooni kirik.

Ma töötasin metsatööstuskombinaadis vanemraamatupidajana, tööd oli palju, kaastöölisi aga vähe, tihti tuli töötada ka öösiti. Seepärast oli kirikuskäimine pärast rasket töönädalat ainsaks rõõmuks ja hingerahu allikaks.

Esimest korda kohtasin just siin, Jumalaema pühakojas 17–18 aastast imelist tütarlast Valja Trofimovat, ja miskipärast sisenes ta otsekohe, juba ainuüksi oma olekuga minu ellu.

See oli Jumalat armastav, tagasihoidlik, inimeste vastu sõbralik neiu, alati korralikult riides, juuksed palmitsetud patsideks ja juuksenõeltega üles pandud, kelle lahketest hallikassinistest silmadest kiirgas armastust ja hellust kõigi inimeste vastu. Temast õhkus mingit erilist vaimulikku võlu.

Lisaks kõigele muule oli Issand kinkinud talle ka imelise hääle. Ta laulis kirikukooris, mille juhiks oli elatanud ja väga kogenud dirigent Jakov Lvov. Valja osalemine kaunistas ja hingestas asendamatult nende koori kõla. Ta laulis ebatavalise kergusega, tema hääl aga helises nii puhtalt ja kaunilt, justkui ilma mingi pingutuseta, ning tungis südame põhja, pöörates hinge Issanda poole ja sundides innukamalt palvetama. Kui ta aga luges, jäi kirikus kõik vaikseks: nii selge, südamessetungiv oli iga tema loetud sõna. Pühakojas seisvad inimesed ei kuulanud teda mitte üksnes kõrvade, vaid ka südamega. Oli tunda, et ta palvetab, lugedes Jumala sõna usu ja armastusega.

Me saabusime Valjaga Luugasse ühel ja samal aastal. Tuttavaks saime kirikus ja pärast teenistust läksime sageli koos koju. Mina elasin kirikust kaugel. Valjake saatis mind tihti rohkem kui pool teed, vestles minuga, tundis väga südamlikult ja siiralt kaasa minu üksindusele, ning tema head ja hellad lohutussõnad soojendasid mu hinge. Sõjas olin ma kaotanud nii mehe kui poja, ning jäänud täiesti üksi.

Veendusin üha enam, et see tütarlaps on eriline—nõnda palju kaunist oli tema hinges: armastus Jumala vastu, headus, hellus, siiras hoolitsus inimeste eest. Üks näide: Valjal oli sõbratar—täielik invaliid. Aga kui hoolitsevalt, kannatlikult ja õrnalt suhtus ta sellesse väheharitud tütarlapsesse, nii et muutis tema elu rõõmsaks ja õnnelikuks. Mitte kunagi ei läinud ta mööda, kui keegi vajas abi, eriti vanast või haigest inimesest. Ma mõistsin, et teda juhtis armastus Issanda ja Tema Kõigepuhtama Ema vastu. Kiindusin üha rohkem Valjasse, tänasin Issandat, et Tema, Halastaja, oli saatnud mulle, orvuksjäänule selle tütarlapse näol vaimuliku lohutuse.

* * *

Meie ühiseks vaimulikuks isaks oli armastatud ülempreester Andrei Tšub. Pärast tema üleviimist Luugast Tolmatšovosse sõitsime tihti ka tema uude Issanda Muutmise kirikusse. Suurepärase arhitektuuriga tilluke puukirik seisis justkui mäe otsas. Olles ümbritsetud puude ja puuplanguga, oli see väga hubane. Vaatamata interjööri vaesusele õhutas kõik selles palvetama. Isa Andrei teenistused jäid kauaks meelde. Ta oli teeninud Issandat juba 70 aastat. Valjat kui oma vaimulikku tütart tundes sõnas ta meile korduvalt pärast vestlust temaga: „See tütarlaps pole siinse maailma jaoks.“ Ja tema sõnad läksidki hiljem täide.

Minu tutvus Valjaga kasvas suurele vanusevahele vaatamata üle tugevaks ja siiraks sõpruseks, ning Valja sai minu jaoks kõige kallimaks inimeseks.

* * *

Oli Jumalaema Uinumise püha. Sel päeval viibisime koos Valjaga Luuga pühakojas, pühapäeval aga sõitsime Tolmotšovo kirikusse, et külastada kallist isakest Andreid. Käisime pihil, seisime ära teenistuse, võtsime vastu Kristuse Pühasid Ande ning, olles ristile suud andnud, kavatsesime koju tagasi sõita, kuna meid ootas töö. Isa Andrei veenis meid jääma Jumalaema Matmise talitusele, kinnitades, et seda teenitakse neil iseäranis kaunilt ja pidulikult. Kuid meie ärasõidu põhjus oli kaalukas. Selle üle kahetsust tundes õnnistas isa Andrei meid ja me suundusime jaama, kus saime teada, et meie rong on juba lahkunud, järgmine läheb aga alles viie tunni pärast.

Jumalaema abile lootes ning juhtunu üle hinges rõõmu tundes ostsime endale süüa, sest olime enne Armulauda paastunud ja nüüd väga näljased. Ronisime ühele künkale pühakoja lähedal raudtee ääres, seadsime end sisse ja kinnitasime keha kirikusse tagasiminekuks. Mugav koht häälestas vestluseks, aega selleks oli aga palju.

Siin jutustasin Valjale esimest korda lähemalt iseendast, tema aga, olles mu ära kuulanud, vastas samaga, jutustades oma unistusest kloostrisse astuda. Alguses sattusin ma ärevusse, imestasin tema soovi üle, kuid siis mõistsin, et mitte ilmaaegu pole ta selline „eriline“, nähtavasti juhib Issand ise teda sellele teele.

Saabunud pärast puhkamist ja vestlust pühakotta tagasi, saime tõepoolest tohutu vaimuliku rõõmu osaliseks. Teenistus oli eriliselt suursugune, surilina oli üleni lilledes, teerada õitega üle puistatud. Rahvast oli murdu, isa Andrei nägu säras aga rõõmust.

Möödus üsna palju aega, mina olin tööga väga hõivatud ega saanud aega kirikus käia. Ent lõpuks, olles tööasjadega ühele poole saanud, kiirustasin kirikusse oma hinge tröstima. Valjat kohtamata pärisin palvetajatelt tema järele. Mulle vastati, et teda pole ammu kirikus nähtud. Hakkasin muretsema, mõeldes, kas ta pole mitte haigeks jäänud? Valja ema Maria Nikititšna, suure, hella hingega sügavalt usklik naine palvetas samuti Kaasani kirikus. Me olime temaga tuttavad, ning mina pärisin talt Valja kohta. Ta vastas, et Valja sõitis Vilniusesse vanemale õele külla.

Möödus jälle tükk aega, ent Valjat polnud endiselt kirikus näha. Ühel pühapäevasel päeval panin tähele, et tema ema on kuidagi mures. Pärast teenistust püüdsin temaga koos kirikust välja minna ning panin ette pingil istet võtta. Seal küsisin temalt: „Miks Valjake ikka veel Vilniusest tagasi pole, ega ta ometi haigeks pole jäänud?“ Ema vastas mulle läbi pisarate: „Valjuša ajab asju, et kloostrisse minna.“ Peab ütlema, et Maria Nikititšna ei olnud tütre soovi vastu, kuid sellest hoolimata oli tema emasüda täis kurbust. See teade erutas mind väga, ent meenutades meie vaimuliku isa sõnu, mida ta korduvalt oli Valja kohta lausunud, et „see tütarlaps pole selle maailma jaoks“, rõõmustasin tema pärast. Ta oli ju nii väga sellest unistanud—olla kloostris, ning Jumala armust oli see tema salasoov nüüd täitumas.

Kuuletuja Valentina koos ema Maria Nikititšnaga Pühtitsa kloostri peamise pühaduse, Jumalaema Uinumise imettegeva ikooni juures. 1953. aasta Püha Kolmainu pühal

Vilniuse pühade märtrite Antoni, Joanni ja Jevstafi säilmekirst Püha Vaimu kloostri peakiriku krüptis. Vilnius, 1968. aasta

Arhimandrrit Sergi (Voštšenko), Püha Vaimu kloostri eesseisja. Vilnius, 1966. aasta

Linnaväravad „Ostraja brama“, kus viibib Jumalaema Ostrobrami ikoon. Vilnius, 1969. aasta

Nunn Varvara (Trofimova) ja nunn Georgia (Štšukina). Vilnius, 1966. aasta

Iguumenja Niina (Batašova), Vilniuse Maarja Magdaleena kloostri eesseisja esimeses reas paremal. Tema kõrval istub iguumenja Tavifa (Dimitruk), Riia Püha Kolmainu kloostri eesseisja. Seisavad: esimene vasakult nunn Varvara (Trofimova), tema kõrval nunn Angelina (Batašova), Maarja Magdaleena kloostri tulevane eesseisja, nunn Georgia (Štšukina), praegune Jeruusalemma Gornenski kloostri eesseisja ja nunn Agnia. Vilnius, 1960-ndate aastate lõpp

Arhimandriit Sergi (Voštšenko), iguumenja Varvara (Trofimova), nunn Jevdokia (Šokalo). Vilnius, 1968. aasta

Ma ei tülitanud Maria Nikititšnat rohkem küsimustega Valja kohta, teades, et tal on süda haige, ning üksnes palusin, et ta annaks Valjale kirjutades edasi minu kõige siiramad palvesoovid.

Möödus jälle tükk aega, igatsesin väga Valja järele ja kurvastasin, et temalt mingeid teateid pole ning et kirikus pole enam kuulda tema laulmist ja lugemist. Ka teised koguduseliikmed küsisid: „Mis temaga on?“ See oli 1952. aasta.

Lõpuks pärast pikka vaikimist sain Valjalt esimese kirja, milles ta teatas, et Issand on tema palvet kuulda võtnud ja õnnistanud teda pühasse kloostrisse — Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostrisse, aga Taeva Kuninganna, kloostri Perenaine, on võtnud kuuletuja Valentina „oma teenijannaks“. See oli juhtunud 1952. aasta 1. augustil, kui pühitseti Saarovi vaga Serafimi säilmete avamist. Valja austas ja armastas seda pühakut sügavalt. Oma kirjas rääkis ta sellest suurest rõõmust, et Issand on kuulda võtnud Tema poole tõstetud palveid ja õnnistanud teda astuma Tema Kõigepuhtama Ema teenijannaks, ning et iga kuuletumistööd teeb ta rõõmu ja armastusega. Tänab Taevast Isa kogu tema vastu ilmutatud armuhelduse eest, Valitsejannat aga kaitse ja abi eest kõiges.

Meie kirjavahetus ei olnud eriti tihe.

Kord saan Valjalt täiesti ootamatult kirja, kus ta teatab, et ei viibi enam Pühtitsas, vaid juba Vilniuses, kuhu Maarja Magdaleena kloostri eesseisja, emake iguumenja Niina ta vastu oli võtnud, nagu oli lubanud 3,5 aastat tagasi. Asi oli selles, et kui Valja alles kavatses kloostrisse astuda, oli ta algul pöördunud emakese Niina poole. Valja oli emakesele väga meeldinud, kuid tol ajal ei olnud veel võimalust teda kloostrisse võtta eluaseme puudumisel, ning emake Niina oli lubanud ta vastu võtta 2-3 aasta pärast. See õnnistus läkski täide.

Vilniuse kloostris tuli Valjal täita paljusid kuuletumiskohustusi: teha majapidamis-, remondi- ja ehitustöid, hoida korras raamatupidamist, pidada tohutut raamatukogu, laulda kliirosel jms., ning seda kõike mitte üksnes kloostri nais-, vaid ka meespoolel. Omades tasast, kõikeandestavat ja kõikelepitavat iseloomu, pälvis Valja oma headuse, abivalmiduse ja vaimuliku lohutuse jagamise oskuse eest kõikide — vaimulikkonna, õdede ja koguduseliikmete suure armastuse ja austuse. Kuid eriti armastas teda kõikide nende heade hingeomaduste eest emake iguumenja Niina. Tema jaoks oli Valja nagu lihane tütar. Talle võis emake usaldada mistahes kuuletumistöö, teades, et kõik saab täpselt tehtud. Ja emakese iguumenja armastus ei jäänud vaimuliku tütre poolt tasumata.

Selle aja jooksul toimus kuuletuja Valentina elus Issanda armust järgmine sündmus: 5. märtsil 1958 pühitseti ta nunnamantiasse uue nimega Varvara, püha suurkannataja Varvara auks. Seda nime oli kandnud ristimises ka tema armastatud emake Niina.

Tänades kõige eest, kirjutas vastpühitsetud nunn Varvara terve Vilniuse Maarja Magdaleena kloostri kroonika, et lohutuda oma emakest Niinat, kes oli palju aastaid teeninud usu ja armastusega Issandat.

Nunn Varvara kirjutas, kui palju tööd ja vaeva oli iguumenja Niina näinud kloostris elamise jooksul, eriti sõja ajal ja pärast seda, kirjutas temast kui helge mõistuse, vooruste ja suure armastusega täidetud suure hingega inimesest. See töö, tagasihoidliku allkirjaga „nunn Varvara“, ei olnud asjatu. Kroonika saadeti kõrgematesse kirikuinstantsidesse, ning pärast sellega tutvumist autasustas Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Aleksi I emakest iguumenjat Niinat aastatepikkuse töö eest Püha Vladimiri ordeniga.

Vahepeal jätkus aga meie kirjavahetus, ma rõõmustasin, kui ema Varvaral oli kõik rahulik ja hästi, ning kurvastasin, kui oli raske, elasin üle, kui teda tabas raske kaotus—palavasti armastatud isa, suurepärase uskliku inimese ja suure töömehe surm. Isa oli väga armastanud oma noorimat tütart, kes oli nii tema moodi. Maria Nikititšna jäi pärast seda õnnetust jälle voodihaigeks, kardeti isegi tema elu pärast.

1967. aasta detsembris võtsin nõuks, kuna ma enam ei töötanud, lõpuks ometi täide viia oma ammune soov—sõita Vilniusesse ja kohtuda seal nunn Varvaraga. Kirjutanud talle sellest ja palunud õnnistust sõiduks, mainisin talle, et saadan telegrammi oma täpse saabumisajaga. Vastus tuli õige pea—soe ja rõõmus. Ema Varvara kirjutas, et tuleb mulle koguni ise jaama vastu.

Pileti võtsin 2. jaanuariks 1968, sest tahtsin sattuda Püha Vaimu kloostrisse Kristuse Sündimise pühaks. 3. jaanuaril, pärast rasket ööd ratastel, otsisin rongist väljudes silmadega perroonil ema Varvarat, pidades meeles tema lubadust mulle vastu tulla. Kuid... Kõik olid juba laiali läinud, perroon tühjaks jäänud, ent ema Varvarat ei olnud. Astunud pisut kõrvale, jätkasin ootamist, kuna ei osanud kuhugi minna. Kauguses nägin naisterahvast, kes tuli otse minu poole. Tema riietuse järgi aimasin, et ta on kloostrist. Jõudnud minu juurde, nimetas ta mind nime pidi, ja ma mõistsin, et see on ema Georgia, kellest Varvara oli mulle kirjades pajatanud ja kellega nad olid juba ammu vaimulikult sõbraks saanud. Ema Georgia ütles, et ema Varvara oli kutsutud kiiremas korras Moskvasse pühima patriarhi Aleksi I juurde, aga 4. jaanuaril, s. t. homme on ta jälle kodus.

Teisel päeval oootasin kannatamatult kohtumist nunn Varvaraga—oma kalli Valjaga, keda ma polnud näinud juba üle kümne aasta. Kogu selle aja oli ta vaid ühel korral, olles tookord alles kuuletuja, käinud oma kodulinnas Luugas ning külastanud ka mind, millega oli valmistanud mulle suurt rõõmu.

Ootasin kannatamatult, millal ema Varvara siseneb raamatukokku, kus ma viibisin mina, kuna teadsin, et ta on juba saabunud. Lõpuks avanes uks, ma kiirustasin talle vastu ja me embasime. Kuidas minu Valjake küll muutunud oli! Minu ees seisis pikk ja täidlane emake Varvara, jäänud olid needsamad Valja hallikassinised imelised hellad silmad ning seesama armas hea naeratus näol. Mind kaisutades ütles ta: „Kallis Varvara Aleksandrovna, me pole nii ammu teineteist näinud, ja praegu saabusite Jumala armust just niisugusel ajal, kui mul on hädasti tarvis

Vilniuse Püha Vaimu peakiriku sisevaade.
Püha Kolmainu püha, 1967. aasta

teie kui raamatupidaja abi. Mind kutsuti Moskvasse, et teatada minu määramisest Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostri eesseisjaks. Pühim patriarh Aleksi andis mulle üle määramiskorralduse, seejärel aga, võtnud kätte rinnaristi, õnnistas mind sellega, pani selle ise mulle kaela ja, õnnistanud veel kord, sõnas, et püha kuuletumise korras saan ma Jumala abiga hakkama! 19. jaanuaril 1968 toimub Tallinna linnas Neeva Aleksandri peakirikus minu pühitsemine iguumenjaks.“

Emakese Varvara Vilniuses viibimise viimased päevad olid tema jaoks väga rasked. Asjaajamise üleandmine nii raamatukogus kui ka majapidamistööde osas, nii kloostri mees- kui naispoolel oli väga mahukas töö, ent aega selleks oli vaid mõni päev. Sel ajal heitsime tihti magama alles kella kahe-kolme paiku öösel, varahommikul oli aga taas tarvis jalgel olla. Peale selle pidi Emake Varvara läbi tegema veel ühe raske katsumuse—hüvastijätu kõikidega ja, mis peamine, kalli emakese iguumenja Niinaga—oma vaimuliku emaga, kes, olles saanud teada tema määramisest Pühtitsa kloostri eesseisjaks, oli sootuks otsa jäänud. Suurt ärevust ja muret tekitas Emakese Varvara hinges ka tema lihase ema Maria Nikititšna tervis. Pärast mehe surma oli Maria Nikititšna üle elanud mitu südameatakki. Arstid rääkisid tema infarktieelsest seisundist. Püüdes säästa ema uutest vapustustest, varjas Emake Varvara tema eest oma määramist Pühtitsa iguumenjaks. Aga nagu hiljem teatavaks sai, oli Vilniuse kloostri laekahoidja ema Angelina kirjutanud Maria Nikititšnale üksikasjaliku kirja, kus teatas, et tema tütar on nüüdsest iguumenja. Haige emaga juhtus infarkt, kuid Jumala armust jäi ta elama, ehkki lamas kaua haigevoodis.

15. jaanuaril 1968, Saarovi vaga Serafimi mälestuspäeval kutsus kogu Vilniuse vaimulikkond Emakese Varvara Püha Vaimu peakirikusse, et palvetada koos hüvastijätuks ja teenida palveteenistus teelemineku puhul. Palveteenistuse lõppedes pöördus piiskopkonna valitsuse liige, Vilniuse Ristija Johannese peakiriku esipreester Lev Savitski emakese Varvara poole hüvastijätukõnega:

„Meie kallis õde Issandas, ema Varvara! Meie, Vilniuse kirikute vaimulikud, oleme täna kogunenud siia, selle Püha Vaimu kloostri iidse pühakoja võlvide alla, Vilniuse pühade märtrite säilmete juurde, et koos veel viimast korda palvetada ja teile teelemineku palveteenistus pidada, kuna mõne päeva pärast peate te pühima patriarhi korraldusel asuma teele Eesti poole, et võtta üle suure nunnakloostri valitsemine. Inimlikult on meil kõigil väga raske teist lahkuda, kõik me armastame ja hindame teid Kristuses. Te olite kultuurne nunn ning suure hingega inimene, tegite siin, piiskopkonna valitsuses, nunna- ja mungakloostris väga suure töö ära, ning meil oli võimalus teiega palju koostööd teha. Seepärast on meil väga raske ette kujutada, et teid ei ole enam meiega. Kuid ... suurel kotkal kõrge lend!

Aga kas te mäletate, kuidas 12 aastat tagasi öeldi teile prohvetlikult, et teist saab meie Vilniuse iguumenja. Paljudele meist paistis tookord, et teile on Issandast endast ette määratud eesseisja raske kuuletumistöö.

Vilniuse Püha Vaimu kloostri peakiriku altar. 1968. aasta

Teid tundes oleme kindlad, et Jumala abiga tulete selle raske tööga toime, kuid inimlikult ütlen: kui kahju, et meie piiskopkonnast lahkuvad niisugused inimesed!

Teil tuleb alandlikkusega, nunna kombel öelda, nagu ütles Jumalaema, kes pani kunagi rõõmukuulutamise hetkel oma käed rinnale kokku ning lausus ingel Gaabrielile: *„Vaata, siin on Issanda ümmardaja, sündigu mulle sinu sõna järgi.“*

Minge siis rahuga, meie Issandas kallis emake Varvara, olgu teie üle kõiges Jumala tahe. Me palvetame teie eest armastusega siin, Vilniuse pühaduste juures, teie aga ärge unustage meid oma kloostris palvetades. Jumala õnnistus olgu teie peal alati. Aamen.“

See südamlik teelesaatmiskõne tungis nõnda kõikide pühakojas viibijate hinge, et polnud inimest, kes poleks nutnud. Emake Varvara, kahvatu, erutatud, ei suutnud rääkida, kuna pisarad voolasid ta silmist. Lõpuks, olles pöördunud kogu vaimulikkonna ja kogu kirikurahva poole, tänas ta vaimuliku armastuse eest, kõikide palvete ees ja ütles, et ka temal on kõikidega raske hüvasti jätta, aga selline on Issanda tahe, ning tema peab seda täitma.

Emakese Varvaraga hüvasti jättes andsid vaimulikud talle teele kaasa palju vaimulikuõnnistusi ja südamlikke sõnu. Paljud koguduseliikmed nutsid. Oli näha, et kõik olid Emakest väga armastanud tema hea ja suure hinge soojuse ning tasase ja südamliku suhtumise eest inimestesse. Muidugi, raske oli endale ette kujutada, et teda, keda kõik nii väga armastavad, ei ole enam nende hulgas.

17. jaanuaril 1968. Nähtavasti oli see neist viimastest päevadest, mil Emake Varvara veel Vilniuses viibis, kõige raskem. Ees seisis hüvastijätt kalli armastatud õpetaja, vaimuliku ema iguumenja Niinaga. Õhtul teeniti iguumenja ruumides palveteenistus teelemineja eest, mille pidas arhimandriit Sergi. Selle lõppedes pöördus Vilniuse Maarja Magdaleena nunnakloostri eesseisja Niina Emakese Varvara poole hüvastijätusõnadega:

„Minu kallis, hinnaline ja armastatud laps, minu vaimulik tütar ema Varvara! Jumala ettehooldusel on sinu osaks langenud raske rist—sa oled määratud eesseisjaks Eestis asuvasse Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostrisse, milles teeb oma pääsemise tööd üle saja õe. See sinu õlule asetatud kuuletumistöö on suur, raske ja vastutusrikas. Issand aidaku sind! See teade viis mu inimlikus mõttes surivoodile, kust ma enam muidugi mõista ei tõuse, sest elan juba 95. eluaastat. Mäletad, kui ma sulle ütlesin, et mind ootab surmarist—vaat see ongi too rist. Olen sind täpselt 12 aastat jõudumööda vaimulikult kasvatanud, ma ei hakka üles lugema sinu häid omadusi, kuna me kõik teame neid. Siin viibivad sinu vaimulikud õed, kellega sa oled koos elanud ja töötanud, palvetanud ning kõiki rõõme ja muresid jaganud.

Sa tunned mind, ma olen väga kitsi kiitma, aga täna ütlen ma sulle, sest arvan, et sa ei kahtlustanud seda, mu kallis. Olen kõik need 12 aastat valmistanud sind oma kohale, s. t. Vilniuse kloostri iguumenjaks, Issand aga tahtis teisiti. Sind kutsub justkui Taevane Kuninganna

ise oma Uinumise kloostrisse ja ka sinu enda kloostrisse, kuna sa astusid ju 1952. aastal just nimelt sinna — Pühtitsasse.

Mul on väga raske rääkida, mul on kahju sind enda juurest minema lasta, kuid minul kui nunnal ja iguumenjal, kes on juba 50 aastat eesseisjaametit pidanud, ei ole õigust Jumala tahtele vastu pana, ja seepärast ütlen ma pisaratega: „Jumala tahtmine sündigu kõiges.“ Sinu raskele teele annan ma õnnistuseks kaasa oma kalli Jumalaema Kaasani ikooni, ja aidaku tema, Valitsejanna, ise sind su raskes kuuletumistöös.

Meie Vilniuse klooster ei unusta sinu tööd, ning mina ja kõik meie õed tänavad sind selle töö ja sinu armastuse eest. Palveta minu, oma armetu staaritsa ning kõikide õdede eest, ja meiegi siin palvetame samuti kõigest jõust sinu eest, et Issand sind aitaks ja sind kõiges kinnitaks. Kui mul oleks palju õdesid, annaksin sulle 10 inimest appi, kuid täna võta ema Georgia, kes saab sulle ustavaks abiliseks, kuna te ka tulite meie kloostrisse koos. Taevase Kuninganna kaitse olgu alati sinu kohal. Aamen.“

Õnnistanud emakest Jumalaema Kaasani ikoonigа, hüüdis emake iguumenja Niina jälle appi Issandat ja Valitsejannat, just nagu oleksid nad siinsamas viibinud, palus õnnistada ja mitte ilma jätta oma armust ja abist tema vaimulikku tütart Varvarat, kes pole veel kogenud sellel raskel eesseisjateel. Olles võtnud kokku oma viimase jõu selleks õnnistuseks ja nendeks hüvastijätusõnadeks, istus emake iguumenja Niina säärase väikse ja nõrkenuna oma voodil ning nuttis. Kui emake Varvara tema kohale kummardas, haaras ta temal kaela ümbert kinni, tõmbas tema pea enda juurde ja lausus nuttes: „Mu lapsuke, tütreke, tuvike, sa jätad meid maha. Issand aita ja hoia teda!“ ja, suudeldes tema pead, tõmbas aina enda poole, ise lohutamatult nuttes. Niisuguses asendis viibis Emake Varvara pikka aega, rääkida ta ei suutnud ja palus üksnes läbi pisarate emakest iguumenjat Niinat teda õnnistada, tema eest palvetada, tänas oma head õpetajat ja staaritsat kogu tema vastu üles näidatud hoole eest, tema tõelise vaimuliku emaarmastuse eest, mida ta oli tunda saanud kõik need 12 aastat. Ta lubas alati meeles hoida tema õpetussõnu, ning tõotas, et mälestus emakesest Ninnast on ja saab tema jaoks alati olema püha. Me kõik nutsime, nii raske oli vaadata nende kahe, teineteist vaimulikult armastava inimese hüvastijättu. Koridoris, iguumenja ruumide ukse juures nuttis lohutamatult arhimandriit Sergi, Püha Vaimu kloostri eesseisja, kes oli ema Varvarat väga hinnanud ja armastanud, ning kordas nuuksudes: „Tegid mul kloostri tühjaks!“ Ka õed lahkusid iguumenja ruumidest pisaraisse uppudes.

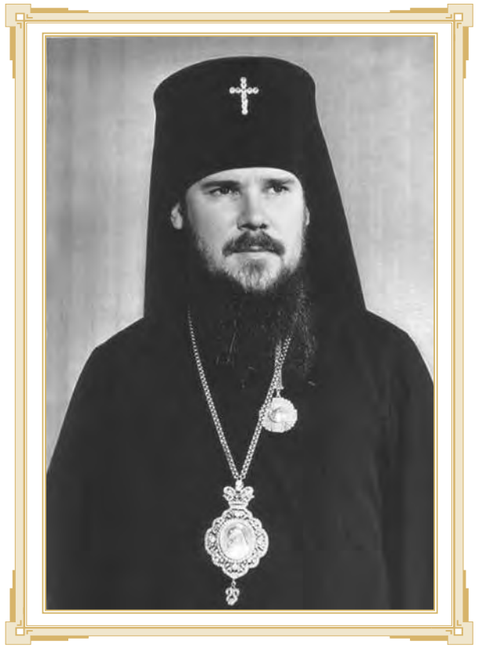

Tallinna ja Eesti ülempiiskop Aleksi (Ridiger)

Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Aleksi I (Simanski)

Et mitte jätta õhku rippuma rasket rõhuvat kurbusetunnet, kaeti pärast hüvastijättu raamatukokku teelaud, mille taga istusid arhimandriit Sergi, ema Angelina, ema Varvara, ema Georgia ja kloostriõed. Iguumenja Niina oli pärast hüvastijättu täiesti nõrgaks jäänud ja teda lauas ei olnud. Tema puudumine tekitas kurbust, otsustati panna laua äärde mugav tugitool, emake aga tõsteti ristipandud kätele, toodi laua äärde ja sätiti istuma. See tuli hästi välja, ning nõrk naeratus ilmus emakese Niina kallile näole, kõik said rõõmsaks, et viimase teelaua taga istuvad kõik koos ühes armsa eesseisja iguumenja Niinaga. Nii lõppe see 1968. aasta 17. jaanuari raske päev.

Kui me Emakese Varvaraga kogu asjaajamise üleandmise ja ärasõidu ettevalmistuse töö olime lõpetanud, väljendasin ma kuidagi oma kahetsust selle üle, et ma ei näe, kuidas meie kallis Emake Varvara iguumenja seisusesse pühitsetakse. Emake Varvara tuli kiiresti minu soovile vastu ning küsis: „Aga kas te tuleksite?“ Ma vastasin jaatavalt. Ta rõõmustas ja sõnas, et mina võiksin kohal viibida tema ema asemel, kes on haige ega saa sõita.

Tallinnasse saabusime 18. jaanuari õhtuks. Meid viidi piiskopkonna valitsusse. Saabunuid esitleti kõrgestipühitsetud metropoliit Aleksiusele (Ridiger), kes pakkus kõigile teed.

19. jaanuaril 1968, Issanda Ristimise pühal, suundusime Neeva Aleksandri peakirikusse, kus pidi Liturgia ajal aset leidma nunn Varvara ülendamine iguumenja seisusesse. Lõpuks tuuaksegi ta kliiroselt kateedri juurde, millel seisis kõrgestipühitsetud metropoliit Aleksius. Ta kõndis, silmad maas, hoides vasakul õlal oma klobukit. Pärast palvete lugemist saatis kõrgestipühitsetud metropoliit Aleksius Emakese Varvara teele sõnadega: „Kas sa tead? Kas said aru? Millisele teele on sulle Issanda õnnistusel osaks langenud astuda? Kõigepüham Valitsejanna ise on valinud sind oma teenijannaks. Sinu hooleks usaldatakse üle saja hinge, need on sinu õed — lapsed, kelle eest sa pead hoolt kandma, neid vaimulikult nõnda kasvatama, et nad saaksid pärida igavese elu ning oleksid eeskujuks teistele, ja iga nende peast langenud juuksekarva eest Jumala ees vastust andma.“

Ambonilt tervitas kõrgestipühitsetud metropoliit Aleksius soojalt Emakest Varvarat, õnnitles teda iguumenja seisuse puhul, soovis talle tervist, jõudu, suurt armu ja abi Issandalt sel raskel teel ning õnnistas teda Jumalaema Iveroni ikooniga.

20. jaanuaril 1968 kell 9 hommikul saabus Pühtitsa kloostrisse piduliku kellahelina saatel kõrgestipühitsetud metropoliit Aleksius koos

iguumenja Varvaraga. Õed tervitasid emakest laulmise ja lillede ning soola-leivaga. Enne seda olid juba saabunud ringkonna praost, ülempreester Elli Andre ja teised Tallinna piiskopkonna vaimulikud ja hüpodiakonid.

Metropoliit Aleksius pöördus õdede ja palvetajate poole lühikese kõnega, et emake iguumenja võetaks vastu armastuse ja austusega, tegi talle kirikus ettepaneku asuda oma iguumenjakohale ja õnnistada kõiki — nii õdesid kui palvetajaid — oma esimese iguumenjaõnnistusega. Emake kummardus kõigepealt Jumalaema Uinumise imettegeva ikooni ette. Taevane Kuninganna võttis taas vastu oma teenijanna, kelle oli kuuletujana lasknud Vilniuse kloostrisse ja keda nüüd kohtas juba eesseisja ametis. Olles palvetanud ja imettegeva ikooni eest oma iguumenjakohale siirdunud, tervitas Emake iguumenja oma lahke naeratusega kõiki õdesid ja palvetajaid. Kui õed tema juurde astusid, õnnistas ta igaüht nagu ema, embas ja suudles pea peale. Õed nutsid, kuid need olid juba rõõmu ja vaimuliku õnne pisarad, et neil on nüüd ema, kes on kõikidele armas. Paljud, saanud teada, et olen koos Emakesega, astusid minu juurde ja küsisid: „Kust te tõite meile sellise ingli?“ See esimene kohtumine õdede ja palvetajatega oli väga liigutav.

Emakese saabumise päeval teenis Liturgiat kõrgestipühitsetud metropoliit Aleksius ise. Pühitseti Issanda Ristija ja Eelkäija Johannese koondmälestuspäeva. Pärast palveteenistust pöördus valitseja Emakese

Tallinna ja Eesti ülempiiskop Aleksi (Ridiger) iguumenja Varvara ja Pühtitsa kloostri õdedega karjaaias. 1970-ndad aastad

iguumenja Varvara poole sõnadega: „Veel kord tervitan ja õnnitlen sind, Emake eesseisja, iguumenja seisuse puhul. Eile, see tähendab Ristimise pühal, tõstsin ma su Tallinna peakirikus tema pühaduse, Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksi õnnistusel sellesse ametisse. Ja nüüd oledki sa oma kloostris, võtad selle vastu, kuid mitte omal tahtel, vaid Pühale Ema-Kirikule kuuletumise korras. Tee on vaevarikas ja raske. Ma tunnen, kuidas väriseb sinu süda. Klooster on rahvarohke ning majapidamine suur. Palju on tarvis varuda jõudu, kannatlikkust ja armastust. Kuid ära heida meelt, anna kõik Jumala tahte hooleks ja Issand ei jäta sind ilma oma armust ja abist, nagu ka Tema Kõigepuhtam Ema, kelle kaitse all asub Pühtitsa klooster!

Kallis Emake Varvara, võta vastu see iguumenjasau sulle kingitud võimu märgiks, et valitseda seda nunnakloostrit. Kanna seda vastutusrikast ja auväärt kuuletumiskohust armastuse ja kannatlikkusega, ole õdedele emaks, ja Jumal olgu sulle abimees.

Aga teie, õed, suhtuge armastusega Emakesse iguumenjasse, olge kõik nagu üks, et teie vahel valitseksid armastus ja üksmeel, aidake oma emakest iguumenjat kuuletumise, alandlikkuse ja armastusega, ning Rahu Jumal on teiega.“

Seejärel ulatas valitseja Aleksius Emakesele Varvarale suure prosfori. Pärast Liturgiat õnnitlesid kõik õed ja lauljad eesotas dirigent ema Zossimaga Emakest iguumenjat tema ruumides, esitasid kontserdi „Täna on Püha Vaimu arm meid kokku kogunud“, mõned vaimulikud laulud ning laulsid lõpuks „Palju aastaid“.

Järgmisel päeval õnnistas metropoliit Aleksius Emakest Varvarat, soovides talle Jumala abi töödes, jättis õdedega hüvasti ning sõitis ära Moskvasse. Emake Varvara alustas aga Jumala abiga oma rasket esimest päeva Pühtitsa kloostri juhtimisel.

Esimestel päevadel tutvus Emake, kes oli Pühtitsast lahkunud 12 aastat tagasi, sellega justkui uuesti, et mõista, millest tal tuleks oma rasket katsumust alustada. Peab ütlema, et kõiges oli näha täielikku hooletussejäetust, puudus peremees ja juht, kes oleks kõige eest hoolt kandnud. Tema eelkäija emake iguumenja Angelina oli raskesti haige ega olnud enam pikka aega voodist tõusnud. Tema vanadus nõudis rahu.

Suures kaunis Jumalaema Uinumise peakirikus peeti jumalateenistusi üksnes 4 kuud aastas, ülejäänud ajal aga palvetasid kõik söögisaalikirikus, kuna sellist tohutut peakirikut kütta polnud võimalik. Seetõttu, kui see ülevaatuseks avati, õhkus sealt hingematvat külma. Seinad sädelesid härmatisest, justkui oleks hõbedaga üle puistatud.

Tõustes varavalges, siirdusid õed nii pakase kui halva ilmaga kümnete kilomeetrite taha puid tegema, aga neid oli kogu talveks tarvis tohutu hulk. Peakirikuga külgnevale platsile laoti puud sauna, pesemise ja toiduvalmistamise tarvis ning kõikideks majapidamis- ja olmevajadusteks, vett kanti kaelkookudega. Kõikjal oli raske käsitsitöö.

Möödus kaks aastat, kuni ma taas kloostrisse saabusin. Siin kees töö Jumala abiga juba täie hooga: peakirikus ja kõikides elumajades oli

Tallinna Neeva Aleksandri peakirik

Tallinna ja Eesti ülempiiskop Aleksi (Ridiger), tulevane Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh

Iguumenja Varvara (Trofimova), Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostri eesseisja. 1968. aasta

Pühtitsa kloostri Jumalaema Uinumise peakirik

Metropoliit Aleksi (Ridiger) ja iguumenja Varvara (Trofimova) õdedega Pühtitsa kloostri Jumalaema Uinumise peakirikus. 1970-ndad aastad

alanud auruküttе, veevärgi ja kanalisatsiooni rajamine. Varahommikul, halvale ilmale vaatamata ja enne isegi söömata, saabus Emake Varvara ehitustandrile, tehes vajalikke korraldusi, vesteldes töölistega, kinnitades neid lahke sõnaga ning kandes hoolt, et neid hästi toidetaks, töölised aga kiindusid temasse samuti niisuguse soojuse ja hoolitsuse pärast.

1969. aastal suri emake iguumenja Niina, võtnud enne surma vastu skeemapühitsuse Varvara nimega. 1970. aastal suri Kristuse Sündimise pühal Vilniuse Püha Vaimu kloostri eesseisja arhimandriit Sergi, 1970. aasta 28. detsembril aga Emakese Varvara lihane õde Ljubov Aleksejevna ning mõne aja pärast, 7. märtsil 1971, ka armastatud ema Maria Nikititšna. Palju on tarvis inimesel jõudu ja tervist, et sellise lühikese aja jooksul taolisi kaotusi kanda, sellist lahkumisvalu taluda. Kõik muretsesid, et see murrab Emakese Varvara tervise, ent halastaja Issand toetas tema jõudu. Emake jätkas oma unistuse teostamist näha kiiremini peakirikut ja kogu kloostrit kordatehtuna. Kui meenutada, millises seisukorras oli peakirik 1968. aastal, enne Emakese Varvara saabumist, siis oli seda nüüd nii kaunina nähes raske uskuda, et kõigeks selleks oli kulunud nii vähe aega. Seinad olid üle krohvitud, värvitud meeldivat sooja tooni, neile aga maalitud Evangeeliumi-süžeed. Pühakoja sambad olid kaunistatud ornamendiga, kõrge ikonostaas säras valkjalt, kerges kullatises.

Kogu territoorium oli omandanud uue ilme, plats peakiriku külje all, kus varem olid seisnud puuriidad, oli nüüd muudetud lillepeenraks: teistest lilledest ümbritsetud roosipõõsad jätsid veetleva mulje. Kelliatessse oli paigaldatud elekter ja veevärk, uuesti ehitatud leiva- ja prosforiküpsetuskoda, saun ja pesumaja, garaaž, tegutsesid köitmis- ja õmblustöökoda, kasvuhoone lillede kasvatamiseks, millega aasta ringi kaunistada peakiriku ikoone. Ehitati välja ka ruumid metropoliidi jaoks.

1977. aasta. See aasta sai püha kloostri õdede ja kõikide inimeste jaoks, kes saabusid siia palvetama ja hingeliselt puhkama, raske katsumuse aastaks. Kümme aastat kestnud raske okkalise eesseisjatee jooksul oli Emake kulutanud rohkesti jõudu ja tervist püha kloostri hüvanguks, täites talle pandud püha kuuletumiskohust. Kõikidele kloostri taastamis-, heakorrastus- ja ehitustöödele ning asjaajamistele lisaks oli Emakese iguumenja õlule pandud veel üks, kõige raskem ülesanne: süveneda Issanda poolt tema hooleks usaldatud õdede hingedesse ning neid tundma õppida. Üle saja inimese, kõik erineva iseloomuga — tema on aga üksi. Kui peenelt, ettevaatlikult tuli õppida igaühte tundma, leida igaühele eriline lähenemine. Milline psühholoog tuli sealjuures olla! Kõik see nõudis mõistagi tarkust ja kannatlikkust. Siin ei saanud hakkama ilma suure närvipingeta.

Ootamatu haigus, mis lisandus Emakese diabeedile, sundis ta voodisse, seejärel aga ka operatsioonilauale. Emake talus halvasti operatsiooni, viibides seitse päeva pärast seda reanimatsioomiosakonnas. Sel ajal, kui operatsioon käis, teeniti palveteenistust. Kloostris palvetati pidevalt Emakese eest, meenutati teda, paluti abi Taevaselt Kuningannalt, et Ta kõik õnnelikult korraldaks ja Emakese tõvevoodist üles aitaks.

Saabus Emakese iguumenja Varvara haiglast lahkumise päev. Kloostrisse jõuti alles õhtuks. Emake palus, et keegi ei näeks ega kuuleks tema saabumist, ent vaevalt oldi keeranud kloostri juurde viivale teele, kui kõlas kellahelin. Kõik õed ning suur hulk muud rahvast täitsid sissekäigu kloostrisse. Kohtumise hetkel võis veel kord veenduda õdede vaimulikus, tugevas ja siiras armastuses Emakese vastu. Nõnda armastavad lapsed oma kallist ema. Olles Emakest silmanud, hakkasid nad rõõmupisaratega laulma, kiites Issandat ja Taevast Kuningannat nende kalli iguumenja tagasipöördumise eest kloostrisse. Paljud olid laskunud põlvili.

17. detsembril 1977, püha suurkannataja Varvara mälestuspäeval peeti Emakese inglipäeva. Vaatamata sellele, et ta oli veel pärast opratsiooni nõrk, viibis ta eelõhtul koguõisel jumalateenistusel ning isegi laulis. Palju rahvast oli tulnud peakirikusse, et näha Emakest, palvetada tema tervise eest ning õnnitleda teda nimepäeval. Rohkesti palveid tõsteti sel päeval Issanda poole Emakese iguumenja Varvara eest, millest andis tunnistust suur hulk tema terviseks antud prosforeid. Õdede nägudel peegeldus varjamatu rõõm. Jumal olgu tänatud, nende kallis Emake on jälle nendega. Kõrgestipühitsetud metropoliit Aleksius saatis sooja õnnitlustelegrammi ning oma õnnistuse, soovides suurt armu Issandalt ja lõplikku tervekssaamist, ning kahetses, et ei saa ise antud hetkel kloostris olla.

Valitseja Aleksius külastas püha kloostrit 9. jaanuaril 1978. aastal. See oli Kristuse Sündimise püha kolmas päev. Pärast pidulikku jumalateenistust teenis metropoliit tänupalveteenistuse Issandale ja Jumalaemale Emakese iguumenja Varvara pääsemise ja tervenemise eest. Palveteenistuse lõpul lausus kõrgestipühitsetud valitseja ambonil seistes palju häid sooje sõnu tema aadressil, õnnitles iguumenjaks pühitsemise kümnenda aastapäeva puhul, mis varsti pidi saabuma, ning tänas tohutu töö eest, mis oli tehtud ära sellise lühikese ajaga. Ta ütles: „Meenutades, millises seisundis oli kõik siin enne teie saabumist 1968. aastal, ja vaadates seda, mida me näeme igal pool ja kõikjal praegu, kordan veel kord, et kümme aastat on olnud liiga väike aeg, et saavutada sellist ilu ja korda kõiges. Issand on õnnistanud teid tarkuse, helge mõistuse, energia, kannatlikkuse ja armastusega ligimese vastu. Juhatades targalt õdesid ja kõiki selles tohutus töös osalejaid ning endale mõtlemata, teadsite, et see töö saab olema Jumala auks ja püha kloostri õitsenguks! Kõige eest, mida te selle ajaga olete ära teinud, võib teid õigusega nimetada Iguumejaks-kloostriehitajaks! Tema pühadus, Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Piimen autasustas teid teie töö eest Jumala ja Kristuse Kiriku auks teise kaunistustega rinnaristi kandmise õigusega.“ Õnnistanud Emakest iguumenjat autasuks saadud ristiga, pani metropoliit Aleksius selle talle ise kaela.

Pühtitsa kloostri seitsmes eesseisja iguumenja Varvara (Trofimova)

Iguumenja-kloostriehitaja

Pikki aastaid oli Emakese tööde tunnistajaks nunn Georgia (Štšukina), praegune Jeruusalemma Gornenski kloostri eesseisja. Olles Emakese kõige lähedasem ja ustavam abiline ning kloostri laekahoidja, olid talle täpselt teada kõik Pühtitsa seitsmenda eesseisja raskused, viletsused ja vaiksed rõõmud.

Nad tutvusid 1952. aastal Pühtitsas ning kandsid läbi kogu elu selle vaimuliku sõpruse, Jumalaga suhtlemise rõõmu ja Tema teenimise valguse—Jumala, keda nad olid juba noorpõlvest armastama õppinud ning kelle nimel nad ainsana palavalt soovisid töötada.

Emakese iguumenja Georgiaga õnnestus vestelda tema 80. juubeli eelõhtul. Saabunud Gornenski kloostrisse, et õnnitleda teda sünnipäeval ning anda edasi soojad sõnad ja head soovid Pühtitsa kloostri õdedelt, palusin tal jagada oma mälestusi meie kallist skeemaiguumenjast Varvarast. Hõivatusele, pidupäevaaskeldustele ja halvale enesteundele (arstid olid diagnoosimud kopsupõletikku) vaatamata jäi emake Georia kergesti nõusse. Tema jutustust kuulates veendusin ma veel kord, kui vajalik on meeles pidada ja austada neid, kes oma eluga on suutnud teoks teha inimese kristlaseks olemise kõrge kutsumuse.

Emakest meenutab Jeruusalemma Gornenski kloostri eesseisja, iguumenja Georgia (Štšukina)

„Emakese Varvaraga tutvusin ma 1952. aasta kevadel, kui ta esimest korda Pühtitsasse saabus ja iguumenjamajja tuli. Olin selleks ajaks juba kolm aastat kloostris elanud ning kandsin kelliateenija kuuletumiskohustust. Avasin talle ukse ning, kuulanud ära tema soovi näha iguumenjat, kandsin emakesele Rafailale ette, et keegi tütarlaps palub teda vastu võtta. Iguumenja vastas: „Kui ma vabanen, võtan ta vastu. Ent sina uuri järele, kes ta on ja kust tuleb.“

Ma kutsusin tütrlapse enda juurde kelliasse, kostitasin teega ning küsisin, kuidas tema nimi on.

„Valja.“

„Aga kus te elate?“

„Leningradi lähistel Luugas. Seal elavad minu vanemad.“

„Milleks te tulite?“

Nunn Varvara (Trofimova) ja nunn Georgia (Štšukina). Vilnius, 1966. aasta

„Sain teada, et siin on klooster, ja tahan paluda, et mind vastu võetaks.“

Ta hakkas jutustama sellest, kuidas oli olnud Vilniuses, tutvunud iguumenja Niinaga, kes oli valmis teda enda juurde kloostrisse võtma, siis aga läinud seal midagi luhta. Ja olles kuulnud, et on olemas Pühtitsa klooster, sõitiski siia. Esimesest kohtumisest alates tundsime teineteise vastu suurt poolehoidu.

Varsti vabanes ka emake Rafaila ning, olles Valjaga vestelnud, lausus: „Ma võtan su vastu.“ Valja sõitis tagasi Luugasse, võttis töölt lõpparve ning saabus Pühtitsasse. Kohe pandi ta kliirosele laulma, minuga ühte vahetusse. Emakesel oli suurepärane hääl ning õed armastasid meie laulmist. Ka üldistel kuuletumistöödel käisime koos, ning vaimultki olime kuidagi lähedased, hakkasime teineteist armastama.

Me sattusime kloostrisse ajal, mil seal polnud veel ainsatki meestöölist. Õed tegid kõike ise: niitsid, kõplasid, saagisid puid, äestasid—ja seda kõike käsitsi. Ehkki neil aastatel ei lastud kedagi puhkusele, palusime meie Valjaga siiski üheaegselt, pärast kõiki neid raskeid töid, kui ka kartul oli juba üles võetud, emakeselt Angelinalt luba sõita kaheks nädalaks puhkusele.

Sõitsime Vilniusesse, kohtusime emakese Niinaga. Ta oli Valja saabumise üle väga rõõmus ja ütles talle: „Mulle rääkis üks koguduseliige, et sa olevat Pühtitsas. Mõtlesin, et kuidas siis nii, mina ootan ja ootan... Kui sa minu juures olid, siis ma ju ütlesin sulle: „Võta lõpparve ja tule siia, ma võtan su vastu“,—ja korraga oled sa juba Pühtitsas, ei mõista, miks.“ Valja selgitas: „Ma kavatsesin teie juurde sõita, aga õde kirjutas mulle,

et oli teiega rääkinud ning teie olite öelnud, et selliseid tütarlapsi pole teil tarvis. Ma ei tea, milles oli põhjus.“ Hiljem tunnistas Ljuba üles—tal oli kahju, et Valja kloostrisse läheb, ja ta tegi meelega nõnda. Aga kõik see oli ettehoolduslik. Ja kui need asjaolud lõpuks selgunud olid, hakkas Valja küsima: „Emake, aga kas te praegu võtaksite mu vastu?“ Emake Niina vastu: „Võtaksin küll.“ Tal oli väga abi tarvis.

Mina kuulan seda jutuajamist pealt, langen põlvili iguumenja ette ja palun samuti tema juurde kuuletumistööle. Ka Valjake palub minu eest: „Võtke ta, emake. Ta laulab tiiskanti, mina aga alti, ja ta on ka koorijuht.“ Aga iguumenja Niina ütles, et Jumala tahet teadmata ei saa ta seda teha. Mina aga nutan ja palun ikka. Ja Jumala armust nõnda hiljem läkski: algul sai Valja, seejärel aga ka mina valitseva ülemhingekarjase (selleks oli tollal piiskop Roman) õnnistuse ning me mõlemad saabusime Vilniusesse. Valja Varvara päevaks, mina aga hiljem—Ristimise pühaks. Ning elasime seal 12 aastat.

Valjast sai emakese Niina otsene abiline, kõik kloostri aruanded ja raamatupidamise tegi tema, ning laulis veel kliiroselgi. Seal kohtusime esimest korda ka isa Nikolai Gurjanoviga. Ta elas tookord Vilniuses, tundis emakest Niinat ja külastas teda tihti. Nad vestlesid ja jõid teed, isa Nikolai mängis harmooniumil. Pisut mängisin ka mina. Meil olid toredad kohtumised. Ehkki isa Nikolai oli siis alles noor, avas Issand talle paljud asjad. Kogunevad õed kokku—meid oli vähe, nii 12–13 inimest—, tema astub ühe juurde neist ja vaatab tähelepanelikult: „Aga mida sina oled pähe võtnud?“ Ja annab talle sõrmega vastu pead: „Mida sa oled pähe võtnud? Sul pole selleks õnnistust.“

Isa Nikolai viibis emakese Varvara nunnakspühitsemise juures 1958. aastal. Kui vastpühitsetud kolme päeva pärast kirikust kelliatesse viidi, tuleb ta tema juurde ja ütleb: „Emake-kloostriehitaja.“ Ei nimeta teda „ema Varvaraks“, vaid „emakeseks-kloostriehitajaks“. Varvara imestab: miks?

„Kas sa, emake-kloostriehitaja,“ küsib tema, „oled lugenud Leušino iguumenja Taissia raamatut?

„Olen lugenud, isake.“

„Noh, ja loegi. Loe, emake-kloostriehitaja.“

Vaat selline oli. Kord tuli isa Nikolai iguumenja Niina juurde ja ütles:

„Kuidas küll ema Varvarat kosima hakatakse!“

Emake Niina lööb risti ette ega saa millestki aru:

„Kuidas siis nii, isake, alles hiljuti pühitseti nunnaks ja nüüd äkki kositakse.“

„Oi emake, kuidas küll teda kosima hakatakse!“

Saabusid Hruštšovi ajad, ja meie Maarja Magdaleena klooster viidi üle Püha Vaimu kloostrisse—Vilniuse märtrite juurde. Siin elavad ka praegu õed. Isa eesseisja—sel ajal arhimandriit Sergi (Voštšenko)—loovutas oma ebatavalise headuse ja osavõtlikkusega meile oma eesseisjaruumid, mis asusid piiskopimaja esimesel korrusel. Ise aga leidis endale koha piiskopi eluruumide kõrval teisel korrusel väikeses kellias. Anti talle seal kohake. Aga emake iguumenja Niina, tema vennatütar ema Angelina, mina ja ema Varvara seadsime end sisse isa eesseisja endistes eluruumides. Õdede jaoks vabastasid vennad ühe kahekorruselise elumaja, kus nood tänaseni elavad. Seal on neid 12 inimest.

Püha Õigeusulise Vürsti Neeva Aleksandri kirik Vilniuse Maarja Magdaleena nunnakloostris. 1950-ndate aastate lõpp

1968. aastal saabus Vilniusesse valitseja Aleksius (Ridiger), tulevane pühim patriarh, ja sai teada, et nunnaklooster on suletud ning meie elame Püha Vaimu kloostris. Saabus kohale, suudles Vilniuse märtrite säilmeid ning tuli siis meie juurde iguumeni eluruumidesse. Teretasime, emake Niina vestles temaga, siis aga küsis valitseja: „Emake, õnnistage mind õdedega vestlema: teil on siin ema Varvara ja ema Georgia—Pühtitsa omad.“

Me elasime kõik ühes kellias. Valitseja hakkas meid küsitlema—millega me tegeleme ja millised on meie kuuletumistööd. „Valitseja, mina tegelen raamatupidamisega, laulame kordamööda vendadega,“ kostis ema Varvara. Mina jutustasin samuti, et ma juhin koori, tikin märtritele susse. Küsisime, kuidas Pühtitsas elatakse. „Jumalale tänu,“ kostis tema vastuseks ega andnud millegagi märku sellest, et seal on iguumenjat vaja—oli alles diplomaat. Uuris kõik välja, me jõime teed, jätsime hüvasti ning õhtul sõitis ta ära Moskvasse. Mõne päeva pärast tuli piiskopkonda ja emakesele Niinale telefonikõne ning telegramm selle kohta, et ema Varvara kutsutakse kiiresti Moskvasse, patriarhaati. „Mis lahti on, miks?“ imestasid kõik. Aga kui juba anti selline korraldus ja õnnistus, siis tuli sõita. Ema Varvara sõitis üksinda.

Sel ajal teenis patriarhaadis valitseja Filaret, praegune Minski metropoliit. Ta võttis nunn Varvara vastu, vestles temaga, päris kõige kohta: tema kuuletumistöödest, elust-olust, ning pakkus talle kohtumise lõpul iguumenja kohta Jeruusalemmas. Mille peale Emake vastas: „Valitseja, andke mulle andeks, ma pole kunagi ühestki kuuletumiskohustusest loobunud, aga välismaale ma ei sõida.“

Õhtul kutsub valitseja Aleksius ta enda juurde (ta oli tookord samuti Moskvas) ja ütleb: „Ema Varvara, tubli, et te Jeruusalemmast loobusite, aga Pühtitsast te ei pääse.“ Ning korraga helistab ta mulle õhtul Vilniusesse, mina küsin:

„Mis juhtus, ema Varvara?“

„Mind tahetakse Pühtitsasse iguumenjaks. Kui tagasi tulen, siis jutustan kõik.“

Teisel päeval ta saabuski.

Möödus mõni päev, Moskvast tuli taas teade—nunn Varvara peab kiiresti kohale tulema. Valitseja Aleksius (Ridiger) on tal vastas, viib patriarh Aleksi (Simanski) juurde. Pühim patriarh paneb talle risti kaela ja õnnistab saama Pühtitsa kloostri iguumenjaks, valitseja Aleksius aga ütleb: „Ema Varvara, te võtke ema Georgia kaasa ja meie oleme teil Ristimise püha eelõhtul Tallinnas vastas. Issanda Ristimise pühal toimub Neeva Aleksandri peakirikus teie ülendamine iguumenja seisusesse, teisel päeval—Ristija Johannese mälestuspäeval—aga sõidame Pühtitsasse.

Ja jälle helistab ema Varvara mulle. Aga emake Niina, olles seda kõike ette aimanud, koputab küll kepiga, küll kutsub häälega, küll helistab kellukest (ta oli juba voodihaige) ning aina kurdab: „Mis see siis olgu, jälle nägin risti. Mis mind veel ees ootab?“ Me astume tema juurde: „Emake iguumenja, mis teile muret valmistab?“ Tema: „Oi, jälle nägin risti... seda risti ma üle ei ela.“

Kui emake Varvara Moskvast tagasi pöördus, oli emake Niina juba päriselt voodisse jäänud, kogu Püha Vaimu klooster — nii vennad kui õed — olid väga endast väljas, mõned kurvastasid lohutamatult. Meil oli seal üks ema Jevdokia, kes on praegu 89 aastane ega tõuse enam voodist. Tema ütles: „Palvetada on tarvis. Mis see siis olgu? Mida valitseja Aleksius meiega teeb? Miks ta võtab meilt sellise inimese ära...“ Nõnda mures olid kõik sellepärast, aga oli ju pühima patriarhi õnnistus, ja meid saadetigi teele. Saabusime Tallinnasse, kus toimus pühitsemine, teisel päeval aga sõitsime Pühtitsasse. Valitseja Aleksius tõi meid kohale, andis Emakesele söögisaali kirikus üle iguumenjasaua. Õed rõõmustasid, võtsid uue iguumenja armastusega vastu.

Emake hakkas kohe kloostrit ehitama ja heakorrastama. Midagi ju polnud — ei veevärki ega küttesüsteemi. Tasapisi hakati ehitustöödega pihta. Siis saabusid aga juba ka palverändurid, vaimulikust seminarist hakkasid käima tudengid, aitasid — kõikidele meeldis kloostris. Ilmusid töölised, kuna küttesüsteemi jaoks oli tarvis kaevata. Kuid leidus ka selliseid, kes ütlesid: „Mida see Varvara on välja mõelnud — kogu kloostri on üles kaevanud.“ Alati leidub selliseid — nurisevad vanadusest. Kloostris ei lähe ükski töö ilma kiusatuseta.

Alguses oli palju raskusi, klooster oli niisugune vana ja lagunenud. Õed pöördusid pisaratega Emakese poole: „Emake, kõikidel majadel lasevad katused läbi, tehke ometi midagi.“ Aga Emake rahustab neid: „Õekesed, kannatage, Jumala abiga parandame ja teeme kõik korda, Jumalaema ei jäta meid.“ Iguumenja elumajas panime ise seitse kaussi alla — laed tilkusid läbi.

Sel ajal oli ehitusmaterjaliga enam kui kitsas. Emakesele pakuti suurt partiid eterniiti, tõsi, punast värvi, ja ta ostis selle ära ning kattis kõik õdede majad selle eterniidiga. Tallinnast tulid arhitektid ja nurisesid: „Emake, te rikkusite kloostri arhitektuurilise ilme, katused peavad olema rohelised.“ Emake suutis neile tookord selle põhjuse selgeks teha ning lubas: „Me teeme katused ajapikku selliseks, nagu vaja, nüüd aga andestage, õed ei saanud mul enam elada kelliates, kus laest tilgub vett kaela — oli tarvis kiiremas korras ära parandada.“ Emakesel oli selline anne — ta suutis alati kõikidega kokku leppida, suutis kõike seletada, ja inimesed tulid talle vastu. Kloostrit ehitati ja remonditi, aga Emakest ei kohutanud need suured tööd, tal oli ehituse peale väga julge käsi.

Tookord oli veel õnnis ema Jekaterina elus. Tulime Emakese Varvaraga vanade nunnade hooldekodusse meie vanakesi külastama, vaatama, kuidas nad seal elavad. Ema Jekaterina vaatab Emakese risti ja näitab niimoodi sõrmega, küsides: „Aga mis see on, mis see on?“ Emake vastab: „See on rist.“ Aga ema Jekaterina: „Kolgata! Kolgata!“, ja kordas seda mitu korda... Nägi ette, kui palju Emakesel tuleb läbi elada, kui palju viletsust taluda nii õdedelt kui ka välistelt vaenlastelt, ja veel palju muudki.

Aga kui küttesüsteem ja veevärk valmis olid, hakkasid kõik teist juttu rääkima, olid rõõmsad ja tänasid Emakest. Enam polnud ju vaja metsast puid vedada ega allikalt kaelkookudega vett või kelliasse puid tassida. Hea veel, kui määratakse kuuletumise korras hobusega puid vedama.

Valitseja Aleksi (Ridiger). 1960-ndate aastate algus

Siis paned oma puud üldiste puude peale: enne lõunat kaks korda ja pärast lõunat kaks korda — ja nii on sul kohe neli sületäit puid olemas. Aga kui pead ise minema ja oma seljas metsast kloostrisse tassima...

Hiljem leppisime kokku õhtuti üksteise juures puid saagida: ühe juures saeme, teise juures, kolmanda juures. Ja kellias kütsime ka kordamööda — täna kütan mina oma puudega, homme sina omadega; või nädala kaupa: nädal aega kütan mina, teise nädala aga minu kelliakaaslane.

Ilmus ka põllumajandustehnika, ehitati veski... Osa anti tolle aja normide kohaselt riigile, ülejäänu jäeti endale oma vajaduste katteks. Ka töölised käisid meil pidevalt. Üldse armastasid kõik väga Pühtitsat. Kuni Eesti piiri sulgemiseni oli tohutul hulgal palverändureid, seminaristid käisid pidevalt ja aitasid kõike taastada, remontisid meie maju, lappisid katuseid ... Aegapidi suurenes ka kloostrielanike arv.

Issand oli andnud ema Varvarale palju andeid, mitte ainult laulmisande ja suurepärased teadmised raamatupidamises. Emakesel oli ka **ehitaja** hindamatu talent. Aga millist visadust ja tööarmastust, millist leidlikkust oli tarvis, et päästa Pühtitsa klooster ühtaegu nii sulgemisest kui ka lagunemisest!

Kloostreid oli tollal väga vähe, tegutsevaid oli üksnes 17. Olid Hruštšovi ajad ning üksteise järel suleti pühakodasid ja kloostreid. Aga lahkunud pühim patriarh Aleksius II armastas väga meie Pühtitsat. Tema eestvedamisel saabusid kloostrisse pidevalt välisdelegatsioonid: küll Saksamaalt, küll Soomest, küll Šveitsist. Aga meie võtsime nad vastu. Nad kuulasid kloostrikoori laulmist, olid meeldivalt üllatunud kloostri külalislahkusest,

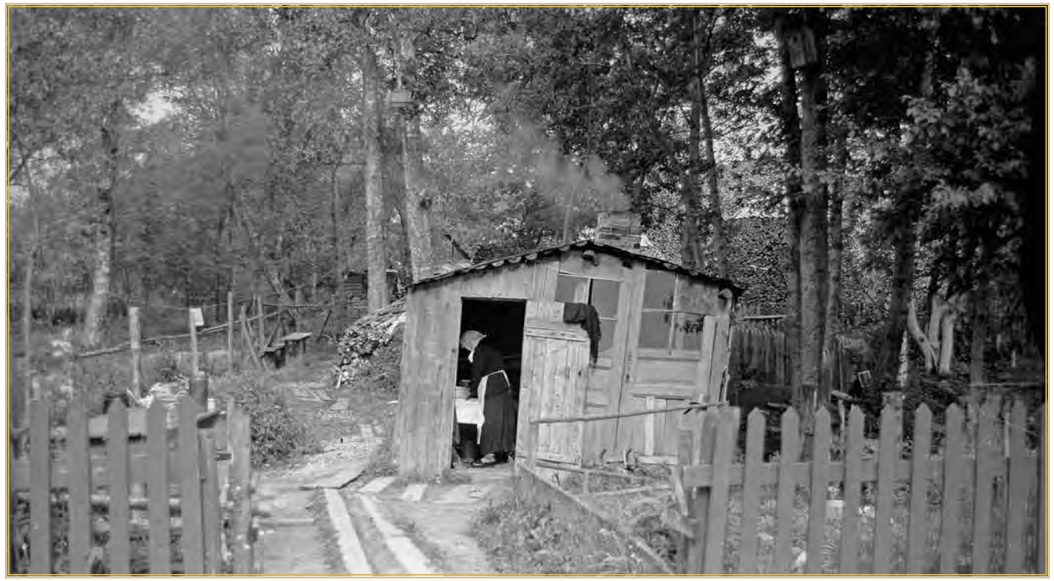

Vana õdede suveköök karjaaias. Pühtitsa, 1969. aasta

pärast aga ilmusid artiklid Moskva patriarhaadi ajakirjas, et niisugune ja naasugune grupp külastas Pühtitsa kloostrit ja tänab vastuvõtu eest. See oli tollal väga tähtis just seetõttu, et ilmalik võim ei puutuks kloostrit. Ja ka finantsaruanded koostasime alati korralikult, tookord oli ju kõik keeruline, aga Issand aitas meil toime tulla.

Olles Emakese Varvaraga kohe esimesel kohtumisel sõbrunenud, olimegi kogu aeg koos nagu kaks lihast õde. Me ei mõelnud, et meil tuleb kunagi lahku minna.

1988. aastal kutsus meie valitseja Aleksius meid Moskvasse Venemaa ristimise 1000. aastapäeva pidustustele. Tookord peatusid kõik külalistemajas, ja nõnda tegime ka meie Emakese Varvaraga. Aga iguumenjaid oli tookord väga vähe—4 või 5: emake Varvara, emake Natalja, emake Afanassia, Riiast emake... Valitseja Aleksius läks meist mööda ja ütles: „Emakesed, täna kell kolm päeval palun teid enda poole lõunale, mul on väga tähtis ametialane jutt.“ Meile saadeti auto järele ning me saabusime valitseja juurde. Tervitasime, sõime lõunat, tema aga küsib: „Emakesed, kas tahate, et Pühtitsal oleks linnas abiklooster?“ Meie vastu: „Kuidas, kus, Tallinnas?“ Tallinnas oli meil ju kunagi olnud väga hea ja kaunis abiklooster, mida kõik väga armastasid. 1960. aastal see lammutati, aga valitseja Aleksiuse hirotoonia leidis aset 1961. aastal. Kui see oleks olnud pisut varem, poleks ta seda lubanud. Tookord taheti ka Pühtitsa klooster sulgeda ja 36 õigeusu kogudust üle kogu Eesti. Mina ütlen: „Valitseja, ma olen kuulnud, et Leningradis oli ka kunagi Pühtitsa abiklooster, kusagil Merelahe kandis, seal on praegu kaubamaja—aga kes siis kaubamaja

Majandushoone kloostri territooriumil. Pühtitsa, 1970. aasta

käest annab?“ Ta nõustus: „Jah, kaubamaja ei anna keegi ära.“ Võtab välja võtmed: „Emakesed, siin on teile Leningradis Karpovkal asuva Joanni kloostri võtmed, seadke endale seal abiklooster sisse. Kahe ja poole nädala pärast, 1. novembriks, Rila vaga Joanni nimepäevaks on vaja taastada tema kirik ja alustada jumalateenistustega. Emakesed, palun püüdke!“

Õhtul pidi olema mingi kontsert, meie aga ütleme: „Valitseja, andestage, mingile kontsertile me ei lähe, õnnistage meid kohe täna Leningradi sõitma.“—„Ema Georgia, teid määran seal vanemõeks.“ Nõnda me siis jätsimegi hüvasti ja sõitsime Leningradi. Otse rongilt siirdusime Karpovkale, kloostrisse.

Ei teadnud sedagi, millist ust avada. Kui sisse astusime, lõi sealt kohe vastu „lagastamise jäledus“. Seal olid isegi kodutud elanud—pudelid, kaltsud, hais, pori, suitsukonid. Avame ühe ukse, avame teise—ei suuda leida, kus kirik on. Aga kui lõpuks tulevase Rila vaga Joanni kiriku ukse üles leidsime, tardusime õudusest—see oli nagu saraalune. Paremal pool oli laeni vahesein, vasemal, ambonil—samuti seinad. Tuvid lendavad, aknaid pole ollagi. Mis kirik see niisugune on, see on ju kuur! Võib-olla vaatame veel ringi, ehk leiame midagi veel... Vaat sellises seisundis oli see pühakoda. Helistasime Pühtitsasse, et õed appi tuleksid, helistasime läbi ka kõik tuttavad, helistasime seminari, isa Vladimir Sorokin andis 10 inimest. Hommikul võtsid poisid pruukosti, mina tellisin masina, ja hakkasime pihta—kõik kraapisime kokku ja vedasime välja. Hakkasime põrandat koristama, tegime sinna väikese ava sisse—seal on aga midagi puistatud. Posid, ütlen mina, tõstke põrndalauad üles, mis seal küll võiks olla.

Valitseja Aleksi (Ridiger) välisdelegatsiooniga. Pühtitsa, 1960-ndad aastad

Lauad tiriti üles, seal all oli aga muld. Kui mulla ära rookisime, avanes selle alt lõpuks vana mosaiikpõrand. Kahe nädalaga maaliti valmis ikoonid, diakon Vladimir tegi ise ikonostaasi. Kõik värvisime üle—sõnaga, jõudsime pühakoja pühitsemiseks ette valmistada.

Aga aasta pärast määrati mind Jeruusalemma iguumenjaks, ning seda kuuletumistööd teen ma juba kakskümmend aastat. Pühtitsasse ei satu kuigi sageli, ja kord-korralt muutub klooster aina ilusamaks.

Emake Varvara oli tõeline nunn, kuid suhtus heatahtlikult õdede nõtrustesse. Vahel on ehk tarviski rangust ilmutada, ja ta ilmutaski, aga sealjuures kellelegi liiga tegemata.

Emake Varvara oli suur tööinimene, Issand valis ta kloostri väljaehitamiseks, ning 43 aastat töötas ta alandlikult, käsi rüppe laskmata. Ilma Emakese õnnistuseta ei tehtud midagi, kõige pisematki asja. Ta tuletas alati õdedele meelde kuuletumise tähtsust, ning oli ka Kroonlinna püha Joanni õpetuste tõeline järgija.

Kui ta alles iguumenjaks seati, leidis ta eest veel selliseid õdesid, kes olid olnud isa Joanni vaimulikud lapsed. Nad meenutasid alati, kuidas isake oli öelnud: „Õed, kandke nurisemata oma kuuletumiskohust. Ja siis on teil kolm sammu taevariigini. Ainult ilma nurisemata.“ Ja seda õpetust me püüdsimegi täita. Kuhu saadeti, sinna läksime: heina tegema, puid lõhkuma, piisas emakese heakorraülema ühest sõnast. Emake Varvara ütles aga meile: „Lähete heinateole või karjaaeda, ikka palvetage, et Jeesus-palve või „„Oh Jumalasünniataja Neitsi, rõõmusta“ oleks alati huulil. Ja nõnda—palve ja tööga—sündiski taas meie püha Pühtitsa.“

Святой праведный Иоанн Кронштадтский — покровитель Пюхтицкой обители

Pühtitsa kloostrile abikloostriks antud ja Leningradis, Karpovkal asuva Joanni kloostri ülemise kiriku sisevaade. 1988. aasta

Iguumenja Varvara õdedega kuuletumistööl. Puude varumine. 1980-ndad aastad

Iguumenja Varvara õdedega põllutöödel. 1970-ndad aastad

Pärast vestlust iguumenja Georgiaga kerkis mälust nii eredalt esile meie 7. eesseisja kuju, keda õigusega nimetati „iguumejaks-kloostriehitajaks“. Mõelgem järele ja küsigem endalt, mida tähendab lakkamatu loomine, millega on märgitud kõik Emakese iguumenjaks olemise aastad? Mida tähendavad kõik need sisuliselt mitte hetkekski lakanud ehitus-, remondi- ja restaureerimistööd? Jah, see on töö Jumala auks. Jah, see on püüd tugevdada ja kaunistada Pühtitsa kloostrit. Kuid see on ka veel too Evangeeliumi talent, mida Emake rohkendas kogu oma elu ja millega ta teenis Ema-Kirikut.

Oma iguumenjateenimise algusest peale sukeldus ta, nagu öeldakse, pea ees kloostri probleemidesse. 20. jaanuaril, saabunud esimest korda pärast iguumenjapühitsuse vastuvõtmist kloostrisse, astusid emake Varvara ja metropoliit Aleksius Jumalaema Uinumise kirikusse, mida talvisel ajal ei köetud. Selles teeniti üksnes suvel. Peakiriku siseseinad olid kaetud paksu härmatisekihiga. Noor iguumenja libistas käe üle samba, kogus terve peotäie suhkruna sädelevaid kristalle ning ulatas selle valitsejale. Vaadanud seda „annetust“, küsis metropoliit: „Emake, kas me suudame peakiriku soojaks kütta?“ Mille peale tema vastas: „Õnnistage, valitseja, üritame.“

Ent kui raske on kõik uus! Kui palju takistusi tuli ületada, kui palju hingejõudu kulutada kõikide veenmiseks, et kapitaalremont on hädavajalik. Kloostri kivimüür lõppes iguumenjamaja taga. Seda polnud 1914. aastal jõutud lõpetada — oli alanud sõda. Müüri jätkuks olid puukuurid. Igale õele kuulus väike kuurike puude hoidmiseks. Need kuurid olid juba ajahambast puretud ja viltu vajunud, ent kohta, kus need asusid, kutsuti naljatamisi „vanalinnaks“. Emake veenis õdesid oma vanadest kuurilobudikest loobuma. Esimene lammutati maha, seejärel langesid ka teised otsekui iseenesest kokku, vajudes üksteise otsa nagu lõõts. Ja koheselt levis kloostris kuuldus: „Emake lammutas kloostri maha.“

Möödus mõni aasta, Emakese jõupingutustega viidi sisse gaasiküte, ilmus kaasaegsete seadmetega varustatud katlamaja, kelliatesse paigaldati keskkütteradiaatorid, puud ja kuurid aga unustati õnnelikult ära — ent iguumenja Varvara pidi üle elama, välja kannatama ja armastusega katma ebasõbraliku suhtumise puhangu, viltused pilgud ja otsesed etteheited.

Tema kavatsusi ei mõistnud teinekord isegi kõige lähedasemad õed. On säilinud palju lugusid sellest, kuidas nad sõdisid mõningate uuendustega, andmata endale aru, et Emake püüdis nende rasket tööd kergendada. Üks iseloomulik, ja samas ka koomiline näide. Iguumenjamaja vastvalminud kööki paigaldati Emakese korraldusel gaasipliit. Aga Emakese kelliateenija anus Emakest kibedate pisaratega lubada tal valmistada toitu nagu varem — vene ahjus. Selgitas: „Selle pliidiga saame igavest vatti näha, lihtsalt jõudu ei jätku, aga ahju viskan halukese sisse ja kõik on korras — pole tarvis muretseda."

Emake meenutas seda ja imestas: „Selliseid pisaraid polnud ma tema juures kunagi näinud, nuttis vene ahju nuuksudes taga. Tervelt kuu aega tõestas mulle, et ahi on hoopis parem ja mugavam kui gaasipliit." Aga mõne aja pärast, kui õde oli uuendustega köögis juba harjunud, hakkas ta paluma eesseisjat osta pliidi jaoks rohkem gaasiballoone. „Gaas lõppes kõige ebasobivamal hetkel. Hea, et jõudsin veel hommikusöögi valmis. Aga kuidas lõunasööki valmistada?" kurtis õde. Mille peale Emake vastas talle omase huumoriga: „Aga sa võta haluke, viska ahju ja kena on — pole sul mingit muret..."

Ja veel. Paljud meist muretsevad liigselt selle pärast, mida neist mõtlevad ja, mis põhiline, räägivad teised. Inimeste arvamus — see on peegel, mille ees me tihti poseerime. Inimene kujutab ennast tihtipeale sellisena, millisena ta tahaks välja näha ümbritsevate inimeste silmis. Tuleb ette, et mitte kellelegi — ja isegi talle endale — pole teada, milline ta tegelikult on. Emakese kohta seda õnneks öelda ei saanud. Ta jäi alati, igal eluhetkel, igas olukorras, mistahes asjaoludes iseendaks — suhtlemises siiraks ja lihtsaks, lõputult tõemeelseks, kavalust, lõpunirääkimatust ja seda enam valet mittesallivaks, ning alati üllameelseks ja õilsaks. Selline oli tema kordumatu isiksus, täiesti vaba sellest, et joonduda kellegi arvamuse järgi. Sellest sõltumise haigust ei põdenud ta kunagi. Ta rääkis ja käitus alati nõnda, nagu pidas vajalikuks, kuidas käskis tema südametunnistus, tema usk ja tema vastutustunne Issanda, Kiriku ja tema hooleks usaldatud õdede ees. Sellest muutuski nähtavasti temaga suhtlemine nii hinnaliseks ...

Et Emakese Varvara tööd täiel määral hinnata, on tarvis hästi mõista, millisel ajastul tuli tal juhtida kloostrit ja töötada selle loomisel. See oli aeg, mil selge kurjus, varjates end vale ja kahemõttelisuse taha, esitas ennast headuse pähe ning

Püha Nikolaose väravatest ja garaažist koosneva majanduskompleksi ehitustööde algus. 1980. aasta

„Vanalinn" — nõnda nägid välja kloostri majandushooned 1968. aastal

„Vanalinn" — kloostriõdede vanad kuurid. 1970. aasta

tekitas korvamatut kahju inimese hingele. Oli tarvis tugevat, õigemini usutunnistajalikku seisukohta, et säilitada kõrged kõlbelised väärtused, millest peamine oli usk, et sa oled ilmunud siia ilma mitte juhuslikult ning et su maise tähtaja möödudes küsitakse sinult õiglaselt aru kõige eest, mida sa oled teinud. Küsijaks on Issand, kogu loodu Looja. Õnnetuseks püüti seitsekümmend aastat seda mõtet—meie olemise põhilist mõtet—maha kustutada mitte üksnes riikliku ateismiga, mis ei pannud paljuks ka otsest arveteõiendamist usklike ja vaimulikkonnaga, vaid ka ühiskonna pööramisega väliste, materialistlike, tsivilisatsiooniliste edusammude suunas. Inimene kosmoses, järjekordne hüdroelektrijaam, uute nafta- ja gaasileiukohtade avastamine—vaat mida esitati uue maailma vaieldamatute väärtuste pähe. „Me ehitame üles oma uue maailma," lauldi tollal, veendes igaüht, et väliste elutingimuste parandamine toob ilmtingimata kaasa ka inimhinge sisemise harmoonia. Seame elu korda, muudame selle tingimusi—ja sellega kõrvaldame ka kurjuse, õnnetuse, vaesuse ja haigused ... Terved põlvkonnad kasvatati üles selle ideoloogia najal. Mõõtmatult raske oli juhtida päevast päeva kloostrilaeva ja väita visalt, vastupidiselt ametlikele dogmadele, et inimese tõeline mõõt, tema tegeliku väärtuse ja mitte asjatult elatud elu tunnistuseks on tema vaimulik ilu, tema poolt saavutatud kõlbeline täiuslikkus. Teiste sõnadega, põhiline võit, mida inimene võib saavutada oma elus, on võit iseenda üle.

Emakesel oli vapustav võime veenda ja surnuks rääkida mistahes ähvardavat ülemust. Mõned seletasid seda tema isiklike omadustega: tema võlule polnud võimalik vastu seista. Teised kõnelesid tema unikaalsetest diplomaatilistest võimetest. Ja see oligi nii, ent tuletagem meelde suure vene pühaku, Saarovi vaga Serafimi sõnu: „Päästa end ise ja sinu kõrval pääsevad tuhanded". Tõepoolest, kui inimene elab selle *üheainsaga, mida on tarvis*, kui tema sisemine vaimulik elu valgustab iga tema sõna ja tegu, siis hakkab iga hing püüdlema tema poole nagu võrse päikese poole. Paljud märkisid Emakest meenutades, et talle oli võimatu milleski ära öelda. Aga kui olla täpsem ja järjekindlam meenutamaks Emakest kui juhti, siis tuleks märkida, et kui asi puudutas kloostri huvisid, kaitses ta neid tema iseloomule omase sirgjoonelisuse ja kindlusega.

Hruštšovi ajal võeti kloostrilt ära värava taga asuv külalistemaja ja muudeti haiglaks, ning keelati helistada ka kirikukelli—haiged pidavat ennast sellest halvasti tundma ja kaebavat pühadeaegsete pikkade kellahelistamiste peale. Metropoliit

«Благовествуй земле радость велию...» Праздничный трезвон на монастырской колокольне

Aleksius, tulevane Moskva ja kogu Venemaa patriarh, suutis saavutada luba kelli helistada, mille peale kloostrielanikud pisarateni rõõmustasid. Ent Emake kutsuti välja rajooni täitevkomiteesse, kus üks kõrge ametnik tegi talle ettepaneku kirjutada alla paberile, et ta on nõus jälle kellahelinast loobuma. Ta püüdis apelleerida kaastundele: halastge vanade haigete inimeste peale! Emake kuulas ta rahulikult ära ja vastas kindlalt:

„Kellahelinat ma ära muuta ei saa."

„Miks," küsis ametnik ärritunult.

„Kellahelin on jumalateenistuse lahutamatu osa. Selliste küsimustega peate pöörduma metropoliidi poole, mina võin alluda üksnes tema korraldusele."

Самый большой колокол пюхтицкой колокольни

Ametnik tõstis tormi, kuid iguumenjalt allkirja ei saanud. Ta osutus aga kättemaksuhimuliseks inimeseks. Mõne aja pärast saabus ta Kuremäele, ilmus postkontorisse ja nõudis juhatajalt, et too annaks talle kõik kloostri rahasaadetiste kviitungid. Postkontori juhataja, imetlusväärne naine, kes paistis silma aususe ja iseloomu sirgjoonelisusega ning austas ja usaldas Emakest, vastas rahulikult: „Esitage palun prokuröri sanktsioon..." Edasi sündis see, mida näidendites nimetatakse „tummstseeniks".

Tahaksin märkida ära veel ühte iguumenja-kloostriehitaja iseloomujoont—julgust. Emake lausus tihti: „Julgus vallutab

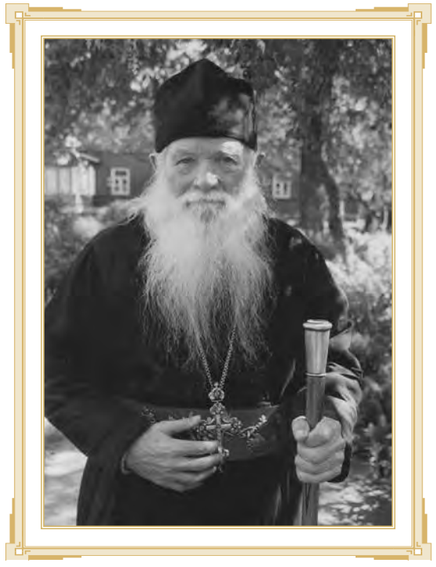

Mitrakandja ülempreester Vassili Borin (1917–1994)

linnad“ ehk „Võitja üle kohut ei mõisteta“. Üks metrooehitajate brigadir, kes tegi oma brigaadiga kloostris tööd, kordas tihti: „Õed, teie Emake on julge naine.“ Emake oskas vastu võtta julgeid ja ebatavalisi otsuseid. Aga küsimusele: „Kuidas te kartma ei löönud?“, vastas alati tagasihoidlikult: „Ma olen ju ülemhingekarjase selja taga. Pühim õnnistab ja meie teeme. Kuuletudes ei ole hirmgi hirmus.“

Palju on räägitud sellest, kuidas pühim patriarh Aleksius II Pühtitsat armastas ja aitas, kui siiralt ta rõõmustas kloostri loomise üle. Emake märkis alati ära tema valmidust aidata. „Temaga oli kerge töötada, ainult tee. Helistan, võtan õnnistuse, ja edasi.“

Jah, tõepoolest, ikka edasi. 2002. aastal anti pühima patriarhi Aleksius II õnnistusel Pühtitsa kloostrile abikirikuks Vasknarva Püha Eelija kirik, mis asub maalilises kohas Peipsi järve kaldal, kust saab alguse Narva jõgi. Eelija kogudus oli tuntud paljudele usklikele, selles teenis ligi 30 aastat suurepärane preester isa Vassili Borin, harukordse vaimuliku jõuga inimene. Pühtitsal oli selle kogudusega ammune vaimulik side. Oli ju Eelija kirikus pikka aega viibinud ka Jumalaema Uinumise imettegev ikoon, mis ilmus inimestele Jumalasünnitaja mäel. Iseäranis rõõmustas Emakest asjaolu, et just see kogudus kloostrile abikirikuks anti.

Meenub üks sügisene päev, kui Emake ja mõned õed Vasknarva saabusid, et võtta üle abikiriku majapidamine, koostada varade üleskirjutus ja teha vajalikud pildistused. Emakest vaadates võis ainult imestada: nagu võlukepikese väel oli haigest inimesest (Emake kannatas üle neljakümne aasta raskekujulise diabeedi käes) saanud ergas ja energiline **kloostriehitaja**. Võib eksimatult väita, et Emakesele kasvasid eelseisva tohutu töö ootuses tiivad.

Õhtul koju saabunud, ise innukas ja rõõmus, hakkas Emake õhtusöögilauas meie muljeid küsima. Meie aga olime nähtust tõttöelda üpris muserdatud. „Emake, kloostris on niigi palju tööd, ja nüüd veel Eelija erakla ka... Kirik on avariiolukorras, territoorium on käest lastud, kõikjal valitseb selline korralagedus! Linna prügimäel on ka puhtam kui seal.“

Ta kuulas meid ära ning, vajunud hetkeks mõttesse, lausus vaikselt: „Oli kord kloostril Keetsemani abiklooster, muide Vasknarva ligidal...“ edasised sõnad lausus ta juba kindlal toonil: „Pühim patriarh õnnistas, ja meie teeme ära. Issand aitab.“ Ja sõnas seejärel meid, norutajaid vaadates: „Mida te nutate? Prügimägi, prügimägi... Kas te arvate, et Pühtitsa ise oli puhtam, kui mind siia eesseisjaks määrati?“

Ильинский храм в поселке Сыренец (Васкнарва), разрушенный в годы Великой Отечественной войны. 1944 год

Seda polnud võimalik uskuda. Meie, olles harjunud kloostri välise ilu ja mugavusega, ei suuda nähtavasti lõpuni hinnata seda gigantset tööd, mida kujutas endast Pühtitsa kloostri loomine. Aga meie silme all toimus Eelija erakla taastamine, ning võib julgelt väita, et oma põhitööd — kloostriehitamist — täitis Emake pühalt, järgides Jumala käsusõnu ning luues maa peale paradiisisaarekesi.

Iguumenja Varvara neljakümne kolme aastase visa töö tulemusel püstitati Pühtitsa kloostris esindushoone, õdedele suur eluhoone, piiskopimaja ja paljud teised elu- ja majapidamishooned. Sisse viidi keskküte, ehitati elektriveski, remonditi ja restaureeriti ära kõik kloostri kirikud, kullati üle kirikute ja nurgatornide ristid. Esimest korda kaeti maalingutega Jumalaema Uinumise peakiriku seinad ja Pühad väravad, taasatati Radoneži vaga Sergi kiriku kellatorn, mille lööklaine oli Teise maailmasõja ajal hävitanud. 1986. aastal

Отец Василий Борин с прихожанами на восстановлении Ильинского храма. Васкнарва. 1974 год.

seati kloostri hooldekodus sisse kodukirik püha metropoliit Aleksiuse ja suurkannataja Varvara auks. 1990. aastal ehitati ristimisbasseiniga ristimiskirik Issanda Ristija Johannese ja püha preestermärter Issidori auks. Majapidamishoovis püstitati kabel püha Võidukandja Georgiose auks, samuti aga uus õdede elumaja, suured kuurid heina hoidmiseks ja tuletõrjevee bassein. Püha allika juurde on rajatud uus supelmaja. Kloostri territooriumil ja värava taga on sisse seatud palverändurite külalistemajad. Kloostri muuseumis, mis asub esindushoones, on sisse seatud tuba Kroonlina püha õiglase Joanni mälestuseks. Aastate 2002–2007 jooksul ehitati valmis Eelija erakla — Pühtitsa kloostri abiklooster Vasknarvas. 2009. aastal rajati veepuhastusseadmed ning lõpetati kloostri territooriumi sillutustööd. Ja see pole veel kaugeltki täielik nimekiri sellest, mida Emakesel õnnestus teha oma eesseisjaks olemise ajal.*

Emake ei ehitanud mitte lihtsalt uusi hooneid, ta arendas kloostrimajapidamist kui oskuslik, kogenud juhataja. Tema lähenemises kloostri arhitektuurilisele ilmele polnud midagi kaootilist. Tal oli arusaamist arhitektuuriansambli üldisest harmooniast, lähtuvalt Pühtitsa kloostri algsest ehitusideest. Kõik uued ehitised olid sihipärased ja kohased ühtaegu ega

* Üksikasjalikumalt võib Pühtitsa kloostri seitsmenda eeseisja ehitustöödest lugeda raamatu Lisast: „Aruandedokumendid Pühtitsa kloostris iguumenja Varvara ajal läbiviidud ehitus-, remondi- ja restaureerimistöödest“.

rikkunud kloostrikompleksi ilmet, vaid täiendasid seda oskuslikult.

Korduvalt olen tabanud end mõttelt, millistes tingimustes ja milliste raskete asjaolude juures tuli Emakesel asuda kloostrit juhtima. Ühelt poolt arvukad „hirmutused“ kõrgemalseisvatelt ametnikelt, teiselt poolt aga vajalike vahendite puudumine suurteks kapitaalremontideks. Kuid see ei peatanud tema häid algatusi, ei kustutanud püüdlust alustatut lõpuni viia. Tema tugev usk ja lootus Taevase Kuninganna abile ning Jumala ettehoolduse sügav usaldamine toetasid tema ammendamatut tööarmastust.

Tööarmastuse viis Emake teenimise tasandile. Ta kordas ikka, et nunna töö ei ole mitte üksnes inimülemuse teenimine, ei, see on Ema-Kiriku teenimise suur töö. Mitte mehhaaniliselt täita sinu peale pandud kuuletumistööd, vaid parimal kombel aidata kaasa ürituse teostumisele. Teenida mitte hirmust, vaid südametunnistuse järgi, kogu südamega, kogu tahtega tungida, süveneda töösse, ning sel kombel mõista, et töö ongi looming.

Müüritaguse palverändurite külalistemaja (endise haigla) ja selle abihoonete rekonstrueerimine. 1989. aasta

Püha Prohvet Eelija kirik Vasknarvas. Taastamistööde algusetapp. 2003. aasta

Emake Varvara ja nunn Georgia (valgetes nunnapeakatetes) töötamas Pühtitsa kloostri heakorrastustöödel. 1970. aasta

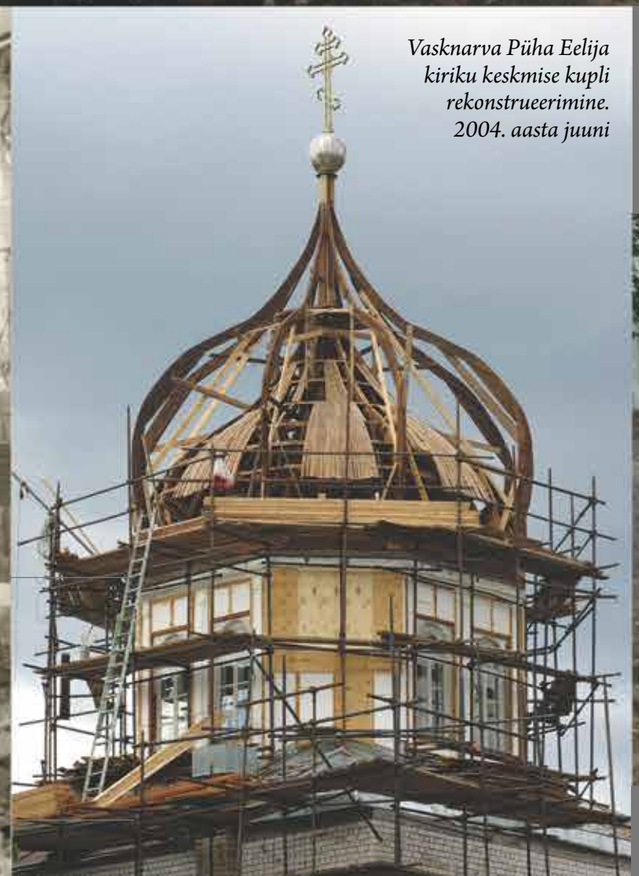

Vasknarva Püha Eelija kiriku keskmise kupli rekonstrueerimine. 2004. aasta juuni

Iguumenja Varvara ja kloostri heategija Nikolai Vassiljevitš Ossipenko arutamas Eelija eraklat ümbritseva müüri ehitusplaani. 2006. aasta

„Taevase Kuninganna teenija…“

Jumala ettehooldusel oli mul võimalus elada Emakese skeemanunn Varvara kõrval—näha teda suursugusena, iguumenjaseisuse regaalidega Kiriku pidupäevadel ja pidulikel vastuvõttudel, ning argielus, kui andis tunda tööväsimus, tohutu vastutuse koorem ja kui tulid nähtavale tema nii tavalised, nii inimlikud nõtrused. Kuid sellest hoolimata oli Emakesega suheldes alati tunda tema suur vaimulik kogemus ja elutarkus. Paljud said tunda tema armastust, hoolitsust, tema emalikku tähelepanu, mis suhtlemises olid vahel peidetud välise ranguse taha...

Minu jaoks—ja ma olen kindel, et mitte üksnes minu jaoks—oli Emake nunnaeluteadmiste ammendamatuks varamuks, hindamatuks võimaluseks õppida tundma seda tihti keerulist ja isegi vastuolulist, kuid samas alati armuküllast eluviisi.

Aja möödudes muutuvad mälestused sellest, keda me armastame ja hindame, üha tähendusrikkamaks ja mahukamaks. See, mis kunagi oli olnud ebaselge või ebaoluline, tõuseb mälus esile ja täitub uue mõttega. Meenutusi võiks võrrelda spektraalanalüüsiga, mis toob esile selle, mis argiaskeldustе keerises mõistmata jäi. Olles möödunu ümber mõtestanud ning kirja pannud, hakkame taipama, millest koosneb järjepidevus, kuidas ehitatakse üles põlvkondade vaimulik side. Meenutused—see on teatud järeldus, kokkuvõtete tegemine üleelatust. Möödanikku kadunud aeg ühes selle jagunemisega aastateks, kuudeks, nädalateks ja päevadeks, mitmesugusteks elupööreteks—küll õnnelikeks, küll kurbadeks, küll eredateks, küll lausa värvituteks—kõik see on elu! Kuid minevikku üle mõtiskledes on tähtis näha selles katkematut liikumist põhjusest tagajärje poole. Selles seisnebki meie kohta käiva Jumala ettehoolduse mõtestamine, täpsemalt Jumala tahte mõistmine ning selle tagajärjel tekkinud alandlikkus Jumala kõikvõimsuse ees.

Näen oma ülesannet selles, et jutustada esmapilgul lihtsatest asjadest. Kuid see näiline lihtsus puudutab midagi tabamatut, mis on seotud inimese sisemise olemusega, selle tema nähtamatu osaga, mida on võimalik tundma õppida ja mis avaneb alles lähisuhtluses. Seda dialoogi mäluga peab pidama Emakese pärast ja nende asjde pärast, millele ta pühendas kogu oma elu... Et lõpuks öelda talle kõik, mida oleks tahtnud

öelda elu ajal, kuid mis ikka ja jälle sai edasi lükatud. Ehkki tookord ei olnud ma ilmselt veel valmis niisuguseks tõsiseks jutuajamiseks.

Millest kõik algas? Issand võidab endale iga üksiku inimese hinge. Kunagi oli armastus Kristuses meile vaid abstraktne mõiste, meile tundmatu Jumala riigi raamatuilmutus. Kuid siis astub meie ellu inimene, kes alguses viib meid hämmeldusse. Raske on mõista, kust on sellel inimesel nii palju armastust, mida jätkub kõigi jaoks. Miks ta meid nõnda armastab, vaatamata meie raskele iseloomule ja nooruslikule enesearmastusele? Armastab mitte sellepärast, et meie temasse kiindunud oleme, mitte sellepärast, et me oleme sõbralikud ja suhtume temasse erilise tähelepanuga, ei, vaid armastab kõigele vaatamata. Öeldu käib muidugi meie Emakese kohta.

Tuleb meelde selline juhtum. Oli määratud kohtumine inimesega, kes tahtis väga vestelda Emakesega omavahel, nelja silma all. Hommikul heliseb telefon ja hea tuttav palub ärevusega hääles mind veenda Emakest mitte kohtuma pealetükkiva külastajaga, seletades seda tolle ebaväärika käitumisega. Räägib tuliselt, veenvalt, palub väga säästa Emakest sellest „lurjusest“. Kuulanud minu selgitused ära, ei tühistnud Emake aga seda kohtumist, vaid ütles, et kohtub selle inimesega viisakusest 15–20 minutit, kuna kord paika pandud kohtumist ei saa enam muuta. Selle vestluse 15–20 minutit läksid aga sujuvalt üle tundideks. Ja siis kõlab kauaoodatud kellukesehelin, mis tähendab, et Emake palub tulla, kuna vestlus on lõppenud. Mulle tuleb vastu meesterahvas, kelle silmist voolavad ojadena pisarad. Jätab hüvasti, tänab ja lahkub. Emake istub oma toolil, väga keskendunud, kuid rahulik. Kohanud minu pilku, lausub vaikselt: „Milline hea inimene, kui palju on ta pidanud kannatama...“ Kust ometi nii palju armastust Emakese südames, puhast, Kristuse armastust?!

Väike headusekübemeke tema silmis oli põhiliseks vastukaaluks kõikidele valedele ja halbadele tegudele, mida oli soorinud see kummaline külaline. Mitte kunagi polnud võimlik lakata imestamast Emakese oskuse üle näha igas inimeses Jumala kuju ja rõõmustada tema tõesuse üle. Kuidas küll peab armastama Jumalat ja Teda uskuma, et ammutada usaldusest Tema kõikepäästva ettehoolduse vastu jõudu armastuseks, mis ennetab laimu, läheb sellele vastu, võtab enda peale kurjuse ja kadeduse löögid, valesüüdistuste rõhumise ja umbusuga alandamise, võtab kõik enda peale ja suhtub sealjuures nendesse viletsustesse rahulikult nagu möödapääsmatusse.

Emake Varvara iguumenjamaja võõrastetoas. 1970-ndate aastate keskpaik

Матушка Варвара и Народная артистка России Валентина Толкунова. Август 2008 года

Матушка Варвара с игуменями и сестрами — гостями обители по случаю визита Святейшего Патриарха Алексия II в Пюхтицу. 28-29 сентября 2003 года

Ужин в честь визита в Пюхтицкую обитель Президента Эстонии Томаса Хендрика Ильвеса с супругой. 20 ноября 2008 года

Kellijateenijate nunn Filareta ja nunn Georgiaga inglipäeval. 17. detsembril 2006

В игуменской. Разговор с послушницей. 1 декабря 2006 года

«Кто Бог велий, яко Бог наш! Ты еси Бог, творяй чудеса...» (Пс. 76)

Muidugi, viletsustest pole kellelgi pääsu, nähtavasti on see meie saatus. Aga kuidas õppida neid väärikalt taluma? See on nunnaelukunst, ning seda ei valda kahjuks kaugeltki mitte kõik. Kui tihti me sulgume oma isiklike läbielamiste ja kiusatuste ringi ning unustame sootuks selle, et ema süda kannatab rohkem kui meie, arakeste oma. Jah, pani imestama tema mehisus — ta võttis ka oma kannatusi kui Kristuse „head iket ja kerget koormat".

Viletsuste talumine — see on eriline teema, kuna viletsusi oli meie Emakesel küllaga, ent ka kannatust nende talumiseks oli väga palju. Võtame või tema alalise väite: „Viletsused — see on hea, neid peab armastama."

Mina, hämmeldunult:

„Emake, viletsused on viletsused, see on alati hirm ja ootus ning pisarad."

„Jah, aga ka nutta on vaja ning pisaraid armastada on vaja — ilma nendeta on kõik tühi," vastas Emake rahulikult.

Viletsused on kui elu tõeline sool. Just nemad õpetavad Jumala ees tõeliselt alanduma. Ainult alandliku ema kaudu toimib Jumala vägi, mis alandab vaenlase kõrkust tema mõistmatus lapses.

Emake kutsub välja nunna N. ja küsib:

„Miks sa ei võta passi?"

„Ei saa võtta, seal on koodid, metsalise arv. Ma ei saa vastu võtta antikristuse pitserit."

Kõik Emakese seletused selle segaduse kohta olid mõeldud kurtidele kõrvadele. Ema N. oli oma kavatsuses „jääda Kristusele truuks" kõigutamatu ning Emake, nähes tema seisundit, tõi viimase argumendi:

„Sa oled ju nunn, võta pass kuulekusest."

„Andestage, aga ei võta."

Sekund vaikust... Emake tõusis ja ütles siis tõsiselt ning kindlalt:

„Nõndamoodi, ema N., mina võtan endale antud võimuga sinult nunnarüü ära. Too iguumenjamajja mantia, rjassa, klobuk, pühitsemisikoon, küünal, paramand ja kitoon, ma võtan sult kõik ära. Nüüd pole sa enam mitte nunn N., vaid lihtne ilmalik... (ja nimetab tema ristimisel saadud nime). Jutt on lõppenud... *Sõnakuulmatusel ei ole kloostris kohta!*"

Ütles ja läks ära. Niisamuti lahkus ka karistatud õde. Kui ettevaatlikud me peame olema meie „enese tõe", meie „enese pühaduse" ning kui tähelepanelikud Ema-Kiriku hääle suhtes. Üks ja sama püüdlus pühaduse poole võib inimese ümber

Emake Varvara oma kellias

kujundada, ent võib ka saada tema jaoks iidoliks, mis on võimeline teda lahutama Tõest ja Kristusest endast.

Mõne aja pärast on kuulda uksekella helinat. Lähen avama, lävel seisab „lahtirüütatud“ õde N. Ning ulatab mulle maani kummardusega pisarsilmil passi, öeldes: „Kohe kui Emake minult nunnarüü ära võttis, kadus mul maa jalge alt, kole hirm langes mu peale, kuidas ma elama hakkan, kui olen õdede hulgast välja arvatud?! Süda jäi haledusest seisma. Anna Emakesele edasi, et ma palun andeks sõnakuulmatuse ja häbematuse pärast. Passi võtsin ma välja.“

Saanud teada tema kahetsusest, andis Emake talle kohe andeks niisuguse kerguse ja armastusega, otsekui polekski toimunu tal enam meeles. Võib ainult oletada, kuidas kurvastas tema süda need mõned tunnid, kuidas ta palvetas selle õe eest ja mis läks talle — armastavale emale — maksma see ränk karistus.

Emake valdas võimuka iguumenjasõna väge, võimu väge, mitte stiihilist, vaid alistavat, mis oli võimeline vastu seisma igasugusele kaosele. Ta kasutas seda väge mõnikord väga oskuslikult ja väärikalt. Seda oli niivõrd hästi tunda, et paljud kartsid üle astuda tema keeldudest, kuna Emakese sõna, mis oli öeldud meelevallaga, omas suurt vaoshoidvat jõudu.

Kord kuulsin hooletult heidetud süüdistust eesseisja aadressil: „Suurushullustus.“ Muidugi olid ka temal oma inimlikud nõrkused, kuid ülemuslikkuse all Emake ei kannatanud. On olnud juhust näha kibedaid näiteid võimulolijate sandistatud hingedest. See on tigeduse ja hirmu seisund, ligimese põlastamise seisund, ükskõiksus nende saatuse vastu. Emake oli aga täis siirast armastust inimeste vastu. Selle tõestuseks olid hirmus katsumus, millel Issand lasi sündida ja mis tabas kloostrit aastatel 1991-1992, kui kloostrist lahkus üle 20 õe... Sel hetkel varises kokku riik ning lõhenes Kiriku Ihu. Liialdamata võib öelda, et Emakest mürgitati neis asjaoludes kavalusega. Kuid elanud alandlikult üle ning joonud põhjani selle võõra vale kibeduse, andestas Emake kõigile ning tõestas tegudega, et *inimese viha ei soeta õigust Jumala ees*, armastus aga katab hulgaliselt patte ning võidab kõik jäägitult ära. Kord ühes jutuajamises poetas Emake paar sõna selle aja kohta: „Nemad,“ — pidades silmas lahkunud õdesid — „ei mõistnud, mida nad teevad.“

Ei mõistnud, mida ta teeb, ka Sergei Mironov. See oli nukker lugu noore ajakirjaniku ja Pühtitsa kloostri suhetest tema seitsmenda eesseisja iguumenja Varvara isikus. 1980-ndate aastate algul palus end kloostrisse võtta noor tütarlaps N., kelle isa oli väga sõjakalt häälestatud Kiriku vastu, ning saabus seetõttu kloostrisse tütart tagasi maailma viima. Aga Emake, nähes tütarlapse tulist soovi nunnaelu elada, kaitses teda ning kirjutas kloostrisse sisse. Ärritunud isa pöördus ajakirjanik Sergei Mironovi poole ja pajatas talle „pahaendeliste roheliste kuplitega“ kloostrist. Mironovi kirjutatud artiklid olid valelikud ja pealiskaudsed. Palju viletsust ja muret tõid need nii eesseisjale kui ka äsja kloostrisse astunud kuuletujale. Kuid Taevase Kuninganna armuküllase kaitse all, kes hoiab õiglaselt kannatavaid kloostrielanikke ja kingib neile kadumatut rõõmu, lõppes viimaks ka kogu see ajalehekära. Ja aeg ravib, Jumal olgu tänatud, kõik haavad...

Mõned aastad hiljem saabus kloostrisse Moskva ajakirjanike grupp, keda saatis organisaatori õigustes Sergei Mironov. Sisenenud kloostri territooriumile, palus ta korrapidaja kaudu anda tema grupile üks õde ekskursioonijuhiks. Palve anti edasi eesseisjale. Emake, olles selle ära kuulanud, vastas, et ekskursiooni õed neile küll korraldavad, aga ajakirjanik Mironovit palub ta selle eest, et too kirjutas jäledaid ja valelikke artikleid kloostrist, vaevumata enne seda isegi kloostriga tutvuma

ja eeseisjaga vestlema, lahkuda kloostri territooriumilt ning oodata gruppi bussi juures. Need sõnad andiski korrapidaja kõikide Moskva külaliste juuresolekul „sulesepale“ üle. Tolle nägu omands ühe hetkega küpse tomati värvi. Hädaajakirjanik tõmbas pea õlgade vahele ning tippis kiiresti kloostrivärava poole, kordagi tagasi vaatamata. Millist häbi sundis teda tundma tõde, mida ta oli kunagi põlanud! Aga Emake lihtsalt näitas taolisi artikleid kirjutada armastavatele inimestele, et Jumal ei peitu mitte asjaolude või selle maailma võimumeeste jõus, vaid oma tões, mis ei lase ennast pilgata...

Tuleb tunnistda, et Emake ei talunud silma otsaski korralagedust. Tema isiklikes asjades valitses ideaalne kord. Iga oma kirjutuslaua ja kummuti sahtlit koristas ta isiklikult kord nädals, ning peaaegu iga nädal palus Emake meid, kelliateenijaid aidata tal ümber riputada ikoonid tema eluruumides. Esialgu imestasime selle „rituaali“ üle vaikides, aja möödudes aga kogusime julgust ning pärisime: „Emake, miks on küll vaja nii tihti ikoone ümber riputada? Seinad on naelaauke täis ning need augukesed meenutavad juba puuüraski käike.“ Emake aga jutustas isa Nikolai Gurjanovist, kuidas too oli ühe oma külaskäigu ajal Pühtitsasse astunud Emakese kelliasse ning, olles vaadanud pühadenurka, lausunud: „Ikoonides kord — hinges kord.“

Distsipliinitunne ja tööarmastus olid Emakesel tohutud. See, et just Pühtitsas tehakse palju tööd ja armastatakse tööd teha, on üldteada. Meil on tööklooster, kuuletumistööd on seotud maaharimisega, mis nõuab aga suurt jõupingutust. Emakeses ühines tööarmastus imetlusväärse õilsuse ning innuka palvega. Tihti tuli tema suust kuulda: „Palve, see on töö, töö on aga palve.“ Tema asetas nende mõistete vahele võrdusmärgi.

Juhtus, et nunnareeglit lugedes tuli mul vastata ka telefonikõnedele, õdede ja palverändurite palvetele. Öösel aga kutsus Emake ise mind tihti enda juurde mitmesuguste korraldustega. Kord kurtsin ma Emakesele:

„Ei saa reeglitki korralikult loetud, tuleb kogu aeg katkestada, ja mitte üks või kaks korda, vaid 20-30 korda, ning palvetamine toimub ilma igasuguse tähelepanuta, muutub lihtsalt ettenähtud sõnade kiiruga mahalugemiseks.“

„Tobuke oled, kas tohib siis palvereeglisse nõndamoodi suhtuda. Sa pead ise olema kui elav palvereegel!“

„Emake, kuidas seda mõista?“

„Kui ma veel Vilniuses emakese iguumenja Niina abiline olin, saabus meie juurde isa Nikolai Gurjanov, ning lõunalauas

Jumalaema pühakuju „Püha suuandmine“. 19. sajandi lõpu ikoon

küsis üks õdedest isakeselt nunnareegli kohta. Selle peale palus isa Nikolai kutsuda ema Varvara ja ema Georgia ning, osutanud meie peal, ütles: „See ongi elav nunnaelureegel.“ Ma täitsin kõik emakese Niina korraldused, ei lugenud minuteid, et lahkuda kantseleist ja puhkama minna, ei, kuuletumistöö allutab sinu päevarežiimi täielikult endale. Tööta ilma laisklemata Issandale — ja siis saab sul olemao ka palve.“

Palju on tulnud lugeda palve kohta, aga et töö on selle tuletis, töö iseenesest ongi juba palvekool ning õpetab teatud moel palvetama, õilistades isegi kõige laisema ning tuues palve juurde — seda olen kuulnud üksnes Emakeselt.

Hämmastav on see põlvkond inimesi, kes elas üle sõja. Jääda ellu ja aidata ka teisi, kolossaalne võime tajuda võõrast muret ja sellele kaasa tunda ning muidugi mõista töötada, töötada ja veel kord töötada — kõigesse sellesse suhtusid nad nagu oma kohusesse... Jah, meie, heaolupõlvkond, ei ole selleks enam suutelised. Meie, vaimult nõrkade jaoks on raske nii palju töötada, seejärel aga sama palju palvetada.

Emake armastas palvetada. Kõige viimased mälestused temast — need on paljukordne Jumalaema „Rõõmukuulutamise“ akafisti lugemine vahelauluga „Ole rõõmus, oh abielutundmata Pruut.“ See palve oli seotud Jumalaema „Püha suuandmise“ ikooni restaureerimistööde lõppemisega. Seda ikooni oli Emake tahtnud taastada juba oma eesseisjaksolemise esimestel aastatel, ent kloostri vajaduste eest hoolitsemine ning heade meistrite puudumine lükkasid selle määramatuks ajaks edasi. Pärast ikooni uuendamist palus Emake jätta see mõneks ajaks oma kelliasse, ning hilisõhtul või öösel, kui keegi enam ei tülitanud, kui lõpuks oli rahunenud telefon ja hommikuni vaikinud uksekell, paluski Emake lugeda akafistit „Rõõmukuulutamisele“. Aga vahelaule laulis ise: „„Ole rõõmus, oh abielutundmata Pruut...“, ja lisas: „Püha suuandmine“. Palvetajate — lugeja ning laulja — ühistegevus jätkus kuuenda-seitsmenda ikoseni, seejärel sai uni Emakese üle võitu ning vahelaulude asemel hakkas kõlama vaikne norskamine. Ühe sellise lugemise ajal, olles ärganud lõpupalve ajaks, küsis ta:

„Kas juba kõik?“

„Jah, lõpp.“

„Magama jäi, eideke...“

„Teie norskamise imepärane mažoorne intonatsioon on lihtsalt vaimustav!“

„Öösel just niimoodi lauldaksegi akafisti vahelaule, ja seda nimetatakse öiseks lugemiseks lauluviiside järgi,“ pareeris Emake naljatamisi.

Jah, inimhing ei tunne tõesti puhtamat tröösti kui palve. Millised annid küll langevd osaks palvetavale inimesele! Need on lohutus, rahunemine, rõõm. Kui palju on selles elujõudu ja hinge mõtestavat, tervendavat ja pühitsevat! Ja kui palju on jäänud mällu helgeid ning sooje mälestusi, mis on võimelised soojendama ja rahustama ärevat südant!

Vaadeldes ikka ja jälle Emakese elu ning tema tegusid, hakkad mõistma, kui harmooniline oli selles kõik: sõnad ja teod, välimus ning hinge ja südame seisund, mida täielikult nägi ja tundis üksnes Issand. Meenub, kuidas ühe kohtumise ajal Emakesega tundis üks elatanud daam, olles lummatud tema võlust, huvi:

„Millise kosmeetiku teeneid teie, Emake, kasutate, et oma 80 aasta kohta veel nii hea välja näete?“ Jah, tõepoolest — Emakese palgel ei olnud näha ühtegi kortsu, vahest ainult üks, vaevunähtav, poolkuukujuline ninajuurel, mis ilmus aga väga harva, kui rasked mõtted tema pead rõhusid ning kulmu kortsutama sundisid. Kuid ka selleks puhuks oli Emakesel varuks kindel teguviis, justkui valmis käitumisliin: tal oli oskus näha keerulises, vastuolulises, vahel suisa lootusetus olukorras varjatud koomikat ning lihtsalt naerda kujunenud olukorra üle, mis näis olevat väljapääsmatu. Tänu sellele oskusele võis ta summutada või võita valu, muutes selle naeratuseks, ning peaaegu mitte keegi ei võinud näha neid kibedaid katsumusi, mis rõhusid tema südant. Kui oskuslikult suutis ta varjuda naljade taha, ning sellega peita kõrvaliste pilkude eest oma kannatuste sügavust, saladust, mida nägi üksnes Issand, „üht alandlikku ja purukspekstud südant“. Juba see üksi räägib meile paljust — taoline hämmastav oskus sundida ennast katsumustes naeratama, taoline naeratus, mis kattis tema valu, mille suurust kellelgi peale Jumala ei olnud tarvis teada.

Hoides seda üksnes Issanda jaoks, vaikis Emake oma muredest, ei kuritarvitanud kunagi sõnu, vaid sulges viletsused nagu aarded oma hinge tagakambritesse, hoides neid vaikuses. Ent kui ta ükskord suu avas või meie tungival palvel nõu andis, et hoida meid vigade eest, siis olid tema sõnad sedavõrd mõttetihedad, et oleksid võinud saada prohvetlikeks ning olid tõenäoliselt Jumala tahte väljenduseks. Võib lõputult imestada ja vaimustuda tema paljude haiguste ja viletsustega täidetud südame üle, milles ta oskas säilitada vaikust, millest sündiski

Emake Varvara kelliateenijate nunn Filareta — praeguse Pühtitsa kloostri eesseisja (teises reas vasakul), nunn Nektaria ja nunn Georgiaga. 2007. aasta

Emalikud saatesõnad vastpühitsetud nunnadele. 21. veebruaril 2010

Nunnapühitsust viib läbi Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Kornelius (Jakobs). 18. veebruaril 2010

„Oma tahe salatakse maha…“

Pärast kolmekordset palvet viiakse vastpühitsetud õed kirikust kelliatesse. 21. veebruaril 2010

Väikesd kuuletujad

tõeline Sõna — lohutuse, õpetuse ja armastuse Sõna.

Tuleb tähendada, et Emake ei korraldanud kunagi omatahtsi minu sisemaailmas. Ta suhtus säästlikult vaimujõusse ega püüdnud minusse istuda midagi mulle mitteomast. Kasvatas ta küll, kuid kunagi ei lõhkunud minu sisemist hingekorraldust, polnud isegi temapoolseid eeldusi või püüdlust teha minu sisemaailm oma mõõdupuu järgi ümber.

Kui rääkida sellest, milline ta oli vestluses, siis võivad paljud meenutada tema elavat suhtlemismaneeri. Ta oli lõbus, sundimatu ja artistlik jutuvestja, kuid kõikidele nendele omadustele vaatamata oli ta südame põhjas alati tagasihoidlik. Tihti võib märgata, kuidas inimesed püüavad kas või millegagi oma andeid ilmutada — teevad paljusid asju näitamiseks, püüdes paremad välja näha või vestluskaaslasele soodsamat muljet avaldada. Emakesega suhtlemise aastate jooksul ei tulnud mul kordagi täheldada maneerlikkust või soovi näida targa ja paljulugenuna. Ei, see jõud, mis temast lähtus, sündis tema südame vaimulikus sügavuses. Kui ta inimestega vestles, võis näha, et temaga suhtlemises on tähtis see, mida ta räägib, aga veelgi tähtsam on see, kuidas ta seda teeb. Tihti piisas vaid tema silmadesse vaatamisest, et kõik oleks selge, selgem, kui seda oleks suutnud selgitada ka kõige osavam oraator. Siin võibki mõttesse jääda, mis peen tundlikkus see oli, mida ta valdas ja mis on omane staaritsa läbinägelikkusele. Vaatab sulle otsa ja justkui näeks sind üleni läbi, ning ütleb veel lisaks midagi sellist, et suu jääb üllatusest lahti.

Emakese kujus oli midagi suursugust, paljud panid seda tähele, aga üks huvitav ja mõneti kurioosne juhtum kinnitas neid tähelepanekuid. Tuli helistada piiskopkonda metropoliit N-ile palvega saata kloostrisse diakon, olgu või üheks kuuks. Ent valitsejat piiskopkonna valitsuses ei olnud, sekretär aga kinnitas meile, et annab meie palve metropoliidile edasi. Mõne aja pärast sundis vali telefonihelin toru tõstma, ning ma kuulsin:

„Kas Pühtitsa?“
„Pühtitsa,“ vastan mina.
„Emake?!“
„Muidugi...“—ja andmata mulle aega lõpetada lause sõnadega „ma annan toru edasi“, hüüdis metropoliit N. (aga helistaja oli just tema) rõõmsa häälega:
„Mu kuningatar, Emake, mis häda teid on tabnud? Mu kuningatar...“ nüüd pistsin juba mina, kasutades ära hetkelist pausi, kiirustades vahele:
„Valitseja, valitseja, see ei ole kuningatar.“
„Aga kes siis?“
„See on ümmardaja... Annan toru üle Emakesele iguumenjale.“
„Valitseja, õnnistage,“ sõnas Emake.
„Kas see on Emake?“ päris valitseja kerge umbusuga.
„Jah, valitseja, õnnistage.“
Ja taas endise õhinaga:
„Mu kuninganna!...“
Ka igavikku lahkus Emake talle omase suursugususe ja salapäraga. Oli tunne, et ta suutis hoida oma südame vaiksetes varjupaikades oma hinge hindmatuid üleelamisi, hoides neid ainuüksi selle jaoks, kelle nimel ta kannatas, Talle üksi tõi ta need valu ja mure hindamatud säästud. Ei raisanud neid ära, jutustades oma raskustest või jagades oma valu. Ei, tema iseloomule oli võõras enesehaletsus, milleks naised nii altid on. Ta kandis oma südames palju suurt! Seda, mille tühine maailm kõrvale heidab, mida kardab ja põlgab, kogus tema kui kallihinnalist varandust. Tema väärikus seisnes aga selles, et ta teadvustas sügavalt oma vastutust Jumala ees selle eest, mis oli tema hooleks usaldatud. „Mitte meie oma, oh Issand, vaid enda oma oled Sa meile andnud väheseks ajaks...“ Tema väärikuse ülevus seisnes Jumala usalduse ja omaenda kohustuste selges tajumises!

Mälestustest sugeneb hinge vaikne nukrus ja kurvastus lähedase, kalli inimese kaotusest. Kuid kaotuskibedusele vaatamata kogeb hing Emakest meenutades paasarõõmu. Tema õndsa elulõpu meelespidamine on meile, veel siin ilmas elavatele alatiseks trööstiks ja õpetuseks. On selline rahvatarkus: „Tähtis pole mitte algus, vaid lõpp.“ Kui sureb õiglane inimene, mõistad, kui ülev on surm. Sealjuures viibides saame salasuse tunnistajaks: aset leiab midagi heatoimelist ja tervendavat. Surm oli meie Emakese jaoks tema raske elu lõppakordiks ning, olles vabastanud hinge ihu koormast, sai see igavese elu mõtestatud alguseks.

Üks palvelise eluga naine nägi unes meie Emakest ja küsis tema käest: „Kuidas Teie käsi käib?“

„Hästi,“ vastas Emake, „ma olen kuuletuja.“

„Te olete ju iguumenja!“ lausus naine hämmastunult.

Selle peale vastas Emake:

„Ma olen kuuletuja Jumalaema juures.“

Elu ajal nimetas Emake ennast „Taevase Kuninganna teenijannaks“.

Mälu vaatab asjadele lihtsalt ja rangelt. Mitte kõik meie juurest lahkunud inimese elus ei pea selle teravusele vastu. Kõik, mis on olnud valelik, alatu, silmakirjalik—kõik see tuleb silmapilk ilmsiks, paljastatakse surma hinguse poolt ja kõlab kui valenoot. Seevastu kõik tõeline, väärtuslik leiab võidukat kinnitust elatud elu tões ning on tunnistuseks inimvaimu tõelisest suurusest.

Kui tänulik peab olema Päästjale selle eest, et meile langes osaks see eriline arm elada koos, käia samal maapinnal ning näha oma silmaga seda Issanda teenimise armuküllast näidet meie kalli Emakese Varvara näol. Sind, Jumal, kiidame armu eest oma silmaga näha ja puutuda selle elava lootuse ning Sinu ettehoolduse täieliku usaldamise külge, selle elu külge Kristuses, millele ta pühendas kogu oma jõu, nooruse, kogu oma elu. See ongi too Jumala ja inimeste teenimise elav näide, see elav Kolgata, mida talle oli ette kuulutanud õnnis staaritsa Jekaterina ja kus ta viibis nelikümmend kolm aastat, andes Jumala hooleks oma vaeva ning lootes Tema armuhelduse peale.

Pühade väravate kohal asuv maaling, mille on teinud kloostri kunstnikud. Pühtitsa, 2001. aasta

„Emake, elage saja aastani!..“

Emakese lemmikilm.
Inglipäev, 17. detsembril 2009

Pühim patriarh Aleksius II
Pühtitsa kloostris oma viimase
Eesti-visiidi ajal.
29. septembril 2003

Pühim patriarh Aleksius II
Pühtitsa kloostri
100. juubeliaastapäeva
pidustustel.
28. augustil 1991

Emakese Varvara 80. juubeli pidulik tähistamine. 17. augustil 2010

Vene Õigeusu Kiriku Välissuhete Osakonna juhataja Illarion (Alfejev) annab Pühtitsa kloostri Jumalaema Uinumise peakiriku 100. aastapäeva pidustustel Emakesele üle patriarhi autasu. 12. septembril 2010

Jumaliku Liturgia algus. Piiskop Markell, ülempiiskop Feognost, metropoliit Kornelius, piiskop Merkuuri, piiskop Laatsarus (vasakult paremale). 17. augustil 2010

Õnnis elulõpp

Emakese elu viimane aasta oli täis pidulikke juubelisündmusi, kohtumisi inimestega ning samal ajal ka pilgeni täis viletsusi. Sel aastal peeti Emakese juubelit — tema 80. sünnipäeva. Kuu aega hiljem tähistati ka peakiriku 100. juubelit. Oli palju tööd, asjaajamisi, sõite. Sageli tuli ette päevi, kui me nägime Emakest ainult varahommikul, kui võtsime talt päevaks õnnistuse, ning hilisõhtul, kui koju tagasi saabusime.

Pidustustele sõitis kokku palju rahvast. Emake armastas inimesi ning tahtis neile alati võimalust mööda tähelepanu osutada, seepärast jäi ta kauaks välja. Istudes iguumenjamaja kõrval pingikesel, püüdis ta õnnistada kõiki selles palverändurite lõputus voolus. Kõikide meie meeldetuletuste peale võtta rohtu, mida oli vaja teha täpselt kindlaksmääratud ajal, järgida režiimi ning vältida talle kahjulikku õhtujahedust lõi Emake vaid käega. Inimesi tõmbas tema poole, ning kõik nad ootasid tema õnnistust, tema sõna, tema nõuannet — ja see oli tema jaoks kõige tähtsam. Ja kõik kordasid nagu ühest suust: „Emake, elage saja aastaseks!“ Tema aga vastas naeratusega: „Miks siis ainult saja aastaseks, ma elan kahesajaseks!“

Pidupäevad lõppesid, külalised sõitsid laiali ning Emakest veendi haiglasse minema. Tema asju kokku pannes kuulsime, kuidas ta vaikselt omaette lausus: „Issand, tundub, et see on minu lõpp.“ Me kõik, kes me sel hetkel toas viibisime, astusime tema juurde: „Emake, miskipärast teie meeleolu ei meeldi meile sugugi. Mis mõtted need olgu! Mis lõpp, kui nii palju on tööd?“ Ja temagi elavnes kohe: „Jumal tänatud, et on olemas töö, Jumal tänatud, tähendab teeme veel tööd.“ Aga mõne sekundi pärast, olles üksi jäänud, hakkas tasakesi laulma: „Mis algav päev mul valmis pannud?“.

Edasi aga sööstis aeg nagu tuulispask edasi, mingi enneolematu kiirusega, neelates endasse sündmused, kohtumised, läbielamised. Mällu on jäänud teravalt üksnes meie haiglaskäik ja Emakese anumine: „Tüdrukud, tütrekesed, viige mind siit ära, ma tahan koju.“

Viimased kuud Emakese iguumenja Varvara elus... Kui järsult see erines kõigest eelnenust, temast endast, millisena me teda alati olime tundnud, millisega harjunud kui oma hingetõmmetega ja keda nõnda armastanud... Alati nõudlik iseenda

vastu, kontrollis ta niisama rangelt, isegi karmilt tema poolt antud kuuletumistöö täitmist. Iga ülesande oskas Emake täpselt ja selgelt sõnastada, ning tähtajad vajutas otsekui pitsati teadaandele, tekitades meis ikka ja jälle mõtte: „Nagu muinasjutus—„havi käsul, minu tahtel!““. Ent vaatamata pidevale enesehaletsusele: „Oh, miks ma küll pole muinasjutu Jemelja?“, ei osutunud kõik sugugi nii hirmsaks kui esmapilgul oli paistnud, kõik laabus täielikus vastavuses tema kavatsustega. Emake elas pidevas tööpinges, teisiti ta nähtavasti ei osanud, ja ka meid kasvatas igapäevases valmiduses viia täide kõik mõeldav, vajadusel aga veelgi rohkem. Vastutus sinu peale pandud kuuletumistöö eest, hoolitsemine, et asi edeneks, huvitatus—neid omadusi oli ta kasvatanud iseendas ja püüdis neid istutda ka teistesse.

„Issand, kuule mu palvet oma õiguses, ja ära mine kohtusse oma sulasga...“ (Ps 142(143), 1–2)

Haiglast tagasi, andis Emake kohe korralduse valmistada ette dokumendid vajalikeks ametissemääramisteks, seejärel aga ütles: „Mul on tarvis minna pensionile. Kirjutame palvekirja pühale patriarhile.“ Meid vapustas see teade. Hirmsa-

mat pööret oli raske ette kujutada. Hakkasime teda veenma: „Me teeme kõik, Emake, kõik, te ainult elage, olge meie kõrval, meil pole rohkem midagi vaja. Mis pensionileminek! Emake, te ise olete alati öelnud, et risti pealt ei tulda maha, sealt võetakse maha. Ja ka käsi ei tõuse kirjutama palvekirja teie errumineku kohta.“ Selline veenmine võttis lausa nutu lahti. Meie pisarad tulenesid teadmisest, et need sündmused on pöördumatud. Emake oli veel meiega, meie aga tundsime ennast juba linnupoegadena, kes jäävad peagi ilma ema kaitsvast tiivast. „Õed, kallid, ärge nutke, ma aitan ikka ega jäta teid kunagi maha. Ärge nutke!“ Ning hakkas seejärel dikteerima raportit pühimale patriarhile: „Seoses minu raske haigusega palun määrata kloostri eesseisja kohusetäitjaks ...“—„Emake, halastage, mul pole ei kogemusi ega teadmisi...“ Kuid minu argumente kuulamata ja mulle otse silma vaadates vastas ta: „Kas sa Evangeeliumi oled lugenud? Mäletad, kuidas Issand ütleb, et on tulnud täitma mitte oma tahet, vaid Teda saatnud Isa oma? Ole siis sinagi ustav ja täida oma kuuletumiskohust.“

Seejärel, vaatamata ülimlt kehvale enesetundele, kontrollis Emake üle ja kirjutas alla kõik vajalikud dokumendid, mis saadeti Moskva patriarhaati. Kui saabus pühima patriarhi Kirilli vastus, oleks Emake justkui rahunenud, õigemini keskendus mingile oma sisemisele seisundile ning muutus napisõnaliseks.

Surmahaiguse aeg oli Emakese viimane varjatud vägitöö, tema lahkumine Issandas. Muidugi teadis ta juba ammugi, et see haigus on tema lõpp, mõistis, valmistus ning ootas nähtavasti liginevat surma, aga kui palju armastust, osavõttu ja takti oli tema käitumises meie, teda ümbritsevate inimeste suhtes. Suure alandlikkusega kannatas Emake ära kõik meditsiinilised protseduurid, mis olid tihti vägagi piinarikkad. Nüüd, mõne aja möödudes, oleme hakanud mõistma, et ta tegi seda eeskätt meie pärast, sest nägi, et me pole valmis üksi jääma, pole valmis tema lahkumist vastu võtma, ning ta kannatas meie südamerahu nimel, ehkki see oli petlik rahu.

November oli eriti raske. Haigus võttis võimust, ning tundus, et on iga hetk võitmas. Emake palus tuua isa arhimandriit Sergi (Voštšenko) kingituse—skeemarüü, ning vaadanud selle üle, poetas: „Mind Pühtitsasse iguumenjaametisse saates kinkis isa Sergi mulle selle skeemarüü ja ütles: „Võta, Emake, minul ei tule pühitsust vastu võtta, sulle aga kulub see umbes 42 aastat hiljem marjaks ära.“.“ Ning hakkas kohe siinsamas

kahtlema ning kurvastama: „Mis skeemast saab minu, patuse iguumenja puhul juttu olla? Ma ei ole seda väärt, see on inglirõivas, mina olen aga patune inimene.“ Seejärel puudutas ta skeemarüüd oma nõrga käega ning ohkas: „Ei, ei söanda.“

Samal ajal halvenes Emakese tervis järsult. Ta sulas kokku ja jäi silmanähtavalt nõrgemaks. Kõikide meie veenmiste peale vastas ta nunnalikult lihtsalt: „Ma teen nii, nagu pühim patriarh õnnistab, mina olen tema kuuletuja.“ Vastus patriarhaadist ja õnnistus võtta vastu suur skeemapühitsus saabus järgmisel päeval.

Emakese skeemasse pühitsemise päev langes vaga Paissi Velitškovski mälestuspäevale, 28. novembrile. Pühitsuse viis läbi Pühtitsa kloostri vaimulik iguumen Saamuel.

Suurde skeemapühitsusse on mungaelupidajad alati suhtunud suure austusega. Iga munga ja nunna jaoks on skeema tõelise munkluse ideaal, täiuslikkuse saavutamise vägitöö. 1969. aastal kutsuti ema Varvara Vilniusesse osalema oma vaimuliku ema iguumenja Niina (Batašova) pühitsemisel suurde skeemasse. Emake Niina oli sedavõrd nõrk, et Emake pidi ise lausuma pühitsetava eest tõotused. Olles elanud pika elu, hoidis Emake Varvara südames tallel oma vaimuliku ema kuju ning käis tema jälgedes, jätkates skeemasse pühitsemise õigeusu traditsiooni. Pühitsemine suurde skeemasse on kloostri jaoks alati eriline sündmus, sest munk või nunn astub kõige otsustavama sammu, kinnitades oma valmidust üleminekuks igavikku. Nüüdsest peale kuulub ta üksnes Issandale, seepärast ongi skeemamunga või -nunna palve Issanda silmis nii tugev. Olles füüsiliselt väga nõrk, leidis Emake endas ometi jõudu enesesalgamise, kannatlikkuse ja armastuse vaimulikuks vägitööks.

Saabusid erilise katsumuse päevad. Emake ei võtnud enam toitu ega isegi jooki. Ta sulas otse silme all kokku, lebas, olles keskendunud ja süüvinud mingisse teise, meie jaoks nähtamatusse olemisse. Arstid prognoosisid peatset lõppu, seletades, et organism on ammendanud kõik ressursid, tal pole enam millestki elada. Ja korraga, ühel õhtul helises telefon. Öeldi, et Emakest Varvarat tahab õnnitleda pühim patriarh Kirill. Emakesele anti toru, ta kuulas Tema Pühaduse sooja tervitust, tema õnnitlusi suure inglikuju vastuvõtmise puhul, ning me nägime oma silmaga, kuidas ta ellu tagasi pöördus. Pärast telefonikõnet jutustas Emake, kes oli muutunud rõõmsaks ja isegi lõbusaks, meile mitu korda, et teda õnnitles

Iguumenja Varvara pühitsemist suurde skeemasse viib läbi iguumen Saamuel (Karask). 28. novembril 2010

Eesseisja inglipäev.
Õed nimepäevalapsel külas.
17. detsembril 2010

Skeemaiguumenja Varvara pärast pühitsemist kelliateenijatega. 20. novembril 2010

„patriarh ise“! Kui kallis oli see pühima tähelepanu, pikendasid ju tema kõne, tema siiras osavõtt ja armastus meie Emakese vastu tema elu veel tervelt kahe kuu võrra.

Pärast pühitsust pidasime Emakese skeemaiguumenja voodi juures lakkamatult valvet. Ükskord öösel kuulsin ma, kuidas ta hakkas sosinal paluma: „Issand, võta mind ära.“ Nähtavasti olid tema valud muutunud väljakannatamatuks. Emake hakkas nutma, ning seejärel lausus valjemalt, läbi pisarate: „Emake, võta mind ära.“ Kõik katsed teda rahustada jäid asjatuks. Ta palus visalt Issandat, ja see tema palve lõi mind halastamatult peatse teatena tema surmast, ning seda välja kannatamata hüüdsin peaaegu karjudes: „Emake, seda on võimatu kuulata! Mu süda lõhkeb kohe!“ Püüdes kohendada Emakese patja, kergitasin pisut tema pead ning laususin pisaratega: „Issand, heida armu,“ mille peale Emake laulis kohe tuntud nunnalaulu sõnad: „Issand, andesta,“ ja edasi koos minuga: „Aita, oh Jumal, mu rist lõpuni kanda. Ma olen suur patune maisel teel, Issand, heida armu, Issand andesta.“ Võtsime välja noodivihiku ja laulsime sealt maha kõik meie nunnalaulud. Laulsime umbes kella kuueni hommikul, seejärel palus Emake vett. Veeklaasiga tagasi tulles kuulsin, kuidas ta laulab: „Ei ole mu tee, nagu teistel, täis õisi, ei lõhnavad roosid ja liiliad seal lokka, seal kohata taimi võib hoopiski teisi, sel kasvavad üksnes vaid teravad okkad.“ Ta laulis salmi lõpuni ning puhkes kibedasti nutma. Pisarad voolasid tema silmist, ning mina ei suutnud teda millegagi lohutada. Ja seda polnud vajagi.

Viimastel päevadel võttis Emake skeemaiguumenja Varvara iga päev vastu Kristuse Pühasid Ande, mida jagas talle iguumen Saamuel. Jumala vägi toetas teda, armuküllane abi tegi imet ning andis jõudu elamiseks ning raske haiguse talumiseks. Ent tema piinad läksid aina suuremaks, rohud ei toiminud enam ning valud vaevasid Emakest lakkamatult, kurnates ja nõrgestades tema ihu, ent mitte vaimu.

4. veebruaril palus skeemaiguumenja Varvara pärast pihti ja Kristuse Pühade Andide vastuvõtmist õlitamise sakramenti. Pärast seda tehti Emakesele ettepanek tuua tema kelliasse Jumalaema Uinumise imettegev ikoon. Ta oli meeleldi nõus ning palus teenida Taevasele Kuningannale palveteenistus, mida ka armastusega tehti. Iguumenjamajja kogunesid kõik kloostriõed, palvetades ühise perena koos Emakesega ja Emakese eest. Palveteenistuse lõppedes teeniti hingepalvet tema vanematele Alekseile ja Mariale. Edasi astusid õed järgemööda

Teisipäev,
8. veebruar 2011,
kell 6.50

Emakese juurde, et hüvasti jätta ning andestust ja õnnistust paluda. Seejärel suudlesid nad kõik Jumalaema imettegevat ikooni, mida hoidsid käes Emakese kelliateenijad. Õed laulsid Jumalaema Uinumise trooparit „Sünnitamises hoidsid Sa neitsipõlve alles...“, seejärel hakkas aga Emake skeemaiguumenja ootamatult vaikselt laulma: „Kristus on surnuist üles tõusnud...“ Suur hulk õdede hääli toetas Emakest ning üle kogu iguumenjamaja kandus: „Kristus on surnuist üles tõusnud, surmaga surma maha tallanud, ja neile, kes hauas olid, elu kinkinud.“ Nõnda lõppeski see hüvastijätt paasatervitusega.

Edasi saabusid kõige viimased ja kõige raskemad päevad. Piinad suurenesid, Emake aga kordas kannatades ja poolteadvuseta olekus viibides vaid ühte: „Laske mul minna.“ Meil, õdedel oli väljakannatamatult valus näha tema seisundit ning teadvustada endale, et need on tema viimased päevad meiega. Pole võimalik unustada neid hetki, mil Emakest tuli aidata teisele küljele pöörata. Iga puudutus, iga liigutus kutsus esile ülitugeva valu ning, olles võimetu seda rohkem taluma, hakkas Emke karjuma... Mõne minuti pärast, kui valu pisut vaibus, kuulsima Emakese häält: „Õed, kuidas ma teid armastan, kuidas armastan...“ ja kordas seda palju-palju kordi. Kui me mõistsime, et mitte ainult tema päevad, vaid ka tunnid on loetud, palusime Emakest pisaratega: „Kuidas, kuidas me ilma teieta elama hakkame???“ Tema aga vastas väga vaikselt, kuid selgelt: „Lapsed, armastage üksteist.“

8. veebruari varahommik on meelde jäänud ebatavalise tuisuga. Tugevad tuulepuhangud ja valge lumesein, mis keerles õhus nagu tuuleiil, öö jooksul kokkutuisanud hanged. Tuul piitsutas mingi ebahariliku jõuga näkku ning lumehelbed keerlesid ümberringi ja tundusid oma mõõtmetelt tohutult suurtena. See oli alati olnud Emakese lemmikilm. Kord samasuguse tuisuga olin öelnud Emakesele, et sellise ilmaga pole miski ime haigeks jääda. „Ma ei lähe välja enne, kui tuisk on vaibunud,“ lisasin. „Aga mina armastan sellist ilma,“ vastas Emake, „eriti nooruses meeldis mulle, et tänavale minnes puhub terav tuul näkku, et lumehelbed laskuvad põskedele ja sulavad üles.“

Emake skeemaiguumenja tundis end väga nõrgana, oodata enam ei saanud, kutsuti preester. Isa Saamuel tuli kiiresti, mõne hetke pärast, võttis Emakese pihile ja andis talle Armulauda. Pärast seda tõi ema Georgia väikese lusikatäie sooja vett ning ütles: „Emake, on tarvis peale juua.“ Ta jõi. „Emake, on tarvis alla neelata.“ Emake pingutas kogu jõust ja neelaski.

Patustvabastamise palvet loeb Zaraiski piiskop Merkuuri. 10. veebruaril 2011

Seejärel pani ta pea väikesele padjakesele. Järgnes selline kerge ja pikk väljahingamine, ta sulges silmad, ning oli tunne, et ta on uinunud.

Milline õnnis surm! Emake suri paar-kolm minutit pärast Armulauda. Me saime aru, et saabumas on tema kannatusterohke elu lõpp, saime aru, et varsti lahkub ta meist, ja siis tuligi see Jumala tahte täitumise tund, meie aga polnud inimlikus mõttes valmis juhtunut vastu võtma. Emakese hing vabanes maisest ihust, meie aga seisime mingis hämmelduses ega suutnud surma fakti tema tõelisuses omaks võtta, ent mõistes samas, et meile langes osaks olla õiglase inimese teise ilma ülemineku suure salasuse tunnistajateks. Mäletan mõtet, mis kõrvetas teadvust: „Emake läks ära, ta jättis meid maha…“ Pöördun heakorraülema poole: „Ema Nektaria, oleks tarvis kella lüüa, kaksteist lööki,“ ning mäletan tema nägu, mis on üleni pisarais, ja vastust: „Ärge kiirustage, nii juhtub vahel … ta magab.“ Tuli oodata, et kõik rahuneksid ning suudaksid tõepoolest lõpuni mõista—Emake on lahkunud, vaikselt ja rahulikult sellest viletsuse ja nutu orust paradiisipaikadesse. Kell näitas 6.50.

Kaks tundi pärast Emakese surma pesid õed lahkunud Jumala staaritsa ihu puhtaks, panid talle selga skeemarüü ning valmistasid ette matmiseks. Kõik tulid kalli emakesega hüvasti

Tühjaksjäänud iguumenjatool Pühtitsa Jumalaema Uinumise peakirikus

Vaimulikkonna hüvastijätt skeemaiguumenja Varvaraga. 10. veebruaril 2011

„Tulge, andkem viimast korda suud..., vaat, meie peame temast lahkuma“ (stihhiira, 2. viisil). 10. veebruar 2011

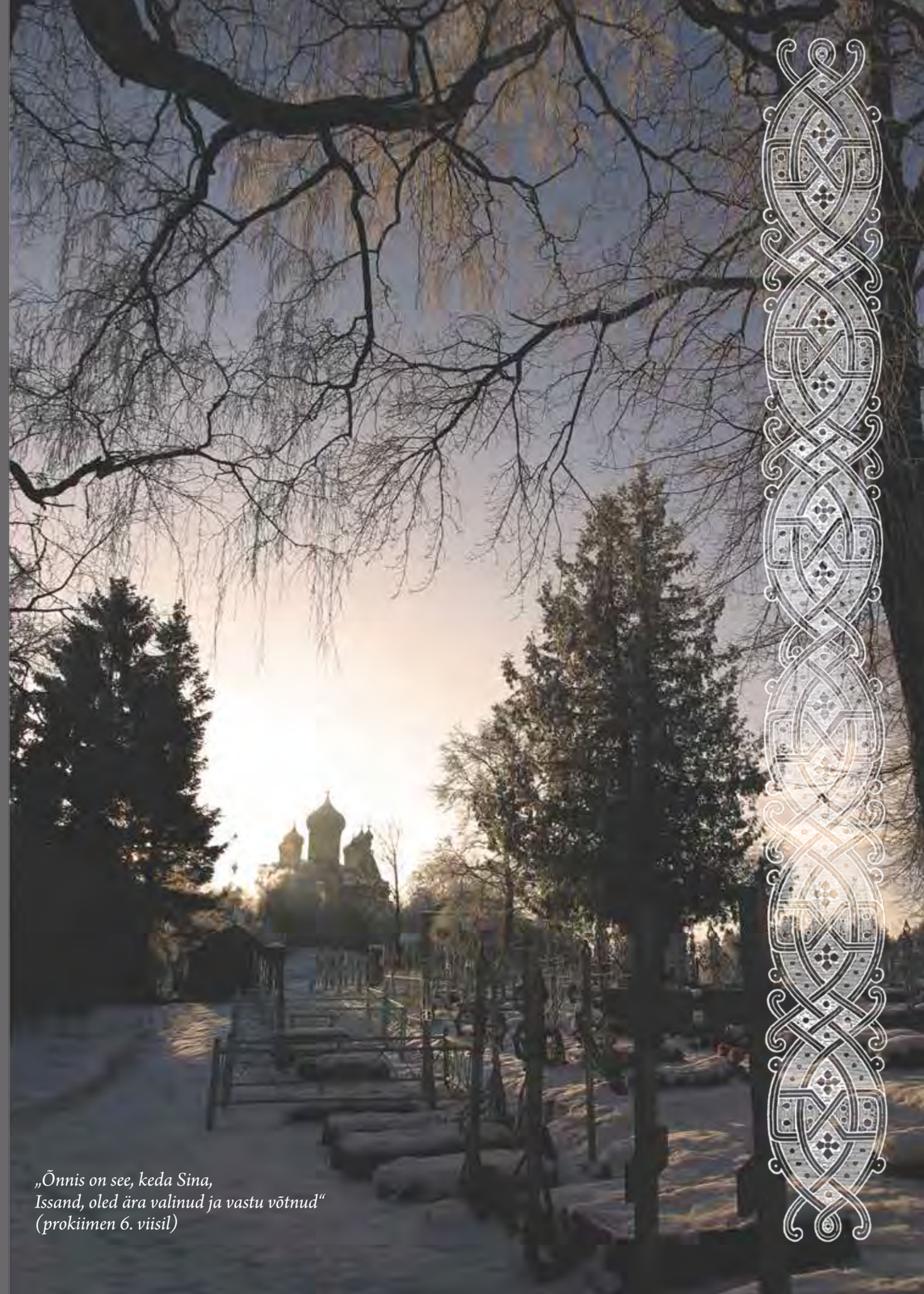

„Õnnis on see, keda Sina, Issand, oled ära valinud ja vastu võtnud“ (prokiimen 6. viisil)

„Aga kui me ühes Kristusega oleme surnud, siis usume, et me ühes Temaga saame ka elama“ (Ro 6, 8)

jätma. Iguumenja kellias teeniti ka esimene hingepalve, pärast seda kanti surnukeha peakirikusse, kus algas lakkamatu Psalteri lugemine. Saanud teada Emakese skeemaiguumenja Varvara surmast, hakkasid kloostrisse kokku voolama palverändurid, et temaga hüvasti jätta. Pühima patriarhi Kirilli õnnistusel juhatas jumalikku Liturgiat ja matuseteenistust kõrgestipühitsetud Merkuuri, Zaraiski piiskop, kes luges enne matuseteenistust ette ka pühima patriarhi kaastundeavalduse.

Kõrgestipühitsetud valitseja Merkuuriga teenisid koos Narva piiskop Laatsarus, kes luges ette Eesti vabariigi presidendi Toomas Hendrik Ilvese kirja Pühtitasa kloostri eesseisja surma puhul, Petseri kloostri eesseisja arhimandriit Tihhon ja enam kui 50 vaimulikku. Jumalateenistusel palvetasid ka Jeruusalemma Gornenski, Divejevo Püha Kolmainu, Moskva Jumalaema Sündimise ja Moskva Ristija Johannese stavropigiaalsete kloostrite eesseisjad, Sankt-Peterburi Ülestõusmise-Novodevitše, Sterlitomaki Jumalasünnitaja-Tabõni, Muromi Püha Kolmainu, Grodno Jumalaema Sündimise, Riia Püha Kolmainu, Soome Lintula Püha Kolmainu kloostrite eesseisjad, Pühtitsa Moskva abikloostri eesseisja, aga samuti arvukad palverändurid, kes olid saabunud kloostrisse, et saata viimsele teekonnale kallis Emake skeemaiguumenja Varvara.

Matuseteenistuse lõppedes kanti kirst lahkunu kehaga laulu saatel ümber peakiriku ning suunduti siis kalmistule. Rahvamurd oli sedavõrd suur, et meenutas kõigiti kloostri templipüha ristikäiku. Mäletan tohutuid hangi kloostrikalmistul, ja inimesi, kes nende otsa ronisid. Tahtmatult meenus see koht Evangeeliumist, kus räägitakse Sakkeusest. Olles väikest kasvu inimene, ronis ta puu otsa, et näha Issandat. Aga siin tõusid inimesed hangede otsa, et näha, kuidas saadetakse õiglast inimest teise ilma.

Pärast matusetalitust toimus kloostri söögisaalikirikus mälestusõuna, millel loeti ette Eesti siseministri Marko Pomerantsi, religiooniküsimuste ministri Siim Kiisleri, Eesti Vabariigi riigisekretäri ja kõikide ministeeriumide kantslerite, Eesti Kirikute Nõukogu presidendi piiskop Einar Soone ja Eesti Evangeelse Luteri Kiriku peapiiskopi Andres Põderi kaastundeavaldused. Kõrgestipühitsetud valitseja Laatsarus luges ette kaastundeavalduse Tallinna ja kogu Eesti metropoliidilt Korneliuselt, kes ei saanud haiguse tõttu kloostrisse tulla. Iguumenja Gavriila luges ette Minski metropoliit Filareti sõna. Oma mälestusi jagasid iguumenja Georgia ja iguumenja Sofia.

Lõunasöögi lõppedes lauldi kallile Emakesele skeemaiguumenja Varvarale „Igavene mälestus…“ Üleüldisele kurvastusele vaatamata valitses südametes siiski helge rõõm usus, et Emake kui maine ingel on ühinenud taevaste inglitega, suurendades sellega taevaelanike armuküllast hulka. Vaatamata sellele, et surm oli meid Emakesest füüsiliselt lahutanud, ei olnud see siiski suutnud meid temast vaimulikult lahutada. Emake lahkus igavikku, meie aga jäime siia maa peale tema õiglase elu ja õndsa surma tunnistajateks. Kõik, kes olid tuttavad selle suurepärase staaritsaga, võivad anda tunnistust sellest, et ta oli igaühe jaoks midagi teinud või jaganud loomupärase heldusega oma vaimulikku rikkust. Vaat mille pärast peab igaüks meist kandma oma elus edasi neid vaimuliku kogemuse ande: et Emakese surm ei viiks armurikka külluse, tööarmastuse, tohutu headuse ning siira armastuse kokkukuivamiseni Pühtitsa kloostris — nende andide kokkukuivamiseni, millised olid omased skeemaiguumenja Varvarale tema elu ajal ja mille tõeliselt ammendamatu varamu oli kõikidele kättesaadav. Surmaingel sulges tema elu raamatu ja ta sisenes surma saladusse, ent mitte kui see, kelle on alistanud seadus „maine saab antud maale“, vaid kui Kristuse pruut.

Kui seeme ei sure, siis jääb see üksi, aga kui sureb, siis kannab ta sajakordset vilja. Kallihinnaline seeme on mullas, aga vili peab kasvama meist igaühe elus — meist, kes me teda tundsime, hindasime ja armastasime kui oma vaimulikku ema. Kord püüdis üks kloostrisse saabunud noor munk Emakeselt visalt välja uurida mungaelu saladust, pannes sellesse mõistesse midagi tõepoolest salapärast ja müstilist, ning kaugeltki mitte kõigile avanevat ja mõistetavat. Emake vaatas teda kui väikest last, naeratas ja ütles: „Tõeline vaimulik elu on lapselikult lihtne, usaldav ja puhas…“

MÄRKUSED

1. **Skeemaarhimandriit Sergi** (Ivan Ivanovitš Losjakov) sündis Kaluuga kubermangus Ugodski Zavodi külas (teistel andmetel 1884. aastal Malojaroslavetsis) töölisperekonnas. Lõpetas raudteekooli, seejärel aga ehitusinstituudi, elas Novgorodi oblasti Tšudovo linnas, töötas ehitusalal. Suure Isamaasõja algul sai surma tema naine. 1942. saadeti sakslaste poolt Baltimaadesse. 1943. aastal sattus Lätti Jelgava lähistel asuvasse Issandamuutmise kloostrisse, kus sõjaolude tõttu elasid ka mõned Petseri kloostri mungad. 8. oktoobrl 1944 võttis vastu mungapühitsuse Sergi nimega Radoneži vaga Sergi auks. 22. augustil 1945 astus pühima patriarhi Aleksi I õnnistusel Petseri kloostrisse. Varsti pühitseti ta munkdiakoniks, 1. jaanuaril 1947 aga ka munkpreestriks. Petseri kloostris tegutses keldriülemana, 1953. aastast kloostri majandusülemana. Väsimatu töö eest kloostrihoonete rekonstrueerimisel ja ehitusel tõsteti 1959. aastal iguumeniks õigusega kanda kaunistustega rinnaristi, 1960. aastal aga arhimandriidiks. Teenete eest Petseri kloostri ees kinkis Pihkva piiskop Joann isa Sergile „auökonoomi“ erilise nimetuse. Seoses tervise halvenemisega pühitseti 7. oktoobril 1964 skeemasse oma endise nimega. Jätkas pihiisa kohustuste täitmist. 7. juunil 1968 lahkus tugitoolis Psaltrit lugedes vaikselt ja valutult siit ilmast.

2. **Ülempreester Feodor Okunev**—preestermärter, sündis preestri perekonnas Novgorodi kubermangu Starorussa maakonna Nagovi külas 25. detsembril 1882 Kristuse Sündimise pühal. 1904. aastal, olles lõpetanud Novgorodi Vaimuliku Seminari esimese järguga, asus köstri ametisse oma isa juures Nagovi Johannes Jumalasõnaõpetaja kirikus. Samal aastal pühitseti ta diakoniks Leušino kloostri Sankt Peterburi abikirikusse. Oli Kroonlinna püha õiglase Joanni vaimulik poeg ning abielus iguumenja Taissia (Solopova) õetütrega. Teenis Leušino kloostri abikirikus preestrina, viimasel aastal ka esipreestrina kuni selle sulgemiseni 1931. aastal. Arreteeriti 9. detsembril 1937 Leningradi Siimeoni kiriku esipreestriks olemise ajal. 10. jaanuaril 1938 esitati talle võltsitud ülekuulamisprotokollide alusel süüdistus spionaažis ja diversioonitegevuses: „sõjaväeeešelonide õhkimise organiseerimises päeval, mil Poola kuulutas sõja NSVL-le“ kõrgema karistusmääraga. Mahalaskmine „viidi täide“ 15. jaanuaril 1938.

3. **Iguumenja Taissia** (Maria Vassiljevna Solopova)—XX sajandi algul laialdaselt tuntud kogu Vene Kirikus, oli Kroonlinna püha õiglase

Joanni vaimulik tütar, kes ei võtnud midagi ette ilma Isakese õnnistuseta. Sündis Sankt Peterburis 1840. aastal aadliperekonnas; 1861. aastal lõpetas Pavlovski aadlineidude instituudi ning astus varsti Tihvini linna Templisseviimise kloostrisse. Nunnapühitsuse võttis vastu 1879. aastal. Kahe aasta pärast määrati 1875. aastal Tšerepovetsi maakonda Leušino külla asutatud õeskonna eesseisjaks. Arendas õeskonnast välja Leušino Ristija Johannese esimese järgu nunnakloostri ühes vanadekodu, tütarlastekooli, kihelkonnakooli, raamatukogu ja abikirikutega Sankt Peterburis, Kirillovis ja Tšerepovetsis. 1903. aastal taastas Feroponti kloostri; edaspidi asutas Pihkva piiskopkonnas Vorontsovi kloostri; osales Vologda kubermangu Ustjugi maakonna Sinezerski Kolmainu kloostri taastamises. Suri 1915. aastal; maeti Leušino kloostrisse, mis uputati traagiliselt koos paljude küladega Rõbinski veehoidla loomisel 1950-ndatel aastatel. Omades silmapaistvat kirjanduslikku annet, pani paberile vestlused Kroonlinna isa Joanniga, kes õnnistas ka nende trükkitoimetamist.

4. **Võõritsa vaga Serafim** (Vassili Nikolajevitš Muravjov) sündis 31. märtsil 1866 Rõbinski maakonna Vahromejevo külas talupidaja perekonnas. Olles nooruses saabunud Sankt Peterburgi, teenis Gostinõi Dvori kaubamajas käskjalana, 1882. aastast aga poesellina. Tema vaimulik isa oli Kolmainu-Sergi suurkloostri Keetsemani erakla suur staarets munkpreester Varnava (Merkulov). 1892. aastal avas Vassili karusnahkadega kauplemise äri, saades ajapikku oma alal suurettevõtjaks, II gildi kaupmeheks. Tähelepanuväärne osa tema kaubast läks välismaale: Saksamaale, Austria-Ungarisse, Inglismaale, Prantsusmaale jm.. 1895. aastast oli „Venemaal ärialaste teadmiste levitamise ühingu“ tegevliige. 1920. aastal võeti ta vastu Neeva Aleksandri Suurkloostri vendade hulka. Kogu oma tööga teenitud raha annetas ta Kirikule; võttis vastu mungapühitsuse Serafimi nimega Saarovi imetegija Serafimi auks. Kiriku tagakiusamiste ränkadel aastatel teenis ligimest staaretsivägitööga, omades läbinägelikkuse, haigete tervendamise ja imetegemise andi. Suure Isamaasõja aastatel, viibides Peterburi lähistel asuvas sakslaste poolt okupeeritud Võõritsa külas, kordas oma taevase eestkostja vägitööd—palvetas 1000 ööd ja päeva kivil seistes Venemaa eest. Teda peeti juba eluajal pühaks. Pärast tema surma 1949. aastal hoidsid õigeusklikud kristlased üle kogu Venemaa ja välismaalgi hardalt tema mälestust. Kanoniseeriti Vene Õigeusu Kiriku piiskoppide täiskogul 2000. aasta augustis.

5. **Iguumenja Tavifa** (Sofia Ivanovna Dmitruk) sündis 6. jaanuaril 1897. aastal Žitomeris. 1919. aastal astus Volõõnias asuva Rovno kubermangu Koretsi linna nunnakloostrisse ning pühitseti 1924. aastal rjassakandjaks Tavifa nimega. 1928. aastal tegi kuuletumistööd Vladimiri-Volõõnia maakonna Zimno küla lähistel asuvas nun-

nakloostris. 1931. aastal läks üle Vilniuse Maarja Magdaleena kloostrisse. 20. juulil 1940 pühitses Vilniuse ja Leedu metropoliit Jelevferi (Bogojavlenski) ta mantiasse. Tegi kuuletumistööd kloostri heakorraülemana, eesseisja abilisena, kloostri majandusülemana, tegeles käsitööga. 1945. aastal (teistel andmetel 1946. aastal) autasustas patriarh Aleksi (Simanski) teda tööde eest kloostrikiriku taastamisel rinnaristiga. 30. oktoobril 1947 määrati Riia Kolmainu-Sergi kloostri eesseisjaks. 1949. aastal autasustati kaunistatud rinnaristiga. 20. juuuliga 1960 lahkus koos mõnede kloostriõdedega Jeruusalemma Gornenski kloostrisse. 1968. aasta juulis määrati taas Riia Kolmainu-Sergi kloostri eesseisjaks. 1969. aastal vabastati eesseisjaametist haiguse tõttu. Suri 10. juulil 1972. Maetud Riia nunnakloostri Jumalailmumise maakloostrisse.

6. **Iguumenja Niina** (Varvara Sergejevna Batašova) sündis oletatavasti 25. novembril 1873. Skeemaiguumenja Jelena (iguumenja Jevgenia) õde. 15-aastaselt, 1888. aastal, astus Livnõ Maarja Magdaleena kloostrisse, kus 8 aasta jooksul õpetas kloostrikoolis üldaineid, kirikulaulu ja -lugemist. Tegi samuti prosforiküpsetaja kuuletumistööd, lõi kaasa küpsetuskojas ja käsitööateljees, mesilas ja heinateol. Seejärel juhatas kloostri majapidamist. 1900. aastal viidi üle Vilniuse Maarja Magdaleena nunnakloostrisse, kus tegutses kirikus teenistuskorraülemana ja kantseleis, hiljem ka laekahoidjana. 1914. aastal, pärast Esimese maailmasõja puhkemist, juhatas kloostri evakueerimist Minskisse, seejärel aga Sankt Peterburi piiskopkonna Vohonovski Maarja Magdaleena kloostrisse. 1918. aasta lõpul naasis koos 20 õega patriarh Tihhoni õnnistusel Vilniusesse, asudes elama Püha Kolmainuse kloostrisse. Seoses riigipiiride nihutamisega jäi Poola aladele. 13. augustil 1921 autasustati teda rinnaristiga. 21. septembril 1921 tõsteti iguumenja seisusesse ühes Maarja Magdaleena nunnakloostri eesseisjaks määramisega. 1938. aastal võeti ühes teiste Vilniuse vaimulikkonna esindajatega Moskva patriarhaadi jurisdiktsiooni alla. 1960. aastal kolis koos kloostriõdedega üle Vilniuse Püha Kolmainuse kloostrisse. Suri 27. aprillil 1969, võttes enne surma vastu skeemapühitsuse Varvara nimega. Maetud Vilniuse linnakalmistul kloostrile eraldatud alale.

7. **Iguumenja Rafaila** (Paraskeva Filippovna Migatšova)—Pühtitsa kloostri viies eesseisja. Talupoja tütar, sündis 1883. aastal Eestimaa kubermangu Rakvere maakonna Vasknarva külas. Hariduse sai kohalikus kihelkonnakoolis. Kloostrisse tuli 18-aastaselt. 28. augustil 1902 rõivastati valgesse nunnapeakattesse, 1. veebruaril 1912 rjassasse, 1. märtsil 1825 võttis vastu nunnapühitsuse Rafaila nimega. Tegi kuuletumistööd aedniku, kirikukoori laulja, käärkambrihoidja ja heakorraülemana. 5. juulil 1946 määrata iguumenja kohusetäitjaks. 19. jaanuaril 1947 tõstis Leningradi ja Novgorodi metropoliit Grigori ta Jumalikul Liturgial Leningradi Issandailmumise peakirikus iguumenja seisusesse, omistades talle rinnaristi ja saua. 1952. aastal autasustati pühima patriarhi Aleksi I korraldusel kaunistatud rinnaristiga. Teeninud üheksa rasket sõjajärgset aastat iguumenjana, vabastati ta 1955. aasta juunis omal soovil haiguse tõttu ametist. 28. veebruaril 1961 uinus 78-aastasena vaikselt Issandas, olles töötanud kloostris 60 aastat. Iguumenja Rafaila paistis silma erakordse tasaduse, vaikse loomu ja andestamisvõimega. Sealjuures hoidis ta ka oma kõige keerulisematel valitsemisaastatel kindlalt kinni Pühtitsa kloostri traditsioonidest. Maetud kloostrikalmistule iguumenja Joanna kõrvale.

8. **Vaga Siimeon** (Vassili Ivanovitš Želnin)—Petseri kloostri staarets. Sündis 1. märtsil 1869 Pihkva kubermangu Ostrovi maakonnas Jakovlevskaja külas. 25-aastaselt astus kuuletujana Petseri kloostrisse ja tegi seal 64 aastat mungavägitööd. 1900. aastal pühitseti mungaks Vassiani nimega, 1901. aastal munkdiakoniks, 1903. aastal aga munkpreestriks. Pidas tihti jumalateenistusi, töötas peentislerina ja valmistas betoonposte. 1927. aastal võttis vastu skeemapühitsuse Siimeoni nimega, püha Siimeoni Jumala Vastuvõtja auks, ning määrati kloostrivendade ja palveränduri te pihiisaks. Võttis vastu inimesi, vestles nendega, palvetas rahva eest. Issand andis talle tuleviku nägemise ning haigete tervendamise anni. Suri 18. jaanuaril 1960. 2003. aastal arvati pühakuna Petseri vagade isade hulka. Tema kõdunematud säilmed puhkavad Petseri kloostri Templisseviimise kirikus.

9. **Metropoliit Venjamin** (Ivan Afanasjevitš Fedtšenkov) sündis 2. septembril 1880 Tambovi kubermangu Kirsanovi maakonna Iljinka (Vjažli) külas. Õppis Tambovi Vaimulikus Koolis ja Vaimulikus Seminaris. Seejärel lõpetas Sankt Peterburi Vaimuliku Akadeemia teoloogiakandidaadi kraadiga. 1904. aasta novembris viibis Kroonlinnas isa Joanni juures. 26. novembril 1907 pühitseti mungaks Venjamini nimega. Pärast Sankt Peterburi Vaimuliku Akadeemia dotsendi ameti pidamist (1910–11) määrati 21. detsembril 1911 Tauria Vaimuliku Seminari rektoriks, 26. detsembril tõsteti aga arhimandriidi seisusesse ülempiiskop Sergi (Stragorodski) poolt. 10. veebruaril 1919 pühitseti Ukraina Autonoomse Kiriku Püha Sinodi korraldusel ja patriarh Tihhoni nõusolekul Sevastoopolisse piiskopiks, Tauria piiskopkonna vikaarpiiskopiks. 1919–1920 teenis armee- ja sõjalaevastiku piiskopina Lõuna-Venemaal. 1920. aasta novembris emigreerus. Konstantinoopolis hakkas kuuluma Välismaal asuva Kõrgema Kirikuvalitsuse koosseisu, sai kindral Vrangeli juures tegutseva „Vene Nõukogu“ liikmeks, olles jätkuvalt ka emigreerunud ning paljudesse riikidesse laiali puistatud vene armee piiskop. 1922. aastal astus pärast patriarh

Tihhoni määrust välja Ukraina Sinodi koosseisust ning asus elama enda asutatud kloostrisse Serbias, kuhu oli kogunud kokku 25 vene päritoluga munka. 1925. aastal kutsus metropoliit Jevlogi ta Pariisi, kus töötas Radoneži vaga Sergi nimelises Teoloogiainstituudis inspektori ja õppejõuna kuni 1927. aastani. 3. detsembril 1927 lülitati Moskva patriarhaadi kleerikute hulka. 1930/31 organiseeris Pariisis patriarhi abikloostri koos Pühade Isade Basileios Suure, Gregorios Teoloogi ja Johannes Kuldsuu kirikuga. 19. aprillil 1932 tõsteti ülempiiskopi seisusesse. Ajutise Patriarhliku Sinodi korraldusel määrati 22. novembril 1933 Aleuudi ja Põhja-Ameerika ülempiiskopiks ja Moskva Patriarhaadi eksarhiks Ameerikas. 14. juulil 1938 tõsteti metropoliidi seisusesse. 1945. aastal kutsuti Moskvasse kohalikule kirikukogule, mis pidi valima uue patriarhi. 30. juulil 1946 sai nõukogude kodakondsuse. 18. veebruaril 1948 määrati Riia piiskopitoolile. 1951. aasta märtsis viidi üle Rostovi piiskopitoolile. 30. novembrist 1955 oli Saraatovi ja Balašovi metropoliit. 1958. aasta veebruaris läks pensionile ning asus elama Petseri Jumalaema Uinumise kloostrisse. Suri 4. oktoobril 1961 ning maeti kloostrikoobastesse. Metropoliit Venjaminist jäi järele ulatuslik kirjanduslik pärand, mille hulgas on ka märkmed lunastusest (väljavõtted Pühade Isade töödest), Õigeusu Kiriku jumalateenistusest, „Meie Isa“ palve seletus, Saarovi vagast Serafimist, Kroonlinna isa Joannist, päevikud ja memuaarid.

10. **Iguumenja Angelina** (Jekaterina Nikolajevna Batašova) sündis 1902. aastal Kaluuga oblastis Pohhožajevo külas. Oli Vilniuse Maarja Magdaleena kloostri iguumenja Niina vennatütar. Sellesse kloostrisse tuli ta 1909. aastal pärast isa ootamatut surma. Lõpetas piiskopkonna kooli kloostri juures. 1924. aastal pühitseti rjassakandjaks, 1949. aastal mantiasse Angelina nimega. Tegi kuuletumistööd laekahoidja, eesseisja abilise, teenistuskorraülema ning koorijuhina. Nunnakoori juhatas ta üksinda kuni 1983. aastani. Pärast skeemaiguumenja Varvara (Batašova) surma 1969. aastal määrati Vilniuse Maarja Magdaleena kloostri eesseisjaks ühes iguumenja seisusesse tõstmisega. 1993. aastal, pool aastat enne oma surma võttis vastu skeemapühitsuse. Tema vastuvõtjaks oli skeemapühitsusel Pühtitsa kloostri eesseisja Varvara (Trofimova). Skeemaiguumenja Angelina suri 25. mail 1994. Maetud skeemaiguumenja Varvara (Batašova) kõrvale kloostrikalmistule.

11. **Arhimandriit Alipi** (Ivan Mihhailovitš Voronov) sündis 28. juulil 1914 vaese talupoja perekonnas Moskva lähistel Tartšihha külas. 1927. aastal kolis Moskvasse, kus lõpetas 1931. aastal keskkooli, kuid käis tihti ka oma kodukülas, et aidata haiget ema. 1933. aastast töötas metrooehitusel töölisena ning õppis samaaegselt Üleliidulise Ametiühingute Kesknõukogu all tegutsevas kunstistuudios.

1941. aastal, pärast sõjaväeteenistust, lõpetas kunstistuudio. 1942-44 sõdis rindel ning pälvis mitmeid autasusid. Pärast sõda võeti vastu Kunstnike Liitu. Noorpõlvest alates omas sügavat usku ning soovi teenida Kirikut. 27. veebruaril 1950 astus kuuletujana Moskva Kolmainu-Sergi suurkloostrisse. Sama aasta 15. augustil pühitses suurkloostri eesseisja arhimandriit Joann (hiljem Pihkva ja Porhovi metropoliit) ta mungaks Alipi nimega Kiievi Koobaskloostri vaga ikoonikirjutaja Alipi auks. 12. septembril 1950 pühitses patriarh Aleksi ta munkdiakoniks, 11. novembril, Jumalaema Kaitse pühal, aga ka munkpreestriks ühes suurkloostri käärkambrihoidjaks määramisega. 1952. autasustatud rinnaristiga, 1953. aasta Paasapühadel tõstetud iguumeniks. Käärkambrihoidja kuuletumistöö kõrvalt juhatas ka Kolmainu-Sergi suurkloostri taastamistöid. Kuni 1959. aastani osales ka mitmete Moskva kirikute taastamisel. 28. juulil 1959 määrati pühima patriarhi Aleksi korraldusel Petseri kloostri eesseisjaks. Kui iguumen Alipi luges esimest korda kloostris akafistit vagale Kornilile, ütles skeemamunkpreester Siimeon (Želnin) tema häält kuulates: „Hääle ja lugemise järgi on näha — saab olema hea. Meie valitseja Pimen poleks ju halba saatnudki.“ 1961. aastal ülendati arhimandriidiks. 1963. aastal sai patriarhi aukirja innuka töö eest Petseri kloostri taastamisel. Hruštšovi-aegsete Kiriku tagakiusamiste aastail päästis kloostri sulgemisest. 1965. aastal, Jumalaema Uinumise pühal, autasustati teise kaunistatud rinnaristiga. Edaspidi pälvis veel Püha Vürst Vladimiri III ja II järgu ordeni. Antiookia ja kogu Idamaade üliõnnis patriarh Theodosios VI autasustas teda Kristus Päästja ordeniga ning II järgu ristiga. Suri 12. märtsil 1975, Lihast loobumise nädala kolmapäeva varahommikul, paludes kõikidelt andeks ja ise kõikidele andestades, olles teeninud kloostrites täpselt 25 aastat sellest päevast alates, kui ta kuuletujana suurkloostrisse astus.

12. **Игумения Ангелина** (Ljudmilla Dmitrjevna Afanasjeva) — Pühtitsa kloostri kuues iguumenja. Sündis Sankt Peterburis 1894. aastal käsitöölise perekonnas. Lõpetas 4-klassilise kooli ja 7-klassilise meditsiinikooli. 19-aastaselt astus Pühtitsa kloostrisse. Tegi kuuletumistööd kloostrihaiglas põetajana, ühtaegu ka halastajaõdede koolis õppides. Saanud halastajaõe diplomi, töötas kloostris selles ametis kuni 1918. aasta septembrini, kuni evakueerus koos iguumenja Aleksia ja 33 kloostriõega Rostovi linna Püha Peetruse kloostrisse. 1920. aastal pühitseti rjassakandjaks. Pärast evakuatsioon ei lubatud kaugeltki mitte kõigil Pühtitsasse tagasi pöörduda, ning seetõttu töötas ilmaliku medõena. 1930. aastal võttis vastu nunnapühitsuse. Kõik sõja-aastad töötas ühes Leningradi haigla kirurgiaosakonna vanemõena, olles elanud üle blokaadi ja sõjaaja raskused. 1948. naasis kodukloostrisse, kus tegi kuuletumistööd käärkambrihoidjana. 1952. aasta detsemb-

ris autasustati teda patriarh Aleksi I korraldusel kuldse rinnaristiga. 29. juunil 1955 määrati Pühtitsa kloostri eesseisjaks ühes iguumenja seisusesse tõstmisega. 1958. aastal autasustati kaunistatud rinnaristiga, 1965. aastal Püha Vürst Vladimiri III järgu ordeniga. Juhatas iguumenjana kloostrit 12,5 aastat. 1968. aasta jaanuaris vabastati omal soovil haiguse tõttu ametist. 1. veebruaril 1973 lahkus vaikselt Issanda juurde. Maetud kloostrikalmistule iguumenja Aleksia kõrvale, kes oli ta 1913. aastal kloostrisse võtnud.

13. **Ülempiiskop Roman** (Tang), päritolult eestlane, sündis 3. oktoobril 1893. aastal Kuressaare linnas Saaremaal teenistuja perekonnas. Isa oli luterlane, ema õigeusklik. Tema lapsepõlv oli karm, kuna isa suri varakult ning ema jäi nelja lapsega üksi. Ema oli juba lapsepõlves äratanud tema südames armastuse Õigeusu Kiriku vastu. 8. märtsil 1931 pühitseti ta abielutult preestriks Jõhvi Jumalailmumise kirikusse. 1933. aasta märtsist kuni 1940. aasta juunini teenis Pühtitsa nunnakloostris koosseisulise vaimulikuna, seejärel jälle Jõhvis. 16. aprillil 1950 pühitseti piiskopiks. 26. märtsil 1951 taastati Tallinna ja Eesti piiskopikateeder ning piiskop Roman kinnitati selle valitsevaks ülemhingekarjaseks. 1955. aastast oli Leningradi metropoolia Luuga piiskop, aastail 1956–58 Ivanovo ja Kinešma piiskop, 1958–59 Kurski ja Belgorodi piiskop, 1959–63 Vilniuse ja Leedu ülempiiskop ning Vilniuse Püha Vaimu kloostri pühitseja arhimandriit. Innuka jumalateenistuste pidajana saavutas üleüldise armastuse ja austuse. Südamliku ja pehme käitumisega, heatahtlik ja usaldav alluvate vastu, ülimalt õilis oma tegudes, aitas ta heldelt puudustkannatavaid inimesi. Sellisena jäi valitseja Roman meelde ka oma Leedu kirikukarjale. Lahkus sellest ilmast 18. juulil 1963; maetud Vilniuse Püha Vaimu kloostri peakirikusse.

14. **Ülempreester Nikolai Gurjanov** sündis 24. mail 1909 Sankt Peterburi kubermangu Gdovi maakonna Tšudskie Zahhodõ külas. 1926. aastal lõpetas Gatšina Pedagoogikatehnikumi, õppis kuni 1929. aastani Leningradi Pedagoogilises Instituudis. 1929–31 õpetas koolis matemaatikat, füüsikat ja bioloogiat. 1930-ndatel arreteeriti, viibis Leningradi vanglas „Krestõ“ ja vangilaagris Komi autonoomse vabariigi Sõvtõkari linnas. Pärast laagrit õpetas Tosno rajooni koolides. Suure Isamaasõja ajal jäi okupeeritud territooriumile. 8. veebruaril 1942 pühitses metropoliit Sergi (Voskressenski) ta abielutult diakoniks, 15. veebruaril aga preestriks. 1942. aastal lõpetas teoloogilised kursused, teenis preestrina Riia Kolmainu-Sergi nunnakloostris (28. aprillini 1942). Seejärel oli kuni 16. maini 1943 Vilniuse Püha Vaimu kloostris teenistuskorraülem. 1943–58 oli Vilniuse ja Leedu piiskopkonna Panevežise praostkonna Gegobrostõ küla Püha

Nikolaose kiriku esipreester. 1958. aastal määrati esipreestriks Pihkva piiskopkonnas Pihkva järves asuva Talabski (Zaliti) saare Püha Nikolaose kirikusse, kus teenis kuni surmani. Oli staaretsina tuntud kogu Venemaal ja kaugemalgi. Suri 24. augustil 2002 ning on maetud kohalikule kalmistule.

15. **Pühim patriarh Aleksius II** (Aleksei Mihhailovitš Ridiger) sündis 23. veebruaril 1929 Tallinnas preestri perekonnas. 1941–44 oli pühakojas altariteenija. 15-aastaselt sai Narva ülempiiskop Paveli (Dmitrovski) alamdiakoniks. 1945. aasta maist kuni 1946. aasta oktoobrini tegutses Tallinna Neeva Aleksandri peakirikus altariteenija ning käärkambrihoidjana, seejärel aga köstrina Siimeoni ja 1947-st Kaasani kirikus. 1947. aastal astus Leningradi Vaimulikku Seminari, kus võeti kohe kolmandasse klassi, pärast lõpetamist 1949. aastal asus aga õppima Vaimulikku Akadeemiasse, mille lõpetas 1953. aastal teoloogiakandidaadi kraadiga, mis omistati talle töö „Moskva metropoliit Filaret (Drozdov) kui dogmaatik“ eest. 15. aprillil 1950 pühitses Leningradi metropoliit Grigori (Tšukov) ta diakoniks, 17. aprillil aga preestriks ning määras Jõhvi Jumalailmumise kiriku esipreestriks. 15. juulil 1957 viidi üle Tartusse, kus teenis Jumalaema Uinumise peakiriku esipreestrina ning Tartu ringkonna praostina. 17. augustil 1958 tõsteti ülempreestriks ja 30. märtsil määrati ühendatud Tartu-Viljandi praostkonna praostiks. 3. märtsil 1961 pühitseti Kolmainu-Sergi suurkloostri Kolmainuse peakirikus mungaks Aleksi nimega Moskva püha piiskopi auks. 21. augustil tõsteti arhimandriidiks. 3. septembril 1961 toimus Tallinna Neeva Aleksandri peakirikus tema hirotoonia Tallinna ja Eesti piiskopiks. Saanud ülemhingekarjaseks, avaldas edukalt vastupanu võimude kavatsusele sulgeda Pühtitsa klooster ning suutis säilitada ka paljud Tallinna piiskopkonna kogudused. Sel kateedril viibis valitseja veerand sajandit. 28. juunil 1964 tõsteti ülempiiskopiks, 25. veebruaril 1968 aga metropoliidiks. 1986. aastast oli Leningradi ja Novgorodi metropoliit, valitsedes ühtlasi ka Tallinna piiskopkonda. Pärast patriarh Pimeni surma valiti uueks Moskva ja kogu Venemaa patriarhiks. 10. juunil 1990 toimus Moskva Jumalailmumise peakirikus tema introniseerimine. Tema patriarhiks olemise aastatel toimus Kiriku ja munkluse aktiivne taassünd, hulgaliselt taastati Kirikule tagasi antud pühakodasid ja kloostreid ning ehitati ka uusi, loodi vaimulikke õppeasutusi. 5. detsembril 2008 lahkus siit ilmast; on maetud Moskva Jumalailmumise peakiriku patriarhide hauakambrisse.

16. **Metropoliit Antoni** (Anatoli Sergejevitš Melnikov) sündis 19. veebruaril 1924. Alustas oma kirikuteenistust 1944 Leningradi ja Novgorodi metropoliidi Aleksi (Simanski, hiljem Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh) alamdiakonina. 1950. aastal lõpetas

Moskva Vaimuliku Akadeemia. Sama aasta juulis pühitseti Kolmainu-Sergi suurkloostris mungaks Antoni nimega Novgorodi imetegija, Rooma vaga Antoni auks. Samal aastal pühitseti munkdiakoniks ja munkpreestriks. Töötas Odessa, seejärel Saraatovi Vaimuliku Seminari inspektorina. 1956. aastal määrati Minski Vaimuliku Seminari rektoriks ning Žirovitsõ Jumalaema Uinumise kloostri eesseisjaks ühes arhimandriidi seisusesse tõstmisega. 1963. aastal viidi üle Odessa Vaimuliku Seminari rektoriks ning Odessa Jumalaema Uinumise mungakloostri eesseisjaks. 1964. aastal pühitseti Belgorod-Dnestri piiskopiks, Odessa piiskopkonna abipiiskopiks. 1965. aasta mais määrati Minski ja Valgevene piiskopiks, sama aasta oktoobris aga tõsteti ülempiiskopiks. 1975. aasta septembris omistati talle pühima patriarhi Pimeni korraldusel metropoliidi auaste. 1978. aasta oktoobrist kuni surmani valitses Leningradi ja Novgorodi piiskopkonda, olles ühtlasi ka Püha Sinodi püsiliige. Juhatades kogumiku „Teoloogiatööd“ toimetuse kolleegiumi, aitas enam kui 15 aastat tegusalt kaasa teoloogiateaduse taassünnile Vene Õigeusu Kirikus. Suri 29. mail 1986; on maetud Sankt Peterburi Neeva Aleksandri suurkloostri kalmistule.

17. **Pühim patriarh Aleksi I** (Sergei Vladimirovitš Simanski) sündis 27. oktoobril 1877 Moskvas õigeusklikus perekonnas. 1888. aastal astus Lazarevi Idakeelte Instituudi esimesse gümnaasiumiklassi, seejärel läks üle Nikolai Lütseumisse, mille lõpetas hõbemedaliga. 1896. aastal astus Moskva Ülikooli õigusteaduste osakonda ning lõpetas selle kolme aastaga. 1900. aastal astus Moskva Vaimulikku Akadeemiasse. 1902. aasta veebruaris võttis teise kursuse tudengina vastu mungapühitsuse Aleksi nimega. Samal aastal pühitseti munkdiakoniks, 1903. aastal aga munkpreestriks. 1913. pühitseti Tihvini piiskopiks. 1921. aasta jaanuaris viidi patriarhi korraldusel Jamburgi vikaarpiiskopi tiitliga üle Petrogradi, kus elas Neeva Aleksandri suurkloostris. 1926. aastal määrati Hutõni ülempiiskopi tiitliga Novgorodi ning sai varsti Sinodi liikmeks ning metropoliit Sergi lähimaks abiliseks. 1932. aastal tõsteti metropoliidi seisusesse ning järgmisel aastal määrati Leningradi kateedrile. Suure Isamaasõja aastatel pidas lakkamatult jumalateenistusi, ergutas ja lohutas usklikke. Pärast pühima patriarhi Sergi surma 1944. aasta mais sai temast patriarhitooli hoidja, 2. veebruaril 1945. valiti aga Vene Õigeusu Kiriku kohalikul kirikukogul ühehäälselt Moskva ja kogu Venemaa patriarhiks. Pühima patriarhi Aleksi teenimise aastaile langes tohutu töö kirikulõhede leevendamisel. 1946. aastal vaibus lõplikult uuskiriklaste liikumine. Pühim patriarh tegi palju ära ka kiriklike korratuste likvideerimisel Vene õigeusu hajalas. Tema kõrge vaimulik autoriteet aitas kaasa suhete taastamisele Poola ja Soome Kirikuga. Issand kroonis tema tööd 1970. aastal Ameerika Autokefaalse Kiriku ja Jaapani Autonoomse Õigeusu Kiriku loomisega. Pühim patriarh Aleksi pööras suurt tähelepanu ka kirikuraamatute väljaandmisele. Tema ajal ilmus kaks Piibli väljaannet ja eraldi venekeelne Uus Testament, ning terve rida jumalateenistusraamatuid. Hakkasid ilmuma ka igakuised kirikuajakirjad: „Moskva Patriarhaadi ajakiri“, välismaiste ekserhaatide ajakirjad, kogumik „Teoloogiatööd“. Suri 17. aprillil 1970 ning on maetud Moskva Kolmainu-Sergi suurkloostrisse.

18. Kirja teksti aluseks on arhimandriit Sergi (Losjakov) kahe kirja mustandid, millised loovutas esmaavaldamiseks lahkelt Pühtitsa kloostri käsutusse oma isiklikust arhiivist isa diakon Georgi Malkov, kunstiteaduste kandidaat, kirikukirjanik, Moskva Filii rajooni Jumalaema Kaitse kiriku kleerik.

II OSA

A TEMA MÄLESTUS JÄÄB PÕLVEST PÕLVE

VAIMULIKKONNA JA IGUUMENJATE MEENUTUSED EMAKESEST VARVARAST

PÜHTITSA ÕDEDE MEENUTUSED EMAKESEST VARVARAST

PALVERÄNDURITE MEENUTUSED EMAKESEST VARVARAST

Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Kornelius ja iguumenja Varvara.
Ülemhingekarjase vastuvõtmine Jumalaema Uinumise peakirikus. Pühtitsa, 2009. aasta

Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Kornelius (Jakobs)

Skeemaiguumenja Varvara mälestuseks

Neist armsaist kaaslasist, kes jaganud me teid
siin maises elus, mida jäänud väheks,
sa ära räägi kurvalt: pole neid,
vaid lausu „olid“ neile tänutäheks.

V. Žukovski. „Meenutus“

Lahkunud skeemaiguumenja Varvara kuulub kahtlemata nende inimeste hulka, keda veel kaua mäletatakse ja kellest tänuga räägitakse „olid“. „Emake Varvara“ — nõnda soojalt pöördusid tema poole nii piiskopid kui preestrid, nii kloostriõed kui ka ilmalikud inimesed.

Emakese poolt Pühtitsas pikkade aastakümnete jooksul ehitatu ja kordasaadetu ei vaja ülestähendamist, vaid on tema kloostri õitsengule suunatud mitmekülgse tegevuse elavaks tunnistuseks ja mälestusmärgiks.

Jumal oli kinkinud Emakesele Varvarale mitmesuguseid andeid, mis leidsid rakendamist kloostri hüvanguks. Tänu oma suurepärastele organisaatorivõimetele ning oskusele selgesti ette näha, mida ja kuidas on tarvis ehitada uuesti, mida aga remontida või restaureerida, et teha korda pikkamisi lagunevad kloostrihooned, võis iguumenja, kes oli kutsutud eesseisjaametisse Kiriku

jaoks nii rasketel aegadel, pühendada kogu oma jõu ja kõik oma anded kloostri taastamisele. Aga põhiline, Emake pööras palju tähelepanu kloostri vaimulikule elule, püüdes korraldada nõnda, et kloostris kuuletumistööd tegevatel õdedel jääks aega ja jõudu jumalateenistustel käia.

Suurepärase lauluhäälega iguumenja laulis ka ise kliirosel. Tema pilgule ei jäänud märkamatuks ükski pisiasi. Eriti teraselt pidas ta silmas seda, et pühakojas toimuks kõik kloosterliku heakorra kohaselt.

Emake Varvara oli ka andekas suhtleja. Tema eesseisjaks olemise ajal hakkas Pühtitsas, mis oli üks väheseid sulgemisest pääsenud kloostreid, käima hulgaliselt palverändureid. Oma hõivatusele vaatamata leidis iguumenja alati aega ka inimestega suhtlemiseks, Emake külvas nende hinge Jumala sõna, armastust Taevase Kuninganna ning austust Kroonlinna püha õiglase Joanni vastu, kelle palvelisel ja ainelisel kaasabil see klooster kunagi loodi.

Iguumenja Varvara ei mõistnud suhelda mitte üksnes õigeusuliste ja usklike inimestega. Teda austasid väga ka ilmalikud inimesed, võimustruktuuride esindajad, mis lubaski tal saavutada kloostri jaoks seda, mis oli küll ilmalike seaduste järgi ette nähtud, kuid millest kohalikud võimud eriti kinni ei pidanud. Selleks, et võtta kloostrisse vastu uus elanik, pidi kulutama palju uksi. Kuid Emakest see ei heidutanud — tema tegutses Jumala auks ja kloostri hüvanguks.

Emakese Varvara ajal sai klooster kuulsaks mitte üksnes Eesti- ja Venemaal, vaid ka kaugel raja taga. Kloostris korraldati rahvusvahelisi kongresse ja konverentse, ning maailmakuulsus päästis selle sulgemisest. Kuid kõige tähtsam seisnes selles, et Kuremäelt minema sõites viisid nii palverändurid kui ka välismaised ja ilmalikud külalised oma hinges kaasa rahumeelse ning palvelise vaimu, armuküllase rahu ja vaikuse, millest Pühtitsa õhkki tundub küllastunud olevat.

Kloostri pühakodades palvetades, õdede laulmist kuulates, territooriumil ringi jalutades ja suurepäraseid lillepeenraid, puhtaid korralikke majakesi ning võimsaid kloostrimüüre imetledes lausume nüüd tänutäheks: “Igavene mälestus skeemaiguumenja Varvarale! Lase puhata, oh Issand, tema hinge ühes pühadega!”

Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Kornelius juhatab pidulikku jumalateenistust kloostri aujärjepühal. 28. augustil 2008

Rostovi ja Novotšerkasski metropoliit Merkuuri (Ivanov). 2012. aasta

Zaraiski metropoliit Merkuuri (Ivanov)

Emakesest skeemaiguumenjast Varvarast

Rääkida Emakesest Varvarast, tähendab rääkida Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostrist. Emake Varvara ja Pühtitsa klooster on üks tervik. Nelikümmend kolm aastat oli ta selle iguumenjaks. Tema ajal saavutas klooster oma õitsengu, oma täiuse. Ega asjata kutsutud Emakest Varvarat armastusega Ülevenemaaliseks iguumenjaks. On ju Pühtitsa klooster kasvatanud Vene Kiriku jaoks terve plejaadi nunnakloostrite eesseisjaid. See on teoks saanud tänu kloostris loodud hämmastavale vaimulikule õhkkonnale, mis ongi soodustanud niisugust vaimulikku kasvu.

Inimesed saabusid kloostrisse vaimulikult ärapiinatutena, norutavatena, lahkusid aga vaimustuse ja õnnetundega hinges — nagu linnutiivul oleksid lennanud. Tingimata oli see ka Emakese „süü“. Ta *armastas* inimesi. Ta ei saanud ilma nendeta. Isegi oma haiguse ajal ütles ta oma kelliaõdedele etteheitega: “Laske inimesi minu juurde! Laske, ma tahan olla inimestega!” Tema jaoks oli inimeste nägemine ja nende aitamine õnn. See oli tegelik õnn, mitte näiline. Ta võttis inimesi siiralt ja tuliselt vastu oma ellu, oma südamesse. Selline süda on inimestel loomuldasa: Jumalalt ja vanematelt. Aga ka inimene ise kannab selle anni eest vastutust ning peab olema enese vastu nõudlik. Ja Emake oligi väga nõudlik. Just see nõudlikkusega ühendatud armastus lõigi Pühtitsas niisuguse atmosfääri, mille mõjul kujunesid välja tulevased nunnakloostrite iguumenjad. Armastus — see on täiuslikkus, aga nõudlikkus iseenda vastu on selleni viiva tee algus.

* * *

Esmakordselt kohutusin Emakesega siis, kui õppisin alles instituudis ja olin Pihkva metropoliidi Joanni hüpodiakoniks. Peterburist Jõhvi 3–4 tundi bussiga, seejärel Kuremäele, ning juba paistabki künkalt puude tagant kloostri Jumalaema Uinumise peakirik oma roheliste kuplite ja kullatud ristidega. Südamevärin. Astun kloostriväravast sisse. Peakirik... Tundmatu koht... Sisenedes aga mõistan, et olen siin juba palju kordi olnud — niisugune palveline ja südamlik õhkkond.

8. oktoobril peeti Pühtitsas vaga Sergi templipüha. Teenistus toimus Püha Sergi kirikus, mille oli Pühtitsa kloostri asutaja,

Eestimaa kuberneri vürst Sergei Šahhovskoi haua kohale rajanud tema lesk, vürstinna Jelizaveta Šahhovskaja, kes ka ise hiljem oma abikaasa kõrvale maeti. Ilm oli sombune ja külm, valas viltust vihma, lehed olid juba maha langenud, hallis Baltimaade taevas kihutasid üksteise järel pilved. Tundus, nagu libiseks kogu elu koos nendega mööda… Väike kirik, palju palvetajaid, on soe, vaikne ja vaimselt väga puhas. Põlevad õlilambid, küünlad, lõhnab viiruki järele, südamessetungivalt laulab õdede koor… Mingi eriline rahu langeb südamele — mitte sellest maailmast. Väljaspool pühakoda — seda taevasarnast paika — säärast tunnet ei koge.

Koguõisele jumalateenistusele tuli ka Emake, asus oma iguumenjakohale. Kartsin tema poole vaadatagi. Kõik rääkisid et ta on „kangesti range“. Jumal hoidku, kui teen midagi sellist, mis võiks esile kutsuda tema rahulolematuse. Nende minu mõtiskluste ajal astub minu juurde üks vaimulikest ja lausub:

„Mine, loe kuuspsalmikut.“

„Kuidas nii, ma just äsja saabusin kloostrisse, mind ei tunne siin ju keegi?“

„Aga sina võta Emakeselt õnnistus ja mine.“

Lähen Emakese juurde — jalad on nagu vatist all. Silmad maas.

„Emake, õnnistage mind kuuspsalmikut lugema…“

Seisan hingevärinal. Ja korraga kostab otsekui ülalt hell, vaikne, õrn, peaaegu laulev hääl.

„Mine, loe, armas lapsuke.“

Tõstan silmad ja näen naeratavat, lahket, avatud Emakest, kes ulatab mulle iguumenjaõnnistuse märgiks oma rinnaristi.

Kuuspsalmiku lugesin ära väga rahulikult, nagu mind kodus oli õpetatud, nagu meil Pihkvamaal kõikjal loeti. Teenistus lõppes… Minu juurde astus isa Germogen (sel ajal elas ta Pühtitsas ja oli kloostri pihiisa) ning sõnas:

„Ei tea, kuidas, aga sa avaldasid oma lugemisega Emakesele iguumenjale väga sügavat muljet, nii et ta õnnistas sind täna ka Esimest Tundi lugema. Ning homme ka veel Tunde ja Apostlit — kõik lugemine on sinu päralt. Kõik viimseni.“

Ning sellest ajast peale täitsin ma alati Pühtitsas olles lugeja kuuletumiskohustusi.

Emake iguumenja armastas väga „tudengilapsukesi“, toetades meid küll kopika, küll lahke sõna ja nõuandega. Nõnda saigi Pühtitsa klooster mulle pikkamööda nagu teiseks koduks, Emake Varvara aga väga lähedaseks inimeseks…

Emake ei püüdnud kunagi õhutada vestluskaaslast avameelsele jutuajamisele, uurida tema elusaatuse ja käekäigu kohta roh-

Pühtitsa Radoneži vaga Sergi kirik. 2005. aasta

Pidulik jumalateenistus Sergi mäel. 8. oktoobril 2007

kem, kui talle usaldati. Kuid tajudes tema poolehoidu ja tõeliselt emalikku armastust, jagasime ise temaga alati oma südameasju. Aga Emake vastas meie usaldusele ja avameelsusele omapoolse avameelsusega. Ta ei õpetanud kunagi, vaid ütles, et tema elus on olnud samuti… Mille kohta talt poleks ka küsitud, ikka lausus ta: „Minu elus on ka nii olnud…“ — ning jutustas loo, mis oli väga lähedane meiega juhtunule, jagas oma kogemusi, võttes niimoodi osa meie murest. Ja see „tõestisündinud lugu“ saigi küsijate jaoks väga peenetundeliseks õppetunniks, sest see oli öeldud otse südamest, suure vaimuliku kogemuse sügavusest. Mitte midagi ei surutud peale, vaid lihtsalt pakuti välja, ning seetõttu võeti ka vastu ning kandis vilja.

* * *

Iga Pühtitsas-käik tähendas uusi tutvusi. Siin kohtusin ma esmakordselt ja sain tuttavaks lahkunud pühima patriarhi Aleksiusega, kirjaniku Irina Rakšaga ja paljude teiste oivaliste, huvitavate inimestega. Need olid kohtumised „ühes suures külalistemajas“

Zaraiski piiskop Merkuuri (Ivanov) Emakesel Varvaral külas tema 80. sünnipäeval. 17. august 2010

Jumalaema juures, kelle külaliste eest hoolitsemine oligi pandud Emakese Varvara õlule.

Kord kloostrist lahkudes jätsime Emakesega lausa pisarsilmil hüvasti.

„Isake, kallis, kuidas te küll meie juurest minema sõidate? Nii kaugele... Ja millal jälle tulete? Millal teid taas näeme?...“

Laususin tookord ühe fraasi, mis on jäänud tänaseni minu jaoks ülimalt tähendusrikkaks:

„Emake, ma sõidan küll ära, ent osa minu südamest jääb Pühtitsasse. Peakirikust mööbudes teadke, et see osake asub siin — nende seinte vahel.“

Ja see on tõsi. Pole võimalik seletada kuidas, ent Pühtitsa sai mulle koduks. Sõltumata sellest, kus ma viibisin — Venemaal või USA-s —, saabusin kloostrisse alati kui koju, ning teadsin, et seal on inimene, kes alati ootab ja mind nähes rõõmustab. See inimene oli Emake iguumenja. Tean, et täpselt samuti võivad öelda

mitte sajad, vaid tuhanded inimesed! Nad kõik olid kloostris teretulnud, Emake iguumenja võttis nad aga oma südamesse, oma ellu, oma armastusse.

* * *

Emakesel oli suurpärane huumorimeel.

„Munk peab alati rõõmus olema! Ei mingit norutamist! Natuke nalja, ja kui palju kergem on elada...“

Mõningaid meie südamlike, sundimatute vestluste episoode kordas Emake hiljem juba anekdootidena.

Kord, olles veel pisut erksam kui viimastel aastatel, läksime temaga Pühale mäele jalutama. Klooster oli täis õitsvate roosside ja flokside aroomi. Ümberringi valitsevat vaikust rikkus vaid lehtede kahin, mida oma kerge puudutusega tekitas koos meiega mäele eksinud tuul. Jalutuskäigul saatis meid veel üks iguumenja lemmik, kass Persik — virsikukarva, kohev, tohutu suur ja armas olend, Emakese üleelamiste salajane tunnistaja. Emake oma valges peakattes käis vaevaliselt kepile toetudes. Mina tegin talle ettepaneku võtta mul käe alt kinni.

Kõndisime kiirustamata, samasugune oli ka vestlus.

„Emake, kuidas teie tervis on? Kuidas te ennast tunnete?“

Tema aga vastab lihtsüdamlikult kahetsus- ja kibedustundega, lootes minupoolsele kaastundele:

„Valitsejake, jalad valutavad. Nõnda valutavad, et vaevu saan käia...“

(Aga „valitsejakesel“ on terav keeleke, nagu Emake tihti tõdes...)

„Emake! Jumal olgu tänatud!!!“

Tema, vaeseke, jäi seisma.

„Emake, Jumal tänatud! Milline rõõm õdedele!“

Nüüd sattus Emake juba täielikku kimbatusse... Vaade väljendas hämmeldust ja mittemõistmist.

„Emake! Kui jalakesed olid alles terved, siis — hopsti! — ja juba olitegi kuuletumistöödel... Nüüd aga on nõnda, et Emake läheb vää-äälja... ja ku-u-uni kohale jõuab, on nemad jõudnud kõik juba korda teha. Neil on hea, ning teil rahulik.“

Emake naeris kaua südamest, aga hiljem jutustas seda söögilauas oma külalistele — naeris oma haiguste üle.

* * *

Minu viimane kohtumine Emakesega leidis aset tema 80. sünnipäeval. Me saabusime suure delegatsiooniga pühima patriarhi õnnistusel teda õnnitlema. Varahommikul, ammu enne teenistuse algust astusin iguumenjamajast läbi. Just enne

Iguumenja Varvara (paremal) ja iguumenja Georgia (Štšukina) külas staaretsil, ülempreester Nikolai Gurjanovil Zaliti saarel. 1995. aasta suvi

mind oli tulnud ka ema Georgia. Emake Varvara oli ülimalt erutatud, oli tunda, et ta ei suuda enam kõigel ise silma peal hoida, ent talle igiomane vastutustunne ei lubanud end lõdvaks lasta. Kuid isegi sellisel pingelisel ajal suutis ta mulle ja ema Georgiale tähelepanu osutada. Embas, puhkes nutma:

„Issand! Tänan Sind! Tänan Sind, oh Jumal! Kõik minu omad on kohal! Kõik minu omad!“

Ma polnud Emakest enam kaua aega näinud ning hingepõhjas olin muidugi lootnud, et meil õnnestub vestelda… (Milline imelik ja hirmus aeg meil on! Pole võimalik leida inimesi, kellega võiks rääkida hingest, vaimulikest asjadest … Rahast, poliitikast, millest iganes — ainult mitte hingest. Aga Emakesega võis vaimulikest asjadest rääkida. Milline õnn see oli!) Ja vastuseks minu mõtetele:

„Valitseja, sa tule õige pärast ametlikku osa, meil sinuga on tarvis tingimata rääkida.“

Ma muidugi teadsin, et talle on see füüsiliselt raske, aga nõnda raske on leppida nende nõtrusega, keda Issand juba enda juurde

kutsub…Kuid tema sõna oli seadus. Emake ei nõudnud kunagi midagi — ta palus, aga tema palve oli võrdväärne õnnistusega, ja seda õnnistust täitsid kõik — nii vaimulikud, mungad kui isegi ülemhingekarjased — kõik.

Millest me sel viimasel korral vestlesime? Muidugi vaimulikest läbielamistest, jagasime teineteisega valu, kes siis ikka rõõmu jagama hakkab… See kujunes mitmetunniseks jutuajamiseks. Emake kuulas tähelepanelikult, vastas, nagu alati, lähtudes oma kogemustest, ning rääkis lõpetuseks seda, millega oli elanud viimasel ajal. See vastus hajutas hetkega kõik minu kahtlused ja lahendas vastuolud.

Emake jutustas ühest oma kohtumisest isa Nikolai Gurjanoviga. Nad olid palju aastaid olnud vaimulikult lähedased. Isa Nikolai käis tihti Pühtitsas, ja ka Emake oli Zaliti saarel sage külaline.

„Ja siis,“ lausus Emake, „tekkisid mul samasugused kahtlused, valitsejake, kui teilgi. Ja viletsused ja säärane segadus — noh, kõik nagu teil. Saabus isa Nikolai. Me katsime iguumenjamajas kerge õhtusöögilaua. Joome teed. Ema Georgia mängis midagi harmooniumil, meie laulsime midagi, mina aga jutustan isakesele aina oma eluraskustest. Isake võtab minu teeklaasi — teate, sellise klaasihoidjas (teed serveeriti meil alustega klaasides), vaatab mulle otsa, naeratab ja paneb klaasi lusikatäie suhkrut, seejärel

Isa Nikolai kellias. Zaliti saar, 1990-ndad aastad

teise, siis kolmanda, ja segab kõik segamini. Siis pudistab sinna sisse veel küpsist ja segab jälle. Siis võtab pipratoosi(!) — ja raputab veel pipartki peale!! Mäletan hästi, et laual oli meil heeringas. Tema pani ka heeringat sinna sisse. Segas kõik läbi. Sidurunilõigu, mingid kompvekid, veel midagi... Ühesõnaga, kõik, mis laual leidus, kõik sinna tee sisse ka läks... Mina vaatan seda kõike õudusega pealt. Õudusega, valitsejake! Ning kujutan umbkaudu ette, mis nüüd saab. Isake aga aina segab ja segab kõike hoolega. Seejärel ulatab mulle selle klaasi ja ütleb:

„Säh, Emake! Joo, kullake!“

Mina aga ütlen:

„Isake! Ma ei või seda ju vaadatagi, kuidas ma siis veel joon?“

„Joo, Emake!“

„Isake! Halasta ometi“

Tema ütleb:

„Millest sina jagu ei saa, selle joon mina lõpuni.“

Issand, millise jälestustundega(!) ma selle klaasi kätte võtsin... Ja aina topin lusikat suhu... Aga endal tuleb kõik tagasi... Kui vastik mul oli!

“Isake, rohkem ei suuda. Kõik.”

“Noh, aitame sind siis, Emake.” Ja sõi nõnda rahulikult kogu selle pudi ära. Siis lükkas klaasi eemale ja sõnas:

„Ka elus on, Emake, nõnda tarvis. Kõik lõpuni. Kõik lõpuni!““

Emake puhkes nutma. Minul tõmbusid samuti silmad märjaks, sest ***„selles elus on tarvis kogu karikas tühjaks juua, kõik — ja lõpuni“***. Nii kibe, magus kui ka soolane... Elus on kõik segamini. Ja see karikas tuleb juua lõpuni... Me vestlesime, jätsime Emakesega hüvasti, ning mingi sisetunne ütles, et enam me ei kohtu. Ma lahkusin. Tema astus vaikselt iguumenjamaja koridori ning lehvitas mulle kaua-kaua järele. Nõnda jätsimegi Emakesega selles elus hüvasti.

* * *

Varsti jäi Emake haigevoodisse — raske tõbi nõudis oma. Skeema. Hääbumine. Igavikku minek. Pühim patriarh õnnistas mind läbi viima tema matuseteenistust, saatma Emakest viimsele teekonnale — mulda.

Valu ei olnud. Oli nukrus, et enam pole kõrval kallist inimest, aga vaim protesteeris — Emake on siin, kusagil lähedal.

Matuste eelõhtul oli jube ilm — tuisk, lumi. Vaevu jõudsime kloostrisse. Aga matusepäeval oli taevas selge ja paistis kevadine päike. Paasa! Ja kõik rääkisid, et oleks tahtnud laulda: „Kristus on surnuist üles tõusnud!“

Arvan, et Emake läks oma Issanda rõõmusse. Meie muidugi ei saa selle üle otsustada, aga on olemas vaimulik kogemus, sisemine teadmine, millega usklik inimene tajub teist maailma — see on meie südame kogemus. Just see tunnistabki — Emake on igavesel Paasapühal. Ta armastas Paasat, ta ihkas Paasat ja läks Paasasse, oma Issanda rõõmusse. Seepärast pole õige rääkida Emakesest, kui inimesest, keda enam ei ole, ei tahaks, ei tohi, ei ole võimalik.

Emake — see on armastus. Inimlik armastus ühines jumaliku armastusega. Maine Paasa läks taevase Paasa rõõmusse. Toimus loomulik ühinemine.

Прощание с схиигуменией Варварой в Успенском соборе. Пюхтица, 11 февраля 2011г.

Narva ja Peipsi-äärse piiskop Laatsarus (Gurkin). 2011. aasta juuli

Narva ja Peipsi-äärse piiskop Laatsarus (Gurkin)

Emakese Varvara emalik hoolitsus ja armastus

Enne Pühtitsasse saabumist olin ma palju kuulnud sellest pühast kloostrist ja Emakesest iguumenjast, kuid ei osanud oletada, et nad saavad mulle nii lähedasteks, etendavad määravat osa minu saatuses.

Pühima patriarhi Aleksius II-e õnnistusel astusin ma 7. oktoobril 2008 esimest korda üle püha kloostri läve ning, Jumal tänatud, nägin kõike lõpuks oma silmaga. Hommikul pärast saabumist kohtusin esmakordselt Emakese iguumenja Varvaraga. Ta kutsus mu enda juurde iguumenjamajja. Mäletan, et ta istus valges peakattes, me vestlesime pikalt: mina jutustasin iseendast, sellest, milliseid kuuletumiskohustusi olin täitnud Saranski piiskopkonnas; Emake jutustas kloostrist, mõnedest probleemidest, mis lahenevad Jumala abiga. Mind kuulas ta väga tähelepanelikult ja julgustas: „Isake, tundke end nagu kodus.“ Tõepoolest, Pühtitsa kloostris tundsin end nagu kodus, olles ümbritsetud Emakese hoolitsusest ja armastusest. Polnud enam nii raske hüvasti jätta oma sõprade-vaimulikega ja vendadega Johannes Jumalasõnaõpetaja kloostrist, kus ma enne seda olin kuuletumistööd teinud. Südamlik tänu meie kadunud Emakesele selle soojuse ja hubasuse eest, mille ta lõi minu jaoks tema tööga ümber kujundatud pühas Pühtitsa kloostris.

Iguumenja Varvara tegi väga palju selleks, et ma Eestisse jääksin. Mäletan, et kui mulle anti elamisluba, rõõmustas ta kogu südamest koos minuga, helistas pühimale patriarhile Aleksius II-le ja teatas tallegi seda uudist. Ent milline unustamatult soe vastuvõtt sai mulle osaks Pühtitsas pärast minu piiskopiks pühitsemist: see imeline teerada elavatest lilledest, seejärel palveteenistus Jumalaema Uinumise imettegeva ikooni ees ja lõunasöök, mille ajal kõik õed mind õnnitlesid! Mulle tundub, et meie kallis Emake ei rõõmustanud minu hirotoonia üle sugugi vähem kui ma ise. Muidugi jääb see, mida ta minu jaoks on teinud — tema lahke emalik hoolitsus ja armastus — alatiseks minu südamesse.

Mul on olnud õnn elada Pühtitsa kloostris, seal teenida, tutvuda õdedega — vaiksete ja alandlike töötegijatega, kes kannavad nurisemata oma rasket kuuletumisristi. Tahaksin märkida, et meil räägitakse väga palju vaimulikest õpetajatest, meie kallitest

Emake Varvara ja arhimandriit Laatsarus iguumenjamaja kõrval, 2009. aasta mai

isakestest, kuid vähe suurtest alandujatest ja palvetajatest, kes elavad nunnakloostrites, käivad ennastsalgavalt oma nunnateed ning lahkuvad siis Igavikku. Vaimuliku rõõmuga Issandas ja tõeliselt nunnaliku alandlikkusega jätavad nad ümbritseva maailma jaoks vaikselt ja märkamatult maha siinse ilma ning lahkuvad Taevase Isa elupaikadesse. Ja selliseid on mul, Jumal tänatud, olnud õnn näha Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostris.

Mälus elustuvad õdede mälestuste kaudu meieni jõudnud Kroonlinna püha õiglase Joanni sõnad. Läbi kloostrikalmistu allika poole siirdudes tegi ta mütsi peast võttes aina kummardusi, öeldes: „Kui palju puhkab siin kõdunematuid pühasid säilmeid…“* Neil ammustel aegadel — enam kui sajand tagasi — käis see esimeste „Varvara õdede“ kohta. Nõnda kutsuti neid, kes olid astunud Pühtitsa kloostrisse selle esimese iguumenja Varvara (Blohhina) ajal.

Ka meie ajal on olemas „Varvara õed“ — meie kalli seitsmenda iguumenja nime järgi, kes juhtis Pühtitsa kloostrit 43 aastat, mis moodustab tervelt kolmandiku kloostri 120-aastasest ajaloost.

* „Pühtitsa klooster ja selle eestkostja, Kroonlinna püha õiglane Joann“, Pühtitsa, 2012, lk. 60.

Ent kloostri praegused elanikud ei ole pärinud mitte üksnes oma iguumenja nime. Ka praegu kannavad nad iidsete mungaelutõotuste järgi kloostrielu vägitööd Pühal Jumalasünnitaja mäel. Ning unustamatu Emakese kõrge elu oli ja on nende jaoks elavaks eeskujuks.

Kui meenutada neid raskeid aastaid, mil Emake oli alles iguumenjaks määratud (paljud hooned olid avariiolukorras, ei olnud ei keskkütet ega mugavaid eluhooneid ning külalistemaju, ka suurt osa kloostrimüürist) ning võrrelda seda sellega, mida me näeme praegu, kui ta on juba maisest elust lahkunud, siis võib endale ette kujutada, milliseid jõupingutusi tuli teha iguumenja Varvaral, et aidata klooster õitsvale järjele, et õdedel poleks millestki puudus. Mällu tulevad Emakese Varvara poolt omaks võetud ja ellu viidud käsusõnad, mis kuuluvad Pühtitsa kloostri eestkostjale, Kroonlinna pühale õiglasele Joannile ja olid kirja pandud Pühtitsa teise iguumenja Aleksia (Pljaškevitš) jaoks: „Varusta Jumala poolt sinu hoolde usaldatud õdesid nii vaimuliku kui ihulise toiduga“.*

* Samas, lk. 96.

Klooster ei ole saanud jalgu alla mitte üksnes majanduslikult, vaid puhkenud õide ka vaimulikult. Seda tuntakse kogu õigeusu maailmas ja isegi teiseusuliste hulgas. Inimestele meeldib siia tulla. On üks niisugune tark vanasõna: „Kuivale kaevule ei tule inimene vee järele.“ Emakese Varvara aegset Pühtitsa kloostrit võiks nimetada pühaks allikaks, millest suur hulk inimesi on ammutanud enda jaoks elavat vett.

Emakese sisemisest nunnaelust teame aga vähe. Tõelise nunnana ei avanud ta seda eriti. Nii peabki olema suurimat alandlikkust mööda. Kuid me nägime, millise hingevärina ja armastuse, millise harduse ja austusega suhtusid meie kallisse Emakesse nii palverändurid, poliitikud kui ka diplomaadid. Ma pole kohanud veel inimest, kes oleks pärast vestlust Emakesega olnud millegi, olgu või kõige vähema üle rahulolematu või jäänud kurvaks. See räägib vaimulikust tarkusest, alandlikkusest ja Kristuse armastusest inimese vastu, mille Issand oli kinkinud oma väljavalitule…

Igavene mälestus talle.

Piiskop Sergi (Ivannikov) pärast piiskopiks pühitsemist. 18. märtsil 2012

Kamenski ja Alapajevski piiskop Sergi (Ivannikov)

Iguumenja Varvara minu saatuses

Pärast seda, kui olin lõpetanud Moskva Vaimuliku Akadeemia, tegi tolleaegne Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Aleksius mulle ettepaneku tulla preestrina teenima tema valitsuse all asuvasse piiskopkonda. Ma nõustusin, ehkki polnud kunagi mõelnud sellele, et elada ja teenida kaugel Eestimaal. Siia kauaks jääda polnud mul plaanis, kavatasesin täita vaid oma kuuletumiskohustuse metropoliit Aleksiuse ees, ja siis — kuidas Jumla annab.

Peamine, mis köitis minu südant, oli võimalus alustada oma preestriteenimist kloostris, kuna olin lapsest peale kaldunud mungaelu poole ning õigeusu munklus oli minu jaoks väga ligitõbav. Metropoliit Aleksiuse ettepanek innustas mind võimalusega teenida preestrina Pühtitsa kloostris.

Inimsaatused on väga erinevad, *mehe sammud* — nagu on öeldud Pühakirjas — *on Issanda käest*. Kui me otsime Jumala tahet, siis sammume kergelt ja kindlalt, ilma liigse vaeva ja peamurdmiseta kuuletumise teed — isepäise tahte ja mõistuse salgamise teed. Metropoliit võttid mind tookord endaga ühes ning me sõitsime rongiga Jõhvi, kus Emake koos õdedega valitsejal jaamas vastas olid. Ja esimene, mida Emake pärast tervitussõnu lausus, oli: „Aga mis mungake see teil kaasas on?“ Mind vapustas see tema ettekuulutus — see, kuidas ta otsekohe minu tulevast kutsumust nägi.

Nõnda kohtusingi ma iguumenja Varvaraga ning hakkasin teenima kloostris. Emake etendas minu saatuses otsustavat, pöördelist osa, juhatas kätte suuna. Ning seepärast pole minu austus tema vastu ja helge mälestus temast mingid pealiskaudsed sõnad või lõivumaksmine meie päevade kõige kuulsamale iguumenjale, vaid siira tunnustuse ja sügavalt isikliku tänulikkuse väljendus.

Just talle — Pühtitsa seitsmendale iguumenjale — oli Issand andnud valitseda seda kloostrit nelikümmend kolm aastat. Nagu ei kellelegi varem. Mälestusväärne skeemaiguumenja Varvara hoolitses selle eest, et see klooster — nõnda heakorrastatud ja kaunis — seisaks veel sajandeid suurte ja iidsete õigeusu pühaduste: Jumalaema 16. sajandil toimunud ilmumise paiga, Tema poolt pühitsetud allika ja inimestele õnnistuseks jäetud Tema Uinumise imettegeva ikooni hoidjana.

Sealjuures oli Emake Varvaral eriline anne siinse algupäraga nunnaelupidamisviisi säilitamiseks. Ta oli pärinud erilise mõõdutunde, millele oli pandud alus juba kloostrit asutades. See väljendub lihtsuses, armastuses kõigi vastu, avatud külalislahkuses ja muidugi selles, mis on nii vajalik siin, Eestimaal — hoolitsuse ilmutamises kõigi vastu, usutunnistusele vaatamata.

Teenimine on siin eriline, kuna õigeusk, ehkki siinkandis ammuste juurtega, pole saanud laialdast levikut. Iguumenja Varvara misjonärivaist ilmutas end inimeste (nunnade ja töötegijate) valikus, arvukate külalistega (vaimulike ja palveränduritega) suhtlemises ning suhetes kohalike elanikega; Pühtitsa kloostri arhitektuurikompleksi loomises ja väljaehitamises.

Emakese iguumenjaga oli kerge koos teenida ja tööd teha, iseäranis koguduste organiseerimisel ja pühakodade rajamisel, mis on meie Kiriku elutegevuseks nõnda vajalikud. Emake Varvara aitas alati, ja seda mittte üksnes rahaliselt, materiaalselt, vaid ka hea nõuandega, ent mis peamine — oma kõigutamatu usu ning sügava veendumusega, et on tarvis üha rohkem töötada; vaeva

Pühtitsa kloostri 100. aastapäeva tähistamine. Iguumenja Varvara koos õdedega ja kloostrivaimulikud tervitavad Moskva ja kogu Venemaa pühimat patriarhi Aleksius II-t. Teine paremalt — ülempreester Sergi Ivannikov. 4. september 1991

näha püha õigeusu nimel; kasutada iga võimalust, et anda siin, Eestimaal, tunnistust meie puhtast, heast ja pühast usust.

Minu palvetele tuli Emake kohe vastu. Omal ajal olin ma kloostri poolt määratud teenima Alajõe kogudusse, kus oli vaja parandada ära kiriku katus. Pöördusin Emakese poole: „Võib-olla te teate soovitada, kes seda võiks teha?“ Tema vastu: „Jah, mul on praegu mõned katusekatjad, niipea kui nad töö lõpetavad, saadan nad kohe teie juurde.“ Esimesel võimalusel täitiski ta oma lubaduse, ning sügise viimastel ilusatel päevadel parandasidki tema meistrimehed katuse ära, kattes selle kiiresti ja professionaalselt uue kattega — ja kõike seda tänu Emakesele.

Teinekord aga, kui hinges olid maad võtnud heitlused ja korratused, võis pöörduda just nimelt Emakese poole — eriti suhete küsimuses mistahes ülemustega. Ta ütles: „Jah, sõna on tarvis kuulata, aga kui tehakse midagi sellist, mis teie südametunnistust häirib või riivab, siis on tarvis seista nõnda (ja ta näitas, kuidas on tarvis seista — rind ees), on tarvis asuda oma seisukohtade kaitsele.“ Ta oli võitleja, ehkki väga tagasihoidlik ja pehme, järeleandlik kõiges, kuid kõigutamatu ja tugev peamises: tõe, õigeusu, oma hinge eest seismises, võitluses patu vastu. Ja muidugi olime kõik tunnistajaks, kuidas ta oma aastaid kestnud haiglusega võideldes püüdis alati osaleda kõikidel jumalateenistustel, erit tähtsatel. Me nägime (muidugi vähem, kui tema lähikondlased), millist vaeva see temalt nõudis, ja palvetasime alati tema eest kogu hingest, soovides talle tervist.

Tahaksin märkida, et oma päevade lõpuni kohtas ja võõrustas Emake inimesi nende ametile ja ühiskondlikule seisundile vaatamata. Meie tutvus vältas 25 aastat — veerand sajandit. Tavaliselt ütles ta alati: „Astuge läbi, isa Sergi, puhume juttu.“ Ja küsis, kas pole midagi tarvis, ega kaevanud kunagi oma raskuste ning igat sorti keerdkäikude üle, vaid püüdes ikka vestluskaaslast lohutada.

Sergi mäkke viiv kloostriallee.

Emake kandis mehiselt oma risti. Raske on mitte nõustuda praeguse iguumenja Filareta (Kalatšova) sõnadega, kes on öelnud, et Emakese Varvara mehisust võiksid kadestada ka paljud mehed. Selline oli tema iseloom, sellised olid tema tavatud võimed. Ning samas oli ta ka haruldane inimene, kes suhtus alati tähelepanelikult ja hoolivalt teise inimese sisemaailma. Emake ei püüdnud kunagi kedagi murda, oma tahtele allutada, vastupidi, ta aitas areneda headel omadustel, ning võis sealjuures mingi häbelikkuse ja tagasihoidlikkusega mainid ka puudusi, mida oleks tarvis parandada.

Vaat niisugust erilist sorti oli Emake. Ja selles avaldus tema sajanditevanune venepärane hingekorraldus. Nõnda ilmutas temas end meie esivanemate vaim, mis kutsub igavikust meid kõiki üles

seisma kindlalt ja kompromissitult usu ning tõe eest. Emakesel oli rahvapärane, tõeliselt venelik hing — tundlik ja osavõtlik, avatud ja kindel, mehine ja tark. See väljendus kõiges: nii inimestega suhtlemises kui ka tegevuses, mis paistis silma selle poolest, et uue loomisel püüdis Emake alati säilitada ka endist, tehes seda väga oskuslikult. Paljud koguduste esipreestrid püüavad praegu teha kõike uutmoodi, mis kahjuks tähendab tihtipeale — omamoodi. Emakest iseloomustas eriline vaist, tähelepanelik ja vastutusrikas suhtumine pärandisse. Kõiges võis tajuda tervet konservatismi — tegudes, arutlustes, majapidamismeetodites, isegi tema poolt ülesehitatud kloostri arhitektuurilises ilmes.

Emake oli ustav nunnaliku kasupüüdmatuse ideele. Talle oli võõras väline pompöössus, ilutsemine, ehkki pole saladus, et paljud lasevad end tänapäeval kaasa kiskud ülekuldamissoovist, välisest tühjast-tähjast. Emake ei lubanud kunagi midagi säärast, isegi kui tal oli selleks võimalusi ja vahendeid, pidades alati meeles, et maailmale tuleb eeskätt ilmutada vaimuvaesust („õndsad on vaimult vaesed“) ja nunnalikku lihtsust. Seetõttu ei ole Pühtitsa kloostris — heakorrastatud, kaunis ja hoolitsetus — midagi säärast, mis võiks ärritada eelarvamustega inimese pilku. Emake pidas seda rangelt silmas.

Emake hoidis rangelt kinni ka Pühtitsa kloostri traditsioonidest, jälgis, et mingid aja- või moesuundumused ei juuriks välja sidet endisaegse kloostrieluga. Olles võtnud omaks Pühade Isade õpetuse vaimulikust vägitööst, nägi ta ka kirikukultuuri mälestusmärkides ajaloolist järjepidevust. Palju kordi rääkis ta mulle, et on tarvis säilitada välisilme, mille on pärandanud meile selle kloostri asutajad. Talle oli antud seda mõista, ning tema kasutas seda oskuslikult. Seepärast julgen oletada, et kui kellelegi oli antud õnn temaga koostööd teha, koos teenida, tema kõrval viibida ning tema vaimulikke nõuandeid ja juhatust kasutada, siis nendele sai osaks ka omamoodi kaitsepookimine kõiksugu modernismiilmingute vastu; neil on terve pilk, kaine suhtumisega kirikuellu ja kirikuvalduste arhitektuuri. Seetõttu käidi Emakese juures alati nõu küsimas, ja mitte üksnes vaimulikku, vaid ka praktilist.

Vasknarva külas oli meil suurepärane isake — isa Vassili, kes tegeles kurjadest vaimudest vaevatud inimeste tervendamisega. Ta rääkis Emakesest alati väga hästi — aga Emake temast, ehkki mõlemal oli oma elutee, oma kuuletumistöö, oma inimestega vaimuliku suhtlemise ning nende aitamise meetodid. Iguumenja Varvaral oli kirikuinimese jaoks hädavajalikku hingeavarust. Ta taipas oma mõistusega ning tundis oma armastava südamega, et inimestele on antud erinevad anded, ning Kirikus leidub igaühe jaoks sobiv koht.

Arhimandriit Sergi (Ivannikov) Emakesel Varvaral külas. 2009. aasta

Issanda teenimisel mahutas Emakese isiksus endasse nii Marta kui Maarja. Ta mõistis, et nunnakloostri iguumenjal on täita eriline — Jeesuse jalge ees istumise ning Tema Sõna kuulamise missioon. Selle missiooni võttis ta enda peale, ent õdesid ei koormanud, kergendades nende teed. Ta ei vaevanud neid liigsete vaimulike kuuletumistöödega, kuna nunnaelu eeldab esmalt arenemist läbi tegevuste, ning alles siis, kui inimene on selles täiustunud, on võimalik üleminek sisekaemusliku elukorralduse juurde. Teistmoodi ei saa. Ei saa üle hüpata algusest ning alustada lõpust. Enne Marta teenimine ja alles seejärel Maarja oma. Paljud raamatutargad noored inimesed, kes tulevad tänapäeval otsima munga- või nunnaelupidamist, soovivad kohe alguses süveneda vaimulikku tegemisse. Aga see on hingele kahjulik — pole õiget hingekorraldust —, ning seepärast tõi Emake säärased alati maa peale tagasi, et neil oleks kindel alus ja et nad läbiksid kõik kloostri kuuletumistööd, mis on vajalikud selle jaoks, et saada sisemise palveelu vääriliseks. Kuid ta ise suutis kuni oma elupäevade lõpuni kanda nii ühte kui teist risti — nii ametilt kui ka

oma vene hinge eriliselt avaruselt ja vaimujõult. Issand andis talle võimaluse kanda vägitööd, ja tema kandis seda väärikalt.

Viimastel päevadel, täpselt kaks kuud enne surma istus Emake skeemanunna rõivastuses ning hääbus füüsiliselt, sealjuures sisemiselt kasvades. Temas võis näha juba inglijooni — sellist vaikset naeratust ja erilist, mitte nukrat, vaid, vastupidi, rahumeelset hingeseisundit. Ta sai suurepäraselt aru, et tema elupäevad on jõudnud lõpule. Ta oli elanud juba palju aastaid ning täitnud oma eluülesande — jätnud tulevastele asukatele heakorrastatud kloostri, andnud selle väärika järeltulija kätesse, ning viibis seetõttu täielikus leppimises nii maailma, õdede kui ka, mis kõige tähtsam, Jumalaga, keda ta oli teeninud kogu oma elu, kogu oma hingejõuga.

Seetõttu mõistsin Emakesega hüvasti jättes, et näen teda viimast korda. Tal oli mulle vaid üks palve: „Palun, et te palvetaksite minu eest ja peaksite mind meeles.“ Mälestuseks annetas ta mulle oma kaunistustega rinnaristi, mille oli saanud autasuks oma tööde eest... Nüüd on see rist alati minuga kui mälestus iguumenja Varvarast. Nii et ma meenutan teda alati kui oma ema — inimest, kes oli mind õpetanud Eestimaal teenimise aastatel ning määranud ära minu edaspidise mungatee.

Minu tutvus Emakese Varvaraga kestis 25 aastat ning vältab seni ajani. Kui saabun Pühtitsa kloostrisse, käin alati ka kallil haual... Emakese juures. Ja siis me vestleme temaga... südamest südamesse.

Radoneži vaga
Sergi ikooni juures
Pühtitsa Jumalaema
Uinumise peakirikus.
2009. aasta

Arhimandriit Tihhon (Ševkunov), Moskva stavropigiaalse Issanda Templisseviimise (Sretenski) kloostri eesseisja

Arhimandriit Tihhon (Ševkunov), Moskva Issanda Teplisseviimise (Sretenski) kloostri eesseisja

Kristlik võit

Kogu oma eluga kuulutas Emake Varvara Jumala Sõna. Ta mitte üksnes ei täitnud käsusõna: „Armasta ligimest nagu iseennast“, vaid armastas meid kahtlemata märksa rohkem kui iseennast.

Tarkus ja alandlikkus, siiras lihtsus kõiges — vaat mis temas rabas. Ja veel — püüdlemine ilu poole. Kirikus, kloostri ilu- ja karjaaias — kõikjal, kuhu küündis tema hoolitsev käsi. Kuid peamine oli ikkagi tema püüdlemine ilu poole hingedes, mis kuulusid tema hooleks usaldatud õdedele, jumaliku ilu poole, mida ta leidis iga inimese hingest. Seepärast ei mõistnudki Emake täiesti siiralt mitte kedagi hukka. Pealtnäha oli see talle ülimalt kerge. Kuid me teame, mida kujutab endast hinge korrashoidmine — suurt elukestvat vägitööd.

Emake armastas kogu südamest Kristust. Ja sellest armastusest muutus iga koorem, mille Issand tema peale oli pannud, heaks ning kergeks. Ristikoormad osutusid tema elus mitmekesisteks ja arvukateks. Kuid ta kandis neid kõiki valmiduse ja rõõmuga. Neli aastakümmet kloostrivalitsemist, lakkamatult kestev ja hetkekski katkematu suhtlemine tuhandete erinevate inimestega. Haigused. Üksnes talle endale teadaolevad nunnavägitööd ja võitlused. Tühjad jutud, laim ning tänamatus. Ja pidev emalik hoolitsus paljude oma vaimulike laste eest.

Emake on ja jääb nende jaoks, kel oli õnn teda tunda, alandlikkuse ning meie maailmas valitseva kurjuse ning lahkmeele üle saavutatud kristliku võidu kättesaamatuks eeskujuks. Palvet tema hinge eest saadab aga tahtmatult, nagu tema elugi ajal, temale endale esitatav palve paluda Issanda ees ka meie eest.

Munkpreester Siimeon (Tomatšinski), Moskva Issanda Templisseviimise kloostri elanik

Emake

Munkpreester Simeon (Tomatšinski), Moskva stavropigiaalse Issanda Templisseviimise (Sretenski) kloostri elanik. 2010. aasta

Juba palju aastaid asub minu töölaual arvuti kõrval Emakese Varvara foto, millel ta seisab lahke naeratusega kevadiste õidepuhkevate puude all. Kaitseb ahvatluste eest, lohutab, innustab...

Emakeses Varvaras nägin ma kristliku armastuse kehastust. Igasse inimesse suhtus ta tähelepanuga, vastutulelikult, sügava austusega otsekui Jumala kujusse. Minu veendumuse kohaselt ongi see mungaelu eesmärk.

Meid, Issanda Templisseviimise kloostri munki püüdis Emake meie Pühtitsas viibimise ajal igati hellitada, lohutada, kutsus sagedamini külla, et saaksime rahulikult jalutada, puhata, välja magada. Emake kuulas suure kaasaelamisega meie jutte Moskva-elust, mõistis suurepäraselt kogu meie nõtruse sügavust, ent ei nõustunud põrmugi sellega, et see on „dekoratiivne munklus“, nagu me ennast naljatamisi kutsusime. Jah, nõrk, jah, mitte see, millest me loeme kirikuisadelt, kuid ikkagi tõeline, olgugi armetu.

Mäletan, kuidas Emake rõõmustas, kui saabusime kord pärast Kristuse Sündimise püha Pühtitsa kloostrisse ja andsime talle edasi naljaka kingituse meie eesseisjalt isa Tihhonilt. See oli suur mängujõuluvana, mis mõne võtmepöörde järel lõbusasti laulma ja tantsima hakkas. Emake armastas külalisi kingitustega üle külvata, kuid oskas ka ise kingitusi vastu võtta, nii et inimesed sattusid vaimustusse, justkui oleksid nad ise saanud kingituseks ebatavalise aarde...

Kui me esimest korda Pühtitsasse saabusime, ei olnud ma veel preester, kuid need vestlused, mida me Emakese Varvara ja kloostriõdedega pidasime, jäid kauaks hinge ja aitasid tajuda hingekarjaseteenimise sügavust ning vastutust. Emake aga

Архимандрит Тихон и игумения Варвара в Пюхтицкой обители.
Июль 2006 года

nägi muidugi ära, kelleks meil seisab ees saada, ja teatas sellest igaühele otsesõnu. Ühele vennale (mõistagi mitte mulle), kes polnud isegi veel mungapühitsuses, kuulutas ta meie suureks imestuseks esimese asjana, et too saab arhimandriidiks. Ei kahtle, et see aitas tollel vennal omandada teatud kindlus teel, mille ta oli valinud.

Suhtlemisanne, anne inimesi lohutada ja innustada — vaat millise aarde oli Emake saavutanud oma raske nunnaelutee tulemusena. Ja mitte asjata ei ole Pühtitsa saanud omapäraseks „kaadrite sepikojaks“ paljudele nunnakloostritele kogu Vene Kirikus.

Vaieldamatult oli see sisemise, Emakese südame sügavuses kantud salajase vägitöö ning tiheda ja lakkamatu suhtlemise tulemus Armastuse Allika — Issanda Jumala endaga.

Ülempreester Vladimir Antonov, Moskva Nikita väravate juures asuva Taevaminemise kiriku vaimulik

Emakesest ja pühtitsast minu elus

Esmakordselt saabusin ma Pühtitsasse 1989. aasta novembris ning see kloostrikülastus määras paljuski ära ka minu edasise saatuse. Olin korduvalt kuulnud sellest kloostrist oma ristitütrelt ja minu poja ristiemalt Svetlana Rõllolt (hilisemalt Pühtitsa nunnalt Serafimalt), kes sõitis sinna tihti koos oma lastega palveränakule ning võttis vahel ka minu poja kaasa.

Pühadele väravatele liginedes hüüdis mind keegi elatanud nunn, kes seisis kloostrikülalistemaja trepil: „Siia, tulge siia. Jätke kott siia ning minge pühakotta palvetama — hiljem annan teile süüa.“ See oli ema Paraskeva, kellega me hiljem suurteks sõpradeks saime. Sattunud kloostri müüride vahele, oli mul kindel tunne, et mind on siin ammu oodatud, et ma pole siin lihtsalt niisama ning et midagi minu elus peab varsti muutuma.

Nii juhtuski. Sõitsin Pühtitsast koju iguumenja Varvara õnnistusega jätta ajapikku maha ilmalik töö ning asuda teenima Jumalat ja Kirikut. Lapsepõlvest peale olin sellest unistanud, kuid aeg ning toonased elutingimused ei olnud andnud võimalust seda teed minna. Kuid nüüd, pärast pihti, seejärel aga ka vestlust Emakese Varvaraga oleks nagu mingi vahesein maha varisenud, võimatu saanud võimalikuks. Kõikide minu edasiste külaskäikude ajal kutsus Emake iguumenja mind tingimata enda poole südamlikuks jutuajamiseks. Nagu hoolitsev ema toetas ja tugevdas ta neid uue elu võrseid, mis olid tärganud minu, tollal veel ilmaliku inimese hinges. Püüdis tõmmata mind kloostriellu, tutvustada inimestega, kes olid end pühendanud Kiriku teenimisele. Tema suur hea süda mahutas endasse hulgaliselt kõige erinevamaid inimesi — tuntuid ja tundmatuid, vaimselt valgustatuid ja kirikuelust veel kaugeid. Ta mäletas neid kõiki, armastas ja palvetas nende eest.

Kord minu kloostris olles tegi Emake Varvara mulle ettepaneku hakata ühe nooruki ristiisaks. „Vladimir Nikolajevitš, saage tuttavaks — see on Pavel Tšeboksarõst. Tahab lasta ennast ristida, kas te ei hakkaks tema ristiisaks?“ Muidugi ristiti Pavel äsja mäe peale püstitatud ristimiskirikus. Hiljem olime kirjavahetuses, saatsime

teineteiasele õnnitluskaarte. Paljude aastate pärast, koguni pisut aega enne oma surma meenutas Emake mulle: „Kas mäletate veel, isa Vladimir, kuidas me Pavlikut ristisime? Kuidas teie ristipojal ka läheb?“

Esimese aluskuue kinkis Emake mulle diakonipühitsuseks. Selle olid õmmelnud nunnad Pühtitsa riidetagavarast, kuna sobivat kangast oli 1990-ndate aastate algul raske hankida. Varsti pühitseti mind Jumala ettehooldusel ja Emakese palvetel ka preestriks. Ja nagu ennegi sain Pühtitsast kingitusi — pakke küll teenistusrõivastega, küll preestri peakattega või lihtsalt külakostiga. Moskva „Suure Taevaminemise“ kirikus, kus ma teenin juba 18 aastat, tuuakse igal aastal enne Paasapüha ja Jumalaema Uinumise püha välja Pühad Surilinad, mis on saadetud Pühtitsa kloostrist iguumenja Varvara õnnistusel.

Pühtitsa kohta võib parafraseerida ühte tuntud vanasõna: „Nii koht kaunistab inimest kui ka inimene kohta.“ On teada, et paljude inimeste elus, kes kordki on käinud Pühtitsa kloostris, on alanud head muutused. Selle koha armuküllane mõju, Jumalaema erilise kohaloleku tajumine, rahu ja vaikus, jumalateenistuste ilu ja rangus, millega see püha klooster teid vastu võtab, on lahutamatult seotud Emakese iguumenja Varvara nimega. Just tema aastatepikkuse töö ning palvetega on klooster saanud, kui nii võib öelda, tuhandeid palvetajaid ligimeelitavaks suurkloostriks nunnakloostrite hulgas. Paljud neist palvetajaist säilitavad aastateks katkematu sideme Pühtitsaga.

Veel üks lugu sellest, kuidas Pühtitsa on astunud mulle lähedaste inimeste ellu ning selle ümber kujundanud. Peakiriku Püha Serafimi kõrvallöövis paelub tähelepanu Kroonlinna püha õiglase Joanni suur ikoon, mille on kirjutanud Athose Pühal mäel munk Varsonofi (Rõllo) kingituseks Püha Panteleimoni vene kloostrilt. Moskva kunstnike ja ikoonikirjutajate Rõllode perekonna liikmed on minu ristilapsed ja Pühtitsa ammused vaimulikud lapsed. Algul sõitsid nad suviti siia lihtsalt palverännakule, seejärel aga osalesid kaks Vladimirit, isa ja poeg, Jumalaema Uinumise peakiriku seinamaalingute loomisel. Kõige muljetavaldavam neist maalinguist on Päästja kuju kuplivõlvil ja ringkompositsioon „Jumalaema Matmine“ akendega kuplitrumlil. Noorema Vladimiri elus leidsid varsti pärast seda aset suured muutused. Zaliti saare isa Nikolai Gurjanovi ja iguumenja Varvara õnnistusel siirdus ta pikale palverännakule Pühale Maale.

Ülempreester Vladimir ja iguumenja Varvara (vasakul) palverännaku ajal Pühale Maale. Paremal — Gornenski kloostri iguumenja Georgia. 1995. aasta mai

Ülempreester Vladimir Antonov ja Emake Varvara iguumenjamajas. Toolil lebab kõikide lemmik kass Pušok. 2001. aasta suvi

1995. aastal viibis tulevane Athose munk isa Varsonofi, siis alles Vladimir Rõllo jun., Pühal Maal, kuhu ta jõudis pärast seda, kui oli rännanud jalgsi Moskvast Odessasse. Jumala armust sattusin ka mina sama aasta mais Jeruusalemma, kuhu saabus ka Emake Varvara Pühtitsa nunnade saatel. Oli tohutu rõõm kohata teda Issanda Linnas. Me palvetasime koos peamise pühaduse — Issanda Haua juures Kolgatal, käisime läbi Valutee — *Via Dolorosa*, aga ühel juba väga palaval maipäeval siirdusime iguumenja Georgia ja nunn Nektariaga Jeerikosse Kiusatuste mäele. Muidugi oli meie teejuhiks Vladimir, kes oli juba ilmselt jõudnud siin läbi käia kõik pühapaigad, tutvuda paljude siin oma vägitööd tegevate inimestega, restaureerida ja kirjutada mitu ikooni. Me käisime temaga koos ka Jeeriko Vene Vaimulikus Misjonis, mis asus sellal Vene Väliskiriku jurisdiktsiooni all ja kus Pühtitsa emasid ning meid võttis kõikidele Moskva ja Väliskiriku toonastele keerukatele suhetele vaatamata külalislahkelt vastu misjoni majandusülem isa Tihhon.

Meenub, et juba tookord, Pühal Maal sündis Vladimiril mõte kirjutada Pühtitsa jaoks kloostri suure eestkostja — Kroonlinna püha õiglase Joanni ikoon, kuid teoks sai see alles viis aastat hiljem, kui ta oli juba Athose munk. Ülevenemaalise hingekarjase pühakuju on kirjutatud Athose Püha mäe Panteleimoni kloostri õnnistusena Pühtitsa kloostrile. Ikooni ebatavaline koloriit kordab Emakese ettepanekul Pühtitsa kloostri muuseumis hoitavate Isakese Kristuse Sündimise püha teenistusrõivaste kuldset ja valget värvi. Mul oli ka õnn osaleda selle kallihinnalise koorma kohaletoimetamises Pühalt mäelt kodumaale.

Pühtitsa klooster ja selle eesseisja etendasid olulist osa ka munk Varsonofi ema Svetlana Rõllo saatuses. Pärast pikki aastaid palverännakuid Pühtitsasse võttis ta Emakese Varvara õnnistusel vastu nunnapühitsuse Serafima nimega ning puhkab nüüd kloostrikalmistul.

Pärast Eesti iseseisvumist oli Pühtitsasse juba raske sattuda. Kuid side armastatud kloostriga ei katkenud. Kohtasin Emakest tema visiitide ajal Moskvasse: küll Pühtitsa abikloostris, küll haiglas, kuhu tal tuli aeg-ajalt ravile minna. Ning alati levis teade tema saabumisest üle kogu Moskva, kogudes kokku Pühtitsa vaimulikke lapsi nende vaimuliku ema juurde, kellel leidus igaühe jaoks lahke sõna või õpetus. Ta mäletas meie lähedaste ja sugulaste nimesid, küsis nende kohta, ja polnud mingit kahtlust, et nüüd juba piiri taha jäänud Pühtitsa meenutab meid oma pühades palvetes.

Emakesel Varvaral oli nüüdsel ajal juba harva kohatav ennastohverdava inimarmastuse anne. Hõivatusele, palvetöödele ja ihulistele nõrkustele vaatamata võttis ta hämmastava südamlikkusega vastu igaüht, kes tema poole nõu ja lohutuse saamiseks pöördus. See alistas inimesi täielikult. Teda armastati ja usaldati, kuulati tema häid ja tarku nõuandeid, hinnati tema sõprust, peeti kalliks tema tähelepanu ja lahkust. Ning tema poolt soojendatud hingega tuldi Jumala juurde.

Kui õnnelikud me oleme! Meie elus on Emake ja on Pühtitsa. Ja seda alatiseks.

Ülempreester Andrei Mihhailov, Moskva Rahoža eeslinnas asuva Radoneži vaga Sergi kiriku vaimulik

Jumala armulikkus, mis ilmutas end Pühtitsa kloostris minu naise tervenemise ja Emakese skeemaiguumenja Varvara surma kaudu

Esmakordselt külastasin ma koos oma naise Tatjanaga Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostrit 1994. aasta sügisel. Meie südamed tajusid selles pühas paigas Issanda ja Tema Ema armu, ning sellest ajast alates käime Pühtitsas mitu korda aastas.

Jumala arm on nähtamatu ja kirjeldamatu, kuid seda oli selgesti tunda kogu kloostrielukorralduses, jumalateenistustes ja õdede imelises laulmises, pühades ikoonides ja pühakute säilmetes, aga mis peamine — Emakese iguumenja Varvara kristlikus armastuses ja muutumatus heatahtlikkuses kloostri külastajate vastu, keda ta kohtas kui Jumalaema enda külalisi.

Meid ja teisi palverändureid usutles Emake vahel: kuidas oleme end sisse seadnud, kuidas meid toidetakse, kas keegi ei tee meile liiga. Eesseisja lahke suhtumine ja armastus kandusid üle ka kloostriõdedele. Meenutame, kuidas 1990-ndatel aastatel pani nunn Paraskeva parima toidu, mis annetati tema juhatuse all olevale kloostri külalistemajale, alati külaliste lauale.

Muidugi köidab meid, linnaelanikke ka selle püha paiga imeline loodus. Pühtitsa klooster paikneb üpris kõrgel künkal, mida ümbritsevad metsad ja põllud. Need on kaunid igal aastaajal: kevadel, kui metsaalune on kaetud õitsvate sinilillede vaibaga, suvel, kui kõik on uppunud rohelusse, puna-kuldsel sügisel ning talvel, kui pimestavvalge lumi omandab sinaka varjundi. Alatiseks on meelde jäänud helesinine taevas kloostri kohal. Sellist taevast võib näha vast üksnes Athose kohal.

1997. aastal toimus minu naisel Tatjanal järjekordne onkoloogiline puhang — kolm selgroolüli oli haaratud metastaasidest ning pärast kiirituse- ja keemiaravi akadeemik N. Burdenko nimelises kliinikus sõitsime temaga Pühtitsasse. Palvetasime Issanda ja Jumalaema poole, Tatjana kallas end iga päev üle allikaveega.

Saanud meie õnnetusest teada, õnnistas Emake Varvara Tatjanat suudlema kõiki kloostri pühadusi, peakiriku altarist

toodi välja säilmelaegas püha apostlisarnase Maarja Magdaleena suure säilmetükikesega. Emake õnnistas ka ikoonikapist välja tõstma kahte Jumalaema eriliselt austatud pühakuju — Jumalaema Uinumise ja Jumalaema Pühtitsa ikooni. Palvetades suudles Tatjana ikoone ning läks tavakohaselt nende alt läbi. Sealjuures puudutasid ikooni hoidvad õed sellega haiget selgroogu. Kui me Moskvasse tagasi saabusime, olid arstid hämmelduses: nad avastasid kolme haige lüli asemel ainult ühe — keskmise, kaks teist lüli olid aga jälle terved. Au olgu Jumalale, Tema Kõigepuhtamale Emale, ning meie ülim tänu austatud Emakesele Varvarale tema tähelepanu, palve ja tegusa armastuse eest, mida ta meie vastu üles näitas.

Ja veel üks, ehkki mitte nõnda otsustava tähendusega näide Jumala kiirest abist Pühtitsa kloostri palvetel. Minu viibimise ajal kloostri külalistemajas helistas mulle üks naine ja ütles, et eluaseme kaotuse tõttu on ta sunnitud lahkuma Tallinnas asuvalt töökohalt. Soovitasin tal hiljem veel kord korteriperemehe poole pöörduda ning lubasin palvetada. Pärast kümmet palvet koos kummardustega Issandale, Jumalaemale ja Kroonlinna pühale õiglasele Joannile kõlas telefonihelin. Naine teatas, et äsja oli talle helistanud korteriperemees ning et eluaseme- ning järelikult ka tööküsimus lahenes soodsalt. Taolist Jumala kiiret abi olin seni kogenud üksnes Athosel.

Протоиерей Андрей Михайлов в храме Ильинского скита в Васкнарве.

* * *

Viimasel ajal käisin ma kloostris kaks korda aastas, tavaliselt naisega suvel, aga samuti Suure Paastu lõpul. Me teadsime Emakese Varvara pikaajalisest haigusest, kuid mingeid teateid tema tervise järsust halvenemisest, mis juhtus jaanuari lõpul, ja Emakese hüvastijätust õdedega meil ei olnud. Ootamatult, esimest korda kõigi nende aastate jooksul tekkis mul mõte külastada kloostrit varem kui tavaliselt — Suure Paastu eel.

Jumal tänatud, et sel aastal oli mul mitmekordne Eesti viisa. Viimse päevani kahtlesin, kas mul õnnestub end sõidu tarbeks vabaks teha. Palusin meie isakesi mind teenistustel asendada,

Икона Пюхтицкой Божией Матери, именуемая «У источника» в Успенском соборе Пюхтицкого монастыря

vabastasin 5 päeva ning istusin 6. veebruaril Moskva-Tallinn rongile. Öösel rongis sain kloostrist teate, et Emake on täiesti nõrgaks jäänud ning õdedega hüvasti jätnud. Tema lõpp võib saabuda iga hetk. Vastasin: hommikul olen kohal.

Saabudes läksin pühakotta palvetama, seejärel iguumenjamajja, kus küsisin: „Kas Emakest on võimalik näha?“. Pidanud kellegagi nõu, soovitas kelliateenija nunn Georgia tulla kell üks päeval. Tulin üheaegselt Raissa Ossipenkoga, kes oli toonud hulgaliselt lilli. Emake Varvara on voodil poollebavas asendis. „Saabus isa Andrei,“ öeldakse talle. Emake avas silmad, vaatas minu poole, tundis mu ära ja noogutas vaevumärgatavalt pead. Panin lilled lauale ning sõnasin: „Emake, mina ja mu naine Tatjana armastame teid ja palvetame alati teie eest...“ Ütlesin veel midagi, suudlesin tema kätt. Õed panid Emakesele kätte šokolaadi ja tema ulatas selle mulle õnnistuse märgiks. Kõigest mõni minut, kuid süda tajus tõelist rõõmu ning tänulikkust Issanda ja Tema Kõigepuhtama Ema vastu selle suure lohutuse eest — näha viimast korda meie armastatud Emakest ja temaga hüvasti jätta.

Järgmisel hommikul, 8. veebruaril, Tundide lugemise ajal jooksis peakirikusse kelliateenija ja ütles, et Emake on minekul. Iguumen Saamuel pani kiiresti asjad kokku ning jõudis Emakesele veel Armulauda anda. Kell 7 (kohaliku aja järgi) teatas kelliateenija, et Emake oli surnud kell 6.50, kohe pärast Armulauda.

Liturgial, mis oli alles alanud, palvetati juba äsjalahkunud skeemaiguumenja Varvara eest. Seejärel teenisime koos isa Saamueliga peakirikus esimese hingepalve.

Surnukeha väljaviimine iguumenjamajast oli määratud ligikaudu keskpäevale. Tulime isa Saamueli ja Narvast saabunud ülempreester Vitaliga iguumenjamajja. Skeemarüüsse rõivastatud Emake lebas voodil. Õed astusid ligi, jätsid hüvasti, nutsid. Nutjad — nunn Filareta, kelle Emake oli määranud oma mantlipärijaks, ning nunn Nektaria, kloostri heakorraülem, olid kogu aeg tema kõrval, täpselt nagu elu ajalgi. Isa Vitali teenis hingepalvet. Õed tõstsid linadega Emakese surnukeha juba valmispandud kirstu ning kandsid selle peakirikusse. Mulle langes osaks käia suitsutiga selle kurva rongkäigu eel. Surnukirst asetati keset kirikut asuvale kõrgendusele, ning mind õnnistati teenima hingepalvet. Võin tunnistada südamlikust hardusest ja Jumala armust, mida oli tunda iguumenjamajas surnukeha väljatoomise eel ja selle esimese hingepalve ajal Emakese kirstu juures peakirikus.

Õhtuks hakkasid kloostrisse saabuma usklikud, et armsa Emakese skeemaiguumenja Varvaraga hüvasti jätta. Minu viimasel Pühtitsa pühal maal viibimise päeval lasi Issand mulle osaks

saada Emakese saatmise viimsele teekonnale tema õndsale puhkepaigale Püha Nikolaose kiriku altari taga.

Skeemaiguumenja Varvara surmapäevast on tänaseks möödunud enam kui pool aastat. Oma pühakojas Liturgial surnuid meenutades tajun iga kord taas kalli Emakese heatahtlikkust, abi ja armastust, ning isegi rohkem kui tema maise elu jooksul. Imelised on Sinu teod, Issand!

Ülempreester Artemi Vladimirov, Moskva Krasnoje Selos asuva Kõikide Pühakute kiriku esipreester

Emakese Varvara kingitused

On selliseid inimesi, kellele meeldib palju enam anda, kui saada. Nende kohta käivad otseselt vana-gruusia poeedi Šota Rustaveli sõnad: „Mida sa oled ära peitnud, see on kaduma läinud, mida sa oled ära andnud, see on sinu“. Selline oligi minu ettekujutuses mälestusväärne skeemaiguumenja Varvara, Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostri eesseisja, keda mul oli õnn ja rõõm tunda peaaegu viieteistkümne aasta jooksul.

Jumal tõi minu, noore preestri sellesse Baltikumi pühasse nurka Kuremäele, Jumalasünnitaja mäele, kus hoitakse senini alal Kroonlinna Joanni, ühe minu armsaima vene pühaku mälestust. Võite endale ette kujutada, millise rõõmuga märkasin ma, olles kutsutud 1990-ndate aastate lõpul Emakese Varvara ruumidesse, seal Kalli Isakese (nagu Kroonlinna hingekarjast Pühtitsas suure armastusega kutsutakse) mulle varem tundmatut portreed. Istudes Emakese iguumenja vastas, silmitsesin ma kogu aeg seda õlivärvidega maalitud hämmastavat pilti. Sealt vaatas mind isake Joann, peas karusnahkne müts ja seljas kasukas, oma särava pilguga, mis tundus sinusse valavat elustavat jõudu. Portree kõrval istus Emake valges peakattes, imeliselt külalislahke ja osavõtlik. Ta küsitles külalisi nende elu-olu kohta, ning vürtsitas tihti nende lühikesi vastuseid oma mahukate, huvitavate mälestustega, mis jäid kauaks meelde.

Emake ise pidas oma nõrga tervise pärast ranget dieeti. Nagu hea haudekana, kes hoolitseb oma tibupoegade eest, tõstis ta pidevalt midagi külaliste taldrikusse, nõudis tehtult ähvardaval

Jumalaema Uinumise peakiriku keskmise altari ohvrilaud.

toonil, et nood laseksid külakostil häbenemata hea maitsta ning jagas siinsamas juhtnööre kelliateenijatele, millised kingitused panna valmis küllakutsutute jaoks.

Tahaksin jutustada iguumenja Varvara kolmest kingitusest, mis senini soojendavad minu südant ning ärgitavad armastuseküllast Emakest palves meenutama.

1. Püha Maarja Magdaleena säilmed

Ühel oma esimestest Pühtitsas-käikudest teenisin ma hingevärinal Jumalikku Liturgiat valguskülllases, taeva poole pürgivas Jumalaema Uinumise peakirikus. Õdede meloodiline laul, lumivalged teenistusrõivad, hämmastav, silmipimestav puhtus, harras palveõhkkond tõrjusid südamest välja kõik maise. Iga kord enne Liturgia teenimist, samuti aga teenistuse lõpul käisin ma läbi kõik peakiriku kolm altarit ja püüdsin suudelda kõiki imelisi ikoone, mis olid kloostrisse kokku kogutud Emakese Varvara jõupingutuste tulemusel. Eriti sügavat muljet avaldas mulle püha apostlisarnase Maarja Magdaleena säilmelaegas. Kui mulle avati laeka hõbedane kaas ning ma märkasin, et selle põhjas lebavad üliväikesed tolmutaolised osakesed, sündis minu hinges mõte: võtta endale kas või üksainus taoline kaalutu osake. Nooruse tõttu ei söandanud ma Emakeselt iguumenjalt midagi paluda, seda enam, et need osakesed olid mikroskoopilised nagu tolm. Kord pärast teenistust astusin väikese altarilaua juurde, kus säilmed asusid, ning, avanud säilmelaeka, hakkasin neid osakesi vaatlema. Sel hetkel sisenes elatanud altariteenija-nunn ja küsis: „Isake, mida teie siin vaatate?“ Võpatasin, nagu oleksin pahateolt tabatud. Poetanud mingi ebamäärase fraasi, väljusin altarist. Hingerahu oli kadunud. Mõistes, et ma olin tundnud huvi just Maarja Magdaleena säilmete vastu, ei öelnud küsija midagi, kuid südamesse sugenes mingi ärevus. Oli tunne, et varsti kutsutakse mind iguumenja juurde ülekuulamisele. Kuid ülekuulamisele ei kutsunud mind keegi, ning palverännakupäevad lähenesid õnnelikult lõpule.

Lõpuks, minu viimasel armuküllases Pühtitsas viibimise päeval, kohtan Emakese iguumenja kelliateenijat. Ta palub tulla maja ja eesseisjaga hüvasti jätma. Hingevärinal astusin uksest sisse ja põrnitsesin süüdlaslikult põrandat, samal ajal kui Emake mind hoolitsevalt küsitles, kas mind võeti külalistemajas ka hästi vastu, kas toit oli maitsev ja ase mugav. Kõikidele küsimustele vastasin jaatavalt. „Nüüd aga, kallis isake, lubage mul üle anda väike

kingitus. Siin on teile püha Maarja Magdaleena säilmeosake.“ Oleksin peaaegu pikali kukkunud, kui tolmutaolise täpikese, tolmukübemekese asemel, millele olin silma heitnud, nägin üpris suurt osakest, mis oli võetud püha Maarja Magdaleena kondi küljest. Minu hinges võttis maad salapärane südamlik soojus. See oli ühtaegu nii patukahetsus vähese usu pärast kui ka tänulikkus Emakese suuremeelsuse eest ning au andmine Issandale, kes oli parandanud halvema paremaga ning õpetanud mind, et kirikuelus ei tule mitte kunagi käia kaudseid teid, vaid valida siira palve ja lootuse kitsas tee — lootuse, mis on pandud nende armulikkusele, kellelt me midagi palume. See osake sai toodud Moskvasse ning sest ajast saadik tajun oma hinges alati tulukest, mõnikord justkui kustuvat, mõnikord jälle lõkkele löövat — kiindumuse tulukest Pühtitsa kloostri ja tema suurepärase eesseisja iguumenja Varvara vastu. Tema, olles oma elu jooksul näinud kümneid noori, vuntsi-

Ülempreester Artemi Vladimirov õnnitleb iguumenja Varvarat 80. juubelil. Kloostri söögisaalikirik. 17. augustil 201017 августа 2010 года

de ja habemeta isakesi, oskas neid kasvatada mitte noomituste või märkustega, vaid võluva naeratuse ja hella pilguga, millest särasid vastu Kristuse armastus ja külalislahkus.

2. Jeruusalemma rist

Emake osutas mulle alati teenimatut tähelepanu, võib-olla sellepärast, et oli „Radoneži“ raadjojaama innukas kuulaja. Õhtuti püüdis ta mitte mööda lasta saateid kaugelt Moskvast, ammutades neist endale vajalikke uudiseid ja andmeid. Kuidagi oli juhtunud nõnda, et õigeusu raadiosaadete ilmumise hetkest alates võtsin mina, alles verisulis hingekarjane, peaaegu iga päev nendest saadetest osa. Selle „ülekohtuse mammonaga“ olin ma omandanud tuhandeid sõpru, tuntuid ja tundmatuid, üle kogu endise Vene impeeriumi ning kaugel väljaspool selle piire. Nende sõprade hulka kuulus minu suureks rõõmuks ka Emake iguumenja Varvara, kes võttis vaikses armuküllases kloostris külalislahkelt vastu veel üpris noore, valge rinnaristiga hingekarjase, luues talle kõik võimalused puhkuseks, teenimiseks ja kirjanduslikuks loominguks ning pühendades alati hinnalisi minuteid (mis minuteid — tunde!) suhtlemisele.

Ühe sellise külaskäigu ajal saatis Emake mind koos kaaslastega muuseumi, Kroonlinna püha Joanni mälestustuppa ning käskis ekskursioonijuhiks oleval nunnal avada ka kõik vitriinid ja kapid. Milline oli minu õudus, kui (nüüdseks juba lahkunud) õde Joanna avas Emakese korraldusel muuseumikapi ning teatas mulle, et ma pean panema selga Kroonlinna isa Joanni kasuka ning tõmbama oma rumala pea otsa tema mitra. „Ma ei saa seda teha! Kas või sellepärast, et ma pole ära teeninud mitte üksnes mitrat, vaid isegi vaarikavärvi preestrimütsi.“ — „Mõistan teid,“ vastas intelligentne õde, „ent Moskva, kus te teenite, on selle siiski ära teeninud. Ja siin, teisel kanoonilisel territooriumil, tuleb teil, isake, alluda iguumenja korraldustele.“ Nõnda siis, olles tõmbunud oma vääritust tajudes näost punaseks, asetasingi ma oma õlad isa Joanni kasuka ning painutasin pea tema mitra alla.

Praegu ei suuda ma enam meenutada, mida tundis minu hing, kui ma värske õhu kätte minnes isakese poole palvetasin, et see pühadus ei saaks mulle ei süüks ega hukkamõistuks. Sellest ajast saadik on mul tekkinud kirikuautasude suhtes koguni oma filosoofia. Kui näen auväärt vaimulikkonda mitrates, siis mõlgutan alati mõtteid Päästja okaskroonist, mida mitra sümboliseerib, nagu ka helgeid jumalikke mõtteid, mis hõljuvad püha alatari

teenijate südametes. Kui puhtad ja kõrged peavad olema nende mõtted, kui nende pead kaunistab valgusekiirtes sädelevate kalliskividega mitra!

Tolle aasta palverännak möödus nagu tavaliselt suurepäraselt. Emake osutas mulle erilist au: õnnistas kõnelema õdedele ja palveränduritele söögisaalimaja kirikus, kus Kroonlinna õiglane Joann oli pöördunud oma leegitseva sõnaga kloostrielanike ja külaliste poole. Raske oli Pühtitsast lahkuda. Aga nagu tavaliselt oli hüvastijätt seotud visiidiga õdusasse majakesse, kus elas Emake Varvara, kes üle neljakümne aasta oli istunud Pühtitsa kloostri iguumenja toolil. Sel korral, hoidnud mind ja mu kaaslasi enda juures üle kahe tunni (ja seda oma nõrgale tervisele vaatamata), tõi Emake välja kaunistustega pärlmutterristi ja ulatas selle enesekindla liigutusega mulle. „Emake, andestage, kuid ma ei või seda risti vastu võtta, sest ma ei ole saanud vaimulikelt ülemustelt luba kanda kaunistustega rinnaristi.“ — „Pole midagi, kallis isa Artemi, varsti hakkate kandma, tingimata hakkate. Pidage meeles peamist kloostrireeglit: mitte midagi paluda ja mitte millestki keelduda.“ — „Emake,“ puiklesin ma ikka veel mitte üksnes viisakusest, vaid ka siirastel kaalutlustel, „mulle meenub Kroonlinna isa Joanni päevikusissekanne: „Häbenen kanda oma rinnal selle kallihinnalist kujutist, kes kandis Kolgata teel oma õlgadel puust risti.““ — „Ja tore ongi, isake, seda risti kaela pannes meenutage ka meie Kallist Isakest Joanni ja palvetage tema poole, et ta teeks teid vääriliseks ristikandjaks.“

Suudelnud hardalt valendavat pärlmutterristi, mis oli kuulunud Emakesele endale ja talle kunagi Jeruusalemmast toodud, sõitsin ära Moskvasse. Olles alles verinoor preester, peitsin selle kingituse kappi, isegi lootmata, et iguumenja Varvara „prohvetikuulutus“ kunagi täide läheb. Nüüd aga, olles saanud kadunud patriarh Aleksius II-lt loa kanda kaunistustega rinnaristi, meenutan armastusega tema ustavat kaastöölist ja võitluskaaslast iguumenja Varvarat. Senini hoian hoolega tema kingitud püha risti, mis oma säraga meenutab mulle helget Pühtitsa taevast ja selle elanike hingepuhtust.

3. Kätetatehtud pühakuju

Külastades peaaegu igal aastal Pühtitsa kloostrit, ootasin alati rõõmsa kannatamatusega Emakese Varvara kutset tulla tema poole iguumenjamajja juba mitte kui külaline, vaid kui, julgen öelda, sugulashing või koguni poeg. Oli ju armastuseküllane iguumenja kasvatanud kümneid preestreid ja piiskoppe, kellega

Крест с частицей Животворящего Древа Господня на аналое в праздник Воздвижения Креста Господня.

Emakese Varvara juures tassikesel teel. Jumalaema Uinumise paast. 2005. aasta

ta suhtles emalikult, söaka hellusega, jätmata vestluskaaslasi kunagi delikaatsete nõuannete, lugude ja meenutusteta tema enam kui poole sajandi pikkusest Ema-Kiriku teenimisest.

Tänu Emakesele sain kuulda palju tõepäraseid tunnistusi Zaliti saare õndsast staaretsist Nikolaist, isa Joannist (Krestjankin), kellega ka minul oli õnn tuttav olla. Emake Varvara nimetas neid oma vaimulikeks isadeks. Tema palge eest olid läbi käinud paljud Vene Kiriku usuvägilased. Nende hulgas oli ka ülempreester Vassili Borin, Prohvet Eelija kiriku ehitaja — kiriku, mille Emake hiljem täiuslikult taastada lasi. Praegu asub seal Pühtitsa kloostri erakla. Iguumenja Varvarat võis tundide kaupa kuulata. Tema hämmastav mälu lubas tal meenutada pisimaidki detaile nende isikute elust, kelle nimigi on saanud juba legendiks. Pean tunnistama, et vahel viisin pilgu Emakese helgelt näolt ka ümbritsevale, vaadeldes iguumenjamaja interjööri. Emake jutustas meelsasti igast ikoonist, oli see siis pühendusega või mitte, ning vahel mõtlesin ma endamisi: „Kõik selles elus on nii kaduv, kõik liigub

ja muutub. Läheb mööda vahest veel küme aastat, ning tahes-tahtma tuleb meil hüvasti jätta, et kohtuda juba seal, maise eksistentsi piiri taga. Nii väga tahaksin saada Emakeselt mingit ikooni, seda enam, et tal on ju neid nõnda ohtralt. Aga mina, kõigest üks Moskva preestritest, kel pole õigust eesti kodakondsusele, ei julge unistadagi sellest, et saada taolise reliikvia pärijaks.“

Ei saa öelda, nagu oleksid need mõtted mind tõsiselt häirinud, kuid vähemalt üks kord need mu hinge ahvatlesid. Tõsi, mitte kauaks, sest südametunnistus ütles mulle: pole suuremat aaret kui suhtlemine inimese endaga, silmast silma, südamest südamesse. Kõik selles elus on kaduv, alasti tulime siia, alasti kaome ka igaviku väravate taha. Emakese siiras poolehoid, tema lahked sõnad, mida ma polnud sugugi ära teeninud, ja mis kõige tähtsam, võimalus teenida Pühtitsa kloostrit, toita palverändureid sõnaga, pöörduda jutlusega õdede poole — just see oligi mind alati tõmmanud sellele Jumalaemast valitud maale.

Minuga hüvasti jättes läheb Emake korraks toast välja ning toob tagumistest tubadest välja suurepärase kirjutatud ikooni — Kristuse Kätetatehtud Pühakuju kuldsel taustal. „Isa Artemi, see on teile. Ja ärge mõelgegi loobuda, te peate selle kingituse vastu võtma palveliseks mälestuseks Pühtitsa kloostrist, kus te viibite nii harva ja lühidalt! Aga kui teie koguduseliikmed kavatsevad teid järgmisel aastal meie juurde mitte lasta, nagu see oli möödunud aastal, andke neile edasi, et vaat selle iguumenjasauaga, selle sama kepiga teeb iguumenja Varvara neile niisugust säru, et küll saab!“ — „Emake, kuidas ma võiksin teilt niisuguse ikooni vastu võtta? Vaat malakat — see oleks teine asi.“ — „Ärge püüdkegi iitsatada, kallis isake, ärge püüdkegi! Teilt ei küsita, kas te olete vääriline või mitte, võtke ilusaks mälestuseks, mina aga annan kohe korralduse, et kantselei vormistaks erilise dokumendi, mis annab tunnistust, et olete selle ikooni saanud kingituseks meie kloostrilt. Annan teile head nõu: kui te rongi istute, peitke ikoon padja alla, ise aga istuge nii, et padi teie selja taha jääks. Kui teilt hakatakse passi küsima ja piirivalvur usutleb, ega teil pole kaasas mingeid hinnalisi asju, öelge julgelt: „Ei ole“, sest see ikoon on hindamatu. Kas saite minust aru, isake?“ — „Sain aru, Emake, ehkki kartus poeb hinge. Kartus, et midagi võiks juhtuda.“ — „Kartlik ei ole täiuslik armastuses. Jumalaema katab kõik kinni Kalli Isakese, Kroonlinna isa Joanni palvetega...“

Võite endale ette kujutada, kuidas ma ärevusest peksleva südamega oma kupeesse sukeldusin, käed täis arvukaid pakke — õuntega, keedetud kartulitega kloostri söögisaalist — ning nurka pugesin, olles kalli pühakuju padja alla peitnud ning oodates hingevärinal piirivalvurite tulekut. Ent kõik läks tõepoolest nii, nagu Emake oli ette öelnud.

„Kas teil on kaasas mingisuguseid väärtuslikke kirikuasju?“

„Ei, ei ole,“ vastasin mina, mõistes, et minu selga soojendav ikoon ei allu mingitele maistele hinnangutele.

Jõudnud Moskvasse, paigutasin ikooni oma kodus väärikale kohale. Uskuge, igal õhtul enne magamaheitmist sellest pühakujust möödudes võtan ma mõttes Päästjalt õnnistuse armukülllaseks uneks ning meenutan tänutundega Emakest Varvarat. Tema aga, nagu ma elavalt usun, vaatab nüüd minu peale taevast ja ähvardab mind hellalt sõrmega, öeldes: „Hästi teete, isake. Palvetage, palvetage, meenutage mind, patust, mina aga palvetan teie eest, et omal ajal kohata taevastes elupaikades samasuguse külalislahkusega, mida osutas ja osutab teile minu kallis Pühtitsa.“

Ülempreester Anatoli Pahmutov,
Moskva piiskopkonna Dmitrovi praostkonna
Peremilovo küla Taevaminemise kiriku esipreester

„Kallis on Issanda meelest Tema vagade surm“

Laual lebab ikka veel Pühtitsa kloostri Jumalaema Uinumise peakiriku sajandaks aastapäevaks välja antud juubelialbum koos pühendusega, mis on kirjutatud tuttava kauni käekirjaga: „Minu kallitele — austatud isa Anatolile ühes perega, armastavalt iguumenja Varvaralt õdedega. Pühtitsa, aug., 2010.“ Ning korraga saabub teade tema surmast...

Emake põdes kaua kurnavat diabeeti, ilmutades sealjuures hämmastavat kannatlikkust. Kuid meie, olles saabunud tema juurde, kus ta ka poleks viibinud (kas Moskvas või Pühtitsas) oma probleemidega, unustasime pahatihti tema tõve. Alati oleks tahtnud viibida pikemalt tema kõrval, kuna temast kiirgus tarkust ja eluarmastust. Veel polnud jõudnud hajuda pidulik mulje tema 80. juubelisünnipäeva tähistamisest. Ent juba siis oli näha, et tema elujõud on hääbumas. Küsisime endalt ärevustundega: „Kas ei näe me tema helget palet mitte viimast korda?“ Ning see ärevus oli põhjendatud. Selgus, et olles otsustanud hankida teateid meie kalli iguumenja tervise kohta, helistasime kloostrisse vaid mõni päev enne tema surma. Toru võttis ema Nektaria, Emakese ammune ihuarst. Ning me kuulsime telefonis iguumenja enda vaikset häält: „Palvetage minu eest, kallid!“ Ja see kõlas meie jaoks kui Pühakirja-sõna: *„Pidage meeles oma juhatajaid...“*

Targa iguumenjaga olime tutvunud ammusel 1978. aastal. Tollal olime otsustanud abikaasa Ljuboviga külastada kõiki sel perioodil meie riigis tegutsevaid kloostreid, et laskuda tegusa õigeusu puhastele allikatele ilma ebausu, formalismi ja demonstratiivse ametlikkuseta. Meil õnnestus kohtuda paljude tarkade staaretsite ja staaretsatega, kellest hiljem on kirjutatud palju raamatuid. Nende nõuanded olid kooskõlas Athose, Optina ja Siinai staaretsite mõtetega ning aitasid meid nii minu hingekarjaseteenimises kui ka isiklikus elus.

Kuid eriti imetlusväärset kooskõla teo ja sõna, vaimuliku ja ilmaliku vahel kohtasime Pühtitsas iguumenja Varvara juures, kes ükskord nimetas ennast „Jumalaema kuuletujaks“. Me imestasi-

Ülempreester Anatoli Pahmutov pärast panihhiidat Pühtitsa kloostri asutaja vürst Sergei Šahhovskoi ja tema abikaasa vürstinna Jelizaveta rahupaigas Sergi mäel. 25. oktoobril 2010

me alati selle üle, kuidas temas on leidnud ühenduse nunnalik tasadus ja eluprobleemide sügav tundmine. Ta oli väga avatud, loomulik, ilma igasuguse „iguumenjaliku“ ülespuhutuseta. Ja kui me talle seda ütlesime, kuulsime vastuseks humoorikat: „Ma ei taha olla nagu kalkun.“ Temaga võis rääkida mistahes teemal. Ta jagas tema juurde tulnute rõõmu ja tundis kaasa nende muredele. Aga milline hämmastav jutuvestja ta oli! Te ei saanud arugi, kui juba kõik, mida ta oli naljatamisi rääkinud, osutus teie enda looks. Ehkki te polnud jõudnud talle sellest veel rääkidagi. Kangesti tahaks nimetada teda õiglaseks, meenutade Johannes Kuldsuu sõnu: „Õiglus on kõige hea ja hüvelise kogum ning ühendus“.*

Kallis Emake austas väga vaimulikkonda, ning tema, auväärse iguumenja jaoks ei olnud probleemiks võtta õnnistust noorelt preestrilt. Ta tegi meid tuttavaks oma vaimuliku isa Nikolai Gurjanoviga, kes seejärel palju aastaid meie suurt peret vaimulikult juhatas.

Auväärt Emake jätkas meie külge ka armastuse ja austuse Kroonlinna isa Joanni vastu, saates meid Karpovkale (tollal veel Leningradi nime kandvas Peterburis) seisma ja palvetama selle õiglase inimese hauakambri seina ääres, mis oli ristiga märgitud ja mis nüüd asub taastatud Joanni kloooostris. Ta jutustas palju Pühtitsa kalmistule maetud õndsatest staaretsatest Jekaterinast ja Jelenast, ning teistest auväärsetest õiglastest, kellega Issand oli tal lasknud koos palvetööd teha. Ta armastas väga Jumalaema

* „Vaimuliku tarkuse varamu“. Pühade Isade mõtete antoloogia. Moskva VA ja Optina kloostri kirjastus, 8. köide, 2007, lk. 314.

ja vaimulike ülemate poolt tema hooleks usaldatud kloostriõdesid, muretses nende pärast ja palus ikka nende eest palvetada.

Aga kui palju teravaid probleeme tal lahendada tuli! Mõned vaimulikud ning munga- ja nunnaelupidajad, õigeusu „kaitsjad“, olles võtnud kinnisideeks mõtte lähenevast maailmalõpust ning unustanud, et Jumala silmis on kõige tähtsam hinge seisund, keeldusid passist, lahkusid kloostritest ja perekondade juurest, külvasid rahva hulgas segadust ning lahkmeelt, pinnisid ka iguumenjalt tema arvamust. Selles küsimuses näitas Emake alati eeskuju Pühade Isade toimimisviisist — valida kuldne kesktee, jäljendada Päästja tähendamissõna tarkadest neitsitest ning mitte alluda iseteadlikkust põdevate vaimulike ülemate ja kogulikku arvamust eitavate vagaduse valekaitsjate provokatsioonidele.

* Samas, lk. 310

Vaadates mõttes tagasi kalli Emakese iguumenja elule, meenuvad püha Basileios Suure sõnad: „Kogu õiglase inimese elu on täidetud viletsustega; see on kitsas ja vaevarikas tee.“* Iguumenjarist on alati olnud väga raske, ning seda teavad need, kes ise sellist kuuletumistööd teevad, samuti Kiriku hingekarjased. Seepärast palus Emake hüvasti jättes üksnes meenutamist Jumala aujärje juures. Kuid milliseid raskusi ja kiusatusi tal ka üle elada ei tulnud, meie nägime teda alati optimistina, inimesena, kes oli usaldanud end Jumala ja Taevase Kuninganna tahte hooleks, ehkki raskete asjaolude korral on see ülimalt keeruline.

Aeg kulutab õhemaks siduvad mäluniidid, ning sa tunned üha teravamalt Koju läinud tarkade, terviklike ja armastavate isiksuste kaotamise korvamatust. Ilma nendeta tajud end orvuna, aga ühtlasi tunned ka suurt rõõmu — sa oled nendega suhelnud, sa palvetasid koos nendega ning ei ole neile võõras. Ent samas tajud ka vastutust. On ju tarvis elus edasi kanda seda usu, lootuse ja armastuse tulukest, mille on süüdanud sinu südames meie juurest lahkunud õiglased. Neist tunnistab ka Süüria vaga Efraim: „Seepärast ongi maailm tänaseni püsinud, et tema sees on see sool ja see lamp — õiglased, muidu poleks ka maailm püsima jäänud... ning õnnis on see maa, õnnis on see linn, õnnis on sugupõlv, kus on palju õiglasi; palju õndsamad on aga õiglased ise, kelle kaudu maailm pääseb“.**

** Samas, lk. 311

Au olgu Jumalale ja kiitus Taevasele Kuningannale sellise Jumalat armastava inimesega kohtumise eest. Aitäh kallile Emakesele, skeemaiguumenja Varvarale kõikide tema juurde tulnute ennastohverdava teenimise eest. Jumala armu, puhkust paradiisiõnduses ja inglite juubeldamise paikades paluvad talle Jumalalt kõik, kes teda kunagi on tundnud. Päästku Issand kõiki kloostriõdesid nende palvete, armastuse ja ohvrimeelse töö pärast, mida nad teevad palverändurite heaks.

Ülempreester Sergi Danilin, Jaroslavi piiskopkonna Rostovi praostkonna Vassilkovo küla Püha Prohvet Eelija kiriku esipreester

Emake — Armastus

Need kaks suurepärast sõna kõlasid päris minu kirikuelu alguses ja heitsid sellele valgust. Ma kuulsin neid 1986. aastal (aasta pärast ristimist) oma ristiema emalt, doktor Jevgenia Sergejevnalt.

Sel aastal saabus Pühtitsa iguumenja Varvara nagu tavaliselt kuuks ajaks Moskvasse, Toitumisinstituuti, kus Jevgenia Sergejevna töötas. Tema kutsuski mind kliinikusse, teatades, et neil viibib praegu ravil Emake — Armastus. Sõitsin kohale ning meie tutvumine saigi teoks.

Kohe esimestest fraasidest peale rabas mind ebatavaline headus ja tähelepanu, millesse ma kohe sukeldusin nagu tõelise elu, tõelise Kristuse-tunnistuse armurikkasse allikasse. Jumala armu kiirgasid nii Emakese naeratus kui ka tema siirast osavõttu ja minu jutule kaasaelamist väljendavad silmad. Oli näha, et Emake on kõrge vaimuliku eluga inimene, ja et nõnda — välispidiselt — ilmutab end nunnalik palvevägitöö.

Pärast Emakesega kohtumist lahkusin, olles leidnud täielikult kinnitust, et minu valitud vaimulikutee on õige. Emake aitas mul näha tõelist õigeusu munklust selle parimas väljenduses. Avanes sõnade „Emake — Armastus“ suurepärane ühtsus, ning need said kõikide meie tulevaste kohtumiste ja kontaktide leitmotiiviks. Need annid, selle hindamatu vaimuliku kogemuse oli Emake Varvara omandanud oma iguumenjaks olemise ajal, mis oli väldanud tookord juba 18 aastat. Ta jättis niisuguse sooja imelise mulje, et pärast seda kohtumist püüdsin ma näha teda iga tema Moskvaskäigu ajal, ning tavaliselt see ka õnnestus.

Emakese heatahtlik poolehoid oli alati muutumatu ning puudutas igaüht, keda Issand oli tema juurde toonud. Ta oli maailmale avatud. Ka mungad ja nunnad on erinevad: mõned on eemaletõmbunud, mõned distantsi hoidvad või raskesti kontakteeruvad. Ent Emake ilmutas kohest poolehoidu ja huvi. Ta kinkis igaühele just seda huvi, armastust ja soojust, oma osavõttu inimese saatusest. Kohe oli tunda tema soov aidata, sirutada sulle käsi mitmesugustes olukordades, mida me tavaliselt avame pihiisale... Ning see sünnitas vastutunde — tekkis tahtmine avada Emakesele oma hing: jutustada oma läbielamistest, oma probleemidest. Ning see siiras vestlus sünnitas vastastikust vaimulikku armastust, aitas leida õigeid vastuseid küsimustele, mis on eriti oluline Kirikus viibimise ning vaimuliku elu esimeste sammude juures, kus on nii tähtis leida kinnitust oma valitud tees. Iidsete usuvägilaste sõnul on vaid see tõeline munk, kes vaatab ligimese pääsemisele kui enda omale.

Tõepoolest, maailmast pole seda just eriti tihti leida, kuna maailm elab teiste seaduste järgi. Ja meie pöördume nende poole, kes tänu vaimulikule tööle on omandanud vaimuliku arukuse anni ning võivad tervendada haigeid hingi, aidata meil hoiduda ebaõigetest sammudest maailmas ning suunata pääsemise teele.

Tollal käisin ma mitmete staaretsite juures: arhimandriit Joanni (Krestjankin) (vast oma 8 korda) ja arhimandriit Kirilli (Pavlov) (korda 6) juures, kaks-kolm korda suhtlesin munkpreester Rafailiga (Berestov) ja üks kord isa Nikolai Gurjanoviga Zaliti saarelt. Ning igaüks neist andis mulle oma „tulukese“ ja selle suuna, tänu millele olengi täna preester. Nende hulgas oli muidugi ka Emake iguumenja Varvara. Ta hõivas väärika koha meie staaretsite reas, ning temaga kohtusin ma ka märksa sagedamini kui kõikide teistega.

1989. aastal kutsus Emake mind Pühtitsa kloostrisse. Esmakordselt siia saabudes ja siin neli päeva viibides (see oli 1990. aastal Jumalaema Kaasani ikooni mälestuspäeval 4. novembril) vapustas klooster mind oma ebatavalise iluga, ehkki väljas oli november — puud raagus... rohi juba kolletanud, ent suurepärane puhtus, kord, siin valitsev õdede lahkus ja armastus valgustasid minu hinge ning ma tajusin nunnaelu ilu. See oli Taevase Kuninganna maine kodu, mis oli ehitatud, kaunistatud ja hoitud Emakese iguumenja Varvara jõupingutustega. Nagu ütles minu vanaema: „Jumala heaks on tarvis teha kõike hindele „viis pluss“.“ Pisut rohkem kui suurepäraselt. Ning Pühtitsas torkas see kõikjal teravalt silma. See Armastuse vaim elab siin ka praegu.

Olen külastanud paljusid kloostreid, käinud Optina kloosris, ja Petseri kloostris, ja Jeruusalemma Gornenski kloostris. Tuleb märkida, et Gornenskis on see vaim samuti olemas, sest see klooster on seotud Pühtitsa kloostriga. Emake Georgia ja Emake Varvara olid mõlemad isa Nikolai Gurjanovi vaimulikud lapsed ning nad kannavad endas veel tolle ammuse, nõukogude perioodi nunnaelupidamise vaimu, mil leidsid aset hirmsad tagakiusamised ja oli tarvis kuidagi ellu jääda. Kuid nähtavasti andis Issand ise neile sellise vaimukindluse — mitte karta seda võimu, mitte karta midagi ja teha kõike, nagu peab.

Emake võttis mind vastu 6. novembril ning me vestlesime temaga umbes kolm tundi. Samal ajal andis ta ka korraldusi kloostrile,

käis korraks ära, iguumenja toolil istus aga meie heldimuseks hiiglasuur kass ning kuulas meid tähelepanelikult. Meie kohtumise lõpul soovis Emake mulle midagi kinkida. Heliplaat Pühtitsa lauludega mul juba oli. Siis pöördus ta kambriteenija poole palvega tuua kabinetist altari-Evangeelium, mis oli raamatus oleva sissekande järgi omandatud 1903. aastal Kostromas. Selle revolutsioonieelse Evangeeliumi — preestriteenimise atribuudi — kinkis Emake mulle pühendusega: *„Kallile Sergi Mihhailovitšile palveliseks mälestuseks pühade palvete sooviga. Iguumenja Varvara õdedega.“* Niisugune oli see helde kingitus tulevasele preestrile ja Emakese ettenägelikkuse märk minu saatuse suhtes — Jumal avas talle selle. Kloostrijuhatajale — olgu too siis iguumen või iguumenja — annab Jumal ette näha olukordi, jagada inimesi õigesti kuuletumistöödele, hoida sidemeid vaimulikkonna ja heategijatega — ühesõnaga, oma kloostri piires „siduda ja lahti päästa“. Nõnda läheb tema peal täide Jumala tahe.

Ja kõik need viis aastat pärast Pühtitsas-käiku kuni minu preestrikspühitsemiseni saatis Emake mulle pühadeks regulaarselt õnnitluskaarte ühe ja sama pöördumisega — „**Isa** Sergi“.

Sel minu esimesel Pühtitsas viibimise korral õnnistas Emake mind ka allikas suplema. Läksin mööda teed, härmatis sädeles, ning alguses oli kõhedavõitu, aga kui olin allikas ära käinud, oli tunne, nagu oleks „taevas lahti ja inglid laulnud“. Ebatavalist soojust oleks justkui lähtunud otse taevast... Ja see Emakese õnnistus elab minus senini; ma mõistsin, et iguumenja sõna kloostris — see on meelevallaga öeldud sõna ning tema õnnistus määrab algselt ära mistahes tegevuse kloostrielus.

Pärast seda õnnistas Emake mind sõitma Petseri kloostrisse ja Peterburgi Karpovkale, et kummardada sama aasta suvel pühakuks kuulutatud Kroonlinna püha õiglast Joanni. Osa tema poolt Karpovkale rajatud kloostri ruumidest koos pühakodade ja hauakambriga olid tookord üle antud Pühtitsa kloostrile siin abikloostri asutamiseks.

Abikiriku vanemõeks oli määratud nunn Georgia (Štšukina) — iguumenja Varvara parem käsi ning Püha Maa Gornenski kloostri tulevane iguumenja. Tollal olin ma Moskva Patriarhaadi Kirjastusosakonna juhataja metropoliit Pitirimi vanemreferent. Kui ema Georgia sellest teada sai, palus ta mult abi, et kiirendada Kroonlinna pühale õiglasele Joannile pühendatud teenistuse teksti avaldamist. Teksti alles valmistati trükiks ette ning see oli neile väga vajalik. Ema Georgia pani mu elama preestrikelliasse, ning kõik need unustamatud kolm päeva, mil ma palvetasin taassündivas Joanni kloostris, magasin ma diivanil, kus puhkasid üksnes preestrid. Ja ka see oli minu jaoks Jumala armulikkuse

ilming ning kinnitas minu kavatsust võtta vastu preestriseisus. Emakesed Varvara ja Georgia valgustasid oma hinnalise tähelepanu ja hoolitsusega nagu kaks kiirt minu teed preestriteenimise poole, mis sisendas minusse veendumust selle tee õigsuses.

1995. aastal pühitseti mind preestriks. Teatasin sellest Emakesele ühe meie järjekordse Moskva-kohtumise ajal. Ta rõõmustas väga koos minuga, mina aga tänasin teda osvõtu eest minu saatuses.

Minu preestrikssaamine algas raskelt ning pani minu usu tõsiselt proovile. Kogudust ei valinud ma ise, vaid sõitsin kohe esimesse, mida mulle pakuti. See asus Jaroslavli piiskopkonnas. Mahajäetud, paari vanaeidekesega kolkakoguduses tuli tühjade kätega kuidagi ellu jääda. Nägime nii külma kui nälga. Kuid kõigele vaatamata hakkasin iga päev teenima. Pea külmetas ja käed olid pakasest kanged, kuid jumalateenistusi ma ei katkestanud, mõistes, et teenida tuleb ennastsalgavalt. On tarvis heita kõrvale kõik, mis hajutab tähelepanu ja hävitab palve. Ka füüsiliselt tuli palju töötada. Aga Issand aitas ning kinnitas. Kui ma kirikuteelt lund rookisin või puid lõhkusin, tundsin värskeltküpsetatud prosforite lõhna. Aja möödudes sai taastatud pühakoda ja ehitatud korralik preestrimaja.

Seejärel teine mahajäetud kogudus, kus oli samuti tarvis lihtsalt ellu jääda ning prügi väljavedamisest alustada. Kui hakata nullist peale, saab kõik sinu jaoks kalliks ning sa näed oma töö tulemust nii tellistest laotud aiapostides kui ka puhastatud hingedes. Neil aastail puudus mul igasugune võimalus kuhugi sõita.

Kolmteist aastat pärast minu preestrikspühitsemist, 2008. aastal (olin siis juba ülempreester) leidis aset minu teine Pühtitsas-käik. Mind õnnistati teenima 18. novembril. Teenistusel viibis ka Emake. Seejärel kutsuti mind iguumenjamajja ning me vestlesime. See oli aruanne Emakesele läbikäidud teest kõige südamlikuma tänulikkusega kõigi tema palvete eest. Ning minu ülisuureks kurvastuseks jäi see kohtumine ka viimaseks.

Emakese Varvara surmast sain teada kohe, hing kippus teda saatma viimsele teekonnale, kuid kohale sõita polnud mingit võimalust. Hakkasin teda kohe meenutama... Pidevalt. Minu palav soov palvetada tema haual sai teoks 2011. aasta sügisel. Teenisin hingepalve ning suudlesin kallist risti. Nagu esimeselgi kohtumisel puudutas mind Emakese osavõtlikkuse arm... Armastus ei sure.

Aga iguumenskajas vestlesin ma Pühtitsa kloostri uue eesseisja nunn (nüüd juba iguumenja) Filaretaga. Temalt kui Pühtitsa iguumenjaseisuse pärijalt kandus suhtlemisel minuni Emakese Varvara soojust.

Jumalal on kõik elavad.

Дорогому Сергию Михайловичу
в утешение и на добрую
память, с просьбою св. молитв

Иустинии Барьвала
о благ[ослении]

Пюхтицы
6 XI. 90г.

СВАТО́Е

ЄVА́НГЄЛІЄ.

МОСКВА.
Сѵ́нодальная тѵ́пографія.
ѧѰЂ.

На фото: отец Сергий у портрета Матушки в игуменской.

Iguumenja Filareta (Smirnova). Pühtitsa, 10. veebruar 2011

Iguumenja Filareta (Smirnova),
Pühtitsa Jumalaema Ülendumise stavropigiaalse nunnakloostri
Moskva abikloostri eesseisja

Emake Varvara kui Jumala väljavalitu

Astunud Pühtitsa kloostrisse 1956. aastal, sain ma teada, et kaks meie Pühtitsa õekest elavad Vilniuses. Neid oli hiljuti, vaid aasta tagasi õnnistatud üle minema Maarja Magdaleena nunnakloostrisse.

Kuuletujana kutsuti mind Aleksandraks, ning alles nüüd, paljude aastate pärast saan ma aru, millise suurepärase nunnaelukooli ma pool sajandit tagasi Pühtitsas läbi tegin. Neil kaugeil 1950–60-ndail aastail olid meie kloostri õed vaimselt tugevad — alandlikud ja kuulekad. Vanematele alluti vastuvaidlematult. Tasus vaid heakorraülemal või kuuletumistööde vanemõel sõnake lausuda, kui kõik sai kohe tehtud. Mindi igale kuuletumistööle, mõtlemata, kas see on raske või mitte. Sel ajal oli meie toidulaud kehv: ei saanud kõhtu täis süüa ega juuagi, käisime ringi poolnäljastena. Aga milline ülev meeleolu seejuures valitses, ja mis peamine — milline armastus üksteise vastu! Hing lõbutses ja rõõmutses meie ühiste raskuste ületamisel.

Minu ajal oli veel õdesid, kes mäletasid Kroonlinna püha õiglase Joanni — Pühtitsa kloostri suure eestkostja isiklikke õpetussõnu. Meie heakorraülem ema Arkadia oli tema ristitütar ja jutustas meile, kuidas Isake õpetas aukartlikku suhtumist kõigesse kloostris. Siin ei tohi joosta, kätega vehkida, tuleb pidada vaikust ja hoida püha paiga palvelist meeleolu. Aga kui liigutavalt poetas Isake oma kloostrikellia aknast õdedele valgeid lumikellukesi. Need esimesed lumikellukesed oli Kallis Isake saanud kingituseks Jumalasünnitaja mäe armastavatelt elanikelt, aga tema lisas nende annile omapoolse armastuse.

1966. aastal suunas iguumenja Angelina minu ja mu kelliakaaslase Anna (Grebinjuk) kuultumistööle Tallinna ja Eesti ülempiiskopi Aleksiuse, tulevase pühima patriarhi juurde, kes sel ajal oli Moskva Patriarhaadi asjadevalitseja. Nüüd hakkasin ma käima Pühtitsas juba tema saatjana. Ja kui emake Angeliina sai autoõnnetuses kannatada ning hakati mõtlema, keda võiks panna Pühtitsa kloostri iguumenjaks, siis mainisingi valitsejale, et kaks meie õde elavad Vilniuses. Ja valitseja leidis võimaluse mitteametlikult, ilma

kõrvaliste inimesteta nendega vestelda ja otsus vastu võtta. Ta leidis nunn Varavara iguumenjaameti väärilise olevat ning soovitas teda pühimale patriarhile Aleksile (Simanski). Õige pea, 1968. aasta Issanda Ristimise pühaks tõigi Tallinna ja Eesti ülempiiskop Aleksius Pühtitsa kloostrisse uue, seitsmenda iguumenja, kellel Issand lasi kloostrit juhatida 43 aastat. Nõnda alustas tulevane pühim patriarh ise seda vastutusrikast üritust ja viis selle ise ka lõpule.

Valitseja ei jätnud ka edaspidi Pühtitsat oma erilise hoolitsuseta. Kõik remondi-, ehitus- ja restaureerimistööd tehti kloostris tema õnnistusel. Tihti saabus ta ka ise Pühtitsasse: kõikidel pühadel, et juhatada jumalateenistust; mõnikord aga ka spetsiaalselt selleks, et läbi arutada ja kooskõlastada tööde edasist käiku. Ta saatis ehitusmaterjali ja Moskva töölisi (vahel kuni 90 inimest), leidis võimalusi finantseerimiseks, ja Emake, kes oli tollal alles noor ja energiline, helistas talle kogu aeg, pidas nõu, kuidas asju paremini korraldada. Ja muidugi, ilma Emakese tööarmastuse, energia ja iseloomukindluseta ei oleks klooster muutunud nõnda heakorrastatuks, kauniilmeliseks.

Sealjuures oli Emakesel väga tundlik ja armastav süda. Ta ei olnud mitte üksnes ehitaja, vaid ka palvetaja. Ta aitas kõiki, kes olid tulnud nõu küsima. Ka mina pöördusin kloostris käies meie lühikeste kohtumiste ajal tema poole küsimustega, mida ei suutnud ise lahendada. Emake ütles sellistel puhkudel, kuidas tuleks toimida, ning püüdis alati lohutada. Mind ja õdesid, kes kandsid kuuletumiskohustusi Moskva abikloostris, pani ta Pühtitsas Suure Paastu ajal ja Jumalaema Uinumise pühadel küünaldega Surilina juurde seisma — ja see oli autasu töö eest. Seal seistes võis kõik-kõik välja nutta.

Iseäranis armastasid meie iguumenjat aga ilmalikud inimesed. Tema juures käis pidevalt, isegi tema haiguse ajal väga palju palverändureid, küll nõu küsimas, küll lihtsalt teda vaatamas ja talt õnnistust võtmas. Teda nimetati „staaretsaks“, „Ülevenemaaliseks iguumenjaks“.

Pole siis imeks panna, et ta leidis tunnustust ja austust mitte üksnes vaimulikkonna, mungaelupidajate ja palverändurite, vaid ka iseseisva Eesti võimude silmis, kes, olles ise luterlased, suhtusid suure austusega õigeusu kloostrisse.

Emakese voorustest on palju kirjutatud. Mina tahaksin aga lõpetada oma jutu tema viimaste aastate sõnadega, kui ta, ise juba raskelt haige, ikka veel kloostrit juhtis — tõelise usuvägilase ja Jumala väljavalitu sõnadega: „Ma teen kõik kloostri heaks, kuni vähegi jõudu jätkub, kuni silmad näevad ja pea jagab.“

Iguumenja Gavriila (Glukhova),
Grodno Jumalasünnitaja Sündimise nunnakloostri eesseisja

Tema vooruste pärg

Minu lapsepõlvest kuni skeemaiguumenja Varvara elu viimaste minutiteni — see tähendab poole sajandi jooksul (!) — lasi Issand mul teda näha, temaga vestelda ning oma äraräakimatus armulikkuses ka pisut teenida ja osa saada tema tõeliselt kristliku vaimuliku hingekorralduse heast eeskujust.

Esmakordselt nägin ma Emakest Varvarat koos ema Georgiaga Žirovitsõ kloostris, kui ma ise olin alles 6–7 aastane. „Suured õed“, nagu neid tollal nimetasid selle kloostri elanikud, sõitsid kohale Vilniusest ja tõid endaga kaasa arsti haige iguumenja Gavriila jaoks, kes ei suutnud enam iseseisvalt käia ega Vilniusesse ravile sõita.

Möödusid mõned aastad. Meenub, et 1970. aasta talvel saabus Emake Varvara — nüüd juba iguumenjaseisuses, ning taas ema Georgia saatel — Pühtitsast ning siis langes mulle esmakordselt osaks tema õnnistus, mis määraski kindlaks minu tollal veel selgusetu elutee, aga samuti kiitus (selle eest, et olin palvetanud ja seisnud teenistusel nagu „küünal“). Ka hiljem saabusid nad mitu korda Žirovitsõsse. Ühel sellisel korral oli mul õnn kuulda, kui suurepäraselt nad laulsid Liturgiat meie emakese Gavriila kellias, kui seal teenis valitseja Antoni (Melnikov). Iseäranis kaunilt kõlas trio „Olgu mu palve kui ohvrisuits...“, *„Eis polla eti Despota“* ja „Kolmkordpüha“ (skeemaiguumenja Gavriila — alt, iguumenja Varvara — tenor, ema Georgia aga imeline tiiskant).

Ning sealjuures leidis Emake Varvara, veel kaugeltki mitte korras Pühtitsa kloostri noor iguumenja kõigi oma arvukate remonditööde ja uusehituste kõrvalt võimaluse materiaalselt toetada ka Žirovitsõ elanikke ning teisi pühakodasid. Ette rutates tahan anda tunnistust sellest, et Emake Varvara osutas rahalist ja materiaalset abi ka Jeruusalemma Gornenski kloostrile (ma ise tegin seal mõnda aega kuuletumistööd heakorraülemana). Esimene konteiner kirikuriistade ja majapidamisasjadega üldkaaluga 1000 kg (rohkem polnud lubatud), mille läkitas Jeruusalemma pärast Iisraeli Kuuepäevast sõda Kiriku Välissuhete Osakonna juhataja metropoliit Filaret (Vahromejev), oli kokku pandud Moskva

Nunn Varvara (Trofimova), iguumenja Gavriila (Risitskaja), Grodno Jumalaema Sündimise nunnakloostri eesseisja, ja tema kasvandik nunn Varvara (Šepovalova). 1960-ndate aastate algus

Daniili kloostri eesseisja arhimandriit Tihhoni (Jemeljanov) abil, kes praegu on Novosibirski metropoliit, ning muidugi Pühtitsa iguumenja Varvara jõupingutuste tulemusel.

Esimese annetuse taassündiva Grodno nunnakloostri korjanduskarpi tegi samuti Emake Varvara...

Hindamatu oli Emakese oskus toetada kõige südamlikuma osavõtuga mitte üksnes kloostriõdesid, vaid ka noori inimesi, kes polnud oma eluteevalikut veel teinud ja kelle hulka kuulusin sel ajal ka mina, patune.

1972. aastast hakkasin käima Pühtitsas kõikidel talve- ja suvevaheaegadel ning võtsin alati endaga kaasa fotoaparaadi „FED-2“. Sel ajal oli ka teistel palveränduritel fotoaparaate, ja ka professionaalsed fotograafid olid rõõmsad, kui said Pühtitsa iguumenjat teenida. Kuid tema leidis siiski võimaluse ja tegi vahel just mulle ülesandeks oma külalisi pildistada. Sel kombel ergutas ta mind, toetas väga taktitundeliselt — näete, isegi koolitüdruk võib Jumala heaks tööd teha... Ning tänas liigutavalt, kui oli saanud kätte minu mitte eriti kvaliteetsed fotod: *„Kallis Mašake, sa rõõmustasid meid kõiki nii väga oma fotodega, et me vaatame neid iga päev mitu korda ega suuda küllalt ära imetleda.“*

Jumala armust ning Emakese suuremeelsusest said need unustamatud Pühtitsas veedetud päevad ja kuud üheks minu elu kõige helgemaks perioodiks. Sel ajal lasi Jumal mulle osaks langeda õnne suhelda nunn Siluanaga — väga huvitava jutuvestjaga; tumma ema Dorofejaga, kellega me teineteist hästi mõistsime, leides alati ühise keele; ema Paissiaga — aristokraatliku suhtlejaga, kes luges kirikus suurepäraselt Kuuspsalmikut; ema Illariaga — öövahiga; suure naljahamba ema Augustaga, kes laulis bassi, aga samuti nunnade Sevastiana, Niina, Ljubovi, Nektaria ja Sergiaga, suurepärase tööinimese ja Emakese kelliateenija ema Valeriaga ning veel paljude-paljude õdedega.

Kõik pühad möödusid Pühtitsas kuidagi eriliselt — „Pühtitsa moodi“. Lihtsalt sõnadega pole võimalik seda õndsust edasi anda. Hing täitus vaikse rõõmuga ning oli tahtmine hoida alles seda helget seisundit, peita see ära askeldava maailma eest. Eriti unustamatud olid kõikide jaoks Jumalaema Uinumise ja Kristuse Sündimise pühad ning kalli Emakese nimepäev. Emakest õnnitles nii vana kui noor; nii nunnaelupidajad kui ilmalikud, nii kõrged külalised kui... isegi loomad. Meenub, kuidas ka mul õnnestus paar korda enne Kristuse Sündimise püha iguumenjamaja kõrval asuvat kuuske ehtida. Te oleksite pidanud nägema Emakese rõõmu, kui ta hiljem kuuse avastas, ehkki ta ju teadis

Iguumenja Gavriila (Gluhhova), Grodno Jumalasünnitaja Sündimise nunnakloostri eesseisja. 2010. aasta

teda ootavast üllatusest. Tema tänulikkus õdede vastu oli alati siiras ja emalik.

Emake armastas ka ise kingitusi teha ning kasutas iga ettekäänet, et tänada õdesid nende töö eest. Ta autasustas neid sõitudega Valamole, ning lasi ka minul neid teenida, jättes minu kanda laevale piletite hankimise meeldiva ülesande, teinekord aga olla nende saatjaks.

Iga kord, kui ma pärast Pühtitsas veedetud suvevaheaega minema sõitsin, pidas Emake mind meeles suveniiridega ning andis tingimata 100 rubla (neil aastatel oli see suur summa). Alati vestles 30-40 minutit oma külalistetoas või verandal, andes häid emalikke nõuandeid.

Sagedasti sõitis Emake Varvara kas üksinda või vahel ka oma külalistega ja isegi Tallinna metropoliidi Aleksiusega heinateol olevate õdede juurde Puhatusse. Oh seda rõõmu küll! Emakesel oli ju alati külakosti kaasas, meie aga ema Rufinaga olime küpsetanud kallitele külalistele saiakesi. Paar korda võtsid Emake ja valitseja ka mind koos Jumalaema Uinumise pühadeks saabunud külalistega Peipsi äärde kaasa.

Kui ma 1975. aastal Žirovitsõs keskkooli lõpetasin ning minu ette kerkis küsimus, kuhu minna edasi õppima, siis muretses just Emake Varvara, see minu ustav ja pidev heategija, mulle Leningradi elukoha, olles leppinud selles asjus kokku oma tuttavatega. Vaatamata sellele, et Leningradi Esimeses Meditsiiniinstituudis, kuhu ma püüdsin viis korda sisse saada, mind vastu ei võetud (põhjusel, et ma ei olnud komsomoliorganisatsiooni liige), õnnestus mul Jumala abiga ja Emakese palvetel lõpetada kiituskirjaga Leningradi 8. Meditsiinikool.

Venemaa ristimise 1000. aastapäeva tähistamise aastal (1988), kui ma tegin juba kuuletumistööd Moskvas Kiriku Välissuhete Osakonnas, õnnistas mitropoliit Filaret (tolleaegne KVO juht) mind saatma nendele suurtele pidustustele saabunud iguumenjaid. Suure armastuse ja hingevärinaga meenutan seda kuuletumistööd kui Jumala erilist armuheldust. Emakesed elasid hotellis „Ukraina“ ning mina tellisin eraldi bussi nende sõidutamiseks kõikidele tähtsatele üritustele: Tundmatu sõduri hauale; esimesele pidulikule jumalateenistusele püha Daniili kloostris, mis toimus Seitsme Kirikukogu Isade pühakoja esisel väljakul; üheksa õiglase pühakukskuulutamise Liturgiale, mis toimus Jelohhovo Jumalailmumise peakirikus. Emakesed käisid ringi lilledega — igaühel üks nelk. Külalised pöörasid tähelepanu sellele, et iguumenjad olid kõigist kõige organiseeritumad. Sealjuures oli Emake Varvara kõikjal esimene, ehkki tervis vedas teda juba

[loetleda üles need pühakud, kes kanoniseeriti]

siis alt. Jelohhovo peakirikus hakkas Emakesel pika teenistuse ajal paha. Ma palusin, et alatarist toodaks tool ja vett, ning tal läks kergemaks.

Aga kui paljusid inimesi suutis ta lohutada oma siira osavõtu, südamliku naeratuse ja lahke sõnaga! Väga paljud tundsid ta ära ning pöördusid just tema poole oma küsimuste, õnnitluste ja palvesoovidega, ihates võtta temalt õnnistust. Ärgu olgu see öeldud teiste iguumenjate pisendamiseks, ent järjekordselt tuli veenduda Emakese Varvara erakordes autoriteedis. Nõnda pehmelt, intelligentselt, kultuurselt ja meloodiliselt suutis rääkida üksnes Emake. Tema võlu, Jumalast antud tarkus, armastus inimeste vastu, läbinägelikkus, oskus kanda teiste koormat oma südames, tema siiras tagasihoidlikkus, alandlik allumine kõrgemale kirikuvõimule ning ihutõbede mehine kannatamine — need on vaid mõned jooned, mida sisaldas endas Emakese Varvara suur portree.

2009. aasta alguses lasi Issand mul veel pisut teenida Emakest Vene Õigeusu Kiriku kohalikul kirikukogul. Raske haiguse kiuste sõitis ta siiski püha kuuletumise korras Moskvasse. Nähes, kui vaevarikas on Emakesele liikumine ning et iguumenjat saatval ema Nektarial on üksi raske toime tulla, võtsin ma lihtsalt, nagu lapsepõlves, Emakesel käe alt kinni ja käisin temaga nõnda kõik kirikukogu tööpäevad, teda teenides ja jõudumööda aidates. Selle vähese abi eest kutsus Emake mind hellalt „kuldseks eeslikeseks“.

Külastades Emakest haiglas väikeses Puru alevikus neli kuud enne tema surma, kuulsin tema suust taas seda kallist — sõbralikku ja südamele nii lähedast: „minu kuldset eeslikest“. Meie viimase maise jutuajamise jooksul, mis toimus telefonitsi kolm nädalat enne tema surma, oli Emakese hääl niisama lahke nagu alati, ainult nõrk.

Olles kuulnud Pühtitsa õdedelt, et Emake on nendega juba hüvasti jätnud, kurvastasin ma mõistagi, et ei saanud nagu ennemalt kummarduda tema õnnistava käe alla. Ööl vastu 8. veebruari, kui olid lõppemas Emakese viimsed tunnid koos meiega, nägin teda unes: Emake lebab heledas rüüs oma voodil — sale ja kerge... õnnis... nunnavööga vöötatud. Kõrval valvavad õed. Ja korraga tõuseb Emake väga kergelt, ilma kõrvalise abita voodist ning lausub selgesti: „Ma olen elus, ma olen elus...“ Mõne aja pärast helistas kelliateenija ema Filareta ning teatas Emakese õndsast surmast...

Kui lugeda üles iguumenja Varvara väsimatud tööd ja südamlik hoolitsus tohutu hulga inimeste eest, kõik pühakojad ja kloostrid, mida ta aitas, siis oleks tulemuseks suurepärane pärg tema voorustest.

Unustamatu Emakese, skeemaiguumenja Varvara isiksus jätkab Vene Õigeusu Kiriku suurepäraste iguumenjate plejaadi, mis on hoidnud pühalt õigeusu nunnapidamise traditsioone ning ise neid järginud. Igavikku läks meie kallis staaretsa, kelle juurde me alati tõttasime nõuande ja abi saamiseks, keda kuulasime, kellelt võtsime õnnistust eluteeks. Meie, praegused, oleme nõrgad ja kaitsetud. Vaim pole tänapäeval enam kaugeltki see mis varem, meie südamehoiakud ja mõtted pole enam need. Igapäevastes askeldustes ja muredes oleme unustanud oma põhiülesande — ennastunustava, ohvrimeelse, kompromissitu Jumala ja nende ligimeste teenimise, keda Tema meile on andnud. Aga Emake Varvara pidas seda ülimal määral meeles. Seepärast kinkiski Issand talle meie aja kohta erakordselt pika ja tervikliku eesseisjaelu — 43 aastat iguumenlust pühas Pühtitsas.

Igavene mälestus talle, ja minu siiras tütrearmastus.

Skeemanunn Varvara (Šiško),
Grodno Jumalaema Sündimise nunnakloostri elanik

Kuuletuja Valentina iguumenjalikust vaimuväest

1960. aastani, kuni me Grodnos elasime, sõitis Vilniusest meie juurde tihti Emake Varvara, tollal noor kuuletuja Valentina. Ta saatis oma iguumenjat Niinat (Batašova) — tuntud Vilniuse staaretsat, kes oli kasvatanud üles mitu iguumenjat. Nende hulgas oli ka meie emake Gavriila (Risitskaja), Grodno Jumalaema Sündimise nunnakloostri iguumenja.

Sel ajal olin ma alles tulnud Grodno kloostrisse ning emake Gavriila võttis mu iguumenjamajja, et aitaksin seal koristada. Minu nimi oli samuti Valentina. Seepärast ütles iguumenja Gavriila tihti naljaga pooleks: „Kui rikas ma küll olen! Mul on koguni kaks Valjakest: üks suur ja tähtis (see oli öeldud tulevase iguumenja Varvara kohta, sündinud 1930), teine aga väike (see oli minu kohta, sündinud 1936)...“ Neil kaugetel Hruštšovi-aegsete Kiriku tagakiusamiste aastatel ütles kuuletuja Valentina mulle korduvalt: „Valjake, meil tuleb Issanda nimel kõik välja kannatada.“

Kui meid jumalavallatu valitsuse käsul Grodno kloostrist Žirovitsõ kloostrisse üle koliti, sõitis Valentina endiselt Vilniusest emakese Gavriila juurde, kuid juba koos tulevase nunna Georgiaga.

Pagenduses olid meie elutingimused väga karmid. Emake Gavriila oli leidnud varjupaiga väikeses kellias Pühade väravate kohal, meie aga elasime 6-9 kaupa seminarikorpuse suurtes kelliates. Mind õnnistas emake Gavriila elama väikeses toakeses Pühade väravate all, nn. valvuritoas, kus oli veel kaks voodit. Sellesse kelliasse pandigi tulevane iguumenja Varvara. Paremaid kohti meil polnud ja ka ilmalikud võimud olid keelanud rangelt mistahes kõrvaliste isikute kloostris viibimise. Vastasel korral ähvardasid nad sulgeda ka Žirovitsõ kloostri. Noored õed ei tohtinud samuti kloostris elada. Ja mina kui noor kuuletuja (olin pisut üle 25 aasta vana) varjasin end selles valvuriruumis, et keegi ei teaks, kus ma elan, aga öiste kontrollimiste puhul usuasjade voliniku või jaoskonnamiilitsa poolt oli mul võimalus kiiresti kloostrist välja joosta ja külas peitu pugeda.

Jumalama Uinumise peakirik ja Pühad väravad Žirovitsõ mungakloostris, kuhu paigutati ajutiselt ka Grodno kloostri õed

Mulle meenub üks juhtum. Nähtavasti kartes, et öösel võidakse koputada ning tuleb jooksu panna, ei suutnud me Valentinaga kaua uinuda. Vastu hommikut, kui oli tarvis juba keskööteenistusele minna, jäime siiski kuidagi magama,. „Suur“ Valjake ärkas esimesena ja hakkas mind ja ema Georgiat üles ajama. Ta ütles vaimult tugeva inimese rahulikkusega umbes nõnda: „Õekesed, kui halastav on Issand! Oli öö, aga kõik lõppes rahulikult. Vaadake, milline ilu on ümberringi, kõik ilmutab end, kõik elustub; millised imelised lillekesed on selles pühas kloostris, ja kuidas linnud laulavad! Aga kui juba maa peal on niisugune ilu, mis siis veel paradiisis võib olla! Pole võimalik kirjeldada ega jutustada. Kuidas tahaks kas või ühe silmaga piiluda seda Rõõmu. Kuidas peame küll siin, maa peal vaeva nägema, kõiki ebameeldivusi kannatama, oma tagakiusajatele andestama ja kõige eest Jumalat tänama! Mitte nurisema, vaid Issanda ja oma hinge heaks töötama...“

Siis olid väga rasked ajad. Meid taheti ka Žirovitsõst minema kihutada. Võimud otsisid mistahes ettekäänet, et sulgeda seegi klooster. Meenutan, kuidas iguumenja Niina ja iguumenja Gavriila pikaks ajaks end kelliasse sulgesid. Väga tihti võtsid nad enda juurde ka Valja Trofimova, ehkki tema ei olnud siis veel nunn.

Olin inimlikus mõttes solvunud, et iguumenjad võtavad teda, aga mind ei võta. Kui Valentina ise iguumenjaks sai, ütles ta mulle korduvalt selle kohta: „Kuhu saadetakse mind, sinna võtan ka sinu ühes. Kunagi ei unusta ma emakest Gavriilat ega Grodno õdesid.“ Neid oma lubadusi täitis Emake Varvara alati. Kui ta juba iguumenjana Pühtitsast kohale sõitis või kedagi teist siia saatis, siis toodi temalt alati kopikas ema Gavriila ja õdede vajadusteks, maitsvat kala, suhkrut, prääänikuid...

Kord koristasin ma pärast lõunasööki lauda, siis aga hakkasin emakese Gavriila kelliapõrandat pesema. Valentina aga lausub mulle vaikselt, naljatamisi: „Valja, kui hea on olla iguumenja: pole tarvis ei nõusid ega põrandaid pesta, pole tarvis pliidi ääres seista, ainult palveta ja anna korraldusi...“ Seda kuulis pealt emake Gavriila, kes sõnas: „Kui Jumal annab, saad ka iguumenjaks. Siis saad teada, kui kerge on korraldusi anda ja mis on hõlpsam: kas põrandaid pesta või iguumenja kombel palvetada.“ Aga mulle ütles: „Mis sa seisad, suu lahti? Mine pane ahi kütte.“ Me kohkusime nõnda ära, et emake Gavriila meid kuulis, et oleksime peaaegu nutma puhkenud. Emake Varvara meenutas hiljem ema Gavriilaga juttu ajades korduvalt seda juhtumit.

Mina palvetasin alati Emakese tervise eest, nüüd aga palvetan tema hinge eest. Ta oli hea, säärane naljahammas, ei lasknud kunagi nina norgu, ergutas alati kõiki. Aga kui helde ta veel oli — tema heategusid pole võimalik üles lugeda!!! Issand võttis-ki ta oma sülle, juba valmis Jumala tallekese. Nüüd on nad jälle kõik koos: nii emake Gavriila kui ka Vilniuse emake Niina... Ja kiidavad koos Issandat.

Pühtitsa skeemanunnad
Nadežda (Teplova)
ja Jevstafia
(Karasjova) peakirikus
jumalateenistusel.
2012. aasta

Iguumenja Varvarat õnnitleb tema 75. juubelil skeemanunn Jevstafia. 17. augustil 2005

Skeemanunn Jevstafia (Karasjova)

Jumala väljavalitu

On olemas terve rida tunnistusi Saarovi vaga Serafimi erilisest eestkostest, mida too pühak osutas meie iguumenja Varvarale. On teada üks imeline unenägu, mille Emakese ema — Maria Nikititšna — usaldas oma kloostrisolemise ajal nunn (hiljem skeemanunn) Fotinale.

Meie Emakese ema näeb end unes kodutöid toimetamas. Tema juurde tullakse jooksujalu ja öeldakse: „Mida sa teed? Jookse kirikusse — seal laulatatakse sinu Valjakest!“

Ja tema jooksebki. Ise mõtleb: „Aga kes siis peigmees on?“

Kirikus on palju inimesi. Ema trügib läbi rahvahulga ja näeb: Valentina seisab üksinda amboni ääres, käes pikk kõvera otsaga küünal, nagu antakse nunnakspühitsemisel. Seda siis veel teadmata küsib ema erutatult: „Kus siis peigmees on? See on ju laulatus!“

Talle näidatakse valges kitoonis puust ristiga munka, kes on väljunud suitsutiga Kuninglikest Ustest. Tema aga tundis selles mungas otsekohe ära Saarovi imetegija vaga Serafimi.

* * *

Emakesel oli palju andeid, tema talendid olid lõputud. Ta elas pika, loova tööga täidetud elu.

Jumal oli talle andnud tööarmastuse anni, ning koos sellega ka juhataja oma. Tema nunnapühitsus toimus 6 aastat pärast

kloostrisseastumist, kümme aastat pärast pühitsemist sai ta aga juba iguumenjaks — 37 aastaselt.

Kui Emake iguumenjana kloostrisse naasis, hakkasin teda kogu südamest armastama. Möödus aasta, aga mina ei teadnud, kuidas teda õnnitleda. Terve öö ei saanud magada. Hommikul läksin kirikusse, palusin Jumalaemalt õnnistust, seejärel tõttasin kantseleisse, kus tegin kuuletumistööd, kirjutasin valmis ja trükkisin ümber õnnitluse teksti. Tulin peakirikusse, seal aga peab isa Pjotr Serjogin jutlust patukahetsusest. Mulle jäid meelde tema sõnad, et kui sul on liiga hell suhtumine mõnda inimesse, siis on seda vaja kahetseda. Õed seisid sügavas mõttes…

Pärast teenistust läksime söögisaali, ning mina palusin Emakeselt luba oma kirjatöö ette lugeda. Tema vastas: „Võib küll“, ning mina lugesin. Seejärel astus ligi heakorraülem ja tänas mind.

Ma nimetasin Emakest „üleloomulikuks imeks“, ent kui Emake haigeks jäi, siis „Jumala tallekeseks“, hiljem aga ka „rahvaiguumenjaks“, kuna ta leidis igaühega ühise keele. Ja veel — „Emand Eestimaaks“.

Igal sügisel sõitis Emake ravile kuni juhtus see lugu ühe kuuletujaga, kes tuli kloostrist eemaldada. Siis aga ütles: „Mina olen süüdi, sest sõitsin ära, jätsin kloostri omapead.“ Ja sellest ajast peale lakkasidki tema sõidud. Tema karskus oli loomuomane, usk väga elav, selge, ta sai kõigest aru, usaldas väga õdesid. Lisaks oli tal ka tõeliselt piiritu kannatlikkus. Ta kannatas meie nõtrusi, meie pahatihti keerulist või lausa rasket iseloomu, ning välispidiselt ei näidanud kunagi oma rahulolematust välja.

Emakese haiguse ägenemise ajal, kui tal tuli pikalt voodisse jääda, palus ta kelliateenijat: „Andke mulle mu sõbratar“, ise palvehelmestele osutades.

„Nende pühade läbi, kes maa peal on, näitab Jumal oma imelist tahtmist“ — need sõnad märtrite teenistusest meenuvad mulle seoses meie kalli Emakese kujuga. Tema oli meie märter. Oma haiguste käes kannatades rääkis ta ikka nõnda: „Ongi tarvis rohkem põdeda … iseäranis meil, nunnadel.“

Emake teab kõike, mõistab kõike, näeb kõike, ilmub meile. Tema hing on elus.

Emakest Varvarat on tulnud tema sünnipäeval õnnitlema kloostriõed. 17. augustil 2004

Ikoonitöökojas teeb oma kuuletumistööd nunn Alipia (Viires). 2009. aasta juuni

Nunn Alipia (Viires)

Seismine

Emakese elu viimastel aastatel me temaga sõnaliselt palju ei suhelnud, mõistes, et tema raske haigus on riisunud viimse jõu. Emakest kirikus nähes võtsime temalt õnnistuse ja säästsime teda, kuna siin ümbritses teda tavaliselt suur hulk külalisi ja palveränduреid. Ning igaüks soovis kuulda tema suust kas või paari sõnakest. Õed loovutasid selle võimaluse palveränduritele, mõistes, et kõikide jaoks ei jätku iguumenjal lihtsalt jõudu. Meie — kloostri omad — peame olema ilmalikest tugevamad ja armulikumad, haletsema neid, peame neile kaasa tundma ja neid aitama. Emake andis meile seda sõnatult mõista ning näitas ise eeskuju. Meie, õdedega, oli ta rangem, nendega aga lahkem. Sellega õpetas ta meid endid vaimulikult tugevnema.

Emake ei rääkinud õdedega palju. Ta OLI. Emake palvetas, kannatas ja ootas, kuni sa ise suudad mõista sulle antud kuuletumistöö hädavajalikkust ning hakkad seda vabatahtlikult kandma. See ongi armastusega kasvatamine. Me peame iseseisvalt loobuma oma tahtest ning astuma siira soovi ja armastusega Jumala ning ligimese teenimise kristlikule teele.

Oma eeskujuga õpetas Emake meile paljusid voorusi. Tema imetlusväärne usk Jumala ettehooldusesse ja Taevase Kuninganna abi aitasid tal korda saata uskumatuid asju: ehitada raskel nõukogude ajal, 1970–80-ndatel aastatel, üles klooster ilma sel ajal möödapääsmatu võimude formaalse loata. Sügava alandlikkuse ja järjekindlusega rajas ta meie õidepuhkevat Pühtitsat ajal, mil kloostri eest käis pidev võitlus, selle ellujäämise eest, kui eksisteeris hulgaliselt keelde ning õdede juurdevõtmine oli piiratud. Ilmutades silmapaistvat diplomaadiannet, juhtis Emake kloostrit väga targalt. Teadlikult alandudes nimetas ta seda: „Meie küla... meie kolhoos... meie põllutööd...“, et ei oleks ebatervet huvi, liigset tähelepanu nende aastate ühiskonna poolt välja tõrjutud nunnaelu vastu, mida Emake oli pandud hoidma. Vaimulikku alusmüüri hoidis Emake aga palvega, et üksteise vastu võitlevad jõud — nii loovad kui ka lõhkuvad, mis alati tegutsevad nii kloostrimüüride vahel kui ka sellest väljaspool — kloostrit puruks ei kisuks.

Emakese elava eeskuju najal olen ma õppinud vaimulikku nunnaelutööd. Ehkki tervikuna tuleb vaimulikku teed kloostris

käia iseseisvalt — ise ära tunda oma hinge rikutuse määr, kirgede juured ning nende hukutavad tagajärjed. Nagu on öelnud arhimandriit Joann (Krestjankin): „Meie ajal, kui vaimulikke juhataja jääb aina vähemaks ning usklike usk aina nõrgemaks, on Issand andnud inimestele erapooletu juhataja, kes ravib ja õpetab ja paneb aru pähe — niisuguseks õpetajaks on eluraskused, viletsused ja haigused. Issand on andnud meile kibeda ravimi hingetõbede vastu — füüsilised haigused.“*

Töökloostris annab Issand meile töö. See on aga tõeline vägitöö, veretu märterlus. Kui toimub töö kaudu proovilepanek, tundub, et sinu isiksus laguneb, kõik „minu“ lendab minema. Kuid just nõnda, võitluses iseendaga murtaksegi katki jumalatu arukus — raskuste kaudu, ning ühtaegu tekib kannatlikkus ja sünnib tõeline usk ning tugev, järeleproovitud lootus, mis on otsekui tulest läbi käinud. Õed palvetavad lihtsalt: „Issand, heida armu!“ või teevad Jeesus-palvet. Kui on raske, siis muutub palve puhtamaks, palve sünnib südames iseenesest, ja see rohkeneb… ning töö puhastab.

Talurahval oli lihtne palve, sest töö oli raske, ning nõnda nad palvetasidki lihtsalt ja loomulikult ning said kohe lohutust ning abi. Alati on rohkem neid, kes päästab oma hinge just sel kombel — töö kaudu. Füüsilise töö kaudu hing puhastub. Pole kadedust, kõrkust, auahnust. Hing palub lapselikult ja saabki palutu. Aga töö peab kloostris olema aus, Issanda nimel ja Tema auks tehtav.

Ilmalikus elus ei ole kõige tähtsam mitte Issand, vaid eneseteostus, ning seal tekib hulgaliselt tühje probleeme, mis kutsuvad esile kasutuid, sõnaohtraid arutlusi ja targutusi, mis viivad eemale tegelikust olemusest…

Kloostris me õpime, Emakese alati elaval eeskujul ja tema palvetega, jagu saama tühjast jutuveeretamisest, aga samuti vabast käitumisest, mida võib esineda õdede vahel. Püüame austada üksteise vaimulikku seisundit. Kui õde vestleb Jumalaga, aga sina tuled oma jutuga, siis võib kergesti komistada, kuna rahulolematus ja enesehaletsus on keelelt kerge pudenema. Räägime liiga palju. Aga kui hukka mõistame, on süda kohe raske. Vältides tühja jutuajamist õega, säilitad iseenda. Mitte asjata ei öelda ju, et vaikimine on kuld. Siis tunduvad ka õed inglitena. Naised suudavad harva sõnaga õpetada. Nad pigem palvetavad, õpetavad oma eeskujuga või lihtsalt kaastundega. Kloostris jääme vaiki, püüdleb sisemise vaikuse poole.

Elu — eks ta ole alati üks kannatuste karikas. Aga kloostris suhtutakse nendesse teistmoodi, kuna ainult kannatuste kaudu hing pehmeneb, õpib kaastunnet ja armastust. Kelle käsi käib maailmas hästi, nende hing on tihtipeale vaimsele suletud — kivise tuimuse paelus, ei ole jumalakartlik, ei karda hukkuda.

Kannatus on hirmus ilmalikus, inimlikus mõistes. Aga see muudab meid, lähendab Jumalale, ja see ongi suurim rõõm. Jumal olgu kiidetud kõige eest! Ainult hingelise ja ihulise valu kaudu tuleb vaimulik tarkus.

Selline on meie tee, mille Emake on juba läbi käinud kuningliku suursugususe, alandlikkuse ja õilsusega — lihtne õigeusu tee, mis kulgeb märterluse kaudu. Issand annab seda, mida võib teoks teha, et meie tingimustes pääseda. Töökäsi on vähe: enamik on haiged, vanad, ning paljud õed kannavad mitut kuuletumistööd korraga. Nii teenitaksegi välja „Pühtitsa kannatlikkus“ — kui noored on nii kliirosel kui ka tööl.

Esimestel kuudel pärast Emakese surma tundisn ma (tean, et ka teised õed) tema erilist lähedust. Emake oli meile isegi lähemal kui elu ajal, sest meie hinged olid avatud — väljunud argipäevade jahedast hajevilolekust, ning olid võimelised tajuma Emakese armastuse erilist puhangut meie vastu. Aga elu läheb edasi, oma igapäevast rada, ning me ei suuda hoida seda seisundit nii elavana. Aga mälu on selle säilitanud. Ja kui meenutada keskendunult toda aega, siis tajub hing taas Emakesega ja tema Armastusega vaimuliku suhtlemise ülevat ilu.

Me usume ja kordame Emakese Varvara järel, et Pühtitsa kloostri tõeliseks iguumenjaks on Taevane Kuninganna ise. Ühe kirjaniku kujundliku väljenduse kohaselt meenutab klooster merd, mis ei sisalda midagi ebapuhast ja puhastab ennast ise — heidab endast välja selle, mis ei ole puhas.

Eeskujuks saab aga alati olema meie iguumenja Varvara. Ta hoidis ja hoiab kõike nagu kaljurahn. Me vaatame Emakese peale, kuidas ta seisab kindlalt USUS ja PALVES — nagu ka meie püüame seista. Kui palju poleks tema elus olnud ka lööke, ähvardusi, varjatud ja ilmset reetlikkust, tema SEISIS! Tema kõrval ja tema selja taga seisime meie, Jumalast talle antud ja tema juhitud. Ta juhib meid ka praegu. Pühtitsa kloostri vaimulikus ruumis on Emake päike, kes hoiab lapsi enda ümber, kingib oma soojust ja valgustab meid Igavikuks.

* „Seitse leiba ja pisut kalukesi“, Tallinn, Püha Issidori Õigeusu Kirjastusselts, 2010, lk. 161.

Nunn Panteleimona (Kitšatova) skeemaiguumenja Varvara (Trofimova) pühitsusikooniga. 10. veebruar 2011

Nunn Panteleimona (Kitšatova)

Emakese õppetunnid

Oma elu eeskujuga, suhtumisega kuuletumistöösse, hardustundega pühaduse ees, piiritu armastusega inimeste vastu, ohvrimeelsuse, elava usu ja kasupüüdmatusega näitas Emake meile teed pääsemisele, teed Jumala juurde. Kord lugesin ühest nunnast Amvrossiast, kes mõisteti repressioonide ajal süüdi agitatsioonis. Kui uurijale öeldi, et see inimene pole kunagi kedagi agiteerinud, vastas too: „Ta agiteeris oma eluga.“ Ka meie armastatud Emake näitas meile mitte moraalilugemise, vaid oma elu eeskujuga, kuidas on tarvis elada, et täita nunnatõotusi ja olla Issandale meelepärane.

Emakese vanemad olid väga armulikud, ei unustanud kunagi vaeseid ja haigeid, aitasid matta kodutuid. Emake oli oma hingehelduse vanematelt pärinud. Ma tundsin teda nelikümmend aastat ja võin öelda, et ta ei kõhelnud kunagi kõike ära andmast, ta tahtis alati teha kõigile midagi head. Tema kelliateenija, siitilmast lahkunud nunn Valeria jutustas, et tal tuli osta kappidele lukud ette, muidu oleks Emake kõik oma rõivad laiali jaganud...

* * *

Minu elus oli aeg, kus mul tuli laimu tõttu suurt viletsust taluda. Sõitsin Emakese juurde ja jutustasin talle kõigest. Ta kuulas mu ära ning lausus: „Sa mine õige kalmistule, astu mõne haua juurde. Algul kiida, seejärel kurjusta, ja kuula, mida sulle vastatakse?“ Mina vastu: „Ei midagi.“ Ning siis sõnas Emake: „Nõnda vaiki ka sina. Nii kiituse kui laituse peale.“

* * *

Kord Pühtitsa Jumalaema „Allika“ ikooni mälestuspäeval viisime Emakese Kiriku keskel seisva analoogi juurde, kus see ikoon seisis, ja astusime kõrvale. Ning ma kuulsin, kuidas Emake ikooni poole pöördus: „Taevane Kuninganna, Sa mu Emand!“ Edasi ma enam ei kuulnud, mida Emake rääkis. Ilma pisaratete oli seda võimatu kuulata. Emakese jaoks oli Taevane Kuninganna sel hetkel mitte ikoonil, vaid elav.

Emake pöördus väga lihtsalt Issanda, Taevase Kuninganna ja pühakute poole, ning nemad võtsid teda kuulda.

* * *

Olin tunnistajaks sellele, kuidas Emake õpetas vastpühitsetud nunni, kui nad pärast pühitsemist iguumenjamajja toodi. Selgitades, milles seisneb nunna palvereegel, märkis Emake, et seda tuleb lugeda nii, et poleks sedamoodi: lugesid ära ja panid „laekasse“, ning kaane ka veel kinni. Hoian tänaseni neid sõnu meeles, kuid välja tuleb kahjuks üha rohkem „laekasse“. Aga Emake õpetas ju palvetama südame ja hingega, mitte lihtsalt ära lugema.

Emake ütles: „Kuuletumine on ülem kui palvereegel.“ Kui üks Jumala ümmardaja palus isa Nikolai Gurjanovilt anda talle mingi palvereegli (see juhtus Vilniuses), vastas isake talle: „On olemas palvereegleid, mida lihtsalt loetakse, aga on olemas ka reegel — elav kuuletumine.“ Ning tõi näiteks Emakese, kes tegi nurisemata kõiki kuuletumistöid nii ööl kui päeval.

* * *

Emake elas väga raskesti üle iga juhtumit, mil mõni õde kloostrist lahkus, ning tõi mulle õpetuseks sellise näite: „Võta luud ja kisu sellest üks oksake välja. Seda üksikut raagu on kerge katki murda. Aga võta kogu luud — seda nii kergesti ei murra. Nõnda on ka meil kloostris... Aga kui lähevad ühekaupa maailma, murduvad kergesti.“

* * *

Viimasel ajal, kui Emake põdes, kordas ta aina: „Õed, elage sõbralikult ja teil on kõik korras.“ Emake püüdis igas inimeses leida kuldset terakest, rõõmustas alati, kui pühakojas oli palju inimesi. Emake õpetas meid suhtuma inimestesse armastusega ning taluma nende puudusi. Ta ütles: „Andke neile maitsta teelusikatäis, ning seejärel söövad nad ise ära terve taldrikutäie.“

Aga kui paljusid inimesi tõi Emake Issand juurde oma armastuse, lihtsuse, tagasihoidlikkusega! Sajad inimesed võtsid pärast temaga vestlemist vastu ristimise! Kaks päeva enne Emakese surma ristiti ühte tema tuttavat arsti, kes varem polnud sellest kuuldagi tahtnud.

Nunn Serafima (Nikitjuk)

Minu vaimulik ema

Viimastel aastatel seisin ma sageli küünlaga Emakese lähedal, tema „kohakese“ kõrval. Ning armastasin väga neid hetki. Armastasin lihtsalt olla tema lähedal. Vaadata teda kõrvalt, näha iga tema liigutust... See oli umbes sama, kui astuda pühakotta, seisatada ikooni ees, kuni sees jääb kõik vaikseks — ja ongi kõik... Ja rohkem polegi tarvis. Hetk muutub igavikuks. Nii oli ka Emakesega — seisad vaikides tema kõrval, aga tajud inimest kui Jumala kuju, kui suurepärase hinge pühakoda selle sügavuse ja kordumatusega.

Oma kirikutoolis oleks Emake otsekui Jumalaema endaga vestelnud. Millise küsimusega ilmalikud inimesed või meie, õed, tema juurde ka ei astunud, tema vaatas igaühele tähelepanelikult silma, justkui otse hinge, seejärel pööras oma pilgu imettegevale ikoonile, süüvis üleni palvesse... ja andis alles siis vastuse. Ning üpris sageli oli too vastus otse vastupidine sellele, mida sa ise olid oma ebatäiusliku arusaamisega eeldanud. Ning omaks tuli see sageli võtta vaevaga, ehkki ajapikku tõi see vaev hingele ja kuuletumise korras tehtavale tööle tohutut kasu. Ning meie uskusime kindlalt, et Emakese suu kaudu kõneles Jumala tahe ning usaldus tema vastu oli seetõttu piiritu.

Vahel aga juhtus, et seisan küünlaga, ent peas keerleb aina mingi küsimus. Oleks tarvis see esitada, aga kuidagi ebamugav on — teenistus ju käib, Emake palvetab. Ja korraga hakkab ta ise küsima, kuidas edenevad asjad tikkimistöökojas, ning vastab just nimelt sellele esitamata küsimusele, mis alles äsja oli keerelnud minu peas.

Sageli sain Emakese käest ka riielda, vahel tuli ette koguni terveid perioode, kui kõik oli valesti: töö oli tehtud valesti, ja teenistuse viisin halvasti läbi (varem olin ma koorijuht), ja repertuaar ei olnud valitud see, mis tarvis. Vahel ma lausa kartsin iguumenjamajja minna, ent sellest hoolimata tundsin säärastes olukordades mitte „karmi ülemuse“ karistavat kätt, vaid et see kõik lähtub emaliku südame sügavusest. Emakese silmist oli näha, et ta armastab meid kõiki, palvetab ja muretseb südamevaluga meie hingede pärast. Ausalt öeldes riidles Emake alati asja eest, kasvatades meis alandlikkust, kannatlikkust ja, mis peamine, oma tahte salgamist. Vahel nõudis ta käsitöös sellist teostust, mis tundus mulle vastuvõetamatuna. Hiljem aga selgus, et tal oli olnud täielik õigus.

Emakeselt nõu saamas. Iguumenja Varvara koos nunn Serafimaga (Nikitjuk). 2009. aasta mai

Emake oli vaimuhiiglane. „Nagu sügavat jõge ei häiri temasse visatud kivi“, nõnda oskas ka Emake lasta suure solvangu vaikselt oma südame põhja ja katta kõik Armastusega. Ükskord, pärast ebameeldivat jutuajamist ühe õega, hakkas Emake oma toolis vaikselt nutma, pühkides tasahilju pisaraid. Ma olin kõrval ja nägin ta kannatusi pealt. Kui ta rahunenud oli, küsisin ettevaatlikult: „Emake, kuidas te seda kõike talute — igaüks meist haavab teid ju millegagi?“ Ta vastas lühidalt: „Armastusest Jumala vastu.“

Minuga koos elas kloostris ka minu ema — nunn Feofania, kuid ema ja Emakese iguumenja vahel ei olnud minu jaoks kunagi mingit vahet. Need olid minu kaks ema: üks ihulik, teine vaimulik.

Palju meenub ka juhuseid Emakese läbinägelikkusest.

1988. aastal oli mul väga raske maksaoperatsioon, ning arstid ei andnud garantiid, et ma üldse ellu jään. Pärast operatsiooni saabus minu eest hoolitsema minu Kiievi tädi (praegune nunn Melania). Ühel õhtul väljus ta kloostri külalistemajast, kus oli end sisse seadnud, ning puhkes valjusti nutma — „itkes“ minu pärast. Ootamatult ilmus Emake — ta oli seal läheduses jalutanud — ning lausus: „Noh, miks sa nõnda nutad? Ta jääb ju elama.“ Ning pani õnnistades oma käe tädi pea peale, kes kohe rahunes ning sisemiselt mõistis, et ma saan terveks.

Nunn Serafima õdedega käsitöötoas Surilina restaureerimas. 2002. aasta veebruar

* * *

Kui emale Kurgani linnast kloostrisse kolimiseks dokumente vormistati, lausus Emake mulle: „Kui ema saabub, teeb ta algul tööd, siis aga jääb haigeks.“ Täpselt nii läkski. Ema saabus, töötas pisut küünlaleti taga, siis aga hakkas põdema.

Kord läksin koos emaga Emakese juurde õnnistust võtma ning kurtsin ema haiguse üle, mille peale Emake lausus: „Kümme aastat elab, ja Jumal tänatud.“ Kloostrisse saabus ema 1999. aastal, igavikku läks aga 2008. aastal — täpselt kümne aasta pärast, nagu Emake oli ette näinud.

* * *

Meenub, kuidas isa Nikolai Gurjanov meie juures kloostris käis. Ühel ilusal päeval pidi ta teenima palveteenistuse Jumalaema Uinumise peakiriku kupliristide pühitsemise puhul pärast nende uuendamist. Emakese tulekut oodates seisime meie, lauljad, ristide juures isakese ümber. Üksmeelse vaikimisega hoiti hinge ülevat, armuküllast seisundit. Ja korraga lausus isa Nikolai: „Õed, iguumenja Varvara nimi on kirjutatud kuldsete tähtedega Taevasse.“

Emake on ka praegu meie jaoks elav. Ta on siin... Ta on meie kõrval ja kuuleb kõike, aga mis peamine — palvetab meie eest ja AITAB.

Nunn Viktorina (Petrova) — luuletuste autor. 17. augustil 2005

Nunn Viktorina (Petrova)

30-

Oh Issand, küll on imeline lugu,
me vastu taevas helde üleliia,
eks ela kõikjal maa peal inimsugu,
kuid meid on Neitsi kogunud just siia.

Need ülekohus unustagu, keda
on solvatud, ja kõigil andestagu,
ei ole tarvis rohkem tülitseda,
sest paigas elame, mis Neitsi jagu.

On siin ta Perenaine, Kuninganna,
sa peatu hetkeks, astu paljajalu,
suud hingevärinaga maale anna,
tee kummardus ja alandlikult palu.

Ükskõik mis paika Pühtitsas ka satud,
siin kõik on pühitsetud Tema poolt,
Ta kohalolust heldelt puhastatud.
Õed, hinnake Ta armastavat hoolt!

Ta hoiab uksed valituile valla
ja igal ööl, kuis mäletame vaid,
on Püha Neitsi tulnud taevast alla,
et õnnistada oma teenijaid.

Et Issandas me pääseks rõõmutsema
ja paradiisi suudaks jõuda me,
on meile antud elus maine Ema,
kes juhatab meil kätte kitsa tee.

Ta lohutab ja soojendab meid üha,
küll karistab, küll meile andeks annab.
Nii neid, kes patused, kui neid, kes pühad,
võrdväärselt oma südames ta kannab.

Kui hea, et saame siis, kui väga vaja,
ta jalge ette vaikseid palveid viia.
Oh Jumal, ära üal mind siit aja,
mul surmani Sa lase jääda siia.

Mul pisarais siin palvetada anna
ja tööga endal mitte armu heita.
Mind õnnista, oh Taeva Kuninganna,
maailma eest end surmani siin peita.

Ja kuigi rõõm see ärateenimata,
Sa halasta, mu Looja ja mu Valgus!
Mult seda ainsat rõõmu ära võta,
siin on mu elu, selle lõpp ja algus.

Emake

Emake lahke,
Emake helge,
teist nõnda kallist ei ole, ei tule,
kõik Teie armastus merena selge,
üal me eest oma südant ei sule.

Emake mõistev,
Emake range,
kõike näeb läbi ja kõike ta tajub.
Olgu see viletsus, kiusatus kange,
küsib ja tröstib, ning murepilv hajub.

Emake võimukas,
Emake tundehell,
väärikus lisab ta sõnadel rõhku.
Kogu ta kujust neil kaunitel hetkedel
ebamaist, erilist auhiilgust õhkub.

Emake nukker,
kesk imetlusmelu,
armastab sügavat mõtisklemist.
Ränk on ta rist, tema töö ja ta elu.
Kes seda teab?—tema üksinda vist..

Emake armas
ja Emake erinev,
kuid meie jaoks Te ei olegi muud,
kui vaid üks ingel, kes taevast on pärinev,
ikka nii kaunis ja armastatud!
1991

Emakesele pühendatud

Oh Issand, küll on imeline lugu,
me vastu taevas helde üleliia,
eks ela kõikjal maa peal inimsugu,
kuid meid on Neitsi kogunud just siia.

Need ülekohus unustagu, keda
on solvatud, ja kõigil andestagu,
ei ole tarvis rohkem tülitseda,
sest paigas elame, mis Neitsi jagu.

On siin ta Perenaine, Kuninganna,
sa peatu hetkeks, astu paljajalu,
suud hingevärinaga maale anna,
tee kummardus ja alandlikult palu.

Ükskõik mis paika Pühtitsas ka satud,
siin kõik on pühitsetud Tema poolt,
Ta kohalolust heldelt puhastatud.
Õed, hinnake Ta armastavat hoolt!

Ta hoiab uksed valituile valla
ja igal ööl, kuis mäletame vaid,
on Püha Neitsi tulnud taevast alla,
et õnnistada oma teenijaid.

Et Issandas me pääseks rõõmutsema
ja paradiisi suudaks jõuda me,
on meile antud elus maine Ema,
kes juhatab meil kätte kitsa tee.

Ta lohutab ja soojendab meid üha,
küll karistab, küll meile andeks annab.
Nii neid, kes patused, kui neid, kes pühad,
võrdväärselt oma südames ta kannab.

Kui hea, et saame siis, kui väga vaja,
ta jalge ette vaikseid palveid viia.
Oh Jumal, ära üal mind siit aja,
mul surmani Sa lase jääda siia.

Mul pisarais siin palvetada anna
ja tööga endal mitte armu heita.
Mind õnnista, oh Taeva Kuninganna,
maailma eest end surmani siin peita.

Ja kuigi rõõm see ärateenimata,
Sa halasta, mu Looja ja mu Valgus!
Mult seda ainsat rõõmu ära võta,
siin on mu elu, selle lõpp ja algus.

Oh Issand, küll on imeline lugu,
me vastu taevas helde üleliia,
eks ela kõikjal maa peal inimsugu,
kuid meid on Neitsi kogunud just siia...

23. veebruaril 1995

Nunn Jelisaveta (Gudkova)

„Minu kõige tõelisem kelliateenija“

Noore tütarlapsena saabusin Saraatovi oblasti Balašovo ringkonnast, et astuda Pühtitsa kloostrisse. Sain tuttavaks Emakese iguumenja Varvaraga. Ning tema ütleb mulle: „Sõida saarele staaretsi — isa Nikolai Gurjanovi juurde. Teda on tarvis aidata: tema Anastassia on juba vanaks jäänud. Ja ühtlasi küsid talt õnnistust nunnateeks.“

Saarele viis mind Emakese kelliateenija ema Valeria. Isake võttis meid lahkelt vastu, jättis oma majja ööbima, ja nõnda saingi ma erilise õnnistuse saladuse tunnistajaks. Ema Valeria jutustas valuga, kuidas põeb Emake iguumenja, staarets aga vastas talle: „Kui sul temast nii kahju on, eks sure siis tema eest!“ Ema Valeria pani kohe käed kokku: „Õnnistage!“ Ja isa Nikolai õnnistas.

Kloostrisse tagasi pöördunud, jäi ema Valeria tõvevoodisse, ehkki enne seda oli olnud terve, põdes veidi aega ja andis siis hinge Issandale, Emake Varvara sai aga terveks. Oma haige kelliateenija eest hoolitses ta ise, ei lasknud kedagi teist ligi — pesi ja valmistas süüa: teadis, et too sureb tema eest. Ja rääkis: „See on minu kõige tõelisem kelliateenija.“

Aga mind õnnistas isa Nikolai tookord nõnda: „Ela meie juures, ela aastake!“ Aga kui see mööda sai, ütles, et ela veel aastake! Aga kolmanda aastakese lõpul hakkas kurtma: „Anastassia! On tarvis Jelisavetal minna lasta! Saame võtta, et teda kinni hoiame...“ — ja nõnda üpris tihti.

Ka ma ise kippusin tagasi kloostrisse. Kui Pühtitsasse jõudsin, ütles iguumenjamaja rahvas mulle: „Emake rääkis viimasel ajal kogu aeg: „Mida see Jelisaveta seal saare peal nii kaua teeb?“.“ Nõnda suhtlesid vahemaa tagant iguumenja Varvara ja tema vaimuliku isa Nikolai sugulashinged.

Varsti saadeti mind kuuletumistööle Jeruusalemma, kus ma elasin samuti kolm aastakest, saarele aga saatis Emake minu asemele palveränduri Raissa (praeguse nunn Rafaila).

Iguumenja Varvara (Trofimova), skeemanunn Valeria (Baranova), iguumenja Angelina (Batašova), nunn Georgia (Štšukina). Pühtitsa, 1981. aasta

Isa Nikolail on külas iguumenja Varvara, kõrval — arhimandriit Gurii (Kuzmin), iguumenja Georgia, staaretsi jalge ees — nunn Jelizaveta (Gudkova). 1995. aasta augusti lõpp

* * *

Mäletan, kuidas Emake iguumenja metropoliit Aleksiuse (tulevase patriarhi) kutsel esimest korda Jeruusalemma sõitis. Pisut aega enne seda oli talle tehtud operatsioon, pärast aga hakkas operatsioonihaav mädanema, ei kasvanud kaua aega kinni. Emake oli mures, aga isa Nikolai õnnistas teda sõitma: „Sõida, sõida! Jeruusalemmas saad terveks!“ Nii juhtuski.

Jeruusalemma saabumise järel kutsuti välja arst. Otse kellias, olles haige koha tuimestanud, tegi too kõik, mis tarvis. Ja pärast seda väikest operatsiooni küsis Emake hämmastunult: „Kas ongi kõik?“

Nõnda saatis Issand staarets Nikolai Gurjanovi palvetel arsti just siis, kui vaja.

Nunn Sergia (Komissarova) esimestel Pühtitsa lugemistel, mis olid pühendatud skeemaiguumenja Varvara helgele mälestusele. 11. detsembril 2012

Nunn Sergia (Komissarova)

Lase puhata tema hinge ühes õigetega

Mõistan, et kuidas ka ei püüaks, ikkagi on võimatu sõnades kirjeldada seda, milline oli Emake Varvara ja mida ta andis tema juurde tulnud hingele. Pole võimalik edasi anda, kuidas suutis ta oma jutuajamisega kergendada eluraskusi, kinnitada oma targa lihtsuse ja peene huumoriga ning kuidas tekkis vaimuliku suhtlemise puhas rõõm. Seda suurema hingevärinaga on tarvis hoida niisugust Kõigearmulisema Issanda antud elulist autasu nagu Emakese Varvara kristlik Armastus.

Tõenäoliselt näitavad erinevate inimeste meenutused ka erinevaid tahke sellest terviklikust, oma suures lihtsuses ja kristlikus armastuses suurepärasest Inimesest — nunnast, iguumenjast, staaretsast — tõelisest Emakesest, kes ta oli eelkõige õdedele, oma „lapsukestele“ ... ja vaimulikust emast, õpetajast — paljudele ilmalikele inimestele ja tema juurde nõu küsima saabunud vaimulikele. Igaühe jaoks leidus kohake tema emasüdames, ning paljud tundsid seda. Neilt võib praegugi kuulda, kuidas Emake neid armastas, kuidas nende eest hoolitses, kui tähendusrikas oli tema isiksus ja kallid tema sõnad.

Nende hulgas püüan ka mina hingekartuse ja tänulikkusega jutustada oma kohtumistest Emakese Varvaraga...

2002. aastal, kui ma töötasin Peterburi Riiklikus Ülikoolis, organiseeris minu sõbranna ja kolleeg, Kohtla-Järve Slaavi Gümnaasiumi direktor rahvusvahelise teaduslik-praktilise konverentsi „Õpilaste vaimulik-kõlbeline kasvatus Baltikumi vene koolides“. „Sind ootab ees üllatus,“ teatas ta mulle. Tuli välja, et konverents toimub Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostris ning selle tööst võtavad osa Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Kornelius, vaimulikkonna esindajad mitmest riigist ning kloostri iguumenja Varvara.

Südamest käisid läbi hämmastus, erutus, rõõm, ootus... ja veel midagi, mida ei oska nimetadagi.

Pühtitsa... ma ju teadsin seda kohta ja olin mõelnud sellest lapsepõlves... Ja nüüd tõigi Issand mind just sellesse pühasse kloostrisse ettekannet tegema.

Tõusime mööda treppi avarasse, valguseküllasesse, piltide ja toapalmidega saali, valisime endale kohad laudade ääres, kuid ei võtnud veel istet. Sisenesid metropoliit, mõned preestrid ja Emake — kaunis, sirgerühiline, nunnarüüs... nägu lahke, naeratab,

ise aga pole üldse tähtis, ametlik, vaid lahke ja suhtlema kutsuv külalislahke perenaine. Võttis istet laua keskosas. Tema ees seisis bukett valgeid lilli.

Pärast konverentsi lõppu tehti osavõtjatest traditsiooniline ülesvõte Jumalaema Uinumise peakiriku trepil metropoliidi ja Emakesega esimese rea keskel. Seejärel piirasid kõik Emakese ümber, tänasid imelise vastuvõtu eest, võimaluse eest tutvuda kloostriga, kingituste eest, millega Emake igaüht õnnistanud oli. Ka minul õnnestus iguumenja Varvaraga rääkida ning temaga isiklikult tuttavaks saada. Mida ma tookord ütlesin, seda ma lihtsalt enam ei mäleta, aga oli soov usaldada talle otsekohe kõik, mis hinge taga oli — niisugust poolehoidu äratas ta. Emake õnnistas mind veel eraldi kloostrisse tulema ning ütles, et võtab mu igal ajal vastu.

Nõnda hakkasingi käima Pühtitsa kloostris, hakkasin armastama seda paika ja kiindusin Emakesse. Juba siis köitis mu meeli see, kui suurepäraselt, kristlikult inimesed siin üksteisesse suhtuvad: tähelepanelikult, sõbralikult. Keegi ei rabelenud, kõik olid rahulikud, ent samas ka vaoshoitud ja oma maailma süüvinud. Kloostris valitses kõiges laitmatu kord.

„Emake, miks teil siin kloostris nii hea on, kõik õed on sõbralikud, absoluutselt kõigi vastu lahked, ilu ja puhtus on aga erakordsed?“ küsisin ma ükskord.

„Aga kuidas siis muidu,“ vastas tema. „Te tulite ju Jumalaema majja, tema kloostrisse, ja meie oleme tema teenijad. Kuidas siis muud moodi kõiki vastu võtta? Nõnda püüamegi…“

Ja tõepoolest, siin oleksid nagu sattunud teise maailma. Töö ja palve maailma, vaimuliku puhtuse ja kristlike suhete maailma; maailma, mis pole mitte pinnapealne, vaid sügava mõttega — nunnaelumaailma.

Iga mälestus Emakesest Varvarast on õpetlik. Oleks vaid võimalik olnud üles kirjutada iga tema lausutud sõna! Ta oli ju elavaks eeskujuks silme ees — milline peab inimene püüdma olla, kuidas suhtuma inimestesse, iseendasse. Ebatavaline tagasihodlikkus, mistahes enesearvamuse puudumine, ning samas ka rangus ja kindlus selles, mida ei tohi reeta — kui arusaadav see on ja kui tabamatult raske täita.

Kord pärast Liturgia lõppu istusin ma kirikus pingil, olles oma mõtetesse vajunud, seejärel ringi vaadates nägin aga Emakest tema iguumenjatoolil ning rahvast, kes soovis õnnistust võtta. Ma polnud tema tulekut märganudki. Läksin tema juurde viimasena ja kuulen: „Ma nägin teid, ma oleksin pärast ise teie juurde tulnud, teil jalad valutavad.“ Kui inimlikult lihtne ja kui hämmastav! „Mis te nüüd, Emake, kuidas võib?“ oskasin vaid pobiseda.

Emakeselt on tulnud õnnistust saama Pühtitsa väikesed palverändurid. 17. augustil 2001

Mäletan, kuidas külalistemaja vanemõde veenis mind sööma tulema, kas või teedki jooma. Mina aga keeldusin, sest olin söönud. Siis ta ütleski:

„Emake helistab ja küsib, mida te sõite. Mida ma talle ütlen?“

„Ei hakka Emake siia helistama,“ vaidlesin mina.

„Tingimata helistab,“ vastas õde, „Ta tunneb alati muret, kuidas puhati, mida söödi, kas pole midagi vaja.“

Emalik hoolitsus ja armastus ümbritses kõiki kloostrielanikke. Eriti hoidis Emake noori õdesid. Kord saabusin kloostrisse suvel. Ühel piinavalt palaval päeval ütles Emake, et saatis „tüdrukud“ autoga Vasknarva eraklasse. Ning lisas pisut hiljem: „Seal saavad ühtlasi ka supelda.“ See episood on jäänud teravalt mällu. Niisugune hoolitsus oli Emakesele omane ning ilmutas end suhetes nii elatanud kui ka noorte õdedega.

Emake oli kasupüüdmatuse musterkuju. Kord jutustas ta, et talle kingiti mootorpaat. „Me müüsime selle maha ning saadud rahast jätkus parajasti katuse katmiseks. Vaat nõnda,“ naeratas ta seda „kasulikku tehingut“ meenutades. Võib endale ette kujutada, milliseid tohutuid kulutusi kannab klooster, mis võtab tasuta vastu sellist hulka palverändureid, kõiki majutades ja toites, ekskursioone korraldades, laitmatult laialdase majapidamise eest hoolitsedes. Tulude allikaks on raske nunnatöö ning vabatahtlikud annetused; jõu ja vaimutugevuse allikaks aga lakkamatu palve.

Veel üks meie päevil nii hinnaline omadus: Emake vastas alati neile, kes tema poole pöördusid. Hoian alles temalt saadud õnnitluskaarte ja kingitusi. Meenutan, kuidas ühel õhtul kõlas kesk

linnaaskeldusi telefonihelin ning tema hääl ütles: „Andestage, kirjutada ei saa, pole aega, aga teie kirja sain kätte.“ Ning pärib minutit kümme minu tegemiste ja elu-olu kohta, jutustab kloostrist, õnnistab. „Te olete ju meie, Pühtitsa oma. Palvetame teie eest.“ Kõik ümberringi muutub korraga, hinge täidab rõõm, tänulikkus Jumala vastu, et on olemas selline Emake ja selline Klooster.

Vahetult enne oma nunnakspühitsemist, 2010. aasta augustis, sõitsin Emakese juurde õnnistuse ja vaimuliku toetuse saamiseks. Saanud teada, et mind õnnistati Venemaal vastu võtma nunnapühitsust, oli ta siiralt rõõmus ning kutsus oma nõrgale tervisele vaatamata mind enda juurde iguumenjamajja, vahel koguni kaks korda päevas. Jagas õpetussõnu, jutustas palju nunnaelust. Emake tundis ette oma peatset lahkumist, kurtis, kui raske saab olema ilma temata „tüdrukutel“... Andis ka mulle head soovid teele kaasa.

Eriti unustamatu oli minu „ettevalmistamine“ nunnapühitsuseks.

„Aga millist nime sa kandma hakkad?“

„Kuidas õnnistate, Emake?“

„Kanna Radoneži püha iguumeni nime. Sinu isa oli ju samuti Sergi.“

Emake õnnistas mind Jumalaema Vladimiri ikooniga, mis oli Pühtitsa meistrite töö, Evangeeliumi ja ristiga, andis paramandi Vilniuse ristikesega, kinkis „Kellia palvereegli“. Kõikidesse raamatutesse kirjutas imelised pühendused: „Kuidas sulle kirjutada — kuuletuja Tatjanale või nunn Sergiale?“ Silmitses mind pisut aega tähelepanelikult, ja hakkas siis kirjutama pühendust Evangeeliumi. „Minu kallile nunn Sergiale...“ lugesin ma hiljem väriseva südamega. Kes tunneb Emakese käekirja, see mäletab, kui kaunis, selge ja, kui nii võib öelda, noor see oli.

Ja mind kõige enam rabanud mälestus, niisugune, mis jääb meelde kogu eluks:

„Aga kas sul klobuk on? Filenka, otsi üles, kusagil peaks veel minu oma olema.“

Mina kangestusin:

„Emake, kuidas ma julgeksin selle pähe panna?“

„Ma kandsin seda vaid üksainus kord — pühitsemisel...“

Täna ei ole teda enam meiega, ta on ära läinud... Oma Iguumenja juurde, kelle juures ta terve elu kuuletujaks oli.

Need read on kirjutatud pisarsilmil. Aga kõike pole võimalik öelda. Hea, et on olemas valgetessse lilledesse uppunud kallis haud, mille ääres saab seista ja rääkida Emakesega, kes on siin eriti lähedal; et praegune kloostri iguumenja on tema vaimulik tütar. Jumal olgu tänatud kõige eest!

Nunn Mefodia (Ložetšnikova)

„Aga õiged elavad igavesti...“

Meenutage oma juhatajaid,
kes teile on rääkinud Jumala Sõna;
pidades silmas nende elukäigu lõppu,
võtke eeskujuks nende usk.

(He 13, 7)

Kõikidele õigeusklikele kristlastele on kingitud Jumala suured tõotused, mille kaudu nad võivad saada Jumaliku loomuse osaliseks. Apostel Peetruse läkituses (2Pe 1, 4–7) antakse meile juhatust, kuidas neid ande saavutada. Usk, voorus, arukus, kasinus, kannatlikkus, vagadus, vennalikkus ja armastus — need ongi vaimuliku trepi astmed. Kõik need on seesmiselt omavahel tihedas ühenduses. See vooruste ja kõlbeliste omaduste ring oligi kogu oma täiuses meie kalli Emakese elureegliks. Temast kiirgas lõputut armastust ja vaimulikku ilu. Kõik tema liigutused olid aeglased ja mõõdetud. Tema vaimulik õilsus peegeldas Jumala suurust, ohvrimeelsust.

„Kelles on olemas vaimulik ilu, mis sünnib voorusest, sellest kiirgab Jumaliku Armu valgust. Kuna inimene, omandades voorused, pälvib jumalikustumise, kiirates endast seetõttu valgust, siis annab Jumalik Arm ta välja.“ (Athose Püha mäe staarets Paissi „Kired ja voorused“, 5. kd.)

Mind on alati aidanud Emakese õpetussõnad — kainestavad, rahustavad, tema sisemist vaimulikku rikkust avavad. Tema jaoks polnud olemas eri vanuseid, ühiskondlikke seisundeid — ta armastas kõiki, soovides neile kogu südamest head. Osavõtliku, lohutava,

õpetava sõnaga ning palvetega aitas ta kaasa igaühe hinge pääsemisele. Tema tarkus ja sõnaand hämmastasid kuulajaid, avasid hinge, ärgitasid avama südamesaladusi. Tajudes elavat osavõttu ning saades vaimulikku nõu, hoidsime tänutundega südames alal tema hindamatuid õppetunde.

Omades vaimuliku arukuse andi ja rikkalikku elukogemust, oli Emakesel harvanähtav enesevalitsemisvõime, oskus kiirelt ja täpselt otsustada, panna kõikide asjade aluseks siiras usk Jumala ettehooldusesse ning Taevase Kuninganna abisse. Tuli ette, nagu Emake jutustas, et tal polnud millegagi ehitustöölistele maksta, või oleks tahtnud õdesid pühade puhul millegi maitsvaga kostitada — ning ootamatult laekus annetus mõnelt heategijalt. Palav palve ja kindel usk ei jätnud teda kunagi häbisse. Ning siinsamas tõusid taeva poole pisarsilmil tehtud tänupalved.

Ent kui alandlik pidi olema selleks, et nurisemata kohata ettetulevaid raskusi, mõnikord ka kurvastusi või sõnakuulmatuse noomimisest tõusva kasu visa mittemõistmist! Kõik see haavas tema armastavat südant. Kuid nimelt eenastohverdav armastus ja alandlikkus aitasidki katta meie patuseid nõrkusi. Sügavale hinge läksid tema vaiksed sõnad: „Lapsuke, armastuse nimel on tarvis järele anda.“ Ning oleks tahtnud teda jäljendada, kõiki armastada, andestada...

Kuidas küll süda rõõmustas, kui Emake meile kuuletumispaika külla tuli ja külakosti tõi. Alati küsis ta hoolitsevalt, kuidas meil töö laabub, kas kõik on soojalt riides, ergutas, lohutas. Tihti jagas ta meiega oma mälestusi, jutustas vanadest või juba lahkunud õdedest, nende ennastsalgava kuuletumise elavatest näidetest. Ta oli tõeliselt meile kõigile armastav Ema.

Meie südamed, mis on täis armastust lahkunud kalli Emakese vastu, tõstavad lakkamatuid palveid Issanda poole, sest *„armastus ei hääbu kunagi“* (1Ko 13, 8).

Oma elutee kohta võis Emake tõepoolest öelda: *„Olen võidelnud head võitlemist, lõpetanud elujooksu, säilitanud usu. Nüüd on mulle valmis pandud õiguse pärg, mille Issand, õiglane kohtunik, oma päeval mulle annab“* (2Tim 4, 7–8).

Igavene mälestus talle!

On Issand võtnud oma ümmardaja
ja temast igavese lambi läitnud,
sest olles oma ülesande täitnud,
too lõpuni on käinud võitlusraja.

Nunn Gavriila (Leontjeva) remonditöödel ühes kloostrimaja. 2008. aasta aprill

Nunn Gavriila (Leontjeva)

Mõni sõna Emakesest

Nooruses olin ma sõjakas, ja kui karjaaias kuuletumistöödel olin, kurvastasin oma käitumisega endast vanemat õde, kes rääkis sellest ka ülemustele. Ja siis saabus meie juurde karjaaeda Emake ning lausus mind nähes: „Atamanipreili! Ma poleks sind üldse kloostrisse võtnud, aga Jumalaema käskis.“

* * *

Kord võttis Emake mind koos paari teise õega Peterburgi Saarovi vaga Serafimi säilmete avamise pidustustele. See oli 1991. aastal. Saabusime Karpovkale Joanni kloostrisse, seal oli aga kõik laastatud.* Magama heitsime otse põrandale. Üldisele segadusele vaatamata uinusin kiiresti. Ja nägin und.

Ma olen meie Pühtitsa peakirikus. Seisan lävel, olen korrapidaja. Siseneb Emake Varvara, õnnistab mind. Ning korraga avanevad Kuninglikud Uksed ja altarist ilmub Kroonlinna isa Joann ise — mitras, mida hoitakse meil muuseumis, ning asetab Jumalaema ette küünla. Ma tardusin paigale: korrapidaja olin ju mina ning pidin ise selle küünla panema. Närvitsen. Ja äkki seisab isa Joann meie kõrval kirikulävel. Emake on ka seal, nad võtavad üksteiselt õnnistuse. Mina seisan ja värisen. Kuulen isa Joanni häält: „Miks sa minu juurde ei tule?“ Selle peale ärkan üles ja näen — kõik on ära läinud, aga minu on jätnud magama.

Tugeva mulje all jooksin kiiresti Kroonlinna isa Joanni hauakambrit otsima. Ja laskusin südamevärinal kalli pühaku hindamatute säilmete juurde, kus mulle langes osaks selline rõõm, mida on võimatu kirjeldada.

* Osa endise kloostri ruumidest oli siis värskelt üle antud Pühtitsa kloostrile, et rajada siia abiklooster ja taastada nunnaelu.

Nunn Jevfrosinia (Gorbarenko) nunna matuseteenistusel. 2005. aasta oktoober

Nunn Jevfrosinia (Gorbarenko)

Meie Emakese heategudest

Minu staaretsa, nunn Sergia (Klimenko), kellega Issand lasi mul paljude aastate jooksul koos elada, rääkis: „Emake on elav inimene, ma näen tema väärtusi, näen ka puudusi. Minu armastus ei ole pime, aga ma armastan teda, ta oskab olla kõrgusel!“

Tahaksin jutustada sellest, mis on puudutanud minu südant, sellest heast, millega Emake Varvara meid soojendas — mind koos minu staaretsa nunn Sergiaga.

1955. aastal asus ema Sergia pärast pensionile jäämist elama Pühtitsa kloostri müüride äärde. Ta üüris pererahva käest toa ühes majas, milles kunagi oli elanud vürstide Šahhovskoide teenijarahvas. Pärast seda, kui suleti Kaukaasias asuv Jumalaema Kaitse klooster, milles ema Sergia oli nooruses elanud, pärast vanglakaristuse kandmist oli ta, nagu paljud teisedki laastatud kloostrite nunnad, sunnitud elama nõukogude ajal salajases pühitsuses ilmalikus keskkonnas. Olles asunud elama Pühtitsa kloostri ligidale, ei pannud ema Sergia ka siin nunnarüüd selga. Emake Varvara teadis tema pühitsusest ning tahtis korduvalt avada kõikide jaoks kloostris ema Sergia nunnaseisuse, kuid tema ei olnud nõus: „Ei ole tarvis, jätke minu pühadus minu südamesse!“

Sündmuste edasist arengut meenutas ema Sergia järgmiselt:

„Pärast minu tagasipöördumist Kislovodskist (1975. aastal) „avas“ Emake Varvara minu jaoks ootamatult minu nunnapühitsuse ning õnnistas mind püha tsaaripoeg Dimitri mälestuspäeval kandma rjassakandja nunna rõivastust, mis mul matuste tarvis kõrvale oli pandud.“*

Kaheteistkümne aasta pärast õnnistas Emake ema Sergiat kandma ka nunnamantiat. See oli Emakese poolt julge samm, ning siin oli ta tõepoolest, otsekui kinnitades nunn Sergia sõnu, „kõrgusel“, kuna mõned kloostrielanikud ei tahtnud tunnistada ema Sergia nunnapühitsust.

Üle kolmekümne aasta üüris ema Sergia tuba „pererahva“ juures ega suutnud seda nende aastatega remontida, mis oli aga juba hädavajalik. Piisab, kui öelda, et selle aja jooksul põdes ta kuus korda kopsupõletikku. Raha oli mõistagi vähe, kuid meie otsustasime toa kuidagiviisi siiski ära soojustada. Tasub märkida, et ema Sergia ei palunud iial midagi Emakese iguumenja käest.

* Ilmunud raamatus „Möödanik rullub lahti“, 2008, lk. 90.

Aga Emake oli ise kusagilt teada saanud, et me oleme alustanud remonti, ning andis meile 200 rubla. Sel ajal (1986. aastal) oli see märkimisväärne abi. Ja kui õigel ajal me remondiga valmis jõudsime! 1986/87. aasta talv oli väga karm, kuid meie elasime selle tänu Emakese Varvara abile õnnelikult üle!

Mäletan veel ühte Emakese heategu. Peab ütlema, et siia, Eestisse, oma ristiema Sergia juurde kolisin ma elama seetõttu, et pidasin oma kohuseks teda vanaduspõlves aidata, olles tänulik selle eest, et ta oli andnud mulle elava usu, ja ihates tema vaimulikku juhatust. Aga tollal ma ei mõlgutanud veel kuigi tõsiselt mõtteid kloostrisse minekust, see otsus küpses minus alles ajapikku. Minu ema polnud aga minu ärasõiduga rahul ning tegi kirjades ema Sergile selle eest etteheiteid. Seepärast vastas ema Sergia, kui ma ükskord kloostrisseminekust juttu tegin: „Aga mida sinu vanemad ütlevad? Ei, ainult pärast minu surma!“

Ükskord töölt koju tulles saan ema Sergialt teada, et Emake Varvara, jätkates kloostrimüüri ehitamist, peab püstitama järjekordse müürilõigu just sellele maa-alale, kus seisab meie maja. Kui ema Sergia kirikus iguumenjalt õnnistust võtma läks, tegi too talle ettepaneku kloostrisse üle kolida: „Kas teil poleks juba aeg minu juurde tulla?“ Mille peale ema Sergia vastas: „Aga mis saab siis Galjast (see oli minu ilmalik nimi)?“ Emake vastu: „Galja on täiskasvanud inimene.“

Seepeale hakkasin ma taas paluma, et ema Sergia laseks mul kloostrisse minna, kuid tema ei nõustunud kuidagi minu vanemate pärast. „Alles pärast minu surma!“ kordas ta. Ma olin meeleheitel. Emake võtab ema Sergia kloostrisse, aga mina — kas mina pean jääma siis väljaspoole müüre? Sõidan hommikul tööle, ise üleni pisarates, tulen õhtul koju, jälle nutan. Ent paari päeva pärast õnnistas Emake ka mulle, vääritule kohakese. Võib-olla oli see mõnedele kiusatuseks, aga Emake oli ka siin „kõrgusel“ — ei kartnud mingeid jutte ega lahutanud mind mu staaretsast.

Aga paari aasta pärast, olles Emakese õnnistusel töötanud täis oma kahekümneaastase staaži, astusingi ma kloostrisse.

* * *

Ükskord pärast ebaõnnestunud operatsiooni tuli Emakesel taas „noa alla“ minna. Õdedele jagati kelliatesse palve Emakese eest, et kõik koos palvetaksid. Ka meile ema Sergiaga toodi see palve. Meie kellias viibisid aga sel ajal mõned tütarlapsed, kes olid tulnud staaretsa juurde vaimulikku nõu küsima. Ema Sergia hakkas kohe palvetama, ning ka meie palvetasime. Näeme: ema Sergia palvetab söakalt, pisaratega. Peab ütlema, et pisaraid ta ei armastanud, ning tavaliselt me neid tema juures ei märganud. Ta õpetas meid, et pisarad peavad olema ainult patukahetsuseks, mitte aga enesehaletsemiseks või naudinguks. Pöördunud ümber ja näinud, et me seal nõnda segaduses seisame, ja olles ise justkui juba palvetanud, küsis ta: „Miks te ei palveta? Palvetage! Palvetage Emakese eest!“ Otsekohe kandus tema erutus üle ka meile, ning me hakkasime jälle palvetama, sedakorda juba palju keskendunumalt, tõelisemalt.

Aga kuidas me ootasime Emakest tagasi, kui too oli kuhugi ära sõitnud! Ema Sergia ei leidnud endale kusagil asu: „Millal küll Emake tagasi tuleb? Mul pole hingel enne rahu, kui ta tagasi on!“ Ja tõepoolest, ta rahunes alles siis, kui Emake juba kloostris tagasi oli: „Nüüd on kõik kohal — Emake on kodus!“

Südamesse on jäänud Emakese alatine manitsus: „Õed, armastage üksteist, see on ju nii lihtne!“

Nunn Selafiila (Sinelnikova)

See on Teile, kallis Emake

Igavikku on läinud Pühtitsa kloostri seitsmes iguumenja — meie kallis, unustamatu Emake skeemaiguumenja Varvara.

Palju võiks tema kohta öelda sellist, mis on nähtavasti teada kõigile, kes meie kloostrit armastavad ja külastavad, selle kohta, et meie Emake oli kloostriehitaja — tema elu ajal püstitati kloostrisse hulgaliselt mitmesuguse otstarbega ehitisi, sealhulgas ka kloostrimüürid. Seati sisse katlamaja ning rajati kanalisatsioon, kloostri keskosa ja teerajad sillutati kõnniteekividega. Aasta aastalt muutus meie klooster tema jõupingutuste tulemusel aina kaunimaks.

Sellest, et Emakesel oli administraatorianne, palju elulist ja vaimulikku tarkust, mis ilmutas end tema valitsemises ja kloostrijuhtimises, eredalt väljendunud diplomaatilised võimed. Keda küll Emakesel ei tulnud võõrustada, kes kõik teda ei külastanud kas omaenda tahtel või ametikohustuste raames! Emakese külaliste hulgas oli riigitegelasi ja igat masti ametnikke — linnapeasid, konsuleid, ministreid, kuni Eesti presidendini välja. Kloostris käisid loomulikult ka vaimulikud isikud — pühim patriarh ise, piiskopid, preestrid, kloostriülemad ja -elanikud. Koorijuhid ja lauljad, arstid, kultuuritegelased — tuntud kunstnikud, kirjanikud,

Nunn Selafiila (Sinelnikova) kellias. 2012. aasta juuli

lauljad ja näitlejad. Arvukad reakülastajad ja palujad. Kõiki oskas Emake vastu võtta tähelepanu ja armastusega, kõigiga suutis leida ühise keele, osutades vajaduse korral ka abi.

Emakese tegevust õigeusu põllul — aga selleks tegevuseks oli kogu tema töörohke elu — märgiti ära nii Eesti Vabariigi kui ka Vene Õigeusu Kiriku autasudega.

Mina tahaksin aga jagada seda, millisena ma ise Emakest nägin, millisena teda tundsin ja armastasin.

Meie Emakeses võis täheldada harvaesinevat sisemise ja välise ilu ühendust. Esimene kord, kui ma Emakest nägin, tundus ta mulle ilmaliku arusaamise kohaselt sarnanevat kuninganna-ga. Rabas tema õilis välimus — majesteetlik hoiak, suursugune ja väärikas käitumine, mõõdukad sujuvad liigutused. Nägu, just-kui oleks skulptor selle välja voolinud (on selliseid nägusid, mis aastatega ei muutu), suurte, väljendusrikaste, vermitud joontega. Nooruses oli Emake ebatavaliselt kaunis — mul on olnud juhust näha ühe vana õekese albumis fotosid tema Vilniuse perioodist. Ülesvõtetelt vaatab vastu õrn, eredate suurte joontega hingestatud nägu. Sügava vanaduseni säilitas Emake selle õilsa välimuse, suursuguse ilme.

Emakesel oli kaunis, looduse poolt seatud tugev sametine hääl — kogu elu laulis ta kliirosel. Tema soolot oli ilus kuulata — Emake laulis alati Suure Paastu esimesel Ennepühitsetud Andide Liturgial „Olgu mu palvet“ ning Rõõmukuulutamise pühal „Ingli häält“. Ma ei unusta kunagi, kuidas Emake laulis duetti koos ema Georgia, Gornenski kloostri eesseisjaga, kes igal aastal oma kodukloostris külas käib. Liturgia lõppes, rahvas lahkus pühakojast. Ema Georgia, seistes Emakese kirikutooli ja Jumalaema Uinumise ikooni vahel, hakkas korraga laulma üht laulu Jumalaemale, täpselt nüüd enam ei meenu, millist nimelt. Emake tõusis oma kohalt ja ühines lauluga. Mõlemal iguumenjal oli haruldaselt kaunis hääl. Meie Emakesel pehme rinnahääl, ema Georgial aga ebatavaliselt kõlav, puhas, hõbedane. Nii liigutav oli see nende armastuse ilming Jumalaema vastu.

Emakesel oli palju vaimulikke andeid ja voorusi: südamepalve, armastus inimeste vastu, alandlikkus, kannatlikkus, läbinägelikkus, milles õed ning kloostrisse saabunud palverändurid ja töötegijad palju kordi võisid veenduda.

Emakese kannatlikkusest, ennastsalgavusest annab tunnistust haiguse rist, mida ta kandis. Emake põdes raskekujulist diabeeti, oli üle elanud mitu operatsiooni, kannatas ka paljude teiste haiguste käes. Viimastel aastatel lebas ta igal aastal haiglas tilgutite all, tal valutasid ka jalad — ilma kõrvalise abita ta enam üles pühakotta minna ei suutnud. „Elav märter,“ ütles meie õnnis ema Jekaterina siis, kui Emake kloostrisse iguumenjaks tuli. Kui raske tal pidi olema inimeste hulgas: pühakojas, pidulauas, iguumenjamajas kõrgeid ametiisikuid võõrustades. Ent välja ei näidanud ta midagi, varjates oma valusid, nõrkust, kannatusi! Ainult üks kord kuulsin ma Emakese suust kaebehäält, aga see oli peaaegu koduses õhkkonnas, karjaaia söögilauas. Ei mäleta enam, kas seal oli ka külalisi. Olid isakesed, lauljad, karjaaia õed. Emake kaebas isakeste poole pöördudes: „Te ei usu, kuidas mul kõik valutab. Kogu öö ei maga, kuidas ka ei keeraks, ikka on kõik valus, kuidagi ei õnnestu võtta mugavat asendit.“ Tookord ma mõtlesin, et kuidas küll Emake peab kannatama, et ta sellest häbenemata räägib, nähtavasti lootes meie kaastundele ja palvelisele abile.

Aga kuidas jutustada Emakese palvete jõust? Iseäranis tugevasti oli tunda, et Emake sinu eest palvetab mingite sinu elus tähtsate sündmuste — pühitsuse, kuuletumistöö vahetuse või pühapaikadesse rändamise eel ja nende rännakute ajal. Isegi pühakojas oli märksa kergem palvetada, kui Emake teenistusel viibis.

Emake oli Jumalaema kuuletuja. Meie kuuletuja Anna jutustas mulle mitu aastat tagasi järgmist. Ta oli siis alles ilmalik

Ristikäik kloostri aujärjepühal.
Keskel — iguumenja Varvara ja iguumenja Georgia (Štšukina). 28. august 2004

inimene, käis tihti kloostris ja elas siin pikka aega, aidates kuuletumistöödel. Kord pühakojas kutsus Emake ta enda juurde ja lausus: „Annake, Jumalaema käskis mul riietada sind kitooni.“ Sel kombel saigi Annast — kohalike hulgast pärinevast eidekesest — kloostrielanik; kuni jõudu jätkus, tegi kuuletumistöid, suri aga kõrges vanaduses vanade nunnade hooldekodus pisut enne, kui Emakese surmast oli möödunud nelikümmend päeva. Mind vapustas tookord tema jutustus: meie Emake kuuleb otse Jumalaema juhatusi, kui lähedane peab ta taevaelanikele olema!

Ühele õele ütles Emake omal ajal: „Keda ma tahan kloostrisse võtta, seda ei võta, keda ei taha võtta — selle võtan.“

Just see Emakese poolt Jumala tahtmise tundmine ja selle järgimine andiski kindlustunde: Emakese selja taga oli nagu kivimüüri varjus.

Emakesel oli huumorisoont ning ta oskas leida väljapääsu piinlikust olukorrast. Meil kloostris olid mõni aasta tagasi külas Süüria nunnad. Otsustati korraldada neile pidusöök. Sinna oli kutsutud ka ülempreester Vassili Švets, kes samuti neil päevil kloostris viibis. Õed laulsid külalistele meie vaimulikke laule, ehkki nood mõistsid üksnes inglise keelt. Siis laulsid nemad meile oma jumalateenistuslaule. Söömaaeg kulges koduselt: Emake, õed, külalised.

Isa Vassili hakkas jutustama mitmesuguseid õpetlikke lugusid, sealhulgas ka oma elust. Seejärel pajatas ta, kuidas oli toonud iseenda surivoodilt elule tagasi, sattus hoogu ning hakkas jutustama ja näitama, kuidas ta teeb tervise hoidmiseks kepiga seljamassaaži. Pakkus Emakesele siinsamas ka tema ravimist ning hakkas, ootamata ära iguumenja nõusolekut, tema selja peal kepiga edasi tagasi veeretama. Me kõik tardusime, leidmata teid, kuidas seda eksekutsiooni lõpetada. Emake on niigi vaevu elus, ja korraga niisugused plaanivälised protseduurid! Aga ka isakest ei saa ju solvata... Ent Emake kogus end hetkega: tõstnud suursuguselt mõlemad käed üles, lausus veenvalt ja valjusti: „Kõik! Olengi terve! Täiesti terve!“ Siis võttis üks õdedest kepi ning väsimatu isake jättis Emakese selja rahule. Rahu tema hingele! Isa Vassili suri pisut aega enne seda, kui Emakese surmast oli möödunud nelikümmend päeva, vähem kui aasta enne oma 100-aastast juubelit.

Emake armastas inimesi. Ta suhtus kõikidesse tähelepanu ja armastusega, kõikide jaoks leidus tal hea sõna, sõbralik pilk, lahke naeratus. „Minu kullakesed, minu kallid,“ pöördus Emake nende poole, kes olid tulnud temalt õnnistust paluma. Külastajad ja palujad teadsid, et saavad Emakeselt kes lohutus- ja õpetussõna, kes targa nõuande, kes abi raskes olukorras.

* * *

Emakese viimasel eluaastal tähistati pidulikult tema 80-aastast juubelit. 17. augustil saabusid kohale arvukad külalised, valmistuti pidusöögiks. Pidupäeva eelõhtul langes söögisaali kõrval, milles õed töötasid, maha suur vana vahtrapuu, mis oli nii palju aastaid kaunistanud peakiriku väljakut. Kukkus täpselt piki söögisaali. Keset päeva tõusis maruhoog ja paiskas puu ümber. Süda tõmbus kokku mõtte juures, et see ei toimunud lihtsalt niisama, et see oli märk — Emakesel pole enam kaua jäänud meie juures olla.

Juubel peeti maha, septembris tähistati ka meie peakiriku sajandat aastapäeva. Emake ei pidanud sellisele koormusele vastu ning jäi septembri lõpul voodisse. Kirikus teenistusel nägime teda viimast korda Risti Ülestõstise pühal. Seejärel oli Emake kaua haiglas. Kui ta koju tagasi pöördus, oli teda raske ära tunda — säärane haigusepitser oli vajutatud ta palgele. Nägu üles tõstetud, silmad pärani ja vaatavad kaugusesse, üle meie peade, silmist tilguvad pisarad. „Aga ma ei karda surra!“ — lausus Emake valjusti, kuid nukralt. Vaikides, olles nähtust vapustatud, astusid õed üksteise järel Emakese juurde, et õnnistust võtta. Emakesele öeldi igaühe nimi, nähtavasti nägi ta juba sootuks kehvasti. Mõnele õele lausus Emake midagi lühidalt. Jumalaema Uinumise tropari saatel, mida laulis õdede koor, sõitis ratastool aeglaselt iguumenjamaja poole. Õed, olles saanud õnnistuse, läksid pisaraid pühkides laiali. Kõigile oli juba siis selge, et Emake on lahkumas. Saadeti ära, seisti veidi, ning mindi siis õhtusööki tooma. Kõigutamatu, alati rõõmus ja optimistlik õde naaberkelliast suundus aga köögi asemel parki, et keegi ei näeks, kuidas ta nutab.

Järgmine kord kogunesime kokku 28. novembril — sel päeval pühitseti Emake skeemasse. Pärast skeemapühitsust tehti koos Emakesega pilti, ning tema jutustas meile sellest, et nelikümmend kaks aastat tagasi oli talle selle skeemarüü kinkinud arhimandriit Sergi, ning õelnud ka, mitme aasta pärast skeemapühitsus teoks saab.

Me olime iguumenjamajas ka Emakese inglipäeval 17. detsembril. Talle lauldi, ning südant läbis mõte, et viimast korda laulame Emakesele vaimulikke laule, mis on pühendatud isiklikult talle: „Emake armas... ikka nii kaunis ja ar-mas-ta-tud!“. Jumal andis lohutust ka Kristuse Sündimise pühadeks — õnnestus saada Emakeselt õnnistus.

...Ent siis tuli hüvastijätt. 4. veebruaril kutsuti laulukoori õed laulma Emakesele palveteenistust meie imettegeva ikooni ees, mis oli pühakojast kohale toodud, ning seejärel hingepalvet tema vanematele. Lauljate järel tulid ka kõik ülejäänud õed. Kõik me

palusime Emakeselt andestust, ning Emake nuttis ja palus ka teda andestada. Oli näha, et ta kannatab väga. Viimastel päevadel ei suutnud ta enam ei süüa ega juua. 8. veebruari varahommikul, olles jõudnud võtta Armulauda, andis Emake hinge Issandale.

Alles pärast tema surma sain teada, et ema Jevfrosinia, kes oli olnud läbinägelik, oli öelnud oma vaimulikule lapsele, ühele nunnale: „Mina suren ära, aga 11 aasta pärast sureb ka Emake.“ Ema Jevfrosinia lahkus 2000. aastal.

Neljakümne päeva jooksul oli korduvalt tunda Emakese nähtamatut kohalolekut, iseäranis kirikus, teenistustel. Raske on taluda lahusolekut, aga lohutuseks on see, et Emake ei jäta meid oma palveteta ja kostab meie eest Issanda ees, ning hoolitseb meie eest ka pärast surma nõnda, nagu hoolitses oma elu ajal. Ja ka meie palvetame omakorda tema hingerahu eest oma väetit jõudu mööda, meenutades tänutundega tema armastust meie vastu ja meie nunnaelu Emakese juhtimisel.

Meie Pühtitsa 2011. aasta kalendri viimasel leheküljel on Emakese foto. Õnnelik ja rõõmus, sammub ta meile vastu, pöördudes teda saatvate õdede keskel kirikust koju. Nõnda me saatsimegi Emakese koju — Taevariiki, kus ta, nagu usume, rõõmustab koos Issanda ja kõigi Tema pühadega.

Kohtumiseni, kallis Emake, igavene mälestus; tema pühade palvete pärast, oh Issand, ära jätta meid maha.

Nunn Nazaria (Vassiljeva)

Kõige kallim ja lähedasem inimene

Kallis Emake skeemaiguumenja Varvara... Lähedane inimene paljude ja paljude inimeste — usklike, usuõppijate ja üldse mitte kiriklike inimeste jaoks. Igaühele oskas Emake leida „võtmekese“, ning süda avanes, ilmus hingejõud taluda viletsusi, kannatada ära ebaõiglus.

Emake oskas suunata kurvastava, segaduses, meeltheitva hinge kogu lootuse ainuüksi meie eestkostja Jumalaema poole.

Kloostriõdedele oli kallis Emake „kõigeks ja kõigiks“.

Minu usaldus Emakese vastu oli piiritu. Meenub, kuidas ükskord minu vanemad haigeks jäid. Nad olid ostnud maale maja: ühtegi lähedast ligiduses ei olnud; õde oli kaugel, mina kloostris. Aga haigeks jäid nad tõsiselt. Ema oli kõrge palavikuga haiglas, diagnoosi ei osatud talle panna, seejärel toodi koju, tema aga ei suuda nõrkuse tõttu voodistki tõusta. Isal valutavad ja surevad ära jalad — ka tema heitis voodisse ega suutnud käia.

Vanemad helistasid mulle kloostrisse — nutavad, paluvad kohale sõita, kuna õde ei lastud töölt ära. Mina asutasin end sõitma, selgitasin olukorda Emakese kelliateenijatele. Õhtul tulin iguumenjamajja õnnistuse järele — et sõita esimese bussiga Peterburgi, sealt aga Belgorodi... Seisan, nutan, ise murest murtud, kuidas voodihaiged ema-isa talvel puumajas hakkama saavad...

Kelliateenija tuli välja: „Emake ei õnnistanud sõitma, lubas vanemate eest palvetada.“ Mina: „Andestage, õnnistage.“ Ning läksin kelliasse tagasi. Lähen ja mõtlen, kuidas seda vanematele öelda, nad ju loodavad minu peale. Ise olen ma harjunud Emakese peale lootma: kui minna ei lase, siis on järelikult tee püsti. Hämmastav asi, aga ka vanemad ei kurvastanud, rõõmustasid väga, et Emake nende eest palvetab, jäid kohe uskuma, et kõik saab korda. Nii juhtuski. Meie kalli Emakese pühade palvete peale lasti õde töölt tulema, leiti head arstid, vanemad said aga ootamatult kiiresti jalule. Ema tundis Emakese vastu niisugust poolehoidu, et hakkas uskuma tema palvete jõudu ja palus edaspidi alati rasketes olukordades või haigustes Emakese palvelist abi.

Emake ise oli väga haige, aga ta unustas iseenda, oli meiega, elas meie jaoks. On võimatu kujutleda, et Emakest pole enam meie hulgas.

Me usume kõhklematult: kalli iguumenja hing viibib siin, kloostris. Õdede, tema tütrekeste probleemid, mured ja rõõmud on saanud talle veel arusaadavamaks ja lähedasemaks; abi ja lohutust saab igaüks, kes tema hauale tuleb. Mina tulin... Ent kuidas saaks keegi mind aidata? Valu ja mure kaotuse pärast — Emakest pole meiega...

Seisan kallil haual, suudlen risti. On tarvis lahkuda — õues on 30 kraadi pakast. Võtsin kindad käest, tegin ristimärgi, laskusin põlvili, vajusin külmunud lilledesse ja hakkasin nutma. Hauast õhkub sellist imelist lillelõhna, neid lilli on terve meri: roosid, tulbid, nelgid, orhideed. Ei tea, kui kaua ma niimoodi seisin — pool tundi või enam, oli soe ja hea. Keegi astus ligi: „Mis sa nüüd nõnda? Tõuse üles, külmud veel ära.“ Aga minul olid isegi käed soojad.

Nõnda soojendas meie Emake ka elu ajal, nõrgukesi ja väeteid, ning külm taganes meie südamest, jäised hinged sulasid üles, puhkedes õide ja lõhnates vaimuliku kevade järele.

Nunn Nazaria (Vassiljeva). 2012. aasta

Nunn Ignatia (Titova)

Emakese tarkus

2001. aastal suri mu isa ning ema jäi täiesti üksi. Selleks ajaks oli ta saanud 80 aastaseks ning oma viletsa tervise tõttu ei käinud enam aastaid väljas.

Saabunud isa matustele ja veetnud pisut aega koos emaga, kavatsesin kloostrisse tagasi pöörduda. Ja korraga jõudis minu teadvusesse, et ema on ju üksi — ilma kõrvalise abita ta toime ei tule. Ning hoolitsuse tema eest pean vastuvaidlematult võtma enda kanda mina — tema tütar. Lohutama, toetama vanaduses, maksma tagasi vähemalt pisukese osa sellest emalikust — pühast — armastusest, mis on hoidnud mind kõikidel minu eluteedel... Kuid selleks on tarvis lahkuda kloostrist.

Nunn Ignatia (Titova). 2012. aasta

Algasid siseheitlused — süda lõhenes kaheks. Kuidas teha nii, et poleks tarvis kloostrist lahkuda ja ühtlasi suuta ka ema aidata? Pole puhtamat ja õiglasemat armastust kui emaarmastus... See on läinud minu peal täide kui Jumala and. Ning seda reeta ei tohi. Issand, ära jäta mind maha! Aita vastu võtta õige otsus. Meie linnas polnud mul noil päevil kelleltki nõu küsida, kuna olin siit lahkunud juba palju aastaid tagasi ning minu Kirikuga ühinemine oli toimunud Moskvas. Palvetasin palavalt ja panin kogu oma lootuse Issandale — Kõigearmulisem ei jäta mind maha ning avab oma tahte Emakese kaudu...

Ja tuligi minu sügavama sisemise veendumuse kohaselt saalomonlik otsus: hoolitseda ema eest tema maise elu viimastel aastatel ning minna seejärel tagasi armsasse kodukloostrisse. Otsustasin öelda seda Emakesele mitte telefoni teel, vaid sõita kloostrisse, et temaga isiklikult rääkida. Et ta näeks minu silmi ega kahtleks selles, et ma tingimata tagasi tulen, et olen sunnitud nõnda toimima. Muidugi kartsin ma meie kohtumist.

Ja tõepoolest, vestluse esimestel sekunditel Emake peaaegu karjatas nördimusest. Kuid võttis end hetkega kätte, „peitis“ oma tunded ära. Mis toimus tema hinges, seda teab üksnes Jumal. Aga minuga oli ta alandlikult nõus. Ehkki oleks võinud iguumenjana oma tahte kuuletujale peale suruda, asetada ta valiku ette: kas klooster või ema; või pakkuda välja oma lahendusvariant. Kuid tema ei teinud seda. Vaieldamatult oli ta väga mures selle üle, et laseb kuuletuja maailma tagasi. Meie emaga tänasime pidevalt Emakest kõikides kirjades, mida hiljem talle kirjutasime, tema suuremeelsuse ja headuse eest.

Olen jäänud kogu eluks Emakesele tänulikuks. Just nimelt tema enesevalitsuse, vastutulelikkuse, tarkuse ja alandlikkuse tõttu õnnestuski mul see raske asi teoks teha — hoolitseda kümme aastat maailmas ema eest ning pöörduda siis tagasi kloostrisse. Muidugi, Emakese enda ja õdede palvelise toetuse ja abiga.

Nunn Jevlalia (Sinelnikova). 1. juuli 2006

Nunn Jevlalia (Sinelnikova)

Emakesest

Me nägime Emakest tema üleüldise tunnustamise kõrghetkel, kuid vähe oli neid, kes jäid mõttesse selle üle, millist ülisuurt kannatust ja enesesalgamist nõuab inimeselt see ametipost. Ta ei kuulunud iseendale, kogu tema elu oli Jumala ja ligimese teenimise vägitöö, mida süvendas veelgi haiguseristi kandmine.

Emake põdes ka meie pattude pärast.

Emakese õpetussõnad oli lihtsad, arusaadavad, lühikesed, ent samal ajal ka targad ja sügavad. Kõige sagedamini rääkis ta kuulekuse, alandlikkuse ja armastuse mungavoorustest. *„„Aga mina vaatan niisuguse peale, kes on tasane ja alandlik ja kes tunneb kartust mu Sõna ees.“* Kas kuulete, õed, kuidas Issand räägib. Kes on tasane ja alandlik. Õppige, püüdke olla samasugused.“

Ta oleks justkui korranud kõikidele tuttavaid õpetusi ja Pühade Isade sõnu („kuuletumine on ülem kui paast ja palve“), kuid tema suus omandasid need erilise kaalukuse, jäid meelde, sest neid ütles kogu südamest inimene, kes oli ise need teoks teinud, kogu oma eluga.

Ta õpetas, et nunnal peab esikohal seisma kuuletumine. Ei jõua palvereeglit lugeda — pole viga, põhiline on alandlikkus, meeleparandus, aga käigu pealt tuleb lugeda Jeesus-palvet. Ent hoiatas üleliigsete, seda enam mitteõnnistatud palvetööde eest. Kui on võimalik — lugege, palvetage, kes suudab, lugegu Jumalasünnitaja palvereeglit, kui ei ole võimalik — üle jõu pingutada pole tarvis. Kui meid rjassakandjateks pühitseti, ei lubanud ta — et keegi vaimuliku eksituse võrku ei langeks — meil lugeda „Filokaliat“: „Lugege Optina staaretseid.“ Ühele õele keelas ta eraldi tegeleda Jeesus-palvega, kui nägi, et too ei ole selleks valmis (kalduvus uhkuseks).

Emake õpetas enesesalgamist kuuletumistöös. Üks elatanud õde keeldus supikeetmise tööst köögis. Teinud talle noomituse, märkis Emake: „Kui sa oleksid seda tehes surnud, siis oleksid kohe sattunud Taevariiki nagu märter. Kes sureb kuuletumistööl, see saab märtrikrooni.“ Aga mulle ütles Emake ühes minu jaoks mitte eriti meeldivas vestluses: „Miks te nõnda kardate kuuletumistööl surra? Hing ju pääseks.“

Ja veel üks Emakese iguumenja õpetlik märkus ühele õele: „Mulle pole tarvis häid lauljaid, häid kokki, meistertikkijaid, mulle on tarvis tõelisi kuuletujaid.“

Rääkides kuuletumise vaimulikust mõttest ja kasust, tõi Emake näiteks lahkunud kloostriõdesid, kes isegi 80-aastaselt ja vanemalt palusid, et iguumenja ei jätaks neid ilma kuuletumistööta, ja töötasidki jõudumööda kuni surmani.

Emake õpetas palvega tööd tegema. Mäletan oma kloostrielu algusest sellist juhust. Mõned, kes soovisid kloostrisse astuda (mina nende hulgas), ladusid puid keldrisse ja läksid tülli. Kuulnud kära, kurvastas Emake (ta oli kusagil läheduses), astus ligi ja lausus: „Palvekesega tehke kõike, lugege ikka palvet, kui töötate.“

Kord läks üks Emakese kelliateenijatest kirikusse, aga kui talle meenus, et oli unustanud maha küünalde raha, tuli tagasi. Võtmeid tal ei olnud, helistas uksekella, ning talle avas Emake ise. Emake päris rangelt, miks õde oli tagasi pöördunud, ning kuulanud vastuse ära, lausus: „Mis küünal? Nunn peab ise põlema Jumala ees nagu küünal!“

* * *

Paljudes elusituatsioonides ja juhtumites avanes Emakese läbinägelikkus. Muidugi polnud talle avatud mitte kõik — midagi jäi Jumala loal ka tema vaimulikele silmadele suletuks. Kuid sagedamini ta teadis, tundis Jumala tahet, ehkki ise eitas oma läbinägelikkuse andi. Ta rääkis: „Te tulete minu juurde, kui ma olen oma kohal kirikus, aga mina näen, millega te tulete ja tean, mida te küsite. Ja mitte sellepärast, et ma olen mingi läbinägelik, vaid lihtsalt elukogemusest.“

Jutustan mõned huvitavad juhtumid, mis mulle on meelde jäänud.

Kloostris hakatakse harilikult kartulit võtma pärast 8–11. septembrit. Umbes 1990-ndate aastate keskel õnnistas Emake ootamatult kartulivõttu Jumalaema Uinumise paastu ajal augustis, 2–3 nädalat tavalisest varem. Mõned õed sattusid sellest segadusse, oli rahulolematuid, et miks nõnda vara, kartul võiks ju veel kasvada. Kartulivõtt lõppes septembri alguses, ning mõni päev pärast seda saabusid ootamatult varajased hallad. Meie külaelanikel ja kõikidel, kes polnud kartulit veel üles võtnud, läks saak raisku.

Õed aga hakkasid imestama ja Emakest tänama: meie nurisesime, aga tema osutus läbinägelikuks.

Heinateol. Õed on tervitanud Emakest kimbu küpsete rabamurakatega. 1970-ndad aastad

„Õige hoolib oma looma hingest“ (Õp 12, 10)

* * *

Üks õde jutustas mulle oma loo. Nende õdede „aastakäiku“ ei pühitsetud kaua kitooni (nunnakleiti). Lõpuks kutsus Emake kõik peale ühe õe enda juurde ning sõnas: „Sõitke koju, kirjutage end oma elukohast välja, kirjutame teid siia sisse.“ Sel õel oli muidugi kahju — mispoolest siis tema kehvem on? Kohe järgmisel päeval ütleski Emake talle pühapäevasel Liturgial: „Noh, kuidas on, kas kirjutad ennast ka välja? Sõida kohe täna.“ See õde sõitiski ja mõtles arusaamatuses: „Miks mitte teistega koos? Seltsis oleks ju lõbusam sõita olnud.“ Aga kui ta koju jõudis, siis selgus, et kui ta oleks päev varem saabunud, oleks võinud kohata tugevat kiusatust. Peaaegu iga päev käis tema ema juures noormees, kes oli varem sellesse õesse kiindunud, ja küsis: „Kas L. on juba saabunud?“ Kui L. oleks saabunud laupäeval, oleks ta selle noormehega kohtunud, aga järgmisel päeval noormees enam ei tulnud — nähtavasti Emakese palvete peale. Õde kirjutas end õnnelikult oma elukohast välja ning sõitis tagasi Pühtitsasse, vältides kiusatuslikku kohtumist.

Kõik, kel on eluõhku, kiitku Issandat!

Emakese palvearmu said tunda ka loomad. Esimesed poolteist aastat kloostris elasin ma koos kuuletuja Ljudmillaga Sergi erakla tornis. Meile kingiti kassipoeg, kuna torni olid hakanud siginema hiired. Kassikesest sirgus kena noor kõutsike. Kuid ta kasvas metsikuks, hellitusi ei armastanud ja ennast kätte ei andnud. Ükskord tuli Emake Varvara erakla territooriumile — majapidamist üle vaatama ja ühtlasi jalutama. Räägivad õde Ljudmillaga juttu, ise jalutavad kiirustamata teerada mööda mesila poole. Ja korraga jookseb neile vastu meie Rõžik. Oleks te näinud, mis temaga sündis! Jooksis otse Emakese juurde, hakkas tema ümber tiirutama — silmad tema küljes kinni, pea püsti, ise väriseb, näugub, ja veel nii kõvasti ning meeleheitlikult, et üle kogu ümbruskonna on kuulda — räägib emakesele midagi! Kass pidas ennast sedavõrd ebatavaliselt ülal, et Emake, katkestanud vestluse, küsis: „Noh, mis sul vaja on, pisike?“ Ja see tavaliselt metsik kõuts jooksis nagu nöörist tõmmatud Emakese kannul kuni mesilani välja, ise kogu aeg oma kassikeeles midagi rääkides.

Samas eraklas elasid ka kaks „pensionil“ lambakoera, kes varem olid öösiti kloostrit valvanud. Enne ümberkolimist olid nad elanud iguumenjamaja kõrval. Ühe Emakese järjekordse jalutuskäigu ajal ronisime mööda eraklatreppi üles, möödudes koerte aedikust.

Kuulnud Emakese häält, hüppasid need kaks tohutut peni oma kuudist välja ning hakkasid Emakest vaadates valjusti ja nõudlikult haukuma, hoopiski mitte nii nagu tavaliselt. Emake seisatas, kuulas pisut ning lausus neile: „Ah, mõistan, mõistan...“ Ja selgitas meile, et nad tahavad tagasi koju ning kaebavad, et neid on siia asumisele saadetud. Ja veenis koeri kannatama, sest pole midagi parata, nõnda on vaja. Ma ei mäleta Emakese teisi sõnu, aga see pilt ise ning sellest tekkinud jahmatus ei lähe mul kunagi meelest: see oli sõnatute loomade dialoog oma perenaisega!

Ühest vahejuhtumist nende koertega jutustas mulle öövalvurist õde. Ükskord vastu hommikut muutusid koerad tõrksaks ega tahtnud pärast öövalvet oma kohale tagasi minna. Üks koer õnnestus siiski ära viia, teine aga heitis kiriku ette väljakule pikali, ja ei veenmised ega meelitamised suutnud midagi ära teha. Juba varsti peaks kuuletumistööle väljuma hommikul valves olev õde, koer aga ei liigu paigast. Tuli sel varasel tunnil iguumenjamajja helistada, vabandada ning paluda: „Emake, öelge teie talle, muidu ta aedikusse ei lähe.“ Emake vaatas aknast välja, kutsus koera nimepidi enda juurde ning lausus: „Miks sa sõna ei kuula? Ai-ai-ai! Mine otsekohe koju!“ Peni tõusis viivitamatult üles ning lonkis süüdlaslikul ilmel oma koeraaediku kuuti...

Kui inimene püüab täita Jumala tahet, olla Jumala kuuletujaks, siis alluvad talle ka Jumala loodud loomad.

Kuuletuja Olga (Kurenkova)

Emakese tähteavaldused ja õpetussõnad

Issand oli andnud Emakesele arvukalt andeid, mida ta kasvatas sajakordseks, töötades püha kloostri heaks. Armastus ja tarkus — need olid kalli Emakese põhilised omadused. Kuldse niidina läbisid need kogu tema elu, tõstes ta nagu kaks tugevat tiiba vaimuliku teadmise kõrgustesse. Ta oli kõikidele armastavaks Emaks, kogenud tüürimeheks elumere lainetes, mis osutas tõelist ja kõige lühemat teed pääsemisele — armastuse ja ligimesse vastutuleliku suhtumise teed.

Tundus, et Emakese süda mahutab endasse kogu maailma, iga inimese jaoks jätkus seal kohta. Millise elava osavõtuga suhtus Emake igasse tema juurde tulijasse või lihtsalt õnnistuse võtjasse!

???

Viimasel ajal oli võimatu mitte märgata tema näol haiguse põhjustatud kannatuse pitserit. Kui palju oli tarvis mehisust, sisemist vaimujõudu, et mitte lasta sel välja paista, võtta oma valu unustades oma südamesse ümbritsevate inimeste viletsuste ja hädade tulv! Tema armastus ja hoolitsus väljendusid isegi elulistes pisiasjades. Lähed õnnistust võtma, aga käed on õuest tulles külmad. Emake märkab kõike, teeb peapesu, „riidleb“ õrnalt läbi ning „ähvardab“ sõrmega, lubades kinkida soojad käpikud.

Kui ma alles kloostrisse olin tulnud, päris Emake alati minu ema järele, et kas mul pole koduigatsust. Ja lisas: „Klooster — see on Taevase Kuninganna kodu. Palveta Jumalaema poole, teeni teda agaralt!“

Tipumütsi pühitsemise eel kogus Emake meid iguumenjamajja kokku. Ta jutustas palju sellest, kuidas oli ise kloostrisse tulnud, kuidas elas oma staaretsaga, pajatas õdede tööst. Tema kujundlik, elav sõna äratas hinges häid tundeid, soovi pühas kloostris innukalt töötada.

Ta rääkis, et pole tarvis juurelda, miks teisel on kergem kuuletumistöö kui sinul. On tarvis töötada Taevase Kuninganna heaks, olla õdede suhtes heatahtlik, katta ligimese puudused armastusega. Alati pidada kalliks seda, et me elame niisuguses pühas paigas Taevase Kuninganna kaitse all. „Kõige eest tänage Jumalat! Kõige tähtsam on mitte nuriseda. Kui raske ka ei oleks, millised kiusatused ja haigused meid ka ei tabaks, alati öelge kogu südamest: „Jumal olgu tänatud!“

Elage sõbralikult, rahus, üksmeeles, aidake üksteist! Palvetage, töötage, aga mis peamine — armastage üksteist ja teie hinges valitseb alati rahu ja rõõm. Siis tundub teile kõik helgena, isegi kõige raskem asi saab olema kerge. Õppige armastust! See on kõikide vooruste kuninganna. Kui on armastus, siis on ka kõik muu. Issand annab nii alandlikkust, kannatlikkust kui ka palvet.“

Inimese mälu on ebatäiuslik, see võib unustada mingid detailid, sündmused, sõnad. Kuid kalli Emakese soojuse ja armastusega täidetud süda jääb alati tänuga hoidma tema õpetussõnu!

„Ma kiidan Issandat,
kes mulle head teeb...“

Jumalaema Uinumise peakirik.
Püha Kolmainu püha, 2007. aasta

Galina Levitskaja,
Moskva Bogorodski Issanda Muutmise kiriku koguduse liige

Minu tõelisest vaimulikust emast

Kaks päeva pärast minu välismaal töötanud kalli poja hirmsat surmateadet sõidan metroos. Peaaegu ei taju iseennast. Mulle on väga tarvis lohutust. Avan korteriukse ja kuulen telefonihelinat. Tunnen ära Pühtitsa kloostri iguumenja Varvara armsakssaanud hääle. See justkui lendaks minu poole hoogsalt üle kogu maa. „Paar tundi käin juba ringi ja vaatan telefoni poole, endal hing teie pärast ärevil...“ lausub Emake, „ei kujuta ette, kuidas te selle kaotuse üle elate.“ Ning telefonitorust hakkavad kostma mulle sel hetkel kõige vajalikumad, kõige hinnalisemad sõnad. Lohutus- ja valgustussõnad, mis valavad minusse jõudu.

Oli Püha Kolmainuse päeva eelõhtu. Kolmainuse suuruse tabamatu saladuse, looduses toimuva elu uuenemise ning meie neil päevil aset leidva vaimuliku taassünni ühendas Emake Jumala Ettehooldusega minu poja saatuse üle. Ning ütles: „Kõiges valitseb Jumala tahe...“ Enam kui tund lohutas ta mind tuliselt. Tema kaastunne oli helge ja emalikult õrn. Ning see pani toime pöörde minu hinges. Oli olnud väljapääsmatus, ummik, aga pärast Emakese tarku sõnu ja tema armastavat häält hakkasin ma paljusid asju mõistma ning palvetama: „Issand, heida armu! Võta vastu minu poja Nikolai hing oma helgetesse elupaikadesse.“

Nõnda aitas Emake Varvara mu murest välja, mina aga leidsin tema näol endale vaimuliku ema.

* * *

Jumala loal haaras mind korraga hingesegadus. Kadusid soovid, elult ma midagi uut enam ei oodanud, aga kõik möödunu, mis ometi oli olnud nii mitmepalgeline, tundus korraga täiesti ilmetuna.

Mingeid mõtteid elu tahtlikust lõpetamisest mul ei olnud, peaasi et see lõpp tuleks juba kiiremini ja oleks Jumalast. Minu mõtted olid jultunud, kuid neid ohjeldada oli raske, kuna huvi elu vastu oli kadunud.

Peagi helistati taas Pühtitsast, õnnitleti hoolitsevalt nimepäeva puhul. Ja kõlabki Emakese kallis hääl. Tema esimesed sõnad: „Elage, elage...“, ning soojad, südamlikud õnnitlussõnad.

Emake aitas mind nii enne kui ka pärast. Ning juhatas alati, kuidas toime tulla minu traagilistes olukordades. Imetlusväärne, kui palju ta nägi ja mõistis isegi kauge vahemaa tagant. Sealjuures innustades, ära taludes, määravaid nõuandeid jagades. Sellist armastust, läbinägelikkust ja õilsust, emalikku suuremeelsust ja oskust lohutada pole ma rohkem kellegi juures kohanud.

Pühendatud Emakesele Varvarale

Mu hingel ütlemata kurb ja kõle,
on kallis kääbas lillemere all.
Eks tänulikes südametes põle
musttuhat küünalt leegil heledal.

On maailm ähmastunud kaotusvalust,
hing orvuks jäänud, kurbus sügaval.
Kõik hädad pühkis inimestel jalust...
Ma toibusin... nüüd taas ma risti all.

Kuid lootus sütib südames, sest ega
ei jäta Emake meid armastuse sunnil,
ta aitab endiselt meid oma soojusega
ning hella õrnusega igal tunnil.

Irina Rakša,
Moskva kirjanik, Kirjanike ja Ajakirjanike Liidu liige

„Issand ajab kõik korda...“

1980-ndate aastate algus... Ühel kaunil suvepäeval helistas mulle õigeusklik kunstnik Natalja ning tegi ettepaneku sõita koos temaga Eestis asuvasse Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostrisse, kus ta oli ka varem käinud. Olin rõõmuga nõus. Nunnakloostrites polnud mul veel juhust olnud viibida. Aga mis peamine — minu süda oli täis muret ja üksindust pärast seda, kui enneaegselt (43 aastaselt) oli surnud minu armastatud mees, kunstnik Juri Rakša, kellega me rahus, armastuses ja üksmeeles olime käinud ühist eluteed — näljastest, kuid õnnelikest tudengiaastatest Kinoinstituudis kuni viimaste, tema maise eksistentsi vaat et kõige õnnelikumate hetkedeni. Nende hetkedeni, mil ta vaevaga molberti ees seistes ja valu — nii füüsilist (ravimatu verehaigus) kui hingelist (vältimatult lähenev hüvastijätt) — maha surudes tegi oma viimase võiduka pintslitõmbe lõuendil, ning pintsel tal käest kukkus. Viimaste eluaastate vägilaslik töö — triptühhon „Kulikovo lahinguväli“* — oli lõpetatud...

Pühtitsasse asutasin end sõitma alandlikkuse ja vaikse rõõmuga. Sel ajal eksisteeris veel NSVL ning piiril mingeid takistusi Eestisse sõitmisel ei olnud. Jõhvi raudteejaama saabus rong varahommikul, palveränduritel oli vastas kloostri buss ning veidi aja pärast paistsidki kaugusest Jumalaema Uinumise peakiriku suursugused kuplid. Hingel hakkas otsekohe soojem...

Emake Varvara ei võtnud meid kohe vastu. Lahked õed seadsid meid sisse külalistemajas, seejärel andsid süüa. Ning olimegi Emakese pilgu ees... Tugeva hingeerutuse tõttu ei jäänud meelde ei iguumenjamaja ise ega selle külalistetuba, kus Jumala armust leidis aset meie KOHTUMINE. Kõikjal õitsesid lilled, ning õhk oli küllastunud jahedast aroomist. Ent peamine, mis mällu sööbis, oli Emakese kuju — kaunis ja helge. Ja tema suhtlemismaneer — väga soe ning usalduslik. Justkui polekski see esimene kord meil kohtuda, vaid nagu oleksime juba vanad tuttavad.

Olin toonud kingituseks oma raamatuid (romaani, jutustused) ning uue albumi mehe loomingust, kus olid ka reproduktsioonid tema kuulsast triptühhonist, kõik kolm osa eraldi — „Õnnistus lahinguks“, „Vägede teelesaatmine“ ja „Eestseismine“. Selgus,

* Praegu asub see Riikliku Tretjakovi Galerii ekspositsioonis, koopia sellest, mis tehti patriarh Aleksiuse tellimusel, kaunistab aga Püha Sinodi ja pühima patriarhi residentsi Püha Daniili kloostris.

et Emake oli kuulnud õigeusklikust kunstnikust Juri Rakšast, talle oli teada ka mehe varajane surm. Millise siira osavõtu ja erilise tähelepanuga kuulas ta minu jutustust... sellest, kuidas meie vaimulik isa, arhimandriit Innokenti (Prosvirnin) õnnistas tööd „Kulikovo lahinguväljaga“, kuidas ta oli aasta jooksul pidevalt kunstniku juures töökojas käinud teda pihile ja Armulauale võtmas ... valmistanud ette surmaks. Emake tundis ka arhimandriit Innokentit, kes oli Pühtitsas käinud.

Hiljem, teelauas, silmitsedes albumis vürst Dimitri Donskoi abikaasa, Moskva suurvürstinna vaga Jevfrosinja, ilmaliku nimega Jevdokia kuju, kes saadab Kremli valgete müüride ääres sõjamehi lahingusse, tundis ta selles ära minu näojooned. Mina selgitasin, kui hoolikalt ja mõtestatult otsis kunstnik oma kangelastele prototüüpe; iga tegelase jaoks tõi ta „Mosfilmist“ kohale ajaloolised kostüümid ning maalis viimastel kuudel minu, oma naise järgi Jevdokia... Aga Radonežski vaga Sergi kuju jaoks ei otsinud kunstnik kedagi. Seda pühakut nägi ta unes nagu elavat. Ning oma vaimuliku isa õnnistusel kandis meister vaid „Sergi kuju lõuendile üle“ (tema oma sõnul)...

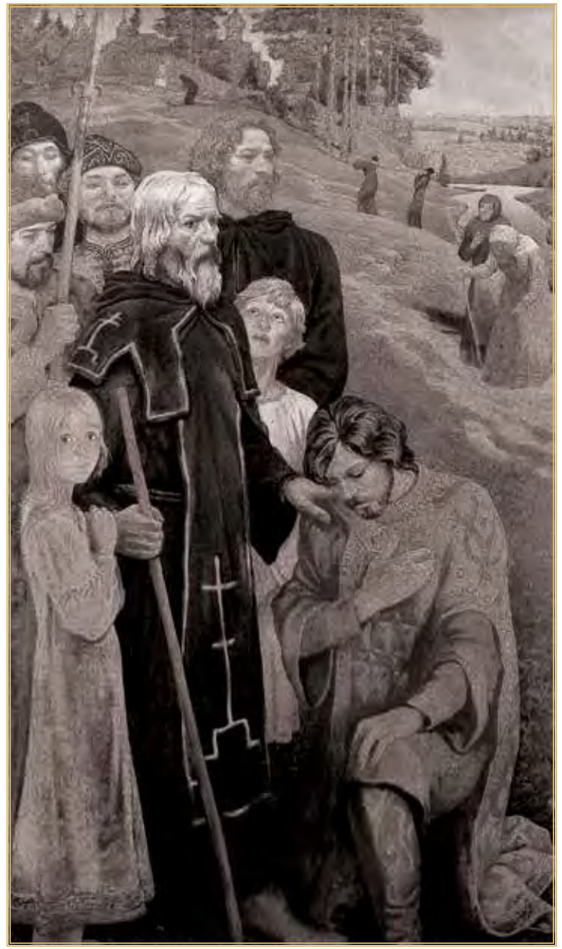

Юрий Ракша. «Благословение на битву», левая часть триптиха «Поле Куликово»

Selle esimese mälestusväärse kohtumise ajal võlus Emake Varvara mind oma südamlikkusega, ning muutus kohe niisuguseks lähedaseks, et jäin ka tulevikus (meie kohtumisi oli mitu) temaga lõpuni avameelseks. Temaga vesteldes ja ta vaikset osavõtlikku häält kuuldes võis tunda ja näha — ta on kogu hingest sinuga. Ta on ainult sinu päralt, ning praegu huvitad teda ainuüksi sina isiklikult. Sellise armastuse eest on Issand talle kinkinud sinu elu sedavõrd sügava mõistmise ja selles Jumala ettehoolduse nägemise, mis on omane staaretsitele. Temaga suhtlemine, mõnikord üsna põgus — pealtnäha üksnes õnnistuse võtmine teel peakirikusse — täidab südame soojusega, ning hing muutub heledamaks, nii et suudab vastu võtta Pühtitsa pühaduse armu.

Viibides teenistustel avaras kaunis Jumalaema Uinumise peakirikus ja kuulates Pühtitsa õdede imelist laulu, mille helid otsekui inglihääled kõrgustesse kanduvad, tundsin oma hinge taevasse tõusvat. Sel ammusel aastal juhatas Pühtitsas koori nunn Georgia (Štšukina) — Jeruusalemma Gornenski kloostri tulevane iguumenja, kellel oli oivaline hääl. Tema ustavaks abiliseks kliirosel oli Moskva Konservatooriumi andekas vilistlane, kuuletuja Natalja (Davõdova) — nüüd vanemkoorijuht nunn Innokentia.

Viibisime kloostris rohkem kui nädala. Kohe esimesel kohtumisel õnnistas Emake Varvara mind kloostris ringi vaatama, ning seejärel kutsus korduvalt enda poole. Päris muljete järele, ning jutustas ka ise naudinguga, kuidas kloostris palvega leiba küpsetatakse ning miks kloostrileib „nõnda magus“ on. Muidugi oli mul nii inimlikult kui professionaalselt tähtis näha ja tunda, kuidas iguumenja Varvara oma suurt majapidamist juhib. See ei olnud kaugeltki lihtne, kuid kulges märkamatult, asjalikult — täpselt ja kindlakäeliselt. Selles paradiisi meenutavas nurgakeses oli kõik ideaalses korras. Kõikjal valitses vaikus, kõik lõhnas ja õitses... Meelde on jäänud Emakese jutustus sellest, kuidas kloostris tuli kõike korraldada peaaegu nullist alates, ja töötada, töötada, töötada... Käsi rüppe laskmata... Varahommikust hilisõhtuni. Et teenida Jumalat ja ligimest. Tutvus Pühtitsaga sai minu jaoks tohutuks vaimulikuks rõõmuks.

Moskvasse saabusin tagasi selginud meeltega, justkui oleksin vabanenud üle jõu käivast murekoormast, täpsemalt aga — oma mittemõistmisest, miks see koorem kristlase elus vajalik on. Selle sõidu eest tänasin oma kaaslast Nataljat, olles veendunud selles, et ükski hea asi siin elus ei saa olla juhuslik, see antakse Jumala armust ning on alati ettehoolduslik. Mustad murepilved kõige lähedasema inimese kaotusest taandusid, valu tuimenes. Oleks tahtnud tööd teha ning midagi ette võtta. Ja kõige selle taga seisis Emakese Varvara kuju, kes oma kaastundliku hingega minu ellu sisenes ning minu, patuse eest palvetama hakkas. Aga kloostripalve on teatavasti kõige tugevam palve. Jah, Emake oli jätnud minu hinge sedavõrd sügava jälje, seda kinnitades, et ma suutsin jagu saada oma näivast üksindusest ning leida taas rõõmu loomingus, tütre kasvatamises ja kontaktis mehe surematu hingega, kellega meil tuleb taluda vaid ajutist lahusolekut.

Pärast kohtumist õnnistatud Pühtitsa iguumenjaga oleksin ma nagu joonud allikavett, ning sain tagasi hingeerksuse. Ja Jurake oleks justkui sirutanud mulle käe igavikust sellesse maailma,

mina aga sirutasin talle enda oma vastu. Sarnaselt maisele ja taevasele käele kuulsal Sixtuse kabeli maalil... Ja kõik selle oli mulle kinkinud Emake Varvara.

Järgnevatel aastatel saabus Emake regulaarselt Moskvasse, et asju ajada ning ennast ravida. Ning me kohtusime. Külastasin teda haiglas, tema aga käis minu juures. Emake oli täidlane ja tal oli raske käia, ning ükskord palus ta mind sõidutada teda koos kelliateenijaga mööda Moskvat seoses kloostri vajaduste ning kõikvõimalike asjaajamistega. Mina kui põline moskvalanna, kes kogu elu on istunud autorooli taga, tundsin end oma „Žiguliikeses“ tiheda liiklusega tänavatel kui kala vees. Ummikud olid linnas igapäevased asjad. Ent pikad otsad ning ummikutes passimised, mis kestsid pahatihti tunde, andsid mulle võimaluse autos istudes Emakesega rahulikult juttu vesta. Kõige erinevatel teemadel. Poliitikast, kunstist, usust. Aga vestluskaaslasena oli Emake ülihuvitav.

Юрий Ракша. Портрет жены и дочери.

Sel ajal elasin ma raskelt üle suhete katkemist tütre Annaga, kes oli juba kunstitudeng. Lugu ise oli banaaalne, ent nagu ikka — valuline. Minu ristitud tütar, kelle olin üles kasvatanud ja kellele andnud hariduse, armus ning abiellus salaja oma kursusekaaslase, teisest linnast pärit mitteristitud noormehega. Ja siin, nagu öeldakse, leidis terav kirves kivi. Kogenud emasilmaga nägin kogu nende suhete ebakõla, nende sobimatust ja abielu lootusetust. Ja sain nende — noorte ja armunute — silmis üpriski vastumeelseks. Kokkupõrked, kibedused ja meeleheitepisarad viisid suhete katkemiseni tütrega, mis oli minu jaoks väga valus. Aga sellest ma vaikisin, ei tahtnud kallist iguumenjat oma probleemidega koormata. Aga või sa siis Emakese eest midagi varjad? Muidugi tajus ta minu rõhutud seisundit ning palus mul avameelne olla.

Ah minu kallis Emake, Jumal tänatud, et ma teile kõik ära rääkisin! Vastasel korral oleks mure üksnes süvenenud ning võinuks viia täieliku hingepimeduseni. Aga nüüd reageeris ta minu pisaratele südamliku osavõtuga ning kergendas mu hinge hinnalise nõuandega. „Vaat mida tee,“ lausus ta veendunult ja vaikselt minu kõrval autos istudes. „Kui sind tabab elus midagi patust, halba, ning mõistad, et ise sellega toime ei tule, et üksinda sellest jagu ei saa, siis palveta esmalt tuliselt. Seda esiteks. Seejärel aga...“ Ma oli üksainus suur kõrv, ootasin — mis saab seejärel? „Aga seejärel,“ jätkas Emake, „Palvetame meie sinu eest Pühtitsas. Ning kolmandaks...“ Ja andis mulle kõige tähtsama nõuande elus: „Ära murra kunagi otse läbi. Kui endal jõud peale ei hakka, kui ei suuda õnnetusest jagu saada, siis mine sellest mööda... ringiga mööda. Issand ajab ise kõik korda. Ta ju näeb kõike.“

Ja need sõnad „Issand ajab korda“, mida Emake oli lausunud vaikselt (justkui möödaminnes, aga suure usu ja veendumusega) läbi lumise Moskva sõites, tungisid igaveseks minu teadvusesse. Ja aitasid alati — täpselt, eksimatult — kõik need rasked aastakümned. Need said minu jaoks omamoodi tunnustäheks, deviisiks kõiges. Võitled, tahad patust jagu saada, aga kui midagi välja ei tule, siis tuleta meelde nõuannet ning mine hädast ringiga mööda, ja palvega. Ning... Issand ajaski korda. Veendusin selles kümneid kordi. Ka tütrega aitas Issand suhted korda seada. Nõnda ma hakkasingi elama palju rahulikumalt, hindamatu Emakese Varvara nõuandel ja õnnistusel.

Iguumenja polnud ka varem tugeva tervisega silma paistnud, aastatega aga seda enam. Kuid mehise inimesena ei näidanud ta seda välja. Ehkki ma mõistsin ja paljut ka aimasin, saates teda ühest haiglast teise. Kas poetab ta ise möödaminnes midagi või kuulen tahtmatult midagi pealt tema jutuajamist alatise kaaslase nunn Nektariaga. Füüsiline nõrkus (palju aastaid kestnud diabeet) ülendas ja kinnitas kaheldamatult tema hinge ligimesele kaasa tundmises.

Emake oli sedavõrd suuremeelne, et püüdis, nagu minu ustav kaitseingel, hoida mind eksisammude eest, süvenedes minu asjadesse, nii kirjanduslikesse kui perekondlikesse, minu hingeseisundisse. Ka mina oleksin tahtnud kas või millegagi, kas või kuidagi, kas või mõne tillukese asjaga leevendada tema muresid ja valusid. Seepärast istusingi alati suure heameele ja tänutundega rooli, võttes Jumala armu ja kingitusena seda võimalust Emakest sõidutada. Andes endale aru, et mind ootab ees suhtlemise teenimatu „luksus“. Isegi lihtsalt kalli ja suure hinge lähedalviibimine. Emakesel oli hell ja soe naeratus, kuid läbitungiv pilk, justkui ülelibisev, ent sealjuures tähelepanelik ja kõikenägev.

Need õnnistatud kohtumised iguumenja Varvaraga muutsid minu suhtumist ellu, religiooni, usku; puhastasid ja süvendasid

minu ettekujutust vaimsest. Alates konkreetsetest käitumisdetailidest ning lõpetates filosoofiliste mõtisklustega õigeusust. Iguumenja isiksuse, tema nõuannete ja minuga peetud vestluste prisma kaudu hakkas korrastuma kogu minu edasine elu.

Ennekõike aitas Emake väga kaasa minu saamisele tõeliselt kiriklikuks inimeseks. „Ägedate“, ma ütleksin isegi kuritegelike 1990-ndate aastate alguses otsustasin ma ülempreester Dimitri Smirnovi õnnistusel ning armastatud iguumenja tööarmastuse eeskujust innustunult hakata kirikuvanemaks, koguduse nõukogu esimeheks Jumalaema Sündimise kirikus Butõrskaja Slobodas. See oli mahajäetud, ilma kupliteta, katlamajaks muudetud, kuid mitte hävitatud 17. sajandi kirik-kaunitar. Suursugune, avar, inimesi sajandeid teeninud, Napoleoni tulekahjud üle elanud, ei olnud see alla andnud ka nõukogude ajale. Meie — koguduse nõukogu kakskümmend liiget — asusime mehiselt asja kallale. Kõik me töötasime ilma palgata, Kristuse nimel. Ent kui minu elus ei oleks olnud Emakest Varvarat, poleks ma nähtavasti kunagi midagi sellist ette võtta söandanud. Raske oli kõiges: võita riigilt tagasi kirikuhooned ja -krunt, töötada arhiivides dokumentide ja joonistega ning võidelda ametnikega, et saada lõpuks ometi kahepäise kotkaga seaduslik pitser. Raskusi oli palju, ent sageli, kui käed rüppe vajusid, kerkis minu silme ette Emakese kuju, ning ma haarasin taas härjal sarvist. Sealjuures ilmusid justkui iseenesest sellised omadused, millest varem polnud juttugi. Jumala abiga me võitsime. Nii et nüüd on Moskvas Butõrskaja tänaval taastamisel Jumalaema Sündimise kirik, siin käivad teenistused ning pühade ajal helisevad seni ajutises kellatornis kõlavad kellad.

Kirikuvanemana töötades omandasin tahtmatult paljud mehelikud jooned: vastupidavuse, kindlameelsuse, otsustavuse. Ent õigeusklikule inimesele hädavajalikku alandlikkust jäi aina vähemaks.

Ning ikka ja jälle pöördusin ma hinges Emakese isiksuse poole. Sest just temas nägin ma mitmesuguste joonte haruldast ühendust. Tugevuse ja ebatavalise pehmuse, tegutsemiskindluse ja rahuliku kaalumise ühendust. Ta ei lasknud mööda võimalust mõtiskleda. Sealjuures võis ta ka oma teguviisis kahelda, alandlikult kahetseda, arutleda. „Ära kiirusta, rahune,“ ütles ta. „Pea kinni, vaata ringi. Issand aitab ja ajab ise kõik korda.“ See oli tema kool, mida ta kinnitas omaenda elu, sügava usu ja pideva palvega, kloostrijuhtimise ja inimestega suhtlemise kogemusega.

Ta oli väha hea inimene. Ükskord aitas ta mind rahaliselt, mis oli minu jaoks ootamatu. See leidis aset nõnda.

1990-ndatel aastatel, kui kirjastused pankrotti läksid, raamatuid välja ei antud ning honorare ei makstud, tuli mul istuda oma auto rooli ning „sõita taksot“. Oli tarvis perekonda toita, tütart koolitada, koperatiivkorteri eest tasuda. Pannud selga kõige halvemad riided, istusin varavalges rooli ja sukeldusin peaaegu ööpäevaks Moskva lumistele tänavatele. Vedasin kõiki, kes tee ääres hääletasid, „kotimehi“ raudteejaamadest nende tohutute pampudega; venelasi ja muulasi; neid, kes olid lastega, ja neid, kes olid ilma. Aga Moskva oli tookord kriminaalne, peaaegu iga päev mõrvati keegi, tulistati otsekui sõjas. Kaks korda oleksid konkurendid mu peaaegu tapnud. Mind päästsid tookord üksnes palve ja Emakese õppetunnid alandlikkusest.

Ükskord, kui rahaga oli juba sootuks nutune (pensionini oli veel hulk aega), saabus Emake Moskvasse ravile. Ta oli siin pool kuud, ning minuga suheldes aimas järjekordselt talle omase läbinägelikkusega minu viletsat olukorda. Ehkki mina püüdsin seda igati varjata. Aga tema tahtis tingimata teada, millest elab tema hoolealune õigeusklik hing. Tuli osaliselt üles tunnistada, et müün raamatuid, vahel istun ka autorooli, ent pean vastu, et seni pole vigagi, Jumal tänatud. Kõneledes püüdsin talle mitte silma vaadata. Ja Emake taipas kõike. Õhtul aga, kui me haiglasse tagasi tulime ning mina värava juures auto parkisin, hakkas Emake mulle salamahti midagi ulatama, korrates kindlalt: „Võta. Otsekohe võta, Kristuse nimel. See on minu käsk, kas kuuled!“ Ma aimasin, et see on kõvaks rulliks keeratud raha. Ma hakkasin tuliselt keelduma, kuid Emake katkestas mind rangelt: „Võta vastu ja peida ära. See on lepton. Seda ütlen ma kui iguumenja...“ — ja pistis raha mulle pihku. See Emakese tegu oli minu jaoks hinnaline mitte üksnes sellepärast, et aitas mingi aja rahulikult eksisteerida, vaid ka vaimulikus mõttes. Issand ei jäta meid, oma sulaseid...

Ning varsti pakkuski ajakirja „Rabotnitsa“ toimetus mulle ootamatult Emakese palvetel korraliku palgaga tööd kirjanduse- ja kunstiosakonna juhatajana. Seal oli minu toimetada, jällegi tema õnnistusel, mitu rubriiki, nende hulgas ka „Rõõmukuulutus“, kus ma avaldasin palju aastaid materjale vene pühakutest.

Minu elus hakkasid toimuma imelised sündmused. Erinevatest linnadest anti mulle preestrite ja munkade kaudu edasi suurte pühakute säilmeosakesi, sealhulgas ka nende omi, kellest ma olin ajakirjas kirjutanud. Krimmist tuli püha piiskopi ja suure ravitseja Luuka (Voino-Jasenetski), seejärel Rooma püha piiskopi Martini ja püha preestermärter Jevgeni säilmeosakesed; Kiievist vaga Joona oma. Pühalt Maalt tõid nunnad pühade märtrite

suurvürstinna Jelizaveta ja nunn Varvara säilmeosakesed. Ühel aastal sattusid kolm korda minu kätte minu poolt sügavalt austatud Jordani vaga Gerassimi säilmeosakesed. Nendest imedest jutustasin ma mõistagi ka Emakesele ja näitasin talle neid hindamatuid aardeid. Vaimuliku isa õnnistusel kandsin ma aastate kaupa kuni seitset säilmeosakest spetsiaalses säilmehoidjas oma rinnal. Seejärel aga andsin need Emakese soovitusel edasi kirikutesse: Jumalaema Sündimise, Voroneži püha piiskop Mitrofani ja Jumalasünnitaja Rõõmukuulutamise kiriku esipreestritele. Kahe esimese kiriku esipreester Dimitri Smirnov tellis pühakute ikooni, kuhu paigutati ka nende säilmeosakesed. Nii et nüüd on need kättesaadavad kõikidele usklikele. Vaat niisugune õnn sai iguumenja Varvara soovitusel ja õnnistusel osaks mulle, patusele. Ja selle eest tänan ma Issandat, kelle *käest on mehe sammud, ja kes kinnitab seda, kelle tee on Tema meele järgi* (Ps 36, 24).

Teemade ring oli Emakesega suheldes alati väga lai, ja ka kloostris ühesuguse armastusega kohatud külaliste elukutsed olid kõige erinevamad. Mäletan, kuidas kord Kristuse Sündimise pühadel, olles saabunud järjekordselt Pühtitsasse, sattusin ma pühadelaua taga kõrvuti astronoomiateadlastega Peterburist. Seal oli akadeemik, kes uuris Päikesesüsteemi planeete, tema kolleeg ja nende perekonnad. Pühad olid imeilusad. Lauljad esitasid unustamatu õrnusega, hingevärinal kõigi poolt armastatud jõululaulu: „Öö on vaikne Palestiinas, magab väsind maa...“ Emake „juhatas“ targalt pidusööki, tal oli hea ja rahulik olla, ning kõigiga huvitav: nii lihtsa kuuletuja kui ka akadeemikuga; nii kogenud nunnade kui ka minu, patusega. Kolmandal päeval mind külakostiga teele saates tuletas ta vaikse häälega meelde: „Pea meeles, Issand ajab alati kõik korda. Aga meie palvetame sinu eest.“ Olin õnnelik. Ega unustanud ka Moskvas, et kauges õnnistatud Pühtitsas minu eest palvetatakse. See andis hingejõudu ning pakkus tuge. Ja minu raamatud, loomingulised õnnestumised, sündisid ja nägid ilmavalgust püha kloostri palvetel.

Pühtitsasse saabusin ka Issanda Ristimise pühaks. Ristimispüha pakases olid lumi, klooster, peakiriku kuplid ning jaanuari tähistaeva all kauguses terendav mets kaunid nagu muinasjutus. Aga Liturgia kirikus, põlevad küünlad, kroonlühter, koori mitmehäälne laul kliirosel — kõik see puhastas ja ülendas hinge, tõstis selle vaimulikele kõrgendikele.

Emakese õnnistusel siirdusin ma koos noorte õdedega paukuva pakase käes allikale. Suplus vees, mis kõrvetas esmalt külmaga, seejärel aga põletas tulega, on alatiseks mällu sööbinud kui puhastumise ja taassünni ere moment. Inimese tõusmine

Talv Pühtitsas. Söögisaalikirik, mis on pühitsetud püha Jumala Vastuvõtja Siimeoni ja naisprohvet Anna auks. 2002. aasta

usu treppi mööda on ju nii saladuslik, nii aeglane. Aste astmelt. Ja selles tõusmises ulatas Emake mulle oma abistava käe. Ühest külaskäigust teise, ühest kokkusaamisest teise, nii talvel kui suvel. Arvan, et igaüks, kes kohtus ja suhtles iguumenja Varvaraga, muutus ka hingelt.

Alatiseks on meelde jäänud, kuidas ta end ristimärgiga õnnistab. Emake tegi seda kuidagi eriti hoolikalt ja täpselt. Asetas kolm sõrme laubale, rinnale ja õlalt õlale kuidagi eriti läbimõeldult ning kiirustamata. Rist oli tal korralik ja väike. Ja selles ilmutas end ka tema iseloom — tähelepanelik, soe. Mulle oli see nii südamelähedane, et hakkasin ka ise Emakese moodi ristimärki tegema.

Oma haigusest rääkis ta viimastel aastatel vähe. Kuid ma nägin, kuidas tal läheb tõvest jagusaamine kord korralt aina raskemaks. Ükskord Emakese Moskvasse saabudes õnnestus mul teda külastada haigepalatis. Me suhtlesime nii kahekesi kui ka tema ustava abilise juuresolekul. Mäletan, et kurvastasin: kust leida ristiema oma kahele lapselapsele. Emake aga sõnab: „Olgugi et oled vanaema, ära kõhkle, sa ise võid olla neile ristiemaks.

Ja risti nad rutemini ära, kuni nad veel väikesed on.“ Nii ma tegingi. Lapselapsed ristiti Voroneži püha piiskop Mitrofani kirikus ning seejärel viisin neid mitu aastat sinna pühapäevakooli.

Aga tookord haiglapalatis, istudes suure ja kauni Emakese iguumenja Varvara kõrval, kelle kaudu Issand oli muutnud minu elu, püüdsin ma talletada mällu iga tema žesti ja sõna. Meelde on jäänud Emakese mõtted... intonatsioonid... tema käe soojus — puudutuse õrnus ja pehmus. Ja viimane õnnistus — korraliku, kindla ja veendunud ristimärgiga, millega ta mind hüvastijätuks õnnistas...

Galina Tšiginskaja, Sankt-Peterburi näitlejanna

Me oleme ajutiselt lahus, kallis Emake

Esmakordelt saime Emakesest kuulda tuttavalt seminaristilt, kes käis Pühtitsas töötamas. Kas teate, miks seminaristid mööda kloostreid raha teenimas käisid? See poiss näiteks varjas oma vanemate eest, et õpib vaimulikus seminaris, meie aga osutasime talle pisukest abi, sest tal polnud Peterburis kedagi; elas väga kehvalt, ühiselamus, ning meie aitasime teda. Taldrikutäie suppi leiab pere majapidamises alati. Ükskord ütles ta Pühtitsast tagasi saabudes: „Te peate sõitma Pühtitsa kloostrisse.“ See oli 1983. või 1984. aasta. Minu noorem laps, tütar, oli siis 5 aastane. „Ta peab nägema Emakest. Seal on ebatavaline Emake,“ sõnas see seminarist.*

Olime tookord sisuliselt alles neofiidid, ehkki olime lasknud end kogu perega ristida 1977. aastal — mina, mees ja poeg, kes oli tollal alles 7 aastane. Meid ristis isa Valerian Kretšetov. Sõitsime spetsiaalselt tema juurde Moskva lähedasse Akulovosse. Ristimine toimus suletud tühjas kirikus, kus peale meie polnud kedagi. Aga kahe nädala pärast laulatas ta meid. Kiriku uksed pandi jälle lukku ning laulati salaja. Me käisime küll kirikus, kuid paljut veel ei teadnud, kõik põhines peamiselt emotsioonidel.

Esimest korda sõitsime kogu perega Pühtitsa kloostrisse 1984. aasta Jumalaema Uinumise pühadeks, olles võtnud õnnistuse meie metropoliit Antonilt (Melnikov). Ning sellest hetkest algaski meie õigeusu tundmaõppimine. Mitte ainult emotsionaalselt. Meilt küsiti toona tihti: „Kuidas te jõudsite Kirikusse, õigeusku? Mis teil juhtus? Kas mingi õnnetus?“ — mille peale meie vastasime: „Me tulime sinna rõõmust ja elutäiusest.“ Meie teele olid sattunud inimesed, kelle kaudu see kõik teoks sai. Aga õigeusu sügava mõtte ja ilu tajumine ning soov seda tunda õppida algas siin, Pühtitsas, Emakesega kohtumisest.

Kohale jõudnud, läksime esmalt temalt õnnistust võtma. Meid võeti vastu armulikult, armastusega, oli hulgaliselt muljeid. Esimene sealviibimine oli lihtsalt nagu mingi ebatavaline pidu. Emakesest olime vaimustuses. Ja tema muidugi nägi seda ning sõnas: „Ainult pidage meeles, kallid, et te ei ole tulnud siia mitte minu, vaid Jumalaema juurde...“ Ilmselt olime sellised naiivsed lollid, oli niisugune kutsikavaimustus: „Emake, Emake...“ Siis hakkasime käima juba kõikidel koolivaheaegadel. Elasime ema Klavdia juu-

* Lõpetanud seminari, võttis ta vastu vaimuliku pühitsuse. Isa Georgi Zjablintsev kandis kuuletumiskohustust Moskva Patriarhaadi Välissuhete Osakonnas. Tapeti oma Moskva korteris.

res, kes võttis hiljem vastu nunnapühitsuse Paraskeva nimega, ning ema Valeria juures. Meie perekond pandi alati elama mugavasse kelliasse õuel asuva külalistemaja teisel korrusel, kus praegu peatub vaimulikkond.

Aga milliseid imelisi lastepidusid Emake korraldas! Laste jaoks oli see parim kingitus, kui Emake nad Kristuse Sündimise pühadel enda juurde külalistetuppa kutsus. Moskvast oli alati palju lapsi. Ka minu Mašake oli nende hulgas, ise alles selline tilluke. Pani pühaderiided selga ja luges luuletust. Emake ütles: „Oh, sind ei ole ju kuulda“ — ja pandi ta diivani peale seisma ... Kui palju rõõmu küll oli: valmistuda ja lugeda luuletusi, saada kingitus. Minu jaoks oli see parim aeg, kui avanes elu mõte — see armuküllane vägi, mis täitis Emakese emasüdant, ühendas meid Kristuse armastusega. Ja muidugi pöördusime Emakese poole nõu saamiseks.

Siis võtsimegi vastu neofiitliku otsuse: vanem, poeg, las õpib koolis, aga nooremat, tütart, me kooli ei anna, õpetame teda kodus. Rääkisime oma kavatsusest ka Emakesele. Tema vastu: „Kuidas nõnda, õppida on ju tarvis.“

Näitlejanna Galina Tšiginskaja. 2010. aasta

Veel üks Emakese nõuanne: „Ärge tehke lapse kallal midagi jõuga. Mingil juhul ei tohi sundida. Ei taha kirikusse minna, las jääb koju. Ei taha selles suunas midagi teha — ainult mitte peale käia. Eeskuju, ainult eeskuju — las vaatab. Mitte mingil juhul ei tohi sundida.“

Alguses olime nõnda naiivsed, et ükskord, saabunud siia talvel, ütles mees: „Milline ilu! Siia võib ju ka suusad kaasa võtta.“ Me ei mõistnud tookord, et siin käib raske tööelu; tundus, et ümberringi valitseb üksainus pidupäev: sellised kaunid õed, ingellik laulmine, südantliigutavad teenistused. Siin võib puhata ja suusatada. Alles hiljem jõudis meieni teadmine, et selle kauniduse taga seisab raske töö, siin peab palju vaeva nägema, ning mõtted suuskadest või muudest naudingutest ei külastanud meid rohkem. Oleks tahtnud midagi teha, õdesid aidata. Minu mees, Valeri Tšiginski, oli populaarteaduslike filmide režissöör, ning ta ütles: „Ei. Seda kõike peab filmima. See on tarvis mingil kombel inimesteni tuua, seda peab näitama.“ Aga kuidas sa tood? Ajad olid rasked, Kirik oli veel vaka all, ning ametlikult kloostrit filmida oli mõeldamatu. Tähendab, tuleb endal midagi ette võtta. Neil aastatel alles hakkasid videokaamerad kasutusele tulema. Tähendab — video. Ja Jumala armust kõik nii läkski.

Peterburis käisime teenistustel alati Vaimulikus Akadeemias Neeva Aleksandri suurkloostris. Tegutsevaid kirikuid oli tookord vähe, aga Vaimulik Akadeemia oli „Lennautšfilmi“ stuudio kõrval. Akadeemiline kirik on hoone sees, teisel korrusel, seal oli mugav varjuda valvsate kaaskodanike „kõikenägeva silma“ eest. Selline aeg oli...

Akadeemia rektoriks oli ülempiiskop Kirill — praegune pühim patriarh. Minu mees oli temaga heades suhetes. Valitseja, kui väga teadmishimuline inimene, tundis huvi ka populaarteadusliku kino, selle žanri loominguliste võimaluste vastu. Mees pani ette filmida ristimist ja teisi Kiriku sakramente, et oleks olemas näitlik õppematerjal seminaristide jaoks, ning et oleks võimalik valgustada inimesi massikommunikatsiooni kaasaegsete vahenditega. Valitseja Kirill kiitis selle ettepaneku heaks ja õnnistas meest võtma akadeemiasse kaasa videoaparatuur.

Siis tekkiski idee teha film ka Pühtitsa kloostrist. Emake Varvara suhtus sellesse huviga, soovis aidata. Ta õnnistas filmivõtteid ja õdesid täitma kõike, mida võtete käigus tarvis läheb. Tõsi, Valeri ei käsitsenud aparatuuri just eriti vilunult, kuna oli režissöör, mitte operaator. Kuid ta püüdis väga, ning filmis Pühtitsat sügava hardusega selle vaimuliku reaalsuse ees, mis oli avanenud talle kloostrielu pidu- ja argipäeval. Ta filmis Jumalaema Uinumise püha, püha Georgiose mälestuspäeva ja Kolmainu püha. Filmis kuuletumistöid — sääraseid, mida nüüd enam ei ole: hobustega kündmist, külimituga külvi, leivaküpsetamist. Kõik see on juba kadunud ning ajalooks saanud. Ta filmis tänuliku südame ja sooviga teenida Issandat, püüdes teha Emakesele vajalikku filmi. Sest siia saabusid kõige erinevamad palverändurid ja külalised, siin viidi läbi kirikukonverentse. Ja tollal oli see vast ainus klooster, mida külastasid ka välisdelegatsioonid. Oletame, et nad saabuvad talvel, neile näidatakse filmi ja nad näevad nii püha Georgiose päeva, Jumalaema Uinumist kui Kolmainu püha. Üles sai filmitud ka nunnakspühitsemine, mille viis läbi tookord veel Leningradi ja Tallinna metropoliit Aleksius — tulevane pühim patriarh. Vaat niisugune õnnistatud kuuletumistöö oli mehel siin...

Neil aastatel oli võimalik reisida palju ja takistamatult — viisavabalt. Ja me sõitsime pidevalt kuni selle hetkeni, mil minu mees lahkus Issanda juurde... Siin, Pühtitsa kandis, teel Vasknarvast

Karjaaias. Põllutööde ülem valmistub põllule minema. 1980-ndate aastate keskpaik

püha kloostrini. Ammustel aegadel kulges seda teed pidi igal aastal Jumalaema Uinumise pühadel ristikäik Pühtitsa mäele Jumalaema Uinumise ilmutatud ikooniga. Seda ikooni hoiti mõnda aega Vasknarva küla kogudusekirikus. XXI sajandi alguses taastati ajalooline ristikäik imettegeva ikooni koopiaga.

Oli möödunud kolm aastat meie esimesest külaskäigust kloostrisse. 1984. aastal hakkasime käima, aga 1987. aastal minu mees suri. Ta leiti Vasknarvasse viivalt metsateelt. Ma ei tea, mis juhtus. Surmatunnistusel seisab „insult“. On kahtlus, et see oli vägivaldne surm. Ta käis autoga Vasknarvas isa Vassili Borini juures koos inimesega, kes Vaimulikus Akadeemias juhatas videoaparatuuri kabinetti. Ja tagasiteel juhtus midagi. Mehe teekaaslane vallandati hiljem. On kahtlus, et ta töötas julgeolekus. Aga minu mees oli küllaltki tuntud inimene — VNFSV vendade Vassiljevite nimelise riikliku preemia laureaat ja VNFSV teeneline kunstitegelane ja Teaduskino Rahvusvahelise Assotsiatsiooni konkursside laureaat; sellist inimest ei olnud usklikuna kasulik omada. Kinematografiste peeti ju nõukogude ajal ideoloogiarinde töötajateks ning nad pidid töötama võimude heaks. Isa Germogen (Murtazov) — neil aastail kloostri pihiisa ja minu mehe oma ka — lausus mulle: „Ma palvetan tema kui märtri eest“. Ta oli kuuletumistööl, kui see juhtus. Aga Emake tundis loomulikult kogu meie perekonda.

Nõnda siis jäingi ma leseks kahe lapsega. Mida teeb aga Emake? Kõik matuste korraldamisega seotud asjaajamise ja minu eest hoolitsemise (olin viletsas seisukorras) võtab ta enda peale. Mind kutsuti välja, toodi linnast kohale. Mina, nagu öeldakse, ei pidanud lillegi liigutama, sõrmegi külge panema — Emake tegi kõik ise ära. Õnnistas matta mees siia — kloostrikalmistule, sest ta lahkus meist kuuletumistööd tehes. Teda matsid neli vaimulikku. On säilinud ka matuseteenistuse video, mis on jäädvustanud, kui liigutavalt Emake temaga hüvasti jätab. Selle kõik filmis üles meie sõber, „Lenfilmi“ kinooperaator A. Lapšov. Ma ei suutnud kaua pärast mehe surma seda materjali vaadata, kartsin isegi juhuslikult selle peale sattuda. Te ainult kujutage ette — Emakese õnnistusel lebas ta terve öö kirikus ja õed lugesid tema juures kogu öö Psaltrit. See oli ju 1987. aasta! Siis ei olnud veel kusagil sellist asja. Emake õnnistas valvekoeri mitte välja lasta, et oleks võimalik kirikusse minna ja temaga hüvasti jätta. Milliseid heategusid Emake küll tegi! Ma isegi ei tea, milliste sõnadega seda väljendada. Ta oli nii pedagoog, psühholoog kui läbinägija.

Emake ise ja ema Georgia koos kliiroselauljatega — kõik saatsid teda hauani ning laulsid kogu tee. Panid hauale kivi, risti, matustele saabus terve „Ikaruse“ täis rahvast Peterburist. Kõik võeti siin vastu ja majutati ära. Korraldati mälestuslõuna.

Kes me talle olime? Palverändurid, keda Pühtitsas on küllaga. Mees tegi, tõsi küll, siin tööd, ning Emake tundis nähtavasti, kui suur oli tema soov midagi kloostri heaks ära teha. Ta oli mul väga vaimulik inimene, ja õed armastasid teda.

Mällu on jäänud minu kalli abikaasa sõnad, märkused, kõik viimaste aastate sündmused. Meie esimese siinviibimise ajal läksime kloostrikalmistu kaudu allikale, ning mees ahhetas, hüüdes: „Milline õnn oleks siin puhata!“ Ja kordas: „Vaat kus võiks puhata!“

Kuulanud minu jutustust sellest, märkis ema Filareta (Pühtitsa praegune uus iguumenja): „Vaadake, kui kiiresti meie palveid seal kuulda võetakse.“ Aga kui me autobussiga kloostrile lähenesime (neil aastatel oli olemas otsereis Peterburg-Kuremäe), mis peatus kalmistu kõrval tamme juures, astus mees välja ja ütles: „Noh, olemegi kodus.“ Tal oli eriline hingehoiak, ning õed tundsid seda ja suhtusid temasse suurepäraselt. Ja ka linnas tuli ette, et astume kirikust välja, aga vanaeidekesed tulevad talt õnnistust

võtma nagu preestrilt. Oli näha tema vaimulik häälestatus, agarus Issandas.

Emakese õnnistusel elasin ma nelikümmend päeva kloostris. Iga päev hingepalved, meenutamine ekteenial... kolmas päev... üheksas päev... neljakümnes. Kui tulid inimesed, korraldati mälestuslõuna. Ja pärast valmistati igal aastal mehe surmapäeval kutjaad, õdedele jagati saiakesi ja kakaod, et nad meenutaksid Jumala sulast Valerit. Ja kõike seda tegi Emake. Õigupoolest, kes me talle olime — ei käinud ju kloostris eriti sageli, aga tema võttis kõik enda kanda. Aga kõige tähtsam pole mitte selles.

Kõige tähtsam — kui ma kloostris elasin, ja mõistate isegi, millises seisukorras, kutsus Emake mind mitu korda iguumenjamajja ja vestles pikalt. Need vestlused mitte üksnes ei rahustanud. Kõik juhtunu esitati nendes sootuks teisiti, kui meil maailmas kombeks, teistsugusel kujul. Need ei olnud mitte teoloogilised õppetunnid, vaid aeglased vaiksed jutuajamised — elust, inimestest, Jumala ettehooldusest nende saatuses, nähtamatust maailmast, mis reageerib meie elule, igavikust. Ja mis peamine — sellest, et Jumala juures on kõik inimesed elavad ja et minu masendus sunnib igavikku lahkunud abikaasat kannatama, sellest, et tema on praegu seal, mina aga olen siin, maa peal, kuid me oleme endiselt koos, endiselt paar, et me oleme seotud Jumala õnnistusega: „Te olete ju laulatatud, Jumal olgu tänatud!“ Ütles: „Teie lahusolek on lihtsalt ajutine ... ta on ära sõitnud. Asjad las jäävad veel mõneks ajaks alles, et oleks tunne, nagu oleks ta komandeeringusse sõitnud. Kirjutage talle kirju.“

Tänu Emakesele elasin ma need nelikümmend päeva kloostris üle ebatavaliselt kõrgendatud vaimulikus meeleolus, sest Emake avas mulle elu ja surma mõtte ja kristliku elulõpu rõõmu. Aga kui ma püüdsin teada saada, mis siis ikkagi juhtus, peatas ta mind: „Kõik. Sellest me ei mõtle. Jumala tahe on täide läinud. Kõik mõtted tuleb eemale tõrjuda. Nüüd — ainult sellest, mis teie jaoks on alati tähtis.“ Ja sellest tähtsast rääkis ta nõnda, et need vestlused häälestasid mu ebatavalisele lainele, ma viibisin siin vaimulikus rõõmus... Olles kaotanud mehe. Mittekiriklikele inimestele võib jääda arusaamatuks, kuidas selle juures on võimalik viibida taolises hingeseisundis... Emakese ligiolek neil päevil, tema elava sõna mõju minuga suhtlemises avasid mulle senitundmatu tasandi, avasid tunnetamatu sügavusega maailma ja surematut hinge puudutava õigeusu õpetuse kõrge mõtte, mis tegigi need päevad nii õnnelikuks...

Hiljem, kui ma juba ära olin sõitnud ja Emakest enam kõrval ei olnud, vajusin ma pimedusse — veeretasin end mööda põrandat ja ulgusin. Aga Pühtitsas olin olnud õnnelik. Mul oli seal olnud **niisu-**

gune toetus — mitte lihtsalt minu muret jagava iguumenja südamlik osavõtt, vaid tark pühendamine inimhinge eksistentsi saladustesse.

Nüüd on seda raske ette kujutada, aga sel ajal ei antud välja vaimulikke raamatuid, ning oma kogenematuse, neofiidi taipamatuse ja pealiskaudse religioossuse tõttu polnud mul vajalikku arusaamist vaimulikust maailmast. Ja korraga avas Emake minu jaoks selle maailma...

Sellest ajast on möödunud 24 aastat. Ma elasin sellega, ja elan tänase päevani — sellega, mida Emake oli pannud minu hinge neil tõeliselt õnnelikel päevil. Olles elanud üle hirmsa meeleheitehetke, millesse ma langesin pärast Pühtitsast lahkumist, püüdlesin ma uute kohtumiste poole temaga — näha neid erilisi silmi, kuulda südamlikku soojust täis häält. Minu jaoks oli ta ankur. Ja pärast, iga kord, kui siia saabusin, oleks mind justkui millegagi ühendatud, täites eluks vajaliku energiaga, nagu telefon vooluvõrku. Seejärel sõitsin minema, ning see laeng hakkas tasapisi lahtuma... Ja juba ma tunnen, et olen täielikult tühjaks pigistatud ning mulle on taas tarvis seda vaimulikku toitu, et taas on tarvis sõita end „laadima“. Ma tajusin seda hästi ning sõitsin esialgu väga sageli koos lastega — kõikidel koolivaheaegadel: nii sügisel, talvel kui ka kevadel, ning ka mehe mälestuspäeval. Ja lapsed lahkusid kloostrist alati kommide, šokolaadi ja ei tea veel mille koorma alla ägisedes. Aga milliseid õnnitluskaarte me Emakeselt alati pühadeks saime! Eraldi Mašakesele kaart — Kristuse Sündimise pühal, Paasapühal. Seejärel läks piir kinni ja sõita oli juba raskem. Lapsed said suureks ja iseseisvusid.

Oli aeg, mil ma ei käinud Pühtitsas mitu aastat järjest. Toimus majanduse kokkuvarisemine, saabusid rasked ajad, kinostuudiod läksid pankrotti. Eriti raske oli eelmise sajandi viimastel aastatel — 1997–98. Ja kui ma mitme aasta pärast taas kloostrisse saabusin ja peakirikus iguumenja „kohakese“ juurde astusin, kuulsin: „Aga kuidas Mašakese käsi käib? Kas elate ikka samas kohas? Samas korteris?“ Ja nõnda, ükskõik kui palju aastaid poleks ka möödunud. Esimene küsimus: „Kuidas te elate?“ Emake mäletab, et ma jäin üksi kahe lapsega. „Kas on raske? Kas kannatate puudust?“ — kõlas alati esimese küsimusena.

Korduvalt pakkus Emake mulle ka materiaalset abi, soovides mind aidata. Meenutas delikaatselt seda, et oli tehtud palju tööd kinovõtetega: „Lubage, ma maksan teile.“ Mina vastasin: „Mitte mingil juhul, Emake, mitte mingil juhul. Te tegite ju niigi palju minu heaks, see on hindamatu, mis rahast saab siin juttu olla!“

Ja kõik need 24 aastat teadsin ma, kuhu mul on kõige raskematel hetkedel tarvis joosta vaimuliku toetuse saamiseks. Teadsin,

et Emakese poole võin ma pöörduda mistahes palvega. Teadsin, et kui mul olekski raha tarvis, võiksin minna ja öelda: „Emake, ots on käes“ — ja tema oleks aidanud. Ainuüksi teadmine, et niisugune inimene on olemas, et võib tema juurde sõita, on mind alati toetanud. Ja missugune tähelepanu minu vastu! Kui maeti minu meest — sinna ritta, kus puhkavad vaimulikud — poetas Emake: „Vaadake, et ka Galina Jevgenjevna jaoks jäeks ruumi...“ Kas kujutate endale ette sellist hoolitsust inimeste eest?!

Pärast mehe surma ei hakanud keegi edasi filmima. Aga praegu võiks selle filmilindi kaasaegset tehnoloogiat kasutades ära töödelda, digitaliseerida ning seejärel kokku monteerida. Alles nüüd on see saanud võimalikuks. Ning võiks teha filmi valmis. Tuntud film Petseri kloostri staaretsitest, mille andis hiljuti välja arhimandriit Tihhon (Ševkunov), on filmitud nendel samadel aastatel, mil minugi mees Pühtitsat filmis. Sama tehniliselt ebatäiuslik vana dokumentaalmaterjal. Sel pole kaasaegset teravust, ent mulle see film meeldis, kuna tehniline praak näeb välja nagu kunstiline võte.

Meenub episood, kuidas me Emakese ja mehega juba filmitud materjali läbi vaatasime. Selles oli palju kordusi, palju duubleid. Mees ütleb: „Noh, selle võib mööda kerida“ — ja vajutab nupule, aga kaadrite kiirenedes hakkavad inimesed justkui sibama. Näeme ekraanil metropoliit Aleksiust (tulevast pühimat patriarhi), isakesi. Ja Emakese repliik: „Las jooksevad“. Varsti tahab mees jälle edasi kerida, ning taas kõlab Emakese huvitatud ja heasüdamlik hääl: „Noh, las isakesed jooksevad seal pisut“. Väga elav inimene oli meie Emake. Mitte nii, et istub säärane esinduslik iguumenja. Tal oli suurepärane naljasoon: „Noh, las isakesed sibavad seal.“

Kui piirid veel lahti olid, käisid Pühtitsa kloostris ka paljud minu mehe sõbrad: tema filmidele muusika kirjutanud helilooja, televisioonirahvas, ka Moskvast oli inimesi. Emake kingib neile küll plaadi Pühtitsa lauludega (tookord oli see suur haruldus) ning tingimata korraldab kõikidele lõunasöögi Valeri mälestamiseks. Pärast neid külastusi tulid väga paljud mehe kolleegid usu juurde. Väga paljud. Pool stuudiot. Näiteks Peterburi Kaasani peakiriku altariteenija on endine „Lennautšfilmi“ stuudio rešissöör, endine animaator. Ning väga paljud neist teevad vaimulikke filme. Aga kunagi kutsuti kõiki, kes Pühtitsas olid käinud, „kohvile“, kõiki solgutati — et kuidas te julgesite. Selline aeg langes meile osaks.

Meie vene elus jääb millegipärast väga palju naisi leseks. Ja pärast oli mul ju õigus rääkida oma mehe kaotanud sõbrannadele ja tuttavatele edasi seda, mida olin kuulnud Emakeselt. Ma mõistsin, kuidas neid toetada, mida öelda, et hoida neid meeleheitest. Sest

mul oli selja taga selline võimas kool, mille olin läbinud Emakese Varvara juures — kuulanud, üle elanud, teadmiseks võtnud... Ning olles omandanud selle vaimuliku teadmise oma unustamatult õpetajalt, olen tänutundega valmis seda pärandit ka teistega jagama. Ning Emakese lahkumine on minu jaoks samuti ajutine lahusolek.

Viktor Arna, Tallinna õigeusklik ettevõtja

Iguumenja Varvara minu elus

Minu ja mu perekonna ellu on iguumenja Varvara jätnud kustumatu jälje.

Meie tutvus leidis aset 1993. aastal, kui minu ema kavatses astuda Pühtitsa kloostrisse. Õde muretses väga tema pärast, nurises, et ema jätab meid maha. Me polnud siis veel saanud Kiriku liikmeteks, ristitudki olime vaid paar aastat tagasi. Ent vestlus Emakese Varvaraga pehmendas õe meeleolu. Kohe esimesel kohtumisel köitis iguumenja meid oma armastuse, siiruse ja avatusega, ning me tundsime, et ema võetakse Pühtitsa kloostris vastu kui oma inimest ning siin leiab ta oma tõelise kodu. Iguumenja sai meie jaoks lähedaseks, ning nüüd hakkasime kogu perega palju teadlikumalt kloostris käima.

Pärast esimest vestlust iguumenjaga sündis mul kohe soov kloostrit aidata. Tänu Emakesele hakkasin ma ajapikku mõistma ohverdamise mõtet. See on väärtuslikum, kui saab olema lese leptoni sarnane, kes oli toonud ohvriks kogu oma elatise. Nii et kui raha ei ole, sina aga annad sel raskel hetkel midagi kloostrile, püüdes seda aidata, siis langeb sulle osaks eriline vaimulik rõõm, seejärel aga ka materiaalne toetus. Issand annab südamest tehtud annetuse sajakordselt tagasi. Ja see toimub just siis, kui sinu asjad on täielikus madalseisus, just siis, kui Issanda abi tuleb tõelise kingitusena.

Kloostris sain ma aru, et külluse puudumine on meile kasulik, kuna aitab kaasa hinge paranemisele. Kui asjaajamised kiiva kisuvad, hakkad alati mõtlema oma puudustele ning leiad seose oma vaimuliku ja majandusliku seisukorra vahel. Ja ehkki äri on korraldatud nii, et järele andes peaksid sa kaotama, seisneb õigeusklik lähenemine just nimelt järeleandmises, sest siis ei jäta Issand sind maha. Ja ma olen kindel, et annetamises osalemine võib panna alguse pühakoja loomisele omaenda hinges.

Viktor Arna imettegeva ikooniga ristikäigu ajal Pühale allikale. 28. augustil 2008

Emake Varvara oli minu vastu väga tähelepanelik ning tänulik. Isegi pärast tühist abi helistas ta alati siiraste tänusõnadega, ning minus tekkis tahtmine teha midagi rohkemat nii talle isiklikult kui ka kloostrile.

Ükskord pühitsesime karjaaia söögisaalis Georgios Võidukandja mälestuspäeva. Inimesi oli väga palju ning kõik ei mahtunud laua taha. Kutsutud olid peaasjalikult preestrid, mungaelupidajad ja kloostrile lähedased inimesed. Ma läksin ära, kuid Emakese õnnistusel otsiti mind üles ja kutsuti söömaajast osa võtma. Sel korral oli see eriti südantsoojendav. Emake Varvara jutustas palju Pühtitsa kloostrist, oma elust.

Aastat kolm tagasi saabusin õnnitlema Emakest Varvarat tema nimepäeval. Istudes peakirikus iguumenja kohal, võttis ta vastu õnnitlusi, oli vastutulelik ja rõõmus. Kui ma tema tervise järele pärisin, vastas ta: „Vitjake, kui sa ainult teaksid, kuidas mul jalad valutavad...“ Tema hääles oli selline kannatus, et oleks tahtnud nutta. Aga pärast õnnistamist naeratas Emake taas ning oli nõnda sõbralik, nagu oleks terve ning teda polekski miski häirinud.

Emake armastas ka ise kingitusi teha. Ja minu lapsed ning mina saime kingitusi nii Kristuse Sündimise pühadeks kui Paasapühadeks. Ühe mulle kingitud ikooni raamil on kiri:

„Kallile Viktorile sünnipäevaks ning õnnistuseks armastavatelt ja tänulikelt iguumenja Varvaralt ning Pühtitsa kloostri õdedelt palveliseks mälestuseks.“
Pühtitsa.
Jumalaema hoidku Teid ja Teie perekonda.
I. V.“

Nõnda saime endale erilise perekonnareliikvia.

Veel üks näide Emakese palvelisest abist. 2003. aastal avastati minu õel kolmanda staadiumi vähk. Emake suhtus sellesse osavõtlikult, pärides pidevalt õe tervise järele. Operatsioonil tuvastasid kirurgid viimase, neljanda staadiumi, mille puhul on inimese saatus juba otsustatud. Kuid Jumala armust jätkati siiski tegutsemist, kutsudes juurde veel kaks spetsialisti. Nii viidigi nelja kirurgi osavõtul läbi nende endi tunnistusel unikaalne operatsioon. Tänu iguumenja Varvara ja kloostri erilistele palvetele elab õde juba kaheksa aastat ning on terve.

Me oleme lõputult tänulikud meie unustamatule Emakesele Varvarale tema otsustava rolli eest meie perekonna elus ja saatuses. Ning tahaks jääda alatiseks tema ustavaks ja kindlaks abiliseks.

Natalja Kuzina, Tallinna lastekoori „Raduga“ dirigent

Meie vaimulik häll on Pühtitsa

Olles lõpetanud Hruštsovi-aegsete tagakiusamiste järgsetel aastatel N. Rimski-Korsakovi nimelise Leningradi Konservatooriumi koorijuhtimise erialal, olin ma Kirikust väga kaugel. Siis polnud võimalust pühakojas laulda: selle eest võidi noori inimesi — nii üliõpilasi kui ka neid, kes olid juba omandanud muusikahariduse — õppimis- või töökohast ilma jätta. Pühakodades, millest olid järele jäänud vaid üksikud, laulsid vanaeidekesed, ning harva ka pensionil olevad professionaalid. Saabunud Tallinnasse, hakkasin ma tegelema lastekooridega, püüdes istutada lastesse armastust klassikalise ja rahvusliku muusikakultuuri vastu. Seda enam et Eestis hoitakse hoolega alal rahvuslikku koorilaulutraditsiooni.

Tallinnas võis keeldudeta käia jumalateenistustel. Saanud kuulda linnalähedasest kloostrist, saabusin ma ühel 1991. aasta soojal sügispäeval esmakordselt Pühtitsasse. Astusin teenistuse ajal peakirikusse ning ... jäin nagu naelutatult seisma: midagi taolist polnud ma kunagi oma elus kuulnud... See oli ebamaine laulmine. Palve magusus ja lootus taevasele puudutasid hinge. Ilmus palav soov tuua siia oma lastekoor. Erutatud häälel küsisin selleks iguumenjamajast luba, ning saingi selle.

Ja saabuski see meie elus nii tähelepanuväärne päev — **12. detsembril 1991** sai teoks lastekoori „Raduga“ esimene Pühtitsasse-sõit. Tõeliselt sai see uue „Raduga“ sünnipäevaks. Koor astus Jumalaga suhtlemise, Tema ja inimeste teenimise teele ning hakkas muutuma kiriklikuks. Aga enne seda olime olnud harilik ilmalik laulukoor, milliseid on Baltimaades üpris palju. Olime tegutsenud juba kakskümmend aastat.

Sel päeval saabus Pühtitsasse üle kolmekümne kooriliikme vanuses 11–17 aastat. Selleks külaskäiguks olid lapsed õppinud selgeks ühe Jumaliku Liturgia peamise laulu „Rahu armu“ Jaroslavli lauluviisil, ning muidugi värisesid nad, kui meid õnnistati tõusma kooripealsele ja laulma seda teenistusel. Paljud vanematest noorukitest tajusid kuidagi vaistlikult, et teenistuses osaledes saavad nad osa inimese kõrgest eluülesandest, muidugi veel ilma palvesõnade sügava mõistmiseta. Laulsime erutatult, peamine oli mitte rikkuda teenistust.

Natalja Vladimirovna Kuzina Pühtitsas, Jumalaema Uinumise pühadel. 28. august 2008

Aga pärast Liturgiat võttis Emake meid iguumenjamajas vastu. Ta oli saanud 60 aastaseks, oli täis jõudu ja energiat. Ja laulis ise kliirosel oma imelise sametise mezzosopraniga. Emake tänas meid südamlikult teenistuses osalemise eest ning külvas üle kingitustega: igaühele andis Evangeeliumi, šokolaadi ning soojendas nõnda sooja ja hella sõnaga, nagu ainult tema oskas. Ning toetas meid suuremeelselt kloostri koorijuhi nunn Innokentia (sel ajal veel kuuletuja Natalja) ees, kiites: „Vaadake — need on lapsed, aga „Rahu armu“ laulavad peast...“ Ning õnnistas iga koorilaulja eluteed oma kindla iguumenjaliku ristimärgiga.

See esimene Pühtitsas-käik andis meile tiivad. Innustus oli ebatavaline, seda enam, et kuus meie koori liiget võttis vastu ka ristimise sakramendi — sündis uuesti Kristuses. Ristimine toimus Eesti esimeses ristimiskirikus, mis oli kloostrisse hiljuti rajatud ja pühitsetud Ristija Johannese ja püha preestermärter Issidori auks.

Hakkasime kooriga regulaarselt Pühtitsas käima: Kristuse Sündimise pühal, Paasapühadele järgnevatel nädalatel, Jumalaema Uinumise pühadel, kui lastel oli koolivaheaeg. Lapsed said osa Kiriku sakramentidest, õppisid Kristuse armastust, mida nad kloostris nägid, tegid kuuletumistööd ning laulsid kliirosel. „Raduga“ repertuaar laienes ja süvenes tunduvalt. Ning meist sai Eesti ainus õigeusklik lastekoor.

Aastatega muutus palverännugrupi koosseis. Kui Pühtitsasse saabus teine grupp, lasid neli inimest end ristida. See saigi traditsiooniks. Iga meie koori külaskäigu ajal võttis 3–5 inimest vastu ristimise sakramendi. Mäletan, kuidas ühel külmal veebruaripäeval ei olnud ristimiskirikus vett, ning neli meie tütarlast ei taganenud pakasele vaatamata oma otsusest ning võttis ristimise sakramendi vastu allikas. Laste kannul hakkasid end ristida laskma ja said Kiriku liikmeks ka nende vanemad. Nii lastest kui ka vanematest said Neeva Aleksandri peakiriku ning teiste Tallinna õigeusu kirikute koguduseliikmed.

Tänu Pühtitsa kloostris omandatud teenistuses osalemise kogemusele saime valitseja Korneliuse õnnistuse laulda pühade ajal ka Tallinna Neeva Aleksandri peakirikus ning käia reisidel Petseri Jumalaema Uinumise kloostris. Sellesse iidsesse kloostrisse saabusime esmakordselt 2000. aastal. Meid võeti vastu armastuse ja mõistmisega. Ja needki sõidud muutusid koori jaoks traditsiooniliseks. Viimase aastakümne jooksul oleme sooritanud palverännakuid ka teistesse Pihkva piiskopkonna kloostritesse, Valamole ja Divejevosse. Samuti külastasime Jumala armust Ida-Poola Suprasli kloostrit. Nõnda on laienenud meie sõitude geograafia. Aga alguse sai see kõik Pühtitsa kloostrist.

Tallinna lastekoori „Raduga“ kontsert Natalja Vladimirova Kuzina juhatusel. 2011. aasta

Tuletan alati lastele meelde, et ilma Pühtitsa kloostrita oleksime teistsugune „Raduga“.

Meenub veel üks juhtum. Kord laulsid lapsed Pihkva Miroži kloostris Miroži Jumalaema ikooni ees Jumalasünnitaja palveid. Meie juurde astus kaks noormeest, kes, nagu selgus, olid palverändurid Moskvast, ning küsisid: „Ega te juhuslikult Pühtitsast ei ole?“ Häältekõlas olid nad ära tundnud Pühtitsa laulmise erilised intonatsioonid ning nimetanud eksimatult meie vaimuliku kodumaa nime.

1995. aastal käisin ma palverännakul Pühal Maal, ning kohtasin oma kirjeldamatuks rõõmuks Gornenski kloostris seal külas viibivat Pühtitsa iguumenjat — meie palavalt armastatud Emakest Varvarat, aga kloostriõdede koor laulis Pühtitsa moodi... Armsakssaanud Pühtitsa laul Jumalasünnitaja Pühalt mäelt, kus eestlastele oli ilmunud Taevane Kuninganna, oli jõudnud Pühale Maale ning ülistas südamessetungivalt Kõigepuhtama Neitsi ja püha õiglase Eliisabeti kohtumispaika... Kümne aasta pärast (2006. aastal), kui ma teistkordselt Pühal Maal viibisin, ei lauldud Gornenski kloostris enam Pühtitsa moodi. Oli väga hea, kuid juba teistsugune laulmine teise koorijuhiga.

Nõnda lendasid mööda veel kakskümmend aastat. Praegu on koor neljakümne aastane. Lastekoori jaoks pole seda vähe. Kuid me jääme alati lasteks. Alati alles hakkame elama... Ning õpime alati. Meie „Raduga“ igal uuel vahetusel seisab ees avastada enda jaoks Pühtitsa, jääda mõttesse palve ja iseenda üle, peamise üle elus, vanust ja jõudu mööda mõista jumalateenistuse mõtet ning oma osavõttu selles. Ja Emakese suur Armastus ning hoolitsus aitasid meid selles.

Võttes osa Kiriku sakramentidest, harjuvad jumalakojas laulvad lapsed (nii kirikliku kui ka koduse) palvega, saavad Jumala armu, mis annab noorele inimesele võimaluse ja jõu vaimuliku alge arenguks. Pühad Isad on õelnud: „Kes teeb palvet lauldes, see palvetab kolmekordselt.“ Aga lapselik puhtus kannab heli kergesti maa pealt üles, teeb laulu inglilaulu sarnaseks.

Ma olen Emakesele Varvarale lõputult tänulik selle eest, et minu esimesest kloostriskäigust alates laulan ise, kui olen ilma koorita, tema õnnistusel kloostrikliirosel, kus on koorijuhiks nagu 20 aastat tagasigi nunn Innokentia. Ja kuidas viimastel aastatel häälte koosseis ka poleks muutunud, elab minus endiselt Pühtitsa laulutraditsioon oma iseloomuliku, sügavalt palvelise, südamessetungiva intonatsiooniga, vaikse puhta kõla iluga. Ja see kandub edasi ka lastele linnas kooriproovide ajal, kui me laulame vaimulikku muusikat. Sõnadega pole seda võimalik seletada. On tarvis neile vaid meelde tuletada Pühtitsat, kus sündis vaimulikult meie uus „Raduga“... Jumala ettehooldusel ja iguumenja Varvara õnnistusel. Ma ärgitan lapsi meenutama, kuidas nad laulsid seda Jumalaema Uinumise kloostris Pühal mäel. Muusikalisest mälust üksi jääb väheks. On tarvis keskendumist ja jõupingutust enda kallal. Ja ehkki lapsed pole harilikult valmis selliseks „täiskasvanute“ tööks, toimub see kuidagi Jumala armust ikkagi. Ja mina tänan Jumalat ning palvetan Kõigepuhtama Neitsi poole, et kõik kõige kallim ja hinnalisem, mis on Pühtitsas innustanud meie noorte lauljate hinge, tungiks sügavale nende olemusse, saaks nende elu ning seejärel ka laulu aluseks.

Emakest pole enam meiega... Ta on läinud Issanda juurde... Kuid tema suur Armastus soojendab meid endiselt.

Pjotr Kirillov,
Tallinna Neeva Aleksandri peakiriku koguduse liige

Meie imeline Emake iguumenja

Tuleb ette, et kohtad oma eluteel inimest, kes on võimeline järsult muutma arusaamist ümbritseva maailma väärtustest. Ta võib teha seda sõna, õnnistuse või koguni pilguga, mis on täis armastust ja kaastunnet. Selline oli ka Pühtitsa nunnakloostri eesseisja, Emake skeemaiguumenja Varvara.

1997. aastast alates on mul olnud võimalus käia igal aastal Pühtitsas Jumala auks tööd tegemas. Tööd on seal alati palju, ning võib üksnes imestada, kui palju jõudu nõuab kloostrielanikelt töö ja palve ühendamine. Mina käisin seal selleks, et kas või pisutki kloostrit aidata. Tihti tuli töötada hilisõhtuni, olgu siis Jumalaema Uinumise peakiriku kuplite all, keldrites, ehitusel või karjaaias. Harjumatu töö sünnitab aga kõikvõimalikke kiusatusi. Ent vähehaaval langeb kõik, mis sinus välispidist on, maha nagu kest.

Emake Varvara mõistis seda suurepäraselt. Seepärast olidki tema tänusõnad selliseks toeks. Aga tema õnnistus ja see, millise tähelepanuga ta minusse suhtus, lisas eneseusaldust. Iga kord temaga suheldes tajusin erilist hardustunnet.

Aeg-ajalt võtan välja tema kirjad, tema isiklikud palvehelmed, millega ta mind õnnistas, ning need raamatud, mis ta mulle on kinkinud. Ning tajun iga kord tema käte soojust, meenutan iga tema sõna, mis oli mõeldud mulle. Minu tänulikust mälust kerkib ikka ja jälle esile terve mälestusteahel... Materiaalsed esemed omandavad vaimuliku mõtte.

Pärast tema maisest elust lahkumist pole kurbust, vaid on paasarõõm. Tema on ju meie jaoks alatiseks jäänud selleks samaks **Emakeseks iguumenjaks**, selleks samaks meie eest palvetajaks ja Issanda ees seisjaks. Ja see suur armastus, mida temast külluses kõikide peale kiirgas, teeb veel palju aastaid head, ärgitades igaüht meist olema puhtam ja parem.

Jelena Strelkova,
Tallinna Neeva Aleksandri peakiriku koguduse liige

Emake Varvara minu elus

1968. aasta, Tallinna linn. Minu ema koos oma õega — minu ristiemaga — saatsid mulle minu kodumaalt, Uuralist kirja. Nad teatasid oma soovist tulla Eestisse ja külastada nunnakloostrit. Vastan: „Püüan eeluurimist teha. Sõitke kohale.“ Inimene mõtleb, aga Jumal juhib. Kuu aja pärast tuli mul sõita hoopis ema matustele. Mõte kloostrist jäi kauaks soiku.

1991. aasta. Siirdun Tallinnas kuhugi mööda Pärnu maanteed. Minu ees käib kaks naist, kelle jutuajamise tahtmatuks tunnistajaks ma olen. Üks neist ütleb:

„Kavatsen sõita kloostrisse.“

„Kas kaugele?“ küsib sõbranna.

„Ei, siiasamasse Eestisse.“

Kloostrisse? Eestis? Ema ja tädi kavatsesid sõita kohale 2500 km tagant. Ütlen endale: „Jelena! Kas sul pole häbi! Sa pole seni ni isegi huvi tundnud, kus see klooster asub!“ Jätkan oma teed. Ning korraga näen silti: „Autobusside linnakassa“. Vaat kust ma leian abi! Astun sisse. Kolm kassat. Astun vaba kassapidaja juurde, küsin: „Kuidas ma saaksin kloostrisse sõita?“ Kassapidaja, kes osutus väga sõbralikuks, tegi mulle kõik üksikasjalikult selgeks. Ja lähimal nädalavahetusel asungi teele.

Esimene kohtumine. Jumalaema Uinumise püha. Kirikus käib pidulik koguõine jumalateenistus. Ebatavaline ilu, imeline laulmine. Ma olen otsekui taevas. Käib õlitamine. Mõte: „Aga kust ma siin öömaja saan? Kellelt küsida?“ Lähen kirikust välja. Ligi astub noormees, tudeng Tartust. „Ega te ei tea, kus siin ööbida võib?“ küsib ta minult. Mina vastu: „Mul endal tekkis sama küsimus. Tuleb veel üks naine — sama küsimus. Korraga väljub peakirikust nunn, rist rinnal, ja laskub trepist alla. Mina kui kõige julgem pöördun tema poole küsimusega: „Öelge palun, kus siin võiks öömaja leida? Me oleme kaugelt tulnud?“ Kuulen lahket, headuse ja osavõtuga täidetud häält: „Kohe, kohe, kullakesed, tuleb korrapidaja ja paneb teid kõiki paika, ainult, palun, ärge siit kuhugi minge“ — ja suundub edasi. Siinsamas astub tema

Jelena Stepanovna Strelkova ikoonikirjutajast lapselapse Ilja Rogoziniga. 2005. aasta

juurde teine nunn, kummardab, paneb käed õnnistuse võtmiseks kokku. Hiljem pärin temalt, kes oli see ristiga nunn. Tema vastab, et see oli Emake iguumenja Varvara ise! Esimest korda elus näen tõelisi nunni, ja veel iguumenjat!!! Mul on häbi, et ma nii tume olen. Astub ligi korrapidaja ja kutsub meid enesega kaasa. Tudengi viib garaaži, meid kahte aga kloostritorni. Seejärel käime garaažis madratsite järel — aga seal on nagu mustlaslaager: palverändureid igast ilma otsast.

Palverändurite pealt võis tundma õppida kogu endise NSVL-i geograafiat. Lääne-Ukraina, Murmansk, Kaug-Ida, Uural, Krimm, Siber, ja meie, kaks tallinlannat. Seame end sisse kümnekesi väikeses kellias. 5.30, olles pesnud silmad puhtaks, lähen õue. Päike on vaevu-vaevu horisondi kohale tõusnud. Vaikus, linnud hakkavad laulma. Lilled lõhnavad, hommikune jahedus. Ilu ja õndsus. Pidulik jumalateenistus, ristikäik allikale, suplemine — ja tugev mulje kohtumisest iguumenja Varvara endaga... Ning tema hääl. Unustamatu kohtumine!

Issanda teed on etteaimamatud. Alates sellest õnnistatud kohtumisest Emakese iguumenja Varvaraga käin igal aastal mitu korda kloostris palveränn akul. Korduvalt olen võtnud kaasa ka

oma lapselapsed ja lapselapselapse. Emake iguumenja Varvara — ülihea püha hing — õnnistas minu kooliealist lapselast käima ikoonimaalimise töökojas nunn Mitrofania ja nunn Gerontia juures, ning õppima ikoonikirjutamist. Siin omandas ta selle töö alused, koos teiste neil aegadel samasuguste lastega: Andreiga (nüüd on ta Kolmainu-Sergi suurkloostri diakon Onissim), Arseniga, tüdrukute Leena, Kiira ja teistega. Nüüd on nad kõik juba täiskasvanud. Ikoonikirjutamise õppetunnid, mida andsid püha kloostri õed, olid armuküllased ega läinud asjata kaduma.

Hiljem lasi Issand ka minu abikaasal kloostri töökojas 3,5 aastat püha kloostri hüvanguks töötada. Jällegi olid õed need, kes suunasid ta Kristuse usu teele: mees hakkas käima kirikus, palvetama, pihtima ja Armulauda võtma.

Kõik selle, mis meie elus oli kas otseselt või kaudselt seotud usu ning Kirikuga, võib kanda esimesest kohtumisest kuni tänase päevani skeemaiguumenja Varvara, kloostri, vaimulikkonna ja püha kloostri õdede arvele.

Veera Lagor,
Tallinna Ristija Johannese kiriku koguduse liige

Ettekuulutus

24. augustil 2009 jäi minu kümneaastane lapselaps Daniil auto alla. Juht kutsus kohe välja kiirabi ning poiss toimetati kiiresti haiglasse. Ta oli väga raskes seisundis. Arstid tegid kõik, mis suutsid, kuid laps langes koomasse. Arstid ei lootnud tema ellujäämisele ega varjanud seda meie eest. Lapselapsel algas mädane kopsupõletik ning seejärel turse. Me visklesime ringi, teadmata, kelle poole pöörduda, kuidas aidata. Minu minia, Daniili ema, palus mul tema eest palvetada. Hakkasingi pisaratega palvetama, kuidas iganes oskasin. Sõitsin isa Toomase, oma pihiisa juurde ning jutustasin talle kõik. Ta kinnitas: „Hakkan kohe palvetama“. Helistasin Kiievi koobaskloostrisse ja meie usklikele sugulastele Ukrainas palvega Daniili eest palvetada. Minu naabrinaine Anna Jurjevna (nunn Anna), kelle majas see hirmus teade mind oli tabanud, luges pidevalt akafistit suurkannataja Panteleimonile minu kalli lapselapse tervenemiseks.

Piinatud ja pisarates, sõitsin Jumalaema Uinumise pühadeks Pühtitsa kloostrisse. Helistasin miniale iga tund. Vastus oli üks: „Halvasti“. Hing poisile mõeldes valust lõhkemas, võtsin osa ristikäigust allikale, siis aga nägin Emakest, kes istus pingikesel ja õnnistas kõiki. Astusin tema juurde, ise üleni pisarates, ning suutsin lausuda vaid kaks sõna: „Lapselaps on reanimatsioonis.“ Emake vaatas mind tähelepanelikult ja sõnas kindlalt: „Ära nuta. Mine pühakotta ja lasku Pühtitsa Jumalaema ikooni ette põlvili! Palu Tema abi. Palveta nagu kord ja kohus! Ja ta jääb ellu! Sinu lapselapsega läheb kõik hästi!“

Need sõnad mõjusid minusse väga tugevalt, kuna neis kõlas veendumus ja jõud! Võtnud end kokku, suundusin pühakotta ja palvetasin, palvetasin, palvetasin...

Pärast õhtusööki läksin allikale. Täiesti üksi. Jälle palvetasin. Pisarad tilkusid lakkamatult, jõudu ei olnud üldse.

Tagasiteel kukkusin maha, nõnda paha hakkas korraga. Kusagilt astusid ligi inimesed, aitasid mind, toetasid, rahustasid. Ja äkki ma mõistsin, et minu lapselaps, minu kallis Daniilike jääb ellu! Jah! Jääb ellu... See oli neljapäeval — Jumalaema Uinumise pühal.

Laupäeval helistas aga isa Toomas ja ütles, et oli õlitanud Daniili haiglas otse reanimatsioonipalatis. Ning arstid olid talle ütelnud, et aparaadid näitavad minu poisikese seisundi paranemist.

Kümnendal päeval pärast kõike ülalkirjeldatut ärkas Daniil üles ja hakkas pikkamisi paranema.

Praegu on ta elus ja tunneb ennast hästi, käib koolis ega ole klassikaaslastest maha jäänud.

Meenutan, et arstid ütlesid, et lapse ellujäämise võimalus on maksimaalselt kolm protsenti sajast. Nad lasid sedavõrd käed rüppe, et peaaegu ei hoolitsenudki enam tema eest. Aga halba ei tahaks enam meenutada. Peamine on see, et poiss sai terveks. Kogu eluks on jäänud silme ette ja südamesse pilt pingil istuvast Emakesest ja tema hääl: „Ära nuta! Sinu lapselaps jääb ellu!“

Niina Moissejeva,
Narva Ülestõusmise peakiriku koguduse liige

Minu jaoks on ta rohkem kui elu

„Armastada tähendab koputada paradiisi uksele, tuues teise endaga kaasa.“

Arhimandriit Isaaki

Skeemaiguumenja Varavarast võib kuulda palju hämmastavat. Tema inimarmastus ilmutas end igaühega kohtudes. Ei saa jätta rääkimata Emakese Varvara läbinägelikkusest ja sellest, kuidas ilmutas end tema emalik vaimulik hoolitsus ja armastus minu lapselapse Ilja vastu.

1993. aastal sai Ilja 6 aastaseks ning tema nimepäeval, 1. augustil, saabusime Pühtitsa kloostrisse Jumala püha prohveti Eelija pühale. Meenutan, kuidas ma oma lapsepõlves käisin igal aastal sel päeval maha kaksteist kilomeetrit, et jõuda teise külla Tveri oblastis.

Me peatusime külalistemajas, võtsime jumalateenistusel vastu Kristuse Pühasid Ande, päeval aga suundusime kloostrikalmistule. Ja seal nägime Emakest Varvarat koos õdedega. Läksime õnnistust võtma. Valges peakattes, lahke näo ning justkui kogu maailma kaisutavate silmadega Emake. Saanud teada, et lapselapse nimi on Ilja, rõõmustas ta väga. Silitab tema peakest ja lausub: „Saad suureks — hakkad õppima. Tubli, et inglipäevaks siia tulid. Kasva sõnakuulelikuks kõikide rõõmuks.“ Poiss oli häbelik, pelgas võõraid, siin aga sulas üles, seisab, ise selline õnnelik. Justkui oleks mõistnud, et on saanud õnnistuse kogu eluks. Elasid nad aga tollal Omskis, ja minu juurde Narva olid poisi suveks toonud minu tütre tuttavad.

Igal aastal sõitsin ma pooleks aastaks Omskisse. Seal, Jumal tänatud, sattusin kuuletumistööle Omski piiskop Feodossi juurde. Valitseja oli varem Pühtitsas käinud ning austas ja armastas väga iguumenja Varvarat. Neil oli tugev vaimulik side.

Kord, kui olin Omskist lahkumas, andis tütar — Ilija ema — mulle kaasa komplekti vääriskividega kuldehteid. Ta oli need saanud isapoolselt vanaisalt pärast vanaema surma ning otsustanud

Emake Varvara. Püha Kolmainu püha, 2005. aasta juuni

anda perekonnareliikviad üle Pühtitsa kloostrile, et nende eest palvetataks.

Nagu tavaliselt võttis Emake Varvara mind iguumenjamajas lahkesti vastu, kuna olin toonud valitseja Feodossilt kirja ja külakosti. Iga kord küsis Emake elu kohta Siberis, Kristuse kloostri kohta Irtõšši kaldal, mida valitseja taastas.

Pärast andsin talle üle kuldehted ja seletasin, et selle saatis minu tütar, paludes kloostri pühasid palveid. Emake iguumenja ei võtnud aga neid vastu, sõnades: „See lepton viige tagasi Omskisse, andke tütrele üle, tal läheb seda veel tarvis. Teie aga minge kantseleisse, kirjutage oma elavad ja surnud sugulased sedelile üles. Meie hakkame nende eest palvetama.“

Möödus kaks-kolm aastat, mina sõitsin endiselt Omski vahet ning unustasin iga kord ehted ära viia. Lõpuks, kui need mulle meelde tulid, sõidan Omskisse, lapselaps Ilija on aga äsja kooli lõpetanud. Ning selgus, et järgmisel päeval pärast minu saabumist on tal vaja anda kolm tuhat rubla instituudi ettevalmistuskursusteks, mida sisseastujatele väga soovitati. Raha tütrel ei ole.

Tema võtab nii õigeaegselt tagasi toodud väärisasjad, sõidab pandimajja, kus talle nende eest täpselt kolm tuhat rubla antakse. Ning järgmisel päeval maksis lapselaps selle summa sisse ja hakkas edukalt kursustel õppima. Jumal tänatud! Vaat siis me mõistsimegi Jumala ettehooldust, mis oli end ilmutanud meie kalli Emakese Varvara hoolitsuse kaudu.

Pärast ettevalmistuskursuste lõpetamist astus lapselaps õnnelikult Omski Jõelaevanduse Instituuti, kust ta pärast esimest kursust viidi üle Sankt-Peterburgi Makarovi nimelisse Mereakadeemiasse laevajuhtimise teaduskonda, mille ta nüüdseks on juba edukalt lõpetanud, töötades oma erialal. Meie kõikide rõõmuks.

Monika Tinno, Illuka vallavalitsuse sekretär

Minu jaoks on ta rohkem kui elu

Laskusin alla künkast, kus valgete rooside raamistuses puhkab igavest und Emake Varvara, ning mõtlesin: „On lõppenud terve ajastu. Pühtitsa klooster pole ilma Emakese Varvarata endine. Võiks küsida, miks see lahkumine nii sügavalt minu hinge puudutas? Õhtul kodus askeldades keerles minu mõte pidevalt selle küsimuse ümber: mis oli selles esmapilgul lihtsas naises niisugust, mis tõmbas inimesi tema poole. Nad tahtsid kohata tema pilku, näha tema sooja naeratust, soovisid tema käepigistust, tema õnnitlussõnu, ihkasid teda lihtsalt näha ning koguni viibida pühas kirikus Emakest nägemata, kuid teades, et ta on siin kusagil ligidal. Kuidas seletada seletamatut? Mida võiks öelda inimese kohta, kellega ma olin tuttav kogu oma elu? Aga kas ma üldse tundsin teda? Tunnistan, et raske on leida õigeid sõnu.

Kui ma alles väike olin, kulges minu suhtlemine kloostriga.... kommide kaudu. Juba varases lapseeas taipasin, et pikkades mustades rüüdes nunnadel on suured taskud, milles leidub alati kompvekke või teisi maiustusi. Saladuseks ei jäänud ka see, et õed armastasid väikesi lapsi. Ja kui sa veel suutsid paar sõna vene keeles öelda, siis oli maiustuste saamine garanteeritud. Emakesest Varvarast ei teadnud ma, olles tollal alles tilluke, veel midagi.

Möödusid aastad, ma kasvasin suuremaks ning hakkasin tasapisi mõistma, millist olulist osa on Emake Varvara etendanud Kuremäe Jumalasünnitaja mäel asuva Pühtitsa nunnakloostri

arengus, milline on tema mõju kohalikule elule, kogu õigeusklikule kogukonnale nii Eestis kui ka väljaspool selle piire. Saatus ei andnud Emakesele võimalust saada ülikooliharidust, kuid seevastu lõpetas ta edukalt kõige rikkama teadmiste ja oskuste ülikooli, mille nimi on ELU. Just see ülikool õpetas teda olema suurepärane ökonomist ja psühholoog, suurepärane diplomaat mitmesugustel läbirääkimistel. Tänu sellele tugevnes majapidamine ja paranes kloostri välisilme. Tagasihoidliku inimesena ei pidanud ta saavutatut kunagi oma isiklikuks teeneks, vaid tänas Jumalat ja kloostriõdesid nende ennastunustava panuse eest kõigesse sellesse, mida võime näha püha kloostri seinte vahel ja selle ümbruses.

Kogu Emakese Varvara elu oli Jumala, inimeste ja kloostri suur teenimine. Me ei saa kunagi teada, milliseid ohvreid nõudis temalt see teenimine, kuna väliselt oli kõik ere, helge ja kaunis. Tema poolt läbitud tee polnud mõistagi kergete killast, selline teenimine ei saagi kerge olla. Kuid ta ei saanud ka sellest teest loobuda, olles Jumala poolt selleks välja valitud, ning nõnda kandiski ta väärikalt oma raske risti lõpuni, inimeste lõputu austuse, lugupidamise ja armastuse saatel.

Tema lahkumine on meie jaoks suur kaotus. Kuid ma kaldun arvama, et Emake Varvara pole kuhugile kadunud, ta on ainult muutnud oma maise ilme vaimuliku vastu, on tõusnud inglina pilvedesse ja vaatab sealt Armastusega alla meie kõikide — usklike ja uskmatute peale, ning tema pilgus on andestus, huultel aga mõistev naeratus. Nüüd ja alati.

Lintula Püha Kolmainu kloostri järve ääres. Soome, 1987. aasta august

Viimane kohtumine... 2010. aasta detsembri lõpp

Iguumenja Georgia Emakese Varvara iguumenjaks pühitsemise 40. aastapäeva pidustustel. Pühtitsa, 19. jaanuar 2008

„Kõik, kel on eluõhku, kiitku Issandat“ (Ps 150, 6). Lintula klooster, 1987. aasta august

Схиигумения Варвара
в день пострига в
великую схиму
28 ноября 2010 г.

Skeemaiguumenja
Varvara rahupaik
Kuremäe
kloostrikalmistul.
2012. aasta juuli

Skeemaiguumenja Varvara suurde skeemasse pühitsemise päeval, 28. novembril 2010

Skeemaiguumenja Varvara rahupaik Kuremäe kloostrikalmistul. 2012. aasta juuli

Dokumendid skeemaiguumenja Varvara elust, töödest ja õndsast eluõpust

TÄHTSMATE ELUSÜNDMUSTE KRONOLOOGIA
KOOS TEENISTUSKIRJAGA
OSALEMINE KIRIKLIKEL
PIDUSTUSTEL JA KONVERENTSIDEL

EHITUS-, REMONDI- JA RESTAUREERIMISTÖÖDE
DOKUMENDID

ÜLEVAADE AUTASUDEST

KAASTUNDEAVALDUSED SURMA PUHUL

SKEEMAIGUUMENJA VARVARA

(Valentina Aleksejevna Trofimova)
(1930–2011)

Tähtsmate elusündmuste kronoloogia koos teenistuskirjaga osalemine kirikliikel pidustustel ja konverentsidel

17. august 1930 — sündis Novgorodi oblasti Tšudovo linnas Kuznetsovi klaasitehase klaasipuhuja perekonnas.

23. veebruar — inglipäev püha ristimise järgi — püha märter Valentina mälestuspäev.

1941–1946 — viibis koos perekonnaga evkuatsioonis Kiirovi oblastis.

1946–1952 — elas Luuga linnas. Pärast kooli lõpetamist õppis ramatupidamiskursustel ja töötas sellel erialal.

1947. aasta juuni — külastas Võõritsa vaga staarets Serafimi.

1950. aasta juuli — esimene Vilniuses-käik. Külastas Maarja Magdaleena kloostrit ja tutvus selle eesseisja iguumenja Niinaga (Batašova).

1. august 1952 — astus Pühtitsa Jumlaema Uinumise nunnakloostrisse.

1952. aasta sügis — külastas esimest korda Petseri kloostrit ja tutvus vaga staarets Simeoniga (Želnin).

21. aprill 1953 — pühitseti tipumütsi iguumenja Rafaila (Migatšova) poolt.

23. aprill 1955 — pühitseti rjassakandjaks iguumenja Rafaila (Migatšova) poolt.

17. detsember 1955 — viidi üle Vilniuse Maarja Magdaleena nunnakloostrisse, kus oli kliirosekuuletuja, kantselei juhataja, raamatupidaja, raamatukoguhoidja ja ehitusobjektide eest vastutaja. Siin leidis aset tutvus isa Nikolai Gurjanoviga, kellest sai hiljem tema vaimulik isa.

5. märts 1958 — pühitseti nunnaks Vilniuse Maarja Magdaleena kloostris Püha Vaimu kloostri eesseisja arhimandriit Sergi (Voštšenko) poolt; nimi anti püha suurmärter Varvara auks.

17. detsember — inglipäev nunnapühitsuse järgi — püha suurmärter Varvara mälestuspäev.

25. detsember 1963 — määrati Vilniuse ja Leedu ülempiiskop Antoni (Varžanski) korraldusel Vilniuse Piiskopkonna Valitsuse raamatupidajaks.

1967 — koostas Vilniuse kloostri 100. aastapäevaks „Maarja Magdaleena kloostri kroonika". Trükkis ja illustreeris fotodega mitmes eksemplaris (üks neist anti üle pühimale patriarhile Aleksile (Simanski)).

3. jaanuar 1968 — määrati Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksi (Simanski) korraldusel Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostri eesseisjaks ja riputati kaela rinnarist.

19. jaanuar 1968 — tõsteti Tallinna Neeva Aleksandri katedraalis iguumenja seisusesse Tallinna ja Eesti ülempiiskop Aleksiuse (Ridiger) poolt.

20. jaanuar 1968 — naasis Pühtitsa kloostrisse ja asus seda juhatama. Tallinna ja Eesti ülempiiskop Aleksius (Ridiger) andis talle Pühade Siimeoni ja Anna söögisaalikirikus üle iguumenja saua.

1.–4. juuli 1969 — oli Vene Õigeusu Kiriku delegaat kõikide NSVL-i religioonide esindajate konverentsil „Koostöö ja rahu eest rahvaste vahel", mis leidis aset Püha Kolmainu-Sergi suurkloostris. Vene nunnade nimel esines sektsioonis, mis arutas Euroopa julgeoleku probleemi.

30. mai — 2. juuni 1971 — oli Vene Õigeusu Kiriku kohaliku kirikukogu delegaat.

3. juuni 1971 — osales Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Piimeni ametissepühitsemise pidustustel.

14. mai 1973 — sai arhimandriit Joannilt (Krestjankin) kingituseks Jumalaema üliharuldase Terebinskaja ikooni selle mälestuspäeval. See ikoon on koopia Tveri piiskopkonna Terebinski kloostri mittesäilinud imettegevast ikoonist. Staarets palus anda see iguumenja Varvarale edasi sõnadega: „Tal on palju vaeva".

1. august 1973 — Eesti NSV ministrite nõukogu määrusega lülitati Pühtitsa kloostri arhitektuuriansambel riikliku kaitse all asuvate arhitektuurimälestiste nimekirja.

25.–29. mai 1978 — osales Moskvas toimunud pidustustel, mis olid pühendatud patriarhitooli taastamise 60. aastapäevale Vene Õigeusu Kirikus.

23. detsember 1980 — valiti Venemaa ristimise 1000. aastapäeva tähistamise ettevalmistamise ja läbiviimisega tegeleva komisjoni liikmeks

3. juuni 1981 — osales Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Piimeni ametissepühitsemise 10. aastapäeva pidustustel.

1982–1989 — võttis osa rahvusvahelistest konverentsidest ja seminaridest, mis toimusid Moskvas ja Pühtitsa kloostris.

6.–21. juuni 1984 — võttis osa Jeruusalemma Vene Vaimuliku Misjoni püha Kolmainu peakiriku templipüha pidustustest.

21.–25. juuni 1984 — külastas Küprose saart Vene Õigeusu Kiriku delegatsiooni koosseisus.

2.–10. juuli 1987 — külastas Soomet Lintula kloostri eesseisja iguumenja Angelina kutsel.

17.–20. juuli 1987 — viibis Püha Kolmainu-Sergi suurkloostri Vaimuliku Kogu kutsel suurkloostri 650. aastapäevale pühendatud pidustustel.

1988. aasta juuni-juuli — võttis osa Venemaa ristimise 1000. aastapäevale pühendatud pidustustest, mis toimusid 5.–13. juunini Moskvas, 14.–16. juunini Leningradis ja 3.–5. juulini Tallinnas.

6.–11. juuni 1990 — võttis osa Vene Õigeusu Kiriku kohaliku kirikukogu tööst.

10. juuni 1990 — osales Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksius II-e ametissepühitsemise pidustustel.

14. juuni 1990 — osales Kroonlinna püha õiglase Joanni aussetõstmisele pühendatud pidustustel Sankt-Peterburis.

11. jaanuar 1991 — osales Sankt-Peterburi Kaasani peakirikus toimunud Saarovi vaga Serafimi säilmete teisel avamisel ja nende Kaasani peakirikust Neeva Aleksandri suurkloostri Püha Kolmainu peakirikusse üleviimisel.

6. veebruar 1991 — osales vaga Serafimi säilmete ristikäigus üleviimisel Sankt-Peterburi Kaasani peakirikust Moskva vaksalisse, nende toimetamiseks Moskvasse.

19. aprill — 3. juuni 1995 — käis palverännakul Pühal Maal, külastades ka Siinaid. Sai kingituseks Põlematu Põõsa oksakese, mis hiljem Pühtitsa kloostris kasvama läks. Sest ajast saadik kasvab ka Jumlasünnitaja mäel Põlematu Põõsas.

23.–25. veebruar 1999 — võttis osa Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksius II-e 70. juubelile pühendatud pidustustest Moskvas.

10. juuni 2000 — võttis osa Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksius II-e ametissepühitsemise 10. aastapäeva ja vaimulikus ametis teenimise 50. aastapäeva tähistamisest.

2000. aasta august — viimane kohtumine ülempreester Nikolai Gurjanoviga Zaliti saarel.

11. oktoober 2002 — võttis osa Rahvusvahelisest teaduslik-praktilisest konverentsist „Õpilaste vaimulik-kõlbeline kasvatus Baltikumi vene koolides“, mis toimus Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksius II-e õnnistusel Pühtitsa kloostris.

29. september 2003 — viibis Eesti Vabariigi presidendi Arnold Rüütli kutsel Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksius II-e Eesti-visiidi auks korraldatud vastuvõtul.

23. veebruar 2005 — viibis Eesti Vabariigi presidendi Arnold Rüütli kutsel autasude üleandmise tseremoonial Kadrioru lossis, kus talle omistati III klassi Maarjamaa Risti teenetemärk teenete eest Eesti riigi ja rahva ees.

19. jaanuar 2008 — täitus 40 aastat iguumenjaametit.

1. veebruar 2009 — osales Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Kirilli ametissepühitsemise pidustustel.

17. august 2010 — kloostris tähistati iguumenja Varvara 80. juubelit. Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Kirilli õnnistusel juhatas pidulikku Liturgiat Sergijev-Possaadi ülempiiskop Feognost. Pidustustel viibisid Zaraiski piiskop Merkuuri, Peterhofi piiskop Markell, Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Kornelius ning Narva ja Peipsi-äärse piiskop Laatsarus.

28. september — oktoober 2010 — viibis haiglaravil seoses tervisliku seisundi järsu halvenemisega.

28. november 2010 — pühitsemine Suurde skeemasse. Pühitsemise viis läbi iguumen Saamuel (Karask).

8. veebruar 2011 — kell 6.50 lahkus skeemaiguumenja Varvara pärast Kristuse Pühade Andide vastuvõtmist igavikku.

10. veebruaril 2011 — maeti kloostri kalmistule Püha Nikola-Arseniose kiriku altari taha.

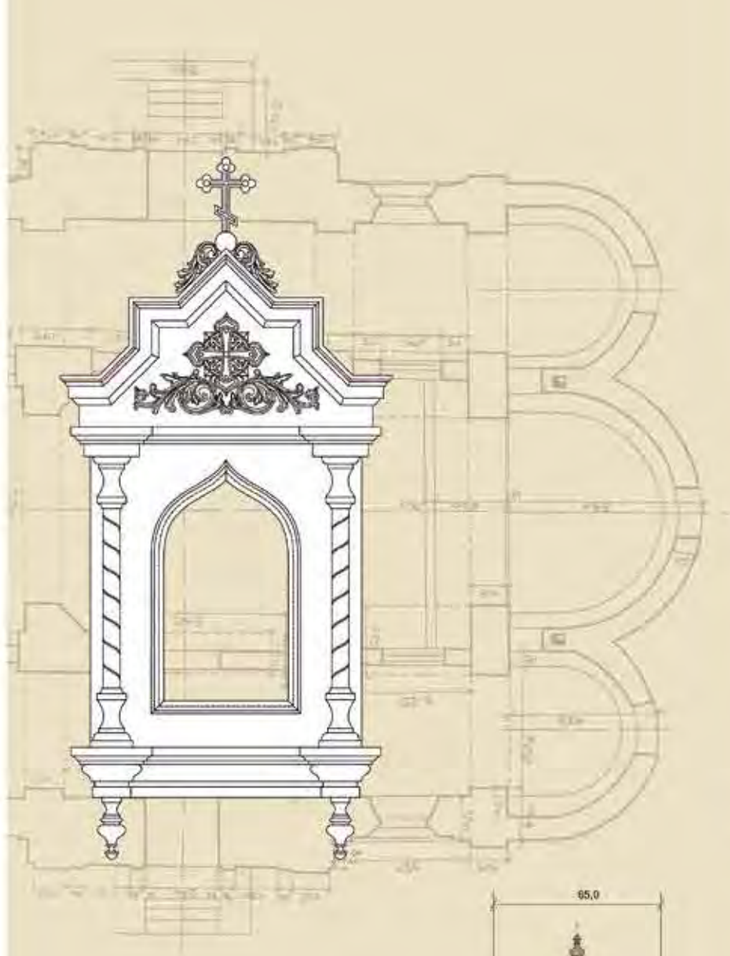

Kolmeosalise ja väikese ikoonikapi ning iguumenjatooli projekteerimisjoonised Püha Eelija kiriku sisekujunduse jaoks. Vasknarva eraklat ümbritseva müüri peavärava eskiisprojekt

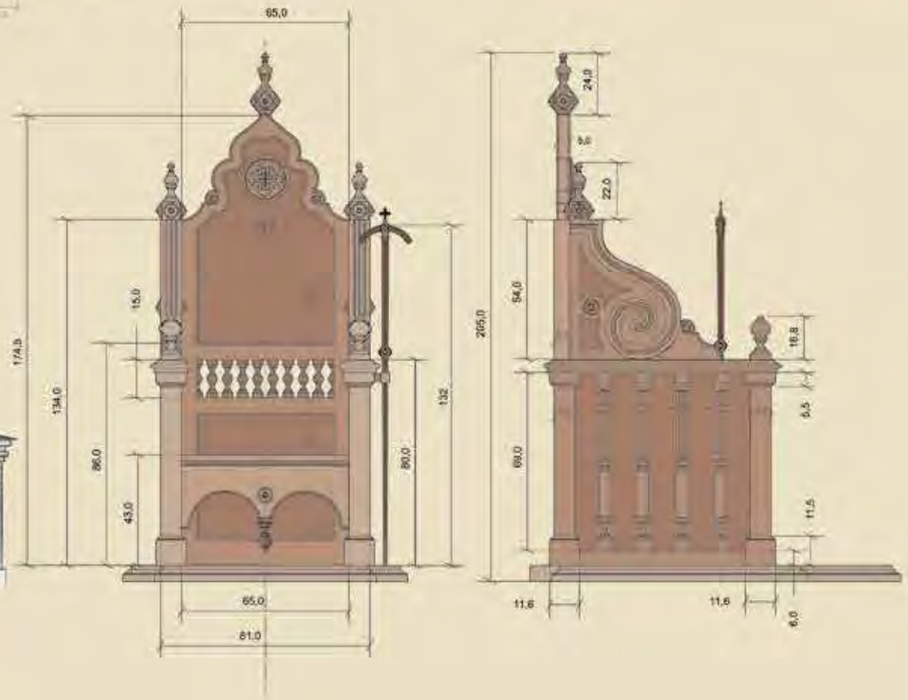

Emake Varvara vaatab üle Pühtitsa abikloostri Püha Eelija kirikusse paigaldatud uut ikonostaasi. Vasknarva, 2006. aasta juuli

Iguumenja Varvara Vasknarva Eelija erakla elanikega. 2008. aasta juuli

Vasknarva Püha Eelija kiriku püha Nikolaose kõrvallöövi rekonstrueerimise käigus. 2004. aasta

Emake Varvara ehitusplatsil eraklamüüri vundamendi valamise ajal. 2006. aasta

Vasknarva Eelija erakla peavärav. 2008. aasta veebruar

Строительство главных врат Ильинского скита. Лето 2007 года

Majandushoonete kompleksi ehitus Pühtitsas. Kloostri kagupoolne sissesõiduvärav kujundati tellisekaarena. 1982. aasta

Pühtitsa kloostris iguumenja Varvara ajal teostatud ehitus-, remondi- ja restaureerimistööde aruandedokumendid

Targa iguumenja-kloostriehitaja Emakese Varvara osast Pühtitsa kloostri loomisel pajatab meile kloostrikroonika. Remondi-, ehitus- ja restaureerimistöödele on pühendatud selle kroonika spetsiaalsed osad, mis koostati igal aastal piiskopkonna valitsusele, 1990. aastast alates, kui klooster sai stavropigiaalse staatuse, aga vahetult pühimale patriarhile esitatud aruandedokumentide alusel. Käesolevas väljaandes pole võimalust avaldada isegi suhteliselt lõpetatud fragmente nendest allikatest, mis võiksid moodustada mitmeid köiteid.

Antud teemast huvitatud lugejale pakume vaid üksikuid Emakese kirju-ettekandeid pühimale patriarhile, aga samuti mõningaid katkendeid kloostrikroonikast ja aastaaruannetest ühes tööde loeteluga, mis annab tunnistust kloostri algsete kirikute, kabelite, elumajade ja majapidamishoonete ülimalt hoolikast säilitamisest ning uute ehitamisest. See annab tunnistust Emakese Varvara kloostriehitaja talendist, mida ta rohkendas oma väsimatu usuvägilasliku tegevusega tema hooleks usaldatud kloostri heakorrastamisel. Need dokumendid tulevad avaldamisele esmakordselt.

1968

Selle aasta remondi- ja ehitustöödest teatatakse alljärgnevas Tallinna ja Eesti metropoliit Aleksiuse (Ridiger) kirjalikus ettekandes Moskva ja kogu Venemaa pühimale patriarhile Aleksile (Simanski). Ettekanne põhines Emakese Varvara poolt esitatud andmetel.

„Teie Pühadus, Pühim Valitseja!

Selle aasta novembri esimestel päevadel lõppesid suured remondi- ja ehitustööd Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostris. Need leidsid aset Teie Pühaduse õnnistusel Moskva Patriarhaadi Majandusvalitsuse jõududega.

Käesoleva aasta suvega tehti ära:

1. Varustati keskküttega Jumalaema Uinumise (suvine) peakirik, söögisaalikirik, kõik elu- ja olmeruumid. Peakiriku alla seati sisse katlamaja kahe katlaga, mis varustab soojaga kõiki kloostri territooriumil asuvaid hooneid. Suurepärane suvine peakirik, mis seisis seni enamiku aastast suletuna, kuna polnud köetav, on nüüd soe, ning jumalateenistused hakkavad selles toimuma aastaringselt.*

2. Ehitati puurkaev kloostri varustamiseks veega, igasse majja seati sisse veevärk.

3. Kullatisega kaeti peakiriku, teiste kirikute ja kabelite kuplirist-tid.

4. Kaks kloostrimüüri nurgatorni kohandati külalistemajaks.**

5. Paljud kloostrihooned, kus puudus elekter, on nüüd elektrifitseeritud, sealhulgas ka endine Eestimaa kuberneri vürst S. Šahhovskoi suveresidents, kus praegu elavad kloostrivaimulikud ning kus on olemas ka toad küllasõitnud vaimulikkonna jaoks, samuti on valgustatud tee selle majani (u 250 m).

6. Ehitati oma elektrialajaam.

7. Seati sisse prosforite küpsetuskoda elektrilise taignasegamismasinaga ning elektriahjuga prosforite küpsetamiseks***.

8. Kolmekohta — peakiriku sissekäigu ja Pühade väravate kohale ning söögisaalikiriku seinale paigaldati ikoonide ette spetsiaalsed Moskva Patriarhaadi töökojas valmistatud õlilamp-laternad, mis kaunistavad kloostrit ning loovad kirikliku õhkkonna.

9. Terve rida kloostriruume, mida varem kasutati nende niiskuse tõttu puude hoidmiseks, on nüüd korda tehtud ja muudetud headeks köetavateks eluruumideks õdedele ja palveränduritele.

10. Klooster sai endale oma sõiduauto „Pobeda“, mis — kui arvestada kloostri kaugust (22 km) linnast — on äärmiselt oluline.

Antud loetelu käesoleval aastal tehtust pole kaugeltki täielik ega ammenda kõike, mis on suudetud saavutada ühe aasta jooksul kloostri heakorrastamisel ning selle elanike kasuks...

Teie Pühadus, võtke vastu pojalik tänu Teie esipiiskopiliku hoolitsuse eest, mida Te olete ilmutanud kloostri vastu, mis Teie Pühaduse õnnistusel on muutunud paremaks, uuemaks ja nägusamaks.

Palun Teie Pühadust väljendada meie tänu D. Ostapovile, kes oma hoolitsusega kiriklike vajaduste eest ning nende mõistmisega on palju ära teinud Pühtitsa kloostri heaks, ning kelle isikus me oleme leidnud alalist vastutulekut ning abi meie raskustes ja vajadustes.

* Jumalaema Kaitse pühal hakati peakirikus kütma ning iga päev teenima.
** Tornides võeti kasutusele 4 korrust kumbagis, et majutada sinna külalised — preestrid, aga ka palverändurid ja töölised.
*** See paigutati õdede telliskivist elumajja.

Maani kummardus Teie Pühadusele Tallinna piiskopkonnalt ja Pühtitsa kloostrilt isaliku hoolitsuse ja abi eest.

Teie Pühaduse esipiiskopilikke palveid ning õnnistust paludes,

(allkirjad)

Vääritu kuuletuja,

Tallinna ja Eesti metropoliit

Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostri eesseisja

Laekahoidja

Heakorraülem

Käärkambrihoidja

16. novembril 1968 Pühtitsa Jumalaema Uinumise klooster.“

1969

Kirdetorni läänefassaadi külge on ehitatud uus ühekorruseline keldriga telliskivihoone, kus hakkavad paiknema **katlamaja, söehoidla** ja **garaaž.**

156 meetri sügavusse puurauku on paigaldatud sügavpump.

Kolmes **õdede elumajas** on läbi viidud keldrite kapitaalremont, ning neis on sisse seatud eluruumid. Sissekäikude ette on ehitatud tellistest verandad. Kuue õdede elumaja katus on kaetud eterniidiga.

Uue lehtplekiga on kaetud **õdede tellistest elumaja, kahe müüritorni** ja **Pühade väravate** kahe külgruumi katus. Üks neist külgruumidest on muudetud kantseleiks, teine aga muuseumiks.

Püha Kolmainuse pühaks rajati kloostri keskele esimene lillepeenar.

Selle aasta peamistest remondi- ja ehitustöödest kanti ette, nagu ka eelmisel aastal, Moskva ja kogu Venemaa pühimale patriarhile Aleksi I-le järgmises kirjas:

„Teie Pühadus!

Käesoleval aastal on tänu Teie Pühaduse isalikule hoolitsusele ja õnnistusele Majandusvalitsuse jõududega uuendatud kuplite ja peakiriku katuse plekk-kate, mille tulemusel on meie pühakoda paljudeks aastateks kaitstud ning selle lagunemisoht ennetatud.

Majas, kus elab kloostri vaimulikkond — endises Eestimaa kuberneri S. Šahhovskoi residentsis — on sisse viidud keskküte, ning kloostri vaimulikud ning kõik selles majas elavad inimesed on vabastatud kütmismuredest ja viibivad soojas.

Kloostriõdede ja vaimulikkonna ning minu enda nimel tänan südamlikult Teie Pühadust isaliku hoolitseva suhtumise eest oma nunnaelu pidavate vaimulike laste vastu, kes teevad oma vägitööd kauges Tallinna piiskopkonnas. Me kõik peame tänuga meeles Teie esipiiskopilikku hoolitsust meie eest ning täname kogu hingest kõige selle eest, mida Te meie heaks olete teinud.

Ühtlasi palun alandlikult võimaluse korral mitte unustada meie peakiriku seinamaalinguid puudutavat palvet. Peakirikut ei ähvarda enam katuse läbitilkumine, kuna katus ja kuplid on kaetud uue plekiga. Jumalaema Uinumise peakirikul, tänu sellele, et see on suhteliselt uus — ehitus lõppes alles 1910. aastal —, pole seal mingeid seinamaalinguid ega ornamente, ning kiriku interjöör on seetõttu üpris vaene. Kui Te aga ilmutate meie vastu isalikku armulikkust, siis saab kaunistatud pühakoda kaua aastaid rõõmustama kõiki, kes teevad Pühtitsa kloostris oma nunnavägitööd või tulevad kloostrisse palvetama, ning Issanda ja Tema Kõigepuhtama Ema poole tõstetakse alati tänupalveid Teie Pühaduse eest.

Paludes Teie pühaduse palveid ja õnnistust, vääritu alandlik kuuletuja,

Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostri eesseisja (allkiri)

9. oktoobril 1969.“

Samal päeval saatis Emake iguumenja Varvara kirja ka pühima patriarhi Aleksius I-e isiklikule sekretärile D. Ostapovile sellesama palvega:

„Väga austatud Daniil Andrejevitš!

Tänan Teid südamlikult Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostri õdede, vaimulikkonna ja isiklikult enda nimel kõige selle eest, mida Te olete sel aastal teinud meie tagasihoidliku Pühtitsa kloostri heaks.

Te andsite oma nõusoleku aidata kloostrit selle peakiriku seinte katmisel maalingute ja ornamendiga, kuid selgus, et peakiriku kuplid ja katus vajavad viivitamatut remonti. See saigi Teie abiga ning Tema Pühaduse õnnistusel sel aastal tehtud. Samuti on seatud sisse keskküte majja, kus elab kloostri vaimulikkond. Nüüd on vaimulikud ning kõik selles majas elavad inimesed vabastatud kütmismuredest ning viibivad pidevalt soojas.

Kui sügisperioodil oleks võimalik alustada töid maalingutega Jumalaema Uinumise peakirikus, mille interjöör on üpris vaene, kuna puuduvad mistahes maalingud ja ornamendid, siis oleksime meie, kloostri elaniku, Teile lõputult tänulikud.

Kahe aasta jooksul on klooster tänu Tema Pühaduse isalikule armulikkusele ja Teie heale ning vastutulelikule suhtumisele meie vajadustesse ja muredesse saanud palju kaunimaks, ning meie, patused, ei unusta Teid kunagi oma palvetes.

Soovides teile kõiksugu armulikkust Issandalt, Teid alati palves meeles pidavad ja tänulikud

Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostri eesseisja (allkiri)
koos õdedega.

9. oktoobril 1969

Pühtitsa Jumalaema Uinumise klooster“

1970/1971

Jumalaema Uinumise peakiriku maalingute alused seinad ja kuppel krohviti uuesti üle ning esmakordselt tehti neile ka maalingud. Kuplile maaliti Issanda Kõigeülespidaja ning peainglite kujud. Seinad värviti üle sooja beeži tooniga ning neile paigutati Kõigepühama Jumalasünnitaja maisele elule pühendatud maalikompositsioonid: „Jumalaema sündimine“, „Templisseviimine“, „Rõõmukuulutamine“, „Issanda templisseviimine“, „Jumalaema kaitse“, „Jumalaema uinumine“, „Jumalaema matmine“ ja „Jumalaema ilmumine Saarovi vagale Serafimile“, sambad, kaared ja üksikud seinaosad kaeti aga ornamentidega. Metropoliit Aleksiuse soovitusel tegi seda tööd grupp Moskva Patriarhaadi kunstnikke. Samaaegselt viidi läbi ka ikonostaasi, ikoonide ja ikoonikappide restaureerimine; altariruumides ja altariesisel pandi maha parkett. *14. veebruaril 1971* pühitses metropoliit Aleksius (Ridiger) koos vaimulikkonnaga uuendatud peakiriku.

1970. aasta suvel ehitati iguumenjamajast lõunasse ja pühitseti sisse **piiskopimaja** (praegune **patriarhimaja**).

9. juuliks 1971, Jumalaema Tihvini ikooni mälestuspäevaks, restaureeriti tellistest **kabel Pühal allikal**, mille 40 aastat tagasi oli püstitanud puukabeli asemle Riia tehaseomanik I. Pinus. Tema oli olnud Jumalaema Tihvini pühakuju allikavette ilmumise tunnistajaks.

1972

Oktoobri alguseks rajati kloostrikalmistu ümber betoonpostidele kinnitatud puittara ühes metallväravate ja kahe jalgväravaga. Esimese maailmasõja sõdurite vennashaual remonditi esmakordselt vana mälestusmärk ja värviti rist üle.

Viidi läbi kloostrist pooleteise kilometri kaugusel kagus Kuremäe külas asuva **Püha Nikolaose kabeli** kapitaalremont ja ikoonide restaureerimine. Kui kabeli remonti alustati, avastati laest kaks puidust mälestustahvlit (juba mädanenut) järgmise kirjaga: „Lastud ehitada 14. juulil 1890 vendade Ivan ja Aleksandr Abramovi poolt. Ehitajad: müürsepad Ivan ja vend Leonti Kuznetsovid Punamägedelt, puusepp Konstantin Andrejevitš Tomassov Vasknarvast".

Kabeli roostetanud katus kaeti plekiga, kullati üle kera ja paigaldati rist. Kõik krohviti nii seest kui väljast uuesti üle, värviti, valgendati. Põrand kaeti metlahhplaatidega. Kaks külgakent müüriti kinni, ukse kohale aga raiuti uus aken ja selle ette paigaldati võre. Trepiastmed parandati kohalike põllukividega, trepp krohviti üle. Kabeli ümbrus puhastati ning tehti korda. Remondi teostas D. Bõtškovi töölisbrigaad, mis komandeeriti kohale Moskva Patriarhaadist.

Kunstnikest kloostriõed restaureerisid kabeli ikoonid: Jumalaema Uinumise ja püha Nikolaose ikooni, Jumala pühade: Neeva püha suurvürsti Aleksandri, püha märtri ja usutunnistaja Tšerniigovi vürsti Mihhaili, õiglase Eliisabeti, Konstantinoopoli patriarhi Joann V-a, Kreeta vaga Andrease, Egiptuse vaga Maria, vaga Arsenios Suure, Jumala Vastuvõtja Siimeoni ja naisprohvet Anna, püha märtri suurvürstinna Jelizaveta Feodorovna, Valamo vaga Sergi ja püha apostlisarnase Maarja Magdaleena ikooni. Kabel pühitseti *6. oktoobril*.

Kolme kuuga — *oktoobrist detsembrini* — tehti **iguumenjamajas** kapitaalremont ja see pühitseti *28. detsembril*.

22. novembril pühitses kloostri vaimulik, ülempreester Aleksandr Štšedrin pärast kapitaalremonti **müüritaguse vaimulikkonna maja** ning kolis sinna koos oma abikaasaga elama. Ema Paraskeva elas seal omaette kellias, oli maja eest vastutav ning rajas maja kõrvale õunaaia.

1973

Pärast Paasapüha jätkati alustatud tööd **ajutise kloostrimüüri** rajamisel kitsastest betoonplaatidest, kuna kloostri territooriumil ei olnud piiret, välja arvatud põhja- ning osaliselt ka lääneküljes.

Kogu suvi vältas **elu- ja majandushoonete** jooksev remont.

Iguumenjamaja kõrval asuvas õdede elumajas viidi läbi keldriruumi rekonstrueerimistööd ning seal seati sisse **medpunkt**, mille tööd aitas organiseerida Sankt-Peterburi kirurg L. Orlova. Medpunkt pühitseti *13. juulil.*

1974

Varakevadest alates jätkati **ajutise** betoonist **kloostrimüüri püstitamist**.

Selleks, et alustada **söögisaalimaja** ning selle ülakorrusel asuva **Pühade Siimeoni ja Anna kiriku** kapitaalremonti, viidi allkorrusel asuv kloostriköök üle **„halli majja"**, millele oli eelnevalt tehtud juurdeehitus, mis oli varustatud vajalike seadmetega (pliidid, katlad ja ahi) ja mille juurde rajati ka kelder. Söögisaalimaja ülemisel korrusel laiendati söögisaali, rekonstrueeriti kaks koridori ning viidi sissekäik ühes trepiga üle põhjapoolsele välisküljele. Seinad krohviti üle ja kaeti maalingutega. Siimeoni ja Anna kirikus värviti üle laudpõrand ja laed, maaliti marmormustriliseks paneelid, restaureeriti ikoonid ning taastati ikooniraamide nikeradatud detailide kullatis. Ühtaegu remonditi ära ka alumine korrus. *13. detsembril* pühitseti kirik ja söögisaal, aga *17. detsembril*, püha Varvara mälestuspäeval, leidis uuendatud hoones aset esimene pidusöök.

1975

Lõppes **söögisaalimaja** alumisel korrusel asuva kloostriköögi rekonstrueerimine ja uute seadmetega varustamine, ning *14. märtsil* see pühitseti.

Radoneži vaga Sergi mälestuspäevaks lõpetati laiade betoonastmetega ja käsipuudega **trepi** rajamine Sergi mäe läänenõlvale mugavamaks ligipääsuks kirikule.

Lõpetati kloostriterritooriumi betoonplaatidest **ajutine piire** ning pühitseti *Kõigepühama Jumalasünnitaja Templisseviimise pühal.*

Kaevati **kaks kaevu** — Sergi mäele ja mesilasse, puhastati ja remonditi esimene kloostrikaev, mis asub sauna juures.

1976

Kevadel alustati **Nikola-Arseniose kalmistukiriku** remondi- ja restaureerimistöödega ning nende lõppedes pühitseti see *12. augustil, püha märter Johannes Sõdalase mälestuspäeval.*

Oktoobris viidi Sergi mäe järsul idaküljel asuvasse nõkku üle kogu **mesila** (40 taru), mis lubas seda tunduvalt laiendada.

Sergi mäe vaimulikkonna maja kapitaalremondi ajal kohandati selle keldrikorrus palverändurite kelliateks (16 voodikohta) ning

diakon Boriss Murtazovi kunstnikutöökojaks. Pühitseti *13. detsembril*.

Viidi läbi kapitaalremont vanas **pesumajas, leiva- ja prosforiköögis** ning kõikides juuresasuvates prosforite, jahu ja inventari hoidmiseks mõeldud ruumides. Pühitseti *10. detsembril, Jumalaema „Tunnustähe“ ikooni pühal.*

Karjaaias kaeti töödejuhataja elumaja ja kõikide majandushoonete (lehmalauda, talli, kuuri) katus eterniidiga, viljakuivati katus aga plekiga. Täielikult korraldati ümber kanala.

1977

Peakiriku kuplikatted ja katus, **väravapealse kellatorni, kirikuga söögisaalimaja, Sergi kiriku** ja **Nikola-Arseniose kiriku** kuplid puhastati roostest, parandati ja värviti kaks korda üle Pühtitsa jaoks traditsioonilise rohelise värviga. Värviti üle kõikide **tornide, elu- ja majandushoonete** plekk-katused.

Kahes õdede elumajas viidi läbi kapitaalremont.

Restaureeriti **kirdetorn**.

1978

Remonditi ja restaureeriti **Radoneži Vaga Sergi puukirik**. Välisseinad värviti pruuniks, katus kaeti plekiga, parandati ära ahjud, korstnad ja vihmaveetorud. Remonditi kirikutrepp. Siseseinad ja lagi pesti puhtaks ning värviti üle. Isa diakon Boriss Murtazov koos õdede-kunstnikega restaureeris ikoonid; need paigutati ikoonikappidesse klaasi alla. Seati üles Pühtitsa õdede tikitud kirikulipud ning lisati uusi ikoone. Paigaldati elektrisüsteem.

Kiriku lõunaseina külge ehitati kinnine puuveranda, kus mahub ööbima 12 inimest.

Kiriku ja vürstipaari haua ümber pandi maha plaadid.

Lõpetati **õdede elumajade** kapitaalremont. Jumal olgu tänatud!

Septembris, olles varunud vajaliku hulga ehitusmaterjali ning seejärel niitnud maha rohu tulevase hoone ehitusplatsilt (niitis iguumenja Varvara ühes talle appitõtanud õdedega), alustati Jumala abiga telliskivist kahekorruselise **esindushoone** rajamist. Hoone oli mõeldud kõrgete külaliste vastuvõtuks ning kirikukogude läbiviimiseks. Talve tulekuks jõuti valmis ehitada esimene korrus ühes kogu hoonet läbiva keldriga...

Karjaaias rekonstrueeriti lehmalaut, vana (1892. aastal ehitatud) aida asemele rajati uus, selle taha aga püstitati suur varikatus.

1979

Varakevadest alates jätkus **esindushoone** ehitus, ning *aasta lõpuks* sai see valmis. *Augustis* asendati hoone taga 60 m ajutist betoonpiiret alatise **põllukivist müüriga** (koos jalgväravaga)...

Oktoober — 3. november — viidi läbi **Jumalaema Uinumise peakiriku** kuplimaalingu restaureerimine.

Remonditi ära Sergi mäel asuv **vaimulikkonna maja** ja selle alune katlamaja.

Peakiriku vastas asuvale **õdede telliskivist eluhoonele** rajati graniidist vundamendiga betoontrepp.

Puidust nn. **„hall maja“** sai endale 9 meetri pikkuse juurdeehitise, mis kohandati tööliste toaks 20 voodiga.

Püha tamme ümber püstitati uus aed.

Jumalaema Uinumise pühaks kaeti **Püha allika kabeli** põrand metlahhplaatidega (betooni peale) ning rajati uus tammepuust **supelmaja**. Õed laiendasid ka kraavi, mida mööda vesi supelmajja voolab, toestades selle kaldad graniitkividega.

Karjaaias rajati uued sissesõiduväravad ning vundament uuele tellistest kahekorruselisele **õdede elumajale** vana puumaja asemel, mis oli juba üleni mädanenud.

1980

Jumalasünnitaja mäe lõunanõlva taga kloostri lähedal oli varem tihe mets, kus õed marjul ja seenel käisid. 1960-ndatel aastatel raiuti see maha, et ehitada sinna kolhoosi karjalaut, lükati buldooseriga siledaks ning korjati graniitrahnud ühte hunnikusse. Pärast *Issanda Ristimise püha,* olles küsinud kohalikelt võimudelt luba, hakati neid kive kloostri territooriumile vedama. Kõige suuremad rahnud — 10–15 tonnised — lõhuti eelnevalt koha peal kompressoriga tükkideks, laaditi kraana abil isekallutajale ning toodi kloostrisse. Tegeldi sellega talvel, kuni polnud põllutöid. Kogu see kivi kulus kloostrimüüri, kaarte, eluja majandushoonete vundamentide, keldrite ja mitmesuguste viimistlustööde tarbeks.

Suure paastu ajal viidi läbi **piiskopimaja** kapitaalremont.

Maikuust alates kees töö ka **esindushoone** juures. Veeti välja pinnas ja killustik, millega omal ajal oli tugevdatud maapinda, et ehituskraanad sisse ei vajuks. Olles maja ümbruse puhtaks teinud, puistati sinna head mulda, rajati lillepeenrad, külvati ja istutati lilli. Maja kõrvale rajati puuviljaaed, istutades sinna 65 õuna- ja ploomipuud, astelpaju ja teisi marjapõõsaid. Teerajad kaeti metsast toodud murukamaraga.

Samaaegselt algas **Jeruusalemma korpuse** ehitus, mis sisaldas endas ka saun-pesumaja. Korpus oli mõeldud õdedele, keda valmistati ette kuuletumistööks Gornenski nunnakloostris Pühal Maal. Selles majas võisid nad elada, läbides nunnakooli ja ühiselulise kloostri praktika, aga siin sisseseatud töökodades õppida kullaga tikkimist, õmmelda nunnarüüsid, teenistusrõivaid, tikkida kirikulippe, piiskopivaibakesi ja mitraid; õppida kirikulaulu, lugemist ja koorijuhtimist ning täita muid kuuletumiskohustusi.

Värviti üle kahekorruseline puumaja, milles asub **elatanud nunnade hooldekodu**.

Viie kuuga, alates juulist püstitati **karjaaeda** mahalammutatud puidust elumaja asemele uus tellistest **õdede elumaja** — kahe korruse ning avara keldriga kogu hoone pikkuses. Keldrisse paigaldati kaks väikest katelt „Universaal“ maja kütmiseks. Esimesele korrusele rajati kolm kelliat, köök, kuhu laoti vene ahi, ja „piimaköök“; teisele korrusele aga kolm kelliat. Majale ehitati ka veranda ning avar mugav pööning. Katus kaeti plekiga. Olles töödega lõpule jõudnud, pühitseti uus maja *5. detsembril*.

Augustis remonditi täielikult ära Jeruusalemma korpuse keldris asuv **katlamaja** ning seadistati see ümber tööks vedelkütusega: söekolded ehitati ümber vedelikupihustiteks, keevitati valmis katlad, seati üles vajalikud mõõteriistad, kaevati kaks lisamahutit. Lõpetati katlamaja 23-meetrise metallkorstna montaaž kloostri müüri taga. Kõik värviti üle ning, olles sisse pühitsenud, mindi *23. novembril* üle vedelkütusele.

Samal ajal asuti kloostri territooriumi kaguosas paikneval majandusõuel ehitama **uut garaaži** ühes **tisleritöökoja, valvuriruumi** ja **laohoonetega** all keldris. Varem oli garaaž asunud peakirikule liiga lähedal, kirdetorni juures, ning see oli hädasti tarvis mujale viia.

Jätkus **kivimüüri** püstitamine ajutise betoonplaatidest tara asemel.

1981

Lõpetati **Jeruusalemma korpuse** ruumide siseviimistlus, ning *14. aprillil* võttis riiklik komisjon selle vastu.

Lõpetati **uue tellistest garaaži** ehitus ühes selle juurde kuuluvate abihoonetega, aga samuti sellega külgnev **kagutorn**, kuhu paigaldati nii elekter, küte kui ka vesi, ning isa Dimitri Hodov pühitses kõik sisse. Pideva valve pidamiseks kloostri kaguküljes asuva põhisissesõidutee juures asutati siia elama kaks kuuletujat.

Aasta lõpuks rajati järjekordne lõik **kloostri kivimüüri**. See raske töö on kestnud juba palju aastaid. Müür püstitati jätkuks endisaegsetele kloostrimüürilõikudele, mis olid rajatud juba kloostri eksisteerimise esimestel aastatel ning kuna siis ehitati see põllukivist, korjati ka nüüd iguumenja Varvara õnnistusel mitu aastat ümbruskonna põldudelt kive. Oli tarvis visadust ja osavust, et uus müür tuleks täpselt vana sarnane.

Isa Nikolai Gurjanov — tuntud vene staarets, väsimatu palvetaja Pühtitsa kloostri eest ja Emakese vaimulik isa, kirjutas tookord: „... püha suurkannataja Varvara ja püha piiskop Nikolaose palvetel usume kindlalt, et Jeesus Kristus hoiab Teie püha kloostrit Eestkostja Taevase Kuninganna omofoori all rahus kuni oma Teise Tulemiseni... Päästku Teid Issand ning aidaku ka edaspidi viia läbi kõik vajalik ehitistes, ümbertegemistes ja juurdeehitustes. *24.11.1981*.“

1982

Aasta algul lõpetati **uue garaaži** abihoonete viimistlustööd. Ühte neist seati (pärast pühitsemist *Issanda Ristimise püha eelõhtul*) sisse **tisleritöökoda** ühes vajaliku sisustusega, kus isa diakon Vladimir Anissimov töötab nüüd koos abilistega.

Suure paastu kolme nädala jooksul tehti ära **köögi, leivaköögi** ja mõnede **elu-** ning **olmeruumide** remont, ning *25. märtsil* teenis isa Germogen (Murtazov) veepühitsusega palveteenistuse ning pühitses need sisse.

Paasapühadeks lõpetati samuti terve rea **karjaaia rajatiste** remont: töödejuhataja maja (vooderdati laudisega, soojustati, ehitati juurde veranda); viljakuivati (vooderdati punaste tellistega, parandati ahi, krohviti kõik üle, värviti ja kaeti katus plekiga), aga samuti veesoojendi, lauda ja köögi remont. Püstitati uus ait ja kuus uut kasvuhoonet. Rajati ümbersõidutee mulla ja sõnniku vedamiseks. Ehitati betoneeritud kraavid vee ärajuhtimiseks ning seati üles veemahuti kasvuhoonete ja juurviljaaia kastmiseks...

Aasta teisel poolel parandati **kloostris** ja **karjaaias** kõikides kelliates ahjud, pühiti puhtaks korstnad ja suitsulõõrid...

Kloostri kagusissepääs (uue garaaži juures) kujundati punastest tellistest ja põllukivist kõrge väravа**kaarega** ühes metallist värava ja jalgväravaga. Kaare kõrgus on 5,5 m ja laius 4,4 m. (Paraadsissekäigu moodustavate kellatorniga Pühade väravate kõrgus on 5 m ja laius 3,8 m.) **Väravakaar** nimetati **Nikolaose** kaareks rändurite suure eestkostja auks, aga samuti sellepärast, et sealt kulgeb tee püha Nikolaose kabeli juurde Kuremäe külas.

Laugele nõlvale Nikolaose kaarest kuni poeni rajati **uus sirge tee** (endine oli käänuline). Tee läänekülje istutati 30 kaske ja idakülje 20 kastanit. Aga mäele Sergi kiriku juurde istutati 15 siberi nulgu. Kõik läksid kasvama...

Remonditi ära müüri taga asuvad **kloostri vaimulike majad** ning tehti korda majade ümber asuvad krundid. Silikaattellistega kaeti **isa Dimitri Hodovi maja**, ehitati juurde plokkidest veranda, katus kaeti plekiga. Sauna ja kuuri katus kaeti eterniidiga. Laiendati majaga külgnevat aiaala, ümbritsedes selle puitpostidele kinnitatud võrkaiaga. Ehitati värav ja kaks jalgväravat. Kogu territoorium puhastati, veeti juurde mulda ja sõnnikut ning istutati 16 õunapuud, 18 ploomipuud, marjapõõsaid. Puhastati ära krundi vastas asuv tiik.

Täielikult remonditi ära isa diakon Gennadi Kuprijanovi **maja**. Maja alla kaevati kelder, mille seinad vooderdati tellistega. Parandati ahjud.

Isa Vladimir Harini postkontori taga asuva **maja** õuele rajati 55 m sügavune puurkaev; kuuri katus kaeti eterniidiga, majas aga viidi läbi sanitaarremont.

1983

31. jaanuaril paigaldati **Nikolaose väravakaare** kohale rist ja monteeriti paigale kaks ikooni, mis kujutasid Jumalaema ilmumist Pühtitsa Püha allika juures (kloostripoolsele küljele) ja püha piiskop Nikolaost (välisküljele). Kõik pühitseti *Ristimise püha eelõhtul*.

Sel aastal alustati paljude töödega *juba varakevadel*: juurvilja- ja karjaaias värviti **kõik puumajad** pruuniks; punane eterniit, millega varem parema puudumisel olid kaetud kõikide majade katused, värviti üle traditsioonilist rohelist värvi, samuti ka kõikide pühakodade katused ja kalmistut ümbritsev aed. Värv osutus aga kahjuks ebakvaliteetseks, ning igal aastal tuleb peaaegu kõik uuesti üle värvida...

Kirdetornist kagutornini ulatuval lõigul viidi läbi **vana kivimüüri** remont, suurendades selle kõrgust graniitkividega 40 cm ning kattes pealt plekiga, mis värviti roheliseks. Kivide vahed täideti uue seguga, kuna algselt (1892) kasutatud lubjasegu oli kuivanud ja välja uhutud. Pühade väravate juurde tehti müüri sisse uus jalgvärav...

Jeruusalemma korpuse läänepoolsesse külge ehitati valguseküllane klaasveranda kõrge betoontrepiga mugavaks sissepääsuks käsitöötubadesse, samuti ehitati ümber **söögisaalimaja** köögitrepp.

Kirdetorniga külgneval **vanal garaažil** asendati keskmised sissesõiduuksed suure aknaga. Tulemuseks oli valguseküllane ruum, kuhu paigutati lukksepatöökoda.

Sergi mäel tehti **vaimulikkonna maja** lõunaküljele, olles lammutanud seal asuva kuuri, väike kahekorruseline juurdeehitis üldpindalaga 72 m² (36 m² mõlemal korrusel) kloostri vaimuliku isa Germogeni (Murtazov) ja tema pere (ema, venna — isa diakon Borissi ja õe) korteriks. Tulemuseks oli kolm ruumi — köögi, vannitoa ja sansõlme tarvis, aga samuti koridor, veranda eraldi sissekäigu ja trepiga alumisel korrusel ning kaks tuba pööningu ja rõduga ülakorrusel. Pandi sisse veevärk.

Septembris lõpetati **karjaaia tuletõrje veemahuti** (45 x 20 x 3,5 m, kokku 3200 m³ vett koos keskse purskkaevuga) rajamine, mida nõudis Kohtla-Järve linna täitevkomitee siseasjade osakonna riikliku tuletõrjejärelevalve „Ettekirjutus“. Varem oli siin olnud hobuste koppel. Eemaldanud pori ja puhastanud kõik buldooseriga, toestati kallakud betooniga. Seejärel puhastati põhi, mis kujutas endast tugevat sinakat värvi paekihti, läbi mille tungis umbes kuuskümmend allikat. Nädala jooksul täitus veemahuti veega, see vooderdati graniidist põllukividega, rajati veevõtukohad ja istutati ümber kased. Samuti puhastati ja vooderdati kividega karjaaia väliköögi juures asuv **väike tiik**...

1984

Kaks korda värviti üle **peakiriku ning teiste kloostri kirikute** ja **kabelite** katused ühes eelneva puhastamise ja mõnede osade katmisega uue lehtplekiga.

Jumalaema Uinumise peakirikus pandi üles puidust tellingud, ning kunstnik-kuuletuja Nadežda (Jemeljanova) ühes abilistega taastasid seinamaalingute hävinud osad, samuti aga pesid tahmast puhtaks ornamendi sammastel ja seintel.

Söögisaalimaja sissekäigu juurde kinnitati uus kümnekilone kell — isa arhimandriit Guuri (Kuzmin) kingitus.

Mesilasse istutati 26 õunapuud ja 8 teist puud...

Püha allika juurde viivale teele rajati kaks truupidega teesilda.

Teedeehitusvalitsus asfalteeris kloostri põhjakülge jääva ala Pühade väravate juurest kuni kloostrikalmistuni ning lõunakülge jääva ala garaažist kuni kaupluseesise väljaku ja liinibussi lõpp-peatuseni...

Asfaldi alt veeti kloostrist (Osvald Tsirjulise krundi kaudu) **Nikola-Arseniose kirikuni** elektrikaabel ja kirdetornist kuni staarets Stefani kabelini tsinktorud, mis varustavad kalmistut veega.

1985

Jumalasünnitaja mäe esimese Jumalaema Uinumise puukiriku (15.08.1885; praeguse **Nikola-Arseniose kalmistukiriku**) 100-ks aastapäevaks värviti üle kiriku ja selle juures asuva kellatorni katus. Pandi sisse elekter ja kindlustati kroonlühtrit.

Söögisaalimaja ja **-kiriku** 90. aastapäevaks (16.08.1895) viidi seal läbi kapitaalremont, asendades pööninguvahelae puidust kandetalad metallist kandmikega ning asendades täielikult 20 aknakarpi koos raamidega. Saeti välja aknaliistud uue joonise järgi. Maalingud pesti üle, hävinud kohad taastati, ennistades ka ornamenti. Värviti üle kogu pühakoja puitosa: seinad, põrandad, lagi, katus, kuppel... *30. juulil* pühitses isa Germogen kiriku pärast remonti.

Radoneži Vaga Sergi kirikus asendati mädanenud puitnikerdused sissekäigu kohal asuval kokošnikul ning paigaldati uus rist. Risti valmistas kloostri lukksepp Kondrat, kuldas kuuletuja Nadežda (Jemeljanova) koos abilistega.

Valmistati nikerdustega aknaliistud ning paigaldati pühakojaga külgneva **vaimulikkonna maja** akendele.

Elatanud nunnade hooldekodu puumaja mahtu suurendati idaküljest kahekorruselise juurdeehitusega, mis laoti tellistest ja vooderdati laudadega. Hoone kõigi kuue sissekäigu ette ehitati puitverandad. Valmistati uued nikerdatud aknaliistud ja puidust aknad. Kus tarvis, tehti uued põrandad. Juurdeehituse teisele korrusele paigutati töökojad: käsitöö- ja õmblustöökoda ning köitekoda koos laoga.

Vahetati välja kõik küttesüsteemi torud üldpikkusega 3360 m koos soojusisolatsiooni ja balansseerimisega.

20. juunist kuni 10. augustini toimus remont **isa Dimitri Hodovi majas**.

Remonditi ka **skeemanunn Varsonofia maja**: vahetati välja mädanenud palgid ning osaliselt vana vooderdis, maja ümber valati betoonist kaitseriba.

Asfalteeriti kloostrisisesed **teed**: **Nikolaose väravakaarest** kuni elatanud nunnade hooldekoduni, **Jumalaema Uinumise peakirikust** kuni Pühade väravateni. Taas pandi maha **karjaaia taga üle soo kulgev tee** (150 meetrit), mida mööda kloostri lehmad karjamaale lähevad. Sinna veeti mulda (300–500 m³) ja pinnast, ning tambiti kõik kinni.

Tehti korda töödejuhataja maja vastas asuv koppel: eemaldati ülearune pinnas, koristati ära vanad puud ja kivid, veeti kohale head mulda ja sõnnikut ning külvati täis kaeru ja hernest.

Soetati kümme lammast.

Kõik 1985. aasta jooksul tehtu pühitseti *15. detsembril*.

1986

Lõpetati kõikide ruumide remont **elatanud nunnade hooldekodus**. Staaritsate kelliate kõrvale seati sisse **kodukirik Moskva püha metropoliidi Aleksi ja püha suurkannataja Varvara auks**. Väikeses õdusas ruumis kaeti seinad ja lagi laudvooderdisega. Lagi töödeldi tulise linaõliga, nädala pärast aga lakiti üle. Nõndasamuti kaeti ka seinad — mitte ei värvitud, vaid kaeti ülelakitud linaõliga. Maha pandi parkett.

Kõikides **õdede majades** ja **Jeruusalemma korpuses** kohendati põrandaid, lagesid, kaeti seinad uue tapeediga... Remonditi ära medpunkt, prosfori- ja leivaköök...

Juulis värviti kõik **pühakodade, tornide** ja **majade** katused roheliseks, puukirikute ja ehitiste välisseinad aga pruuniks.

Augustis remonditi teistkordselt (esimest korda 1972. aastal) **kloostrikalmistul** Esimese maailmasõja sõdurite vennashaua mälestusmärk.

Katlamaja Sergi mäel seadistati ümber vedelkütusele.

Kloostrile tagastatud endises külalistemajas, mis traditsiooni kohaselt asus kloostrimüüridest väljaspool ja mis nõukogude ajal oli konfiskeeritud ning muudetud rajoonihaiglaks, viidi läbi esialgne remont. Õed pesid pulbri, kloori ja seebiga üle seinad, laed, kõik kaabiti puhtaks, sodi veeti välja. Pööningul puhastati ära veepaak — võeti välja kuni 10 cm kõntsa. Kiiremas korras parandati paljudest kohtadest läbitilkuv katus; vahetati välja katusehari. Parandati ära peasissekäik

ja *Jumalaema Uinumise pühadel* võeti vastu esimesed palverändurid. Selle kloostri esimese **külalistemaja** taastamistööd võtavad veel mõned aastad aega.

Samaaegselt remonditi ära ka kloostrile tagastatud **vahimajake** külalistemaja vastas, olles jaganud ruumi kaheks pooleks eraldi sissekäikudega. *7. detsembril* pühitses isa Germogen selle maja, ning ühele poole asus elama preester Sergi Ivannikov, teisele aga kloostri autojuht.

10. septembril alustati **esindushoone** pööningu rekonstrueerimistöid. Pikendati sarikaid, pööningukorrusele raiuti kuus akent ja kaks dekoratiivset vaatepilu. Katus kaeti plekiga ning värviti üle. Seest kaeti kogu pööning laudvooderdisega, töödeldi tulise linaõliga, pandi maha laudpõrandad. Tulemuseks oli ruum, kus palverändurid võivad suvel ööbida...

Vilja käsitsi puhastamine muudeti elektriliseks. **Karjaaias** ehitati saunale juurde uus pesumaja, kuhu pandi üles tsentrifuug pesu kuivaksväänamiseks.

Pühal allikal puhastati ning remonditi kõik ära. Kabeli sees ammutati allikast neli ämbritäit liiva koos vanade müntidega. Valati uus betoonist välisreservuaar. Reservuaari põrand kaeti siniste keraamiliste plaatidega. Pesti läbi toru, mida mööda vesi voolab Pühast allikast reservuaari. Tehti hüdroisolatsioon, kasutades selleks sinist savi.

Välisreservuaarist kuni veekraavini asendati puidust torud asbest-tsementtorudega. Üle kraavi ehitati põllukividest sild...

Parandati läbi kloostrikalmistu **Pühale allikale** viivat teed.

Tehti **sanitaarremonti** Kuremäe külas asuvas Nikolaose kabelis.

Tehti korda Pühtitsa Tallinna abikirikule kuulunud **krunt Neeva Aleksandri (Siselinna) kalmistul**. 1960. aastal abikirik lammutati, ning praegu annavad sellest tunnistust endiste kloostrielanike ja heategijate hauad. Parandati ära ristid, värviti üle metallaiad, istutati haudadele lilli, sillutati teed plaatidega, olles katnud mulla liivaga...

1987

Jumalaema Uinumise pühadeks värviti taas üle **peakiriku** kuplid, **pühakodade, allikakabeli, supelmaja** ja kõikide teiste **kloostrihoonete** katused.

10. septembril algas **müürituse külalistemaja** ja **vahimajakese** kapitaalremont, mis lõppes uueks aastaks. Sealjuures suurendati külalistemaja pindala põhjapoolsele külgseinale tehtud juurdeehitusega (üldpindalaga 108 m²), mille esimesele korrusele paigutati köök ühes söögisaaliga, teisele aga vaimulikeks vestlusteks mõeldud klaasitud veranda.

Kahes ruumis teine teisel pool **Pühasid väravaid** teostati täielik remont (soojendati laudvooderdisega, paigaldati keskküte) ning paigutati neisse kantselei ja raamatukogu.

Püstitati kloostri **kivimüür** kirdetornist kuni „halli maja“ tööliste köögini pikkusega 120 m, millest 27 m pikkune lõik toetus vana garaaži tellisesinale. Kaguosas, esindushoonest alates, püstitati 105 m pikkune **müürilõik** ning paigaldati kaks kivitulpa värava tarvis.

Kloostri territooriumile ehitati **palkmaja** koos pööningu ja keldriga uueks „sibulamajaks“ ning tangainete hoidmiseks. *Jumalaema Uinumise pühaks* pühitseti sisse.

Pühal allikal ehitati vana mädanenud supelmaja asemele uus puidust **supelmaja** (suurendades mõningal määral selle mahtu) kivivundamendil neljakandilise katuse ja ribidega väikeste akende ees. Puhastati allika põhi, tugevdades seda killustikuga ja graniidipuruga. Püstitati tammine trepp, *Jumalaema Uinumise pühaks* pühitseti kõik sisse.

1988

Juubeliaastal, Venemaa ristimise 1000. aastapäeva pidustusteks, tehti Pühtitsa kloostris järgmisi remondi- ja ehitustöid:

Jumalaema Uinumise kirikus:

1. Kuplitele valmistati vanade eeskujul kuus uut roostevabast terasest risti. Leningradi tehasest telliti uued risti-alused vaskõunad, mis kaeti lehtkullaga. Paigaldati *Püha Kolmainuse pühaks*.

2. *25.–27. juunil* võeti kolme kupli (suure ja kahe väikese) trumlilt maha paisunud katteplaadid (60 tükki) ning asendati uutega, mis olid valmistatud Moskvas. Suure kupli akendele paigaldati kahe endise asemele uus kastventilaator.

3. *14.–15. mail* püstitati kupli alla metalltellingud (743 m). Kuppel krohviti uuesti üle ning kaeti maalingutega: kupli keskpaigas on Päästja kuju (Sankt-Peterburi Ülestõusmise („Päästja Verel“) kiriku eeskujul), trumlivööl — Jumalaema Matmine. *20. juunist* hakati pesema seinu, eemaldati seent ning uuendati maalinguid altaris, külglöövides, kooripealsel ja eeskojas, lõpetades kõik *novembri alguseks*.

4. Kuuletuja-kunstnik Nadežda (Jemeljanova) kuldas koos abilistega üle õlivärvidega tehtud ikoonide suured raamid peakiriku kolmes altaris.

Käärkambri katus kaeti uue tsinkplekiga.

Esialgsetes mõõtmetes (4 m x 6 m; kõrgus 15 m) ja vanal vundamendil taastati **Radoneži Vaga Sergi kiriku puidust kellatorn**, mille oli 1944. aastal hävitanud lööklaine. (See oli kloostri ainus kaotus Suure Isamaasõja aegsete pommitamiste ajal.) Puhastati liivasurveaparaadiga ning seejärel peenikese liivapaberiga seitse kella, mis isa Germogen *15. mail* pühitses ja mis *templipühaks (18. juulil)* paika pandi.

Jeruusalemma korpuse mahtu suurendati tellistest juurdeehitusega põhjapoolsel külgseinal (vana garaaži ja katlamaja kohal), et paigutada sinna käsitöö- ja maaliateljee ning laod. Katlamajale püstitati kloostrimüüri taga asuv 23-meetrine korsten, kuna vana oli rivist välja langenud.

Graniitkivist püstitati järjekordne lõik **kloostrimüüri** pikkusega 205 m.

Valmistati ja pandi paika uued **Pühade väravate** väravapooled (puidust, kaetud lehtvasega, kaunistatud pronksrosettidega). Viidi läbi remont Pühade väravate kohal asuvas **kellatornis**.

Söögisaalimajale ehitati uus graniitvundamendil köögitrepp.

Müüritaguses külalistemajas lõpetati välisseinte remont. Fassaadile valmistati *Paasapühadeks* ja kinnitati külge nikerdatud aknaliistud, aga samuti lõpetati kaks treppi ning meestele ööbimispaigaks mõeldud juurdeehituse ja külalistemaja garaaži remont. Hoone juures olev territoorium ümbritseti puitaiaga.

Novembris püstitati Tallinna ja Leningradi metropoliidi Aleksiuse õnnistusel karjaaeda **Suurmärter Georgios Võidukandja kabel** iidse kabeli mälestuseks, mis pärast hävimist oli asendatud Risti ja pühaku ikooniga sealsamas paigas. Tema Kõrgestipühitsetu pühitses kabeli *6. mail 1989*.

Karjaaia vana saun (1968) lammutati ning püstitati uus **saun-pesumaja**.

1989

22. aprillil pühitseti kaks uuendatud vanaaegset risti **kellatorniga Pühade väravate** ja **kirikuga söögisaalimaja** peal ning paigaldati *Paasapühadeks*.

Asuti maalingutega katma **Pühasid väravaid**. Nende kõrgus on 4,9 m, laius 3,7 m. Maalingud tegi kloostri kunstnik-kuuletuja Nadežda (Jemeljanova) koos õdedest abilistega.

Kellatorni ruumis vooderdati seinad ja lagi laudisega, klaasiti kaks raami ida- ja lääneküljes, s. t. tehti need taas valgust läbilaskvateks,

põhja- ja lõunapoolsed aknaluugid (uued) kaeti aga vasega ja kaunistati rosettidega...

12. mail hakati katma **peakiriku** katust tsinkplekiga ning värviti roheliseks. Seejärel parandati veetorud ja varikatused.

Sergi mäele püstitati Eesti esimene ja ainus **Ristimiskirik** ristimise sakramendi läbiviimiseks. Hoone on puidust, kupliga, kaunistatud puunikerdustega, altariga ja marmorist ristimisbasseiniga täiskasvanutele. Vee soojendamiseks paigaldati selle alla boiler. Ristimisvesi juhitakse ära spetsiaalsesse kaevu.

Ikonostaasi koos ikoonidega valmistas kunstnik-kuuletuja Nadežda (Jemeljanova) koos abilistega. Seinad kaeti maalingutega, mis jäädvustasid meie peamiste palvete — „Meie Isa“, „Mina usun“, „Oh Jumalasünniataja Neitsi, rõõmusta“ sõnu.

14. mail 1990 pühitses Leningradi ja Tallinna metropoliit Aleksius (Ridiger) ristimiskiriku Issanda Eelkäija ja Ristija Johannese ning püha preestermärter Issidori auks.

22. maiks lõpetati **Nikolaose kabeli** täielik remont.

Kloostrimüüri kagunurka garaažide juurde püstitati uus põllukivist ja punastest tellistest **nurgatorn**, mis kujutas endast sama tüüpi ehitist kui vanadki.

Kõik kloostris 1988–90 teostatud ehitus- ja rekonstruktsioonitööde tehnilised joonised ja eskiisprojektid tehti Kultuurimälestiste Riiklikus Projekteerimise Instituudis (teostas arhitekt Aarne Kann) ning olid kooskõlastatud Vabariikliku Arhitektuurimälestiste Kaitse Inspektsiooni ülema Fredi Tompsoniga. Objekte inspekteeris inspektsiooni kaastöötaja Maas.

12. juulil asus klooster metropoliit Aleksiuse õnnistusel taastama sõja ajal hävinud **Jaama küla Püha Nikolaose kirikut**.

20. juulist kuni 6. augustini tehti taas remonti müüritaguses **külalistemajas**. Lammutati hilisemad vaheseinad, krohviti üle seinad ja laed, värviti, parandati ahjud ja suitsulõõrid, paigaldati põrandad, täielikult vahetati välja elektrisüsteem.

Vana keldri ja söehoidlaga (mahutas 50 t sütt ja puid) puidust pesumaja asemele ehitati katlamaja taha uus **telliskivimaja** kahe eraldi eluruumiga. *16. augustil* pühitses isa Germogen selle sisse ning sinna asusid elama ema Jekaterina ja ema Makaria.

Lõpetati tööd **kloostrimüüritaguse külalistemaja garaažis**: pandi maha põrand, tehti pööningutrepp, paigaldati elekter. Garaažile ehitati juurde suveköök-söökla tööliste ja palverändurite tarvis.

Külalistemaja juurde istutati kaheksa õuna- ja kümme ploomipuud.

1990

Lõpetati garaažide juures asuva **kagutorni** ruumide viimistlustööd, et Jumalaema Uinumise pühade ajal võiks rahvas seal juba ööbida, aga samuti **lõunapoolse nurgatorni** ehitus, kattes torni- ja verandakatuse tsinplekiga *(12. aprillil)*.

29. aprillil kaeti kahe verandaga **õdede telliskivist elumaja** katus tsinkplekiga.

Lõpetati **Pühade väravate** maalingud. Võlvkaarele maaliti Jumalaema Kaitse kujutis, kahele väravaalusele seinale aga kaks kompositsiooni Jumalaema ilmumisest eestlastest karjustele ja neli pühakukuju (täispikkuses, kaks kumbalgi pool): Neeva püha õigeusulise Aleksandri, püha märter Johannes Sõdalase, Kroonlinna püha õiglase Joanni ja Peterburi õndsa Ksenia oma. Maalingud kaunistati ornamendiga.

Peakiriku trepi vastu ehitati väike kloostri algse arhitektuuriansambli stiilis **kirikupoeke**.

17. augustiks püstitati mesila taga **kivimüüri** viimane lõik ühes väikese väravaga, mille kohale kaarele paigutati Kätetatehtud Päästja ning Solovetsi vagade Zossima ja Savvati — mesinike kaitsepühakute ikoonid. Need maalis isa diakon Boriss Murtazov. Pühitseti *27. augustil*.

Pärast seda, kui kogu kloostri territoorium oli müüriga ümbritsetud, tekkis võimalus ehitada maju Sergi mäe lõunaküljele — Pühtitsa kloostri asutajate vürst ja vürstinna Šahhovskoide endistesse valdustesse. *Novembriks* ehitati valmis kahe verandaga palkmaja (I. Orlenjeva maja asemele), kus varem oli asunud vürstinna J. Šahhovskaja kanala, ning kaeti selle katus plekiga. Paralleelselt sellega püstitati (endise vürstinna Šahhovskaja tallimeeste maja asemele) tellistest maja, mis kaeti väljast laudvooderdisega. Katus kaeti plekiga. Müürivärava juurde ehitati graniitkivist ja tellistest garaaž- kuur...

Kuna see väike ja nüüdseks täisehitatud nurgake jääb kloostri keskusest üpris kaugele, sai see nimeks **„Sergi erakla“**. See on mõeldud kloostri külalistele ega oma kloostrieraklates kombeks olevat ranget kodukorda.

1991

Jumalaema Uinumise peakirikus taastati „Karikapalve“, „Issanda Muutmise“ ning Jumalaema „Vladimiri“ ja „Kaasani“ ikooni ja paljude teiste ikoonide kappide hävinud osad ning kullati üle puitnikerdused. Peakiriku trepi graniitastmed asendati uute ja laiematega, ning nende esine õu kaeti plaatidega. Peakiriku lääneküljes asuv väljak kaeti betoonisegu ja graniidipuruga.

Jumalaema sündimise pühaks paigaldati Pühade väravate väliskülje mõlemale poole kaks sümmeetrilist marmortahvlit kloostri ajalugu valgustava tekstiga vene ja eesti keeles:

„Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnaklooster on asutatud 15(28). augustil 1891.

Rajatud Peterburi Kunstide Akadeemia akadeemiku M. Preobraženski projekti järgi.

Pühad väravad kellatorniga — 1893.

Pühade Siimeoni ja Anna kirik söögisaaliga — 1895.

Vaga Sergi kirik — 1895.

Jumalaema Uinumise peakirik (arhitekt A. Poleštšuk) — 1910.

Nikola-Arseniose kalmistukirik — 1885.

Püha Püskop Aleksi ja Püha Suurkannataja Varvara kirik — 1986.

Ristija Johannese ja Tartu Preestermärter Issidori ristimiskirik — 1990.“

Pühal allikal taastati kabeli tipus olev kullatud rist, mille keegi oli ära murdnud kaks nädalat enne kloostri 100-aastast juubelit. Katus kaeti uue plekiga ja tehti korda territoorium.

Kagutornile ehitati kahe õe valvurikambri kohale teine korrus, millesse paigutati kolmandale korrusele viiv trepp ja pööninguruumid. Tehti siseviimistlus teise korruse verandale, paigaldati elektrisüsteem.

Sergi eraklas jätkati tööd katlamaja seadistamisel. Erakla territoorium heakorrastati, istutati elupuud ja rajati õunaaed, kuhu istutati ka musta, punase ja valge sõstra põõsad.

Mesilas ehitati vana kuuri asemele uus. Rajati vihmavee äravool mesilast müüri taha — tee alla ja isa Dimitri Hodovi maja vastas asuvasse tiiki.

Seega oli Pühtitsa kloostri 100. aastapäevaks selle arhitektuurikompleks lõplikult välja kujunenud ning ehitustööd kloostri territooriumil lõppenud. Iguumenja Varvara suutis oma 23-aastase valitsusaja jooksul kloostri rasketes tingimustes sedavõrd korda teha ja ümber korraldada, et see oli muutunud omamoodi näidiskloostriks ning paljud püüdlesid selle külastamise poole. Külalised ja palverändurid nimetasid pühtitsat „paradiislikuks nurgakeseks maa peal".

Järgnevatel aastatel oli Emakese iguumenja väsimatu töö seotud ilu, korra ja puhtuse hoidmisega Pühtitsas, milleks oli tarvis igal aastal remontida mõned kloostri paljudest hoonetest. Emake-kloostriehitaja ei lubanud oma terase pilguga ning remondi- ja ehitustööde probleemide põhjalike tundmisega, mis puudutas nii tema „lapsukese" välist seisundit kui ka sisemisi „haigusi", jätta töödesse vähimatki vahet. Ent vaatamata tohutule tööpõllule kloostri enda sees ei lakanud iguumenja Varvara hoolitsemast ka ümbruskonna kogudusekirikute eest.

Uue sajandi algul aitas ta, otsekui märgina õigeusu taassünnist Venemaal, jalgele Vasknarvas asuva Eelija erakla.

Juubeliaastal 1991 taastati kloostri jõududega **Jaama küla Püha Nikolaose kirik**, mis oli Teise maailmasõja aegu tugevasti kannatada saanud. Poollagunenud seinad laoti graniitkiviga üles, samast materjalist ehitati ka kellatorn, katused kaeti tsinkplekiga. Valmistati, kullati ja pandi kohale kaks risti, riputati üles kellad, valmistati ikonostaas. Ikoonid restaureeris ja maalis Pühtitsa diakon Boriss Murtazov.

Kiriku juurde püstitati graniitvundamendil **tellistest maja vaimulikkonnale**. Paigaldati elektrisüsteem. Ehitati kolm ahju. Kogu territoorium koristati, puud saeti pakkudeks, lõhuti ja laoti aia taga ringriitadesse. Kogu krunt piirati suuresilmalise võrkaiaga. Kiriku ukse kohale paigutati püha piiskop Nikolaose mosaiikikoon ja selle kohale rist.

Klooster andis Nikolaose kiriku esipreestrile isa Aleksander Veršininile üle pühakoja ehitusdokumendid, kinkis õdede valmistatud albumi kiriku taastamistöödest arhiivifotode ning piltidega, millel on jäädvustatud taastamistööd ja kiriku pühitsemine.

1992

Remonditi mõned elu- ja olmeruumid.

Kloostrikalmistul asendati osa (150 m) puuaeda metallist aiaga.

Katlamajas likvideeriti veeleke. Selleks lammutati ahi aluseni maha, viidi läbi keevitustööd ning laoti ahi taas tulekindlatest tellistest üles. Ruumis tehti õdede jõududega krohvimis- ja maalritöid.

1993

Suveperioodil tegeldi katusetöödega — pesti, puhastati roostest ja värviti:

— **Jumalaema Uinumise peakiriku** kuplid, katus ja vihmaveetorud.

— **Söögisaalimaja** ja **-kiriku** kuppel, katus ja vihmaveetorud, aga samuti kiriku puitosa.

— Kellatorniga **Nikola-Arseniose kalmistukiriku** kuppel, katus ja puitosa.

— **Nikolaose, Püha allika** ja **Jumalaema Uinumise** (püha tamme juures) **kabeli** katus.

— **Esindushoone, kahe nurgatorni, kõrvalhoonetega garaaži, aitade, keldrite** ja teiste majandushoonete katused.

Viidi läbi terve hulga eluruumide, sealhulgas Sergi mäe endise **vaimulikkonna maja** teise korruse tubade sanitaarremont. Maja kohandati nüüd täielikult kloostri **külalistemajaks**. Kutsuma hakati seda **Mäe külalistemajaks**.

Viidi läbi kasvuhoonete remont.

1994

Värviti üle **Radoneži Vaga Sergi kiriku**, sellega külgneva **külalistemaja** ning tolle majandushoonete katus ja puitosad.

Parandati **Jumalaema Uinumise peakiriku** väike põhjapoolne kuppel. Selleks seati üles tellingud, trumlilt võeti maha enamik niiskusest kahjustatud katteplaate ning puhastati ära. Kuppel kuivatati, krohviti taas üle spetsiaalse seguga ja töödeldi mastiksiga. Puhastatud ja töödeldud plaadid paigaldati tagasi kuplitrumlile.

1995

Restaureeriti **Jumalaema Uinumise peakiriku** kaks väikest kuplit.

Ristimiskirikus viidi õdede-kunstnike jõududega läbi sanitaarremont.

Remonditi ära **õdede elumaja**, mis asub kloostri sissekäigu juures (Pühadest väravatest läänes): püstitati sarikad, vahetati välja roovitus, kaeti katus eterniidiga ja värviti üle, tehti paaris kellias sanitaarremonti.

Puhastati roostest ja värviti üle **söögisaali-** ja **kalmistukiriku, peakiriku** eeskoja, **külalistemaja, esindushoone, Jeruusalemma korpuse**, mõnede **elumajade**, kahe **kloostrivaimuliku maja, garaaži** ja kloostrisiseste majandushoonete, aga samuti kõikide **karjaaia** elumajade ja majandushoonete katus.

Ehitati kolm metallist käsipuudega betoontreppi: üks Jumalaema Uinumise peakiriku altari vastu ja kaks kloostrikalmistule: kalmistukiriku ja vennashaua juurest kulgevatele nõlvakutele.

1996

Viidi läbi kloostri **peakiriku** suure kupli trumli remont: võeti maha kahjustatud kollased kattetellised, puhastati vanast segust ning kinnitati erilise seguga trumlile tagasi (mõne ruutmeetri ulatuses).

Sellega lõpetati peakiriku kõigi viie kupli remont. Peakiriku katus ja vihmaveetorud puhastati roostest ning värviti üle.

Taas värviti üle **Nikola-Arseniose kalmistukiriku** katus, kuplid ja puitosad, aga samuti **kabelite, elumajade** ja **majandushoonete** katused.

Restaureeriti Pühade väravate idaküljes asuv õdede elumaja: püstitati uued sarikad, vahetati välja roovitus, kaeti katus eterniidiga, remonditi ära kelliad ja vahetati välja aknad-uksed.

Karjaaias ehitati endise lagunenud kloostrisepikoja (1891) asemele allesjäänud plokkidest **väike maja**, milles elab kloostri autojuht.

1997

Kõrvuti kloostri elu- ja majandushoonete edasilükkamatu jooksva remondiga parandati ja restaureriti ka **Jumalaema Uinumise peakiriku** seinamaalingud.

20 päeva jooksul enne Kolmainupüha seati kupli all ja külglöövides üles metalltellingud ning viidi läbi ettevalmistustööd. *Pärast Kolmainupüha* asuti peamiste tööde kallale:

1. Keskmise kupli seinad valmistati ette maalinguteks.
2. 3 m kõrgustele lõuenditele maaliti kaheksa peaingli kujutised ning kleebiti seejärel kuplitrumli akende vahele.
3. Kuplivõlvile maaliti Siinai tüüpi Issanda-Kõigeülespidaja kuju.
4. Restaureeriti ära „Jumalaema Matmise“ seinamaalingud.
5. Maaliti uuesti kaheksa seeravit.
6. Osaliselt restaureeriti nelja evangelisti palged.

Esialgsete maalingute uuendamise viisid läbi ja kuplilae maalingu tegid Moskva kunstnikud Vladimir Vsevolodovitš Rõllo ja tema poeg Vladimir Vladimirovitš Rõllo (praegune Püha Athose mäe Panteleimoni kloostri munk Varsonofi).

Peakiriku remondi tarbeks soetati 18-meetrine alumiiniumkonstruktsioon „Tura“.

Avati vana, tellistega kinnimüüritud, pööningult kuplisse viiv ukseava ning paigaldati kahekordne tsinkplekiga kaetud uks.

Paigaldati ukse juurest kuplisse viiv metallplatvorm ühes trepiga kupliakende juurde tõusmiseks, mille alla kinnitati metallist 70 cm laiune käsipuuga võresild, mis lubab teostada kuplitöid mistahes ajal ilma tellinguteta.

Kupli alla seati üles loomulik prooviventilatsioon: kahele teineteise vastas asuvale kupliaknale kinnitati vaselehtedest valmistatud karp, mille allossa on kinnitatud labad, mida õhk loomulikul kombel liigutab. Toimib hästi, kupli all on soe ning puudub niiskus. Jumal olgu tänatud!

Keevitati valmis kaheksa kahekordset aknaraami ning kahele aknale tehti suuremõõdulised õhuaknad, et oleks võimalik kuplit vabalt krohvida, värvida ja tuulutada.

Peakiriku seinad pesti puhtaks, värviti, seinamaalingud maaliti üle ja kaeti spetsiaalse lakiga.

Kõik peakiriku aknad ja radiaatorid pesti puhtaks ja värviti. Uksed värviti ja kaeti lakiga. Värviti üle ikoonikapid ning lõpetati kõik Jumala abiga *Jumalaema Uinumise pühadeks*.

Karjaaias vahetati karjalaudal sarikad ja katuseroovitus ning kaeti katus gofreeritud plekiga. Sees viidi läbi remont. Valmistati uued tsinkplekiga kaetud ventilatsioonitorud ja paigaldati. Pandi üles piksevarras.

Tellistest ja plokkidest ehitati endistes mõõtmetes uuesti üles **hobusetall**, kaeti gofreeritud plekiga, valmistati kaks uut talliväravat, pandi maha põrand.

Kloostris ja karjaaias teostati elektriremonditöid: osaliselt vahetati välja vana juhtmestik, paigaldati uued elektrikilbid, asendati kaabel ja tehti veel palju muudki.

Remonditi ära maja ja saun **kloostrivaimuliku krundil**, mis asub kalmistu lähedal.

1998

Märja ilma ja ebakvaliteetse värvi tõttu tuli uuesti üle värvida **peakiriku** kuplid ja katus ning kohendada kirikute katuseid.

Kloostri **külalistemajades**, aga samuti paljudes kelliates ja olmeruumides tehti sanitaarremonti.

Nagu alati püüdsid kloostrielanikud lõpetada kõik põhitööd kloostri aujärjepühaks — *Jumalaema Uinumiseks*.

1999

Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksius II-e ametissepühitsemise 10. aastapäevaks suurendati mõneti **patriarhimaja (endise piiskopimaja)** mahtu ja viidi läbi selle täielik remont. Selle läänekülge

ehitati juurde veranda, mille katus kaeti tsinkplekiga. Värviti üle maja välisseinad, tehti uus käsipuudega trepp, uuendati kõiki ruume ning maja ümber laoti figuursetest klompkividest kaitseriba.

Ehitati lõpuni **esindushoone** teise korruse idapoolne veranda.

Kahe esialgse **müüritorni** (kirde- ja loodetorni) kuplid kaeti vaskplekiga ning värviti roheliseks (katsetamaks, kuidas värv vase peal püsib).

Värviti üle **söögisaalimaja, Sergi kiriku, garaažide, veski,** kõikide **keldrite** ja teiste elumajade ning majapidamishoonete katused.

Viidi läbi **Nikolaose väravakaare** remont.

Pühade väravate ümbrus sillutati betoonplaatidega.

Pühal allikal ja **supelmajas** viidi läbi remonditööd.

Vaimuliku maja juures asuv krunt, mis jääb kloostrimüüridest väljaspoole (ja kus kuni 1998. aastani elas isa Georgi Aleksejev), on heakorrastatud: see puhastati võsast ja vanadest õunapuudest, kaevati üles ja külvati täis juurvilja, ümbritsedes selle taas metallist võrkaiaga puidust postidel.

Karjaaias ehitati ümber saun ja kasvuhoonete juures asuv kuur; puhastati vanad kuivenduskanalid ja kaevati uusi ning teostati palju muid töid.

2000

Pühima patriarhi Aleksius II-e õnnistusel viidi läbi kloostri **katlamaja** rekonstrueerimine, millega jõuti kütteperioodi alguseks täielikult ühele poole. *11. mail* asuti demonteerima nelja vana tellistesse müüritud katelt ning torustikku. Katlamaja ruumi seinad krohviti ja värviti üle, põrand plaaditi ning paigaldati kaks uut katelt saksa firmalt „Fisman“ ühes vajaliku seadmestikuga. Katlamaja taha püstitati uus 23-meetrine korsten läbitöötatud gaasi ärajuhtimiseks.

12. septembril võttis spetsiaalne komisjon töö vastu. *13. septembril* pühitses munkpreester Raafael (Demjanov) katlamaja sisse, ning *järgmisel päeval* teeniti tänupalveteenistus. Katlamaja teenindab nunn Antonia (Tšernobrivtseva) koos kolme kuuletujaga, kes on läbinud spetsiaalse kursuse Tallinnas.

Esindushoones viidi läbi esimese ja teise korruse ruumide remont.

Ühtaegu tehti remonti ka **õdede elumajades** nii kloostris kui karjaaias.

Oktoobris lõpetati **Sergi mäe külalistemaja** remont.

Pärast põllutööde lõppemist remonditi ära **Jaama küla Püha Nikolaose kirik**, mis oli taastatud 1990. aastal *(pühitseti 1991. aasta mais)*. Praod laes ja seintes, kus tellised olid ära vajunud, parandati; lagi ja seinad värviti kaks korda üle; kohendati elektrijuhtmestikku laelühtrites; ikoonid puhastati paljude aastate jooksul kogunenud mustusest ning remonditi ära pühakoja juures asuv **preestrimaja**.

2001

Kevadel oli edasilükkamatuks mureks ettevalmistustööde lõpetamine kõikide kloostrihoonete kütmiseks uute kateldega. *Novembris-detsembris* seadistati ja häälestati 25 komplekti automaatikat ning balansseeriti kogu kloostri küttesüsteem.

Keevitati kinni ja soojustati **Jumalaema Uinumise peakiriku** peasissekäigu metalluksed.

Õdede telliskivist elumaja kõikides kelliates ja koridoris viidi läbi remont. Selle esiküljele ehitati juurde kitsas klaasitud veranda ühes uue sissekäiguga, et mitte käia nagu vanasti keldritrepi kaudu õue poolt. Maja põhjaküljele avanevate akendega kellia kohandati preestrite teenistusrõivaste hoidmise ruumiks.

Kõrvalmajas, mis jääb telliskivist elumaja põhjakülge, kaeti katus profileeritud plekiga, remonditi ära kõik kelliad ja koridor, kaks tuba keldris kohandati käsitöö- ja õmblustöökojaks.

Kloostri sissekäigu juures asuva **õdede elumaja** keldriruumis seati sisse käsitöö- ja muusikatuba.

Viidi läbi majandushoonena kasutusel oleva **loodetorni** ruumide remont.

Iguumenjamajas rekonstrueeriti ametikäigu esik ja trepp.

Jätkati Jaama küla Püha Nikolaose kiriku ja preestrimaja remonditöid, mida polnud jõutud lõpetada 2000. aastal.

2002

Jumalaema Uinumise peakiriku, Pühade väravate kohal asuva **kellatorni, Jeruusalemma korpuse** ning nende elumajade ning majapidamishoonete katused, mis seda vajasid, puhastati roostest ja värviti üle. Nelja **õdede elumaja, patriarhimaja** ning kahe **külalistemaja** välisseinad värviti üle, nagu ka kahe algse **nurgatorni** puitosad.

Viidi läbi **Jumalaema Uinumise peakiriku** interjööri sanitaarremont.

Eelnevalt selgitati välja seinapragude ning majaseene kolooniate asukoht, mis puhastati ära ning töödeldi niiskust isoleeriva seguga. Pesti puhtaks, pahteldati ning värviti üle ikonostaas ja ikoonikapid; puhastati ja lakiti üle altarite, altariesise ja selle astmete parkett, restaureeriti pühakoja lääneküljes asuvad kolm uksetahvlit.

Remonditi ära kolme **külalistemaja, Jeruusalemma korpuse** ning **elatanud nunnade hooldekodu** kelliad ja muud ruumid.

Sel aastal andis Eesti riik kloostrile üle Vasknarva Püha Eelija kiriku ning siin asutati Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksius II-e korraldusega № 5230 18. septembrist 2002 **Pühtitsa kloostri abiklooster**.

Rahvasuus hakati seda kutsuma **„Eelija eraklaks“**, mis vastab rohkem abikloostri paiknemiskohale vaikses maakohas ja selle funktsionaalsetele iseärasustele. See korvas kloostri lähedal asunud Keetsemani erakla kaotuse, kus olid teinud oma palvevägitööd elatanud ja haiged õed ning mis oli kuulunud Pühtitsa kloostrile kuni selle likvideerimiseni nõukogude võimu poolt 1940. aastal.

Mõlemad kirikud (Prohvet Eelija kirik ja väike pooleliolev kirik), peaaegu kõik elumajad ja majapidamishooned olid avariiolukorras. Abikloostri territoorium oli täis ehitusprahti, kütteräbu ja vana kolu. Mitu kuud veeti seda kõike veoautodega välja.

Esimese remondi ajal kaeti praod kiriku kuplikattes ja katuses ning hakati kohe kirikus teenima. Viie kloostrist siia üle toodud õe tarbeks taastati majake kiriku altariosa vastas ning hakati valmistuma laialdaseks töörindeks.

2003

Sel aastal esitas iguumenja Varvara pühale patriarhile lisaks aastaaruandele ka selgitava kirja, mis annab tunnistust sellest, kui sügavalt, millise visaduse ja hoolega süvenes Emake tööde käiku Vasknarva abikloostri arhitektuurikompleksi loomisel. Toome osaliselt ära selle kirja teksti:

„Abikloostri Eelija eraklas... puhastasime kogu territooriumi, sorteerisime ja vedasime kirikust, majadest ning teistest hoonetest välja kõik tellisepuru ja ehitusprahi lademed. Territooriumil puhastasime vanu ja rajasime uusi sõiduteid ehitusmaterjali, tellingute, telliste ning muu taastamis- ja remonditöödeks vajaliku juurdeveoks. Selleks lammutasime tuhaplokkidest ehitatud kuuride poolenisti mahapõlenud seinad, aga samuti üksikud tükid ilma vundamendita piirdetarast. Puhastasime kõik elu- ja olmeruumid ning juurdeehitused

kolust ja pehkinud materjalidest. Kõik, mis selleks kõlbas, põletasime koha peal ära, ülejäänu vedasime prügimäele.

Eelija kirik on nii seest kui väljast seenbakteritest kahjustatud. Nende hävitamiseks võeti kiriku sees täielikult maha krohv — põhjapoolse külglöövi seintelt ning väikeste osadena lõunapoolse ja keskmise löövi seintelt. Parandati vanad ahjud, lisaks seati üles kõrgvõimsusega kütteagregaat „Bullerjan“. Seinad tuulutati ja kuivatati ning töödeldi spetsiaalse seenevastase lahusega, mida soovitasid kasutada spetsialistid-mikrobioloogid pärast kirikut kahjustanud seenekolooniate kindlaksmääramiseks tehtud analüüse. Kõrgendatud niiskustase ilmus pühakotta pärast seda, kui katusekattetööd olid pooleli jäänud. Kiriku ümber kulgevad karniisid olid sisse vajunud, mis lõigi tingimused vee sattumiseks ruumi sisse. Ohtrad lekked katuses ja kuplis tulenesid sellest, et plekilehed olid asetatud otse roovitusele ja naeltega kinni löödud, mitte aga valtsitud, mistõttu lumesulamisvesi uuristas sisse praod, suurendades sellega veelgi lekkepiirkondi ning luues soodsad tingimused seenebakterite vohamiseks.

Pühakoja avariiolukorda süvendas veelgi pööningu seisukord, kuhu olid hoiule pandud mitmesugused ehitusmaterjalid ja muu. Pealisehituse seinad olid laotud poole tellise paksuselt, seetõttu nad hakkasid sarikakonstruktsiooni raskuse all lõhki vajuma ning kohati ilmusid suured, kuni 15 cm laiused praod. Pühakoja ülemise osa avariiolukorra likvideerimiseks tehti järgmist: endised poole tellise paksused seinad lammutati ja asendati uutega — kahe tellise paksustega. Pealisehituse uued seinad laoti hoone välisseinast 40 cm sissepoole, suurendades sellega karniisi pindala. Frontoonide kõrgust ühtlustati ning tervetest punastest tellistest laoti uus karniisiserv.“

Seejärel tehti **katlamajas** kapitaalremont ning paigaldati sinna kütteseadmed.

Kapitaalremont tehti ka **majas**, kus elas isa Vassili Borin. See paikneb edelaküljes, pühakoja sissekäigu lähedal. Maja kütmiseks laoti uus pliit-ahi kahe tubadesse ulatuva soojamüüriga. Maja ühes pooles on sisse seatud pidusöögisaal, teises aga köök ja kellia, kus elab abikloostri vanemõde koos abilisega. Seinad soojustati, vooderdades need puitlaastplaatidega. Laed, esik ja koridor vooderdati laudisega. Katus kaeti tsinkplekiga. Majja pandi sisse vesi ja elekter.

Erakla peasissekäigu kõrval, Pühadest väravatest paremal, remonditi ära kahe kelliaga **majake** ning sellega külgnevad kaks kuuri ehitati ümber eluruumiks ja verandaks, mis olid mõeldud Emakese iguumenja puhkepaigaks tema eraklas viibimise ajal.

Maa-aluse torustiku paigaldamise ajal selgus, et lõunaküljes asuv elumaja on poolenisti ilma vundamendita. Maja alla ehitati vundament

ning maja ise remonditi. Sama kapitaalselt remonditi ära ja kohaldati õdede uueks köögiks **söögisaalimaja**, mis paiknes kiriku läänekülje, peasissekäigu vastas. Majakese oli ehitanud isa Vassili Borin ning seda kasutati rõivahoidlana.

Aujärjepühaks — prohvet Eelija mälestuspäevaks — korrastati kalmistu: niideti rohi ja värviti hõbedase värviga üle ristid, neid eelnevalt kohendades. Eelija-päeval kaeti õues lauad ning pakuti arvukatele palverändurite pärast pidupäevateenistust einet.

2004

Peamine remondi- ja ehitustööde rinne laius sel aastal Vasknarva Eelija eraklas. Lõppesid **Eelija kiriku** katusetööd. Kirikut krooniv peakuppel ehitati maksimaalselt 160 cm kõrgemaks, võrreldes endise, aastatel 1993–99 taastatud kupliga.

Arhitekt-projekteerija soovitusel paigaldati peakupli mõlemale küljele neli väikest dekoratiivkuplit, mis vastas Eelija kiriku algsele väljanägemisele. Kiriku katus kaeti valtsimismeetodit kasutades tsinkplekiga ning likvideeriti praod, mille kaudu varem oli läbi imbunud lumesulamis- ja vihmavesi. Aknaavad rihiti ühe kõrguseks, olles asendanud mädanenud puitaknad.

Pühakoja sees avati akendega trumlil paiknev kuppel, demonteerides seda varem varjanud lae. Lammutati hilisemad (tellistest ja tuhaplokkidest) vaheseinad, mis olid jaotanud kirikuruumi kolmeks isoleeritud lööviks. Kirikuseinte krohvimiseks püstitati pühakotta ehitustellingud. Sel aastal lõpetati Jumala abiga vana, seentest kahjustatud krohvi mahavõtmine. Kolm korda võeti tarvitusele abinõud seenbakterite hävitamiseks spetsiaalse lahusega, mida olid soovitanud riikliku muuseumi „Ermitaaž“ juures asuva laboratooriumi mikrobioloogid. Pärast seda kirik kuivatati, tuulutati ning krohviti üle enam kui pool selle seinte ja võlvide pindalast.

Lammutati vanad, juba kasutamiskõlbmatud ahjud ning laoti punastest tellistest kolm uut.

Kirikuteenistusteks viidi läbi väikese, 1990-ndatel aastatel lõpuni ehitamata jäänud kiriku viimistlustööd. Seest ja väljast krohviti üle seinad, olles need eelnevalt soojustanud; pandi maha laudadest põrand ning monteeriti kokku väike ikonostaas. Detsembris pühitsesid ülempreester Dimitri Hodov ja munkpreester Saamuel (Karask) kiriku Kõigeheldema Päästja ja Jumalaema „Põlematu Põõsa“ ikooni auks. Nüüd toimuvad siin iga päev palveteenistused.

Lõpetati ehitus- ja remonditööd **õdede söögisaalis** ja **saun-pesumajas**. Ehitati ümber kaks majapidamisruumi, pandi sisse vesi ja elekter ning kohandati õdede kelliateks. Pühakojast lõunas asuvale puumajale tehti plokkidest kahekorruseline juurdeehitus: esimesele korrusele on kavas paigutatada medpunkt, teisele aga raamatukogu.

Kloostris, karjaaias ja **Vasknarva Eelija kirikus** teostati elu- ja olmeruumide elektrimontaažitöid.

Karjaaias jätkati tööd **õdede elumajade** heakorrastamisel. *Suvel* pandi töödejuhataja majja sisse vesi ja paigaldati kanalisatsioon. *Talvel* tehti remonti majas, kus elavad karjalaudas töötavad õed.

2005

Mais asuti tegema katusetöid **kirikuga söögisaalimajas** ning aasta lõpuni tegeldi selle remondi ja restaureerimisega. Alustati väikese sibulkupliga telkkatusest, millel asendati läbimädanenud kuplikarkass. Kõik elemendid immutati seenbakterite vastase vedelikuga ning kuppel kaeti vaskplekiga.

Suure lumekoormuse tõttu **söögisaalimaja** katusele tugevdati kahekordselt selle sarikasüsteemi ning paigaldati roovitus üle kogu katuse. Täielikult vahetati välja telkkatuse neljal kaldel asuvate dekoratiivkende pehastunud elemendid, aknad nelitisel ning dekoratiivne puidust katusehari, säilitades seejuures kõik arhitektuurilised iseärasused.

Maja siseruumides tehti kapitaalremont koos torustiku ja juhtmete väljavahetamisega. Õdede köögi põrand ja seinad plaaditi uute kahhelplaatidega. **Söögisaalikiriku** seinad kaeti marmorimiteeringuga. Maaliti üle seinaornamendid. *30. oktoobril* pühitses Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Kornelius pühima patriarhi õnnistusel **söögisaalimaja koos kirikuga**.

Remonditi ära **Sergi kiriku** trepp.

Püha piiskop Nikolaose maikuuseks mälestuspäevaks lõpetati Kuremäe **Nikolaose kabeli** kapitaalremont.

Esindushoones remonditi ära kelliad ning paigaldati keldrikorruse endiste pehastunud puuakende asemele pakettaknad.

Remonditi **isa Dimitri Hodovi maja** koos soojustamise ja kõikide akende vahetusega.

Jumalema Uinumise templipühaks asfalteeriti uuesti kõik **teed**: elatanud nunnade hooldekodust ühes külalistemajaga kuni kloost-

ritaguse poeni ja Pühadest väravatest läbi surnuaia kuni allikani. Kloostri territooriumil asuvasse parki istutati punase tamme, punase vahtra, kuuse, seedri ja männi istikuid. **Allika** juurde, kus torm oli mõned puud maha murdnud, istutati maha püramiidpärnad.

Vasknarva Eelija kirikus krohviti seinad, töödeldi spetsiaalse lahusega ja värviti üle. Külglöövide etapiviisilise taastamise ning nende üksteisest isoleerimise tõttu isa Vassili Borini ajal, asusid Eelija kiriku kolme löövi põrandad erineval kõrgusel ning nende kõrguste vahe küündis kuni 20 cm-ni. Seepärast tasandati kirikuruumi põrand ning kaeti plaatidega, alatari ja altariesise põrandale pandi maha parkett. Viis kahe poolega välisust asendati uute tammeustega.

Paigaldati kaks uut ikonostaasi — Nikolaose ja Johannese kõrvalaltaritesse. Eelija peaaltari endine ikonostaas tuli demonteerida ja välja viia, sest kuna kirik oli seisnud palju aastaid kütmata, oli ikonostaasi sokkel (alus) läbi mädanenud ning ikoonidele oli ilmunud hallitus, mille kolooniaid hävitatakse spetsiaalses laboratooriumis. Käesoleval hetkel on uue keskaltari ikonostaasi projekt — ühes endise ikonostaasi kompositsiooni ja detailide säilitamisega — lõpetatud ning alustatud ikonostaasi valmistamisega.

Aujärjepühal 2. augustil pühitses Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Kornelius Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksius II-e õnnistusel Eelija kiriku parempoolse kõrvalaltari Ristija Johannese auks.

2006

Pärast **söögisaalimaja** 2005. aasta remonti taastati selle koridori ornamentmaalingud.

Esindusmaja konverentsisaalis taastati seinamaalingute kustunud osad.

Korrastati **Vaga Sergi kiriku** ja **ristimiskiriku** ümbrus: pandi maha kõnniteekivid ja uuendati lillepeenraid.

Remonditi **müüritaguse külalistemaja** hoonet, kusjuures täielikult asendati kanalisatsioonitorud korrustel. Parandati ja krohviti üle laed ning seinad, vooderdati laudisega esimese korruse koridor ning kahhelkividega plaaditi seinad kahes köögis. Remonti tehti ka pööningul, keldrites ja verandadel.

Karjaaias tehti lehmalaudas kapitaalremonti: paigaldati uus põrand, krohviti telliskiviseinad ja sambad ning värviti kõik üle. Vahetati välja kogu elektrijuhtmestik ning tehti loomadele uued sõimed.

Kogu aasta jätkusid remondi- ja ehitustööd **Eelija eraklas**.

Kiriku püha Eelija keskaltaris pandi üles ikonostaas, mille metallkarkass valmistati Tallinna Laevaremonditehases, montaaži viisid aga läbi kloostri töölised. Peale selle seati kahe samba äärde üles kaks kolmeosalist põrandale toetuvat ikoonikappi. Kõik selle pühitses kiriku aujärjepühal *2. augustil* metropoliit Kornelius Tallinna piiskopkonna vaimulike kaasteenimisel.

Demonteeriti isa Vassili maja külge ehitatud ajutine tööliste söögisaal, mille tulemusel laienes vana kalmistu ala ning tekkis võimalus taastada mõned hauad. Ajutise puusepatöökoja ruum muudeti tööliste ja palverändurite söögisaaliks; paigaldati vesi, kanalisatsioon ja elekter.

Juunikuust alates, pärast seda, kui projekt oli valminud, hakati ehitama eraklat ümbritsevat müüri endise müüri asemele, millel osaliselt puudus vundament. Liivase pinnase ja põhjavete tõttu valati betoonist vundament pooleteise meetri sügavusele. Müüri seinad laoti peno-betoonplokkidest, mida toestasid iga kuue meetri järel paiknevad sambad ning neli silikaattellistest tornikest. Müüri pealispind, millele oli asetatud metallvõrk kaeti pritskrohviga. Paigaldati neli majandusväravat. Pühad väravad demonteeriti osaliselt ning asuti projekti järgi uuesti üles ehitama.

Vanade müüriväravatega külgnev kuur, kuis hoiti puid, briketti ja inventari, lammutati maha ning ehitati väike keldriga maja õdede kelliateks.

Erakla majandusõue territooriumile ehitati kaks kuuri. Ühes neist puhastati 35-meetri sügavune puurauk joogivee võtmiseks, ning see muutus jälle kasutatavaks, kõrvale aga püstitati majapidamiskuur. Karjaõu (kitsedele, lehmadele ja kanadele) hõlmab neli sektorit ning selle nelja kaldega katus on kaetud profileeritud plekiga.

2007

Jumalaema Uinumise peakiriku viie kupli must (tinatamata) plekk asendati vaskplekiga. Vana pleki mahavõtmisel avastati puitkarkassis mädanenud osi, mis vahetati samuti välja. Uuesti kullati üle peakiriku viis risti.

Vana eterniit **patriarhimaja** katusel asendati profileeritud plekiga uutel, kergendatud konstruktsiooniga sarikatel. Soojustati pööning ja põrandad.

Tehti kapitaalremont **õdede leiliruumiga saunas**. Vana lammutatud ahju asemele laoti uus; sauna seinad ja põrandad kaeti keraa-

miliste plaatidega; leiliruum soojustati ja vooderdati haavalaudadega, paigaldati ka uus ventilatsioonisüsteem.

Viidi läbi kapitaalremont skeemanunn Jelisseja **majakeses**, mis paar viimast aastat on kuulunud elatanud nunnade hooldekodu alla. Täielikult asendati selle pehastunud alumised palgid, paigaldati vundament, mida varem ei olnud, ning kindlustati sokkel silikaattellistega. Olles toestanud sarikad, kaeti katus profileeritud plekiga. Vahetati välja aknaavade puitosad ja laoti uued ahjud. Maja külm osa, mis oli mõeldud puude hoidmiseks, ehitati ümber, soojustati ja remonditi ära — nüüd asub siin elamiskõlblik kellia.

Tehti sanitaarremonti kolmes külalistemajas. Sealjuures remonditi ära **müüritaguse külalistemaja** söögisaal, **esindushoone** koridor ja **Sergi mäe külalistemaja** soklikorrus.

Karjaaeda rajati uus garaaž põllumajandustehnikale (traktoritele, kombainile, niidukitele, põhupallimasinatele jne.).

Toodi mulda, komposti ja sõnnikut, laotati maha ning istutati 24 õunapuud, 9 ploomipuud, erinevat sorti sõstra-, vaarika- ja tikripõõsaid ning aed- ja metsmaasikaid. Juurviljaaedadesse pandi maha kartul, külvati maisi, kapsast, kurke, tomateid, kabatšokke, patissone, uba, redist, kaalikat, kõrvitat ja hernest — ning kõik see andis küllusliku saaki.

Rekonstrueeriti **Eelija erakla Pühad väravad**. Külgmistele kivisammastele, mis olid säilinud endistestest pühakoja territooriumile viivatest sissesõiduväravatest, püstitati tellistest kaar, mis päädib kupliga ja kullatud ristiga dekoratiivtrumlil. Pühade väravate sambad ning jalgväravate külgpiilarid kaeti peeneteralise pritskrohviga, millega olid kaetud ka erakla müürid. Aujärjepühal pühitses Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Kornelius väravad. Traditsiooniliselt pakuti pärast jumalateenistust vaimulikkonnale ja kõikidele palverändurite einet pühakoja kõrval õues.

Palverändurite söögisaali suurendati silikaattellistest juurdehitusega, mis kujunes avaraks valguseküllaseks ruumiks sissekäiguga majandusõue poolt. Ruum soojustati, krohviti üle ja vooderdati seest laudisega. Söögisaali ja juurdeehituse katus kaeti tumedakstõmbunud vase karva profileeritud plekiga.

Lõpetati Pühade väravatega läänest külgneva ühekorruselise **elumaja** ehitus, mis püstitati lammutatud kuuri kohale. Kõik kolm tuba vooderdati laudisega, paigaldati elekter, küttesüsteem ja kanalisatsioon. Selle maja all asub hea kuiv kelder.

Tehti korda erakla **karjaõu**. Selle territoorium ümbritseti võrkaiaga, kaeti teed killustikuga ning tambiti teerulliga kinni. Praegu on karjaõuel 70 kana ja kaks kitse. Suvel paigutati aia territooriumile seitse mesitaru.

2008

Jumalaema Uinumise peakirikul asendati plekist katusekate vasksega, lülitades roovitusse uusi, antiseptikuga töödeldud laudu. Peasissekäigu kolme ukseava kohale valmistati puidust uued poolringikujulised varikatused (algsete eeskujul) ja kaeti vaskplekiga. Eeskoja kuppel asendati uuega, millel on kergem aluskonstruktsioon. Paigaldati vihmaveetorude elektriline soojendus, mis takistab jää kuhjumist torudesse.

Radoneži Vaga Sergi kirikul asendati katuse sarikakonstruktsiooni pehastunud palgid ning osaliselt ka kaheksakandilise telkkatuse roovitus. Valmistati uus kuppel endistes mõõtmetes ja kaeti kõik vaskplekiga.

Garaažidelt eemaldati kulunud katuseplekk ning need kaeti profileeritud plekiga.

Täielikult lõpetati **patriarhimaja** remonditööd, mida oldi alustanud juba 2007. aastal. Köögid ja duširuumid kaeti keraamiliste plaatidega, asendati vana kanalisatsioonisüsteem ning paigaldati elektrisoojendid.

Viidi läbi erakordselt töömahukas **Nikola-Arseniose kalmistukiriku** renoveerimine ühes esialgsete mõõtmete säilitamisega. Ajapikku on hoone nurgad ja laetalad „ära vajunud“, seepärast asendati sarikad täielikult fermidega, mis toetusid uuele mauerlatile. Katus, karniisid ning kellatorni ja pühakoja kuplid, mis olid teostatud vanade eeskujude järgi, kaeti vaskplekiga. Ristid restaureeriti ja kaeti uue kullatisega.

Viidi läbi remont **vaimulikele mõeldud majas**, mis asub kloostrikalmistu vastas. Lammutati maja vana mädanenud katus, laoti seinad silikaattelistega kõrgemaks ja kaeti uue katusega, mille konstruktsiooni tugevdati fermidega. Seinad krohviti üle ja värviti. Uus mansardkorrus vooderdati laudisega, ehitati pööningutrepp, pööning ise soojustati ja muudeti elamiskõlblikuks.

Karjaaias kaeti õdede elumaja katus, olles eelnevalt asendanud pehkinud sarikad. Õdede saunas paigaldati hüdroisolatsioon. Vana asemele ehitati uus heinakuur.

Vasknarva **Eelija eraklas** kaeti vaskplekiga Eelija kiriku kolme apsiidi katus, karniisid ja aknalauad; remonditi ära kellatorni neljatahuline telkkatus, asendades vana katusepleki vaskplekiga, ning

paigaldati uus rist. Pühade väravate niššidesse paigutati mosaiikikoonid: Pühtitsa Jumalaema oma eraklapoolsele küljele ja prohvet Eelija oma välisküljele.

Graniidist klompkiviga sillutati 2500 m² kloostri territooriumi; **keskväljak ühes teedega** söögisaalimajani, esindushooneni, patriarhimajani ja elatanud nunnade hooldekoduni. Vastavalt vertikaalplaneeringu projektile võeti maha 50–60 cm paksune looduslik pinnasekiht ning valmistati ette jämedast ja peenest killustikust klompkivialus, mis kiht-kihi haaval teerulliga tihendati. Sillutamisel kasutati lihtsate geomeetriliste vormidega halli ja terrakotavärvi graniiti. Tee Sergi mäele läbi kloostrisalu ning üksikud alad iguumenjamaja ning külalistemajaga elatanud nunnade hooldekodu taga sillutati betoonplaatidega.

Kujundati ümber kloostri keskne **lillepeenar**, mis sai neljaosalise kuju ümmarguse klumbiga keskel pindalaga 22 x 26 m.

Seejärel asuti tee-ehitustööde kallale karjaaias. Võeti maha 50–60 cm ülemist pinnasekihti, mis kujutas endast puhast savi, ning asendati see killustikuga, mis lubas luua loomuliku drenaaži ning eemaldada maapinnalt vihmavee; avatud veekogumis- ja äravoolurennid asendati maa-aluse vihmaveekanalisatsiooniga, paigaldades selleks lauda kahe ukse juurde veekogujad. Suveköögi, lehmalauda ja sõnnikuhoidla esine betoneeriti, nagu ka teerada laudas töötavate õdede majani. Pandi maha 90 m vihmaveekanalisatsiooni torusid seoses territooriumi vertikaalplaneeringu muutmisega. Kanalasse viidi sisse vesi ning täiustati elektrisüsteemi.

Parandati kaevamistööde ajal kahjustada saanud kõrgepingekaabel. Elumaja juurest kuivati juurde viiv väline elektrikaabel paigaldati maa alla.

Teetruubid karjaaeda viiva tee all ojadest ülemineku kohtades asendati uutega — pikemate ja suurema diameetriga. Laiendati ja kavandati ülesõidutee (mis on kavas kevadel asfalteerida).

2009

Kaitseks sademete eest paigaldati **Jumalaema Uinumise peakiriku** kuplitrumlitele vaskvööd.

Nikola-Arseniose kalmistukirikul kõrvaldati laetalade kõverus, samuti kinnitati raudbetoonist vööga sademete mõjul ära vajunud vundament. Vahetati välja vana välisseinavooderdis ning trepisambad asendati uute metallist sammastega, mis vooderdati puiduga.

Valmistati uus ikoonikapp püha piiskop Nikolaose ikooni jaoks, mille kirjutas nunn Mitrofania (Jemeljanova) vaskalusele, ning paigutati pühakoja sissekäigu kohale.

Remonditi ära mitu **õdede elumaja**:

Peakirikust läände jääval majal vahetati osaliselt välja ülemised mädanenud palgid, aga samuti asendati katuseeterniit profileeritud plekiga. Seinad soojustati ning kaeti uute voodrilaudadega, kõikides kelliates vahetati välja aknad ja uksed ning laoti uued ahjud.

Peakirikust loodesse jääval õdede elumajal asendati seoses katuse vajumisega sarikad, samuti soojustati seinad ning vooderdati laudisega. Kelliates viidi läbi remont ning mõnes neist asendati ka põrand. Kelliate seinad aeti puitkarkassi abil sirgeks ning kaeti puitlaastplaatidega, mida kombineeriti vineeriga. Uutega asendati ka kõik keldriluugid.

Jeruusalemma korpuses kaeti katus täielikult metallplekiga. Ümber hoone katuse paigaldati vihmaveerennide elektrilised soojendid, vältimaks torude ja karniiside jäätumist.

Garaažide territooriumile ehitati **kütusemahutite kuur** bensiini hoidmiseks ning piirati see ohutustehnika nõuetele vastavalt metallaiaga.

Vahetati välja müüritaguse külalistemaja juures asuva **tööliste köögi** katuseplekk.

Külm laohoone, mis asub õdede telliskivist elumaja prosforiköögi vastas, muudeti **juustuköögiks**. Krohviti seinad ja kaeti keraamiliste plaatidega, kuna seal on kondensaadi tekkimise tõenäosus. Põrandad soojustati ning kaeti klinkerplaatidega. Prosfori- ja juustuköögist veeti välja eraldi kanalisatsiooniliin, millele paigaldati ka rasvakogumiskaev, kuna piimatoodete töötlemisel eralduvate rasvade sattumine kanalisatsiooni ei ole hea.

Elektrimontaažitööde raames renoveeriti hoone peakilp, vahetati välja elektrikaabel ning remonditud ruumidesse paigaldati elektrijuhtmestik.

Aprillis alustati väljatöötatud tehnoloogia järgi **graniidist klompkivide** paigaldamist kloostri territooriumi põhjaossa.

Ühes sellega valmistati uus betoonist **trepp** läänepoolse õdede elumaja juurde. Selle laudistus tehti laiem, pikendatud astmetega, et oleks mugavam astuda.

Täielikult demonteeriti vana **trepp Sergi mäel** ning eemaldati osa pinnasest, et luua palju võimsam killustikupadi. Uue trepi laudistus tehti kaks korda endisest laiem ning paigaldati raudtorudest käsipuud. Trepp valati betoonist, millesse oli lisatud graniidipuru.

Mais asuti heakorrastama kloostri territooriumi idaosa, kus mäe laugel küljel asuvad juurdesõiduteed kloostri keldritele, saunale, pesumajale, kasvuhoonele ning söögisaalimaja idapoolesele ametikäigule. Vihmaste ilmadega voolas vesi siia kokku, moodustades suuri poriloike. Pärast geodeetilisi uuringuid asuti ette valmistama asfaldi alust. 40 cm sügavuselt eemaldati pinnas ning selle asemele puistati jämedat killustikku, mis kaeti omakorda peenkillustiku kihiga ning asfalteeriti. Asfalteeritud territooriumi üldpindala on 1000 m². Teetööde ajal parandati ka vihmaveekaevud ja ärajooksurennid.

Asfalteeriti **karjaaia** territoorium ja selle juurdeveoteed, mida mööda liigub aktiivselt transport.

Viljahoidla katuselt võeti maha vana plekk ning, olles ajanud katuse rihti, kaeti uue plekiga.

Kevadel puhastati kloostri maadel, kus kasvatatakse kartulit ja teravilja, maaparanduskraave, süvendades neid 1,5–2 meetrini.

Puuviljaaias taastati pinnasekate ja istutati 64 viljapuuistikut — pirni, õuna, ploomi, pihlakat ja kirssi, mis olid valitud kohalikke kliimaolusid arvestades.

Vasknarva **Eelija eraklas** valmistati ette uus, 8-aakrine juurviljaaed. Esmalt koristati ära puud, mis olid siin saadudena kuivamas, ning viidi minema. Maalapile veeti mulda ühes kompostiga, kuna seal on liivane pinnas. Liivapinnasel on hulgaliselt eeliseid: see on õhurikkam, soojeneb kiiremini, laseb suurepäraselt vett läbi ning seda on kergem kaevata. Peale selle mineraliseeruvad liivasesse pinda viidud orgaanilised väetised kiiremini ning jõuavad kiiremini taimedeni. Kui lisada kaks korda aastas — kevadel peenarde tegemise ajal ja sügisel maa ümberkaevamise ajal — ka orgaanilist väetist (sõnnikut, rohuhaket), siis muutub maa meie Vasknarva juurviljaaias juba kolme-nelja aasta pärast tõeliselt viljakandvaks. Sel aastal moodustas juurdeveetud pinnasekiht 40–50 cm, seepärast pandi siia maha kartulit, kuna see kultuur on ise võimeline pinnast reorganiseerima.

Suvel remonditi ära kelder, mis oli määratud kartuli ja muude juurviljade hoidmiseks. Põrand kaeti uute laudadega, olles eemaldanud pehastunud lauad ja asendanud palgid. Keldriseinad vooderdati uue laudisega. Kartuli-, porgandi-, peedi-, sibula-, kapsa-, kõrvitsa-, kaalika-, redise, patissoni- ja kabatšokisaak oli suur.

2010

Vastavalt keskkonnakaitseorganite nõudmistele ning Eesti Vabariigi valitsuse üleriigilistele korraldustele rajati *esimesel poolaastal* väliskanalisatsiooni puhastusseadmete süsteem.

Õdede puumajas, mis asub peakiriku altari vastas, soojustati ja vooderdati uue laudisega välisseinad. Esimese korruse kelliates asendati aknad. Paigaldati uued välisuksed. Täielikult ehitati ümber veranda ning remonditi ära vundament.

Analoogsed ehitustööd viidi läbi ka peakirikust kirdesse jäävas **õdede elumajas**. Soojustati välisseinad ja vooderdati laudisega. Parandati läbitilkuv katus, asendades eterniidi profileeritud plekiga. Asendati ka mädanenud aknaraamid. Selles majas elavad vanemapoolsed õed, ning et muuta nende elutingimused paremaks, viidi majja sisse kanalisatsioon, tänu millele lülitati üldisesse kanalisatsioonisüsteemi mitte üksnes tualettruum, vaid ka kõik õdede kelliad.

Peakirikust põhja poole jäävas **õdede elumajas** rajati sisekanalisatsioonisüsteem. Kuivkäimla auk puhastati, kuivatati, desinfitseeriti ning kaeti spetsiaalse pinnasega. Tualettruum soojustati, seinad kaeti keraamiliste plaatidega ja asendati elektrijuhtmestik.

Analoogsed tööd viidi läbi ka peakirikust loodesse jäävas **õdede elumajas**.

Loodepoolses müüritornis, mis on üks kahest kloostri algsest tornist, tehti kapitaalremont. Võeti maha vana katuseplekk ning asendati kahekordselt valtsitud plekiga. Täielikult asendati torni kolmanda korruse laudvooderdis. Esimene, teine ja soklikorrus on laotud graniitkividest ja punastest tellistest. Vuugid nende vahel olid täidetud lubjaseguga, mis ajapikku oli pudenema hakanud ja minema uhutud. Oli selliseid piirkondi, kus vuugitäide oli täiesti hävinud. Tekkinud pragudes pesitsesid linnud, murendades sellega veelgi enam seinu.

Kloostrisse kutsuti spetsialistid ehitus- ja restaureerimisfirmast „BOSSRIX EHITUS“, mis tegeleb Tallinnas vanalinna restaureerimisega. Nad võtsid kivi- ja lubjaseguproovid ning pärast spetsiaalseid analüüse soovitasid kasutada kindla koostisega segu, mis vastab esialgsele. Torni esimesel ja teisel korrusel jõuti seinavuugid täita enne külmade tulekut. Soklikorruse vuugitäitetööd tuli aga seoses ilmade külmenemisega kevade peale edasi lükata. Rist võeti maha, puhastati ja kaeti lehtkullaga. Remonditi ka siseruume: tehti krohvimistöid, värviti üle seinad, laed ja põrandad.

Karjaaias remonditi kanala ning kasvuhooned, kus klaas asendati polükarbonaadiga.

Nikolaose väravakaare vana pleki mahavõtmisel selgus, et katuseplekk lebas otse tellistest laotud kaarel, mistõttu plekk roostetas ja tilkus läbi. Vesi lõhkus telliseid, mis asendati uutega, kaarele tehti peale roovitus ja kaeti uue plekiga. Tipukuppel ühes ristiga restaureeriti ja kaeti vasega; rist kullati üle.

Vasknarva **Eelija eraklas** uuendati ja täiustati **veevärki**, kuna vana torustiku ekspluatatsiooniaeg oli läbi saamas. Sealjuures demonteeriti vana veepaak ning paigaldati uus 100-liitrise mahutavusega paak. Pumbamajas asendati kõik metalltorud plastikust torudega. Asendati sügavpuuraugu juurest veepaagini viiva trassi soojustus, aga samuti paagi elektrisoojendi juhuks, kui talv juhtub olema väga külm.

Õuna- ja ploomipuuaias ning juurviljaaias paigaldati automaatkastmissüsteem.

Kahes **õdede elumajas** asendati puituksed metallprofiilustega ning kelliates viidi läbi sanitaarremont.

ANDMED

Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse nunnakloostri eesseisja iguumenja VARVARA (Trofimova) autasude, aukirjade ja diplomite kohta

7. septembril 1968 — Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Aleksi omistas **õiguse kanda kaunistustega rinnaristi**, mille andis üle Tallinna ja Eesti metropoliit Aleksius ***17. detsembril 1968*** Pühtitsa kloostri Jumalaema Uinumise peakirikus.

1969 — autasustati **Vietnami ordeniga** „Panuse eest rahvusvahelisse rahuvõitlusesse“ *(17)*.

24. mail 1972 — autasustati **Nõukogude Rahufondi aukirjaga** „aktiivse osavõtu eest fondi tegevusest ning selle täiendamise eest vabatahtlike annetustega üleüldise rahu ja rahvaste julgeoleku tugevdamise huvides“.

4. detsembril 1975 — autasustati Tallinna ja Eesti metropoliidi Aleksiuse **Ülemhingekarjase aukirjaga** „õnnistuseks innuka töö eest Püha Kiriku auks“.

31. märtsil 1976 — autasustati patriarhiliku autasuga — **Vene Õigeusu Kiriku Püha Apostlisarnase Vürst Vladimiri III järgu ordeniga** „võttes arvesse teeneid Kiriku ees“ *(13)*.

9. jaanuaril 1978 — Tallinna ja Eesti metropoliit Aleksius andis üle **teise kaunistustega rinnaristi** „seoses Pühtitsa kloostri eesseisjaks olemise 10. aastapäevaga tööde eest selles ametis“.

5. augustil 1980 — autasustati patriarhiliku autasuga — **Vene Õigeusu Kiriku Radoneži Vaga Sergi III järgu ordeniga** „võttes arvesse innukat tööd ja seoses 50. juubelisünnipäevaga“*(3)*.

8. novembril 1983 — Pühtitsa kloostrit autasustati **Kohtla-Järve Rahvasaadikute Nõukogu siseasjade osakonna Riiklik Tuletõrjejärelevalve diplomiga**, mis annab tunnistust sellest, et „kloostrile on omistatud näidisobjekti nimetus“.

14. juunil 1984 — Jeruusalemma õndsaim patriarh Diodoros I autasustas **Jeruusalemma Patriarhaadi 1500. aastapäeva medaliga** palveränaku ajal Jeruusalemma (6.–21. juunini) ja Küprose saarele (21.–25. juunini) Vene Õigeusu Kiriku delegatsiooni koosseisus *(8)*.

1988. aasta juuni — autasustati **rinnaristiga Venemaa Ristimise 1000. aastapäeva mälestuseks** pidustuste ajal Moskvas.

24. veebruaril 1990— kuulutati **esimeseks kümne parima Kohtla-Järve rajooni kultuuritegelase hulgas** „kloostri külastajate tutvustamise eest kodukandi ajalooga ning aktiivse osavõtu eest „Kuremäe“ kaevanduse rajamise vastasest liikumisest“.

1990— Pühtitsa kloostrile omistati **Virumaa misjonifondi laureaadi tiitel** „kasuliku tegevuse eest ökoloogiavallas“.

5. augustil 1991 (kätte antud 5. septembril)— Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Aleksius II autasustas Pühtitsa kloostrit seoses selle 100. juubeliga **Vene Õigeusu Kiriku Püha Apostlisarnase Suurvürstinna Olga I järgu ordeniga**, aga kloostri eesseisjat **Püha Apostlisarnase Suurvürstinna Olga II järgu ordeniga** „võttes arvesse innukat tööd ning seoses kloostri 100. juubeliga“ *(9)*.

1994— omistati **Püha Kõigistkiidetud Apostli ANDREAS ESIKUTSUTU Fonfi preemia laureaadi nimetus** „Eestis asuva õigeusu kloostri aastatepikkuse hea juhtimise, selle elanike ja tänulike palveränduri te vaimuliku juhatamise ning Jumalaema armuküllase kaitse all hoidmise eest“. Üle anti: **Fondi medal, laureaadi rinnamärgid** („Isevalitsuskotkas“ „Ordenitäht“ muareelint), Andrease lipp (väikesemõõduline), püha apostel Andreas Esikutsutu ikoon ning mälestustaldrik Andrease lipu kujutisega *(1)*.

11. juunil 1996— **Eesti Vabariigi valitsus andis iguumenja Varvarale eriliste teenete eest Eesti kodakondsuse**. Iguumenja Varvara sai Eesti aukodanikuks.

7. jaanuaril 1998— autasustati **Ida-Virumaa Punase Risti Ühingu tänukirjaga** „halastuse, headuse ja armastuse eest inimeste vastu“.

18. jaanuaril 1998— autasustati **patriarhiliku aukirjaga** „õnnistuseks innuka töö eest Püha Kiriku auks seoses Pühtitsa kloostri eesseisjaks olemise 30. aastapäevaga.“

7. jaanuaril 2000— Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Aleksius II-e õnnistusel autasustati **Vaga Märter Suurvürstinna JELISAVETA ordeniga „Halastajaõde“**, mille asutas Venemaa meditsiiniühing „headuse ja halastuse eest“. Orden anti kätte päeval, mil Kristuse Sündimisest möödus 2000 aastat, Pühtitsa kloostris Venemaa Punase Risti Ühingu esimehe L. Potravnova poolt *(15)*.

17. augustil 2000— Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Aleksius II autasustas **Püha Apostlisarnase Vürstinna Olga II järgu ordeniga** „võttes arvesse aastatepikkust innukat tööd ning seoses 70. juubelisünnipäevaga“ *(12)*.

Kristuse Sündimise 2000. juubeliaastal kuulutati kloostri eesseisja iguumenja Varvara eestikeelse Evangeeliumi esimese väljaande mälestuseks asutatud **Ühingu FORSELIUS preemia laureaadiks**.

14. oktoobril 2000— Jumalaema Kaitse pühal saabus kloostrisse Ühingu esimees Arnold Rüütel (hilisem Eesti Vabariigi president) ja andis iguumenja Varvarale üle **medali „Uus Testament“ ja laureaadidiplomi** „eriliste teenete eest Eestimaa elanikkonna vaimulikul harimisel, Jumala käsusõnade elluviimise ja selle kristliku armastuse eest, millega võetakse vastu iga Pühtitsa kloostrisse saabunut“ *(14)*.

1. augustil 2002— autasustati **Kohtla-Järve linna volikogu tänukirjaga** „tohutu panuse eest koguduseliikmete juhatamisel kõrge vaimsuse ideaalide juurde ja seoses 50-aastase teenimisega Pühas Kloostris“. Tänukirja andis iguumenja Varvarale Pühtitsas juubelipäeval üle linnavolikogu esimees Valeri Korb.

17. jaanuaril 2003— Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Aleksius II autasustas **Moskva ja Kolomna Metropoliidi, Püha Piiskop INNOKENTI III järgu ordeniga** „võttes arvesse innukat misjonitööd ja seoses Pühtitsa kloostri eesseisjaks olemise 35. aastapäevaga “. Ordeni andis isiklikult üle pühim patriarh Aleksius II 28. septembril 2003 kloostri Jumalaema Uinumise peakirikus. Samal päeval andis Tema Pühadus iguumenja Varvarale üle ka Saarovi vaga Serafimi aussetõstmise 100. aastapäevaks valmistatud kaunistustega rinnaristi ühes pühendusega: „Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostri eesseisjale iguumenja Varvarale patriarhi Pühtitsa-visiidi mälestuseks 28. septembril 2003“ *(11)*.

2. veebruaril 2005— Eesti Vabariigi president Arnold Rüütel esitas iguumenja Varvara oma otsusega **Maarjamaa Risti III klassi teenetemärgi** saamiseks „teenete eest Eesti riigi ja rahva ees“. Teenetemärk anti üle 23. veebruaril 2005 Eesti Vabariigi presidendi A. Rüütli poolt autasude üleandmise tseremoonial Kadrioru lossis *(2)*.

17. augustil 2005— Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Aleksius II autasustas **Saarovi Vaga Serafimi II järgu ordeniga** „võttes arvesse innukat tööd Püha Kiriku heaks ja seoses 75. juubelisünnipäevaga“ *(4)*.

13. juunil 2006— Kohtla-Järve linnavalitsuse korraldusega nr. 968 omistati iguumenja Varvarale **Kohtla-Järve linna aukodaniku nimetus** ning 8 000 krooni suurune preemia.

1. detsembril 2007— Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Kornelius autasustas **Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kiriku Tartu Preestermärter ISSIDORI III järgu ordeniga** „tunnustuse märgiks innuka töö eest kirikupõllul“ (anti üle 18. jaanuaril 2008) *(7)*.

16. jaanuaril 2008— Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Aleksius II autasustas **Vene Õigeusu Kiriku Moskva Suurvürstinna Vaga JEVFROSINIA II järgu ordeniga** „võttes arvesse innukat tööd ning seoses iguumenjaks olemise 40. aastapäevaga“ *(6)*.

2009. aasta novembris— autasustati IV-l avatud raamatukonkursil „Valgustus raamatu kaudu“ **I järgu diplomiga nominatsioonis „Esimene raamat“** esimese iseseisva kloostriväljaande eest „Pühtitsa klooster ja selle eestkostja. Kroonlinna püha õiglane Joann“, mis anti välja Kroonlinna hingekarjase 100. surma-aastapäevaks ja 180. sünniaastapäevaks.

17. augustil 2010— Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Kirill autasustas **Vene Õigeusu Kiriku Moskva Suurvürstinna Vaga JEVFROSINIA I järgu ordeniga** „võttes arvesse innukat tööd Pühtitsa kloostri heaks ja seoses 80. juubelisünnipäevaga“ *(5)*.

17. augustil 2010 –Minski ja Slutski metropoliit Filaret autasustas **Valgevene Õigeusu Kiriku POLOTSKI VAGA JEVFROSINIA Risti ordeniga** „võttes arvesse innukat tööd Jumala Kiriku auks ja seoses 80. juubelisünnipäevaga“ *(16)*.

12. septembril 2010— Moskva ja kogu Venemaa pühim patriarh Kirill autasustas **kaunistustega rinnaristiga** seoses Pühtitsa kloostri Jumalaema Uinumise peakiriku 100. aastapäeva pühitsemisega.

ПАТРИАРШАЯ ГРАМОТА

Дана Игумении Варваре,
Настоятельнице Тюхтинского
Свято-Успенского Ставропигиального
женского монастыря,
в Благословение за усердные труды
по славу Святой Церкви
в связи с 30-летием Настоятельства

1998 года, месяца января
в день
в граде Москве

Ἀριθμ. 168

Ἡμεῖς Παφιώτης τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλὴμ
καὶ πάσης Παλαιστίνης

ΔΙΟΔΩΡΟΣ Α΄.

ἱμῶν τὴν ἀξίαν ἐν ᾗ πρὸς τὸν Πανάγιον
Τάφον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ τὸ
Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων ἀρετώντων καὶ εὐσεβειαν
τῆς Ὁσιωτάτης Ἡγουμένης τῆς Μονῆς Πιουχτίτου
Μοναχῆς **Βαρβάρας**
ἀσπόμεθον αὐτὴν τὸ ἱερὸν ἐκεῖ τῷ ἱερατικῷ τῆς
1500ῆς ἐκατονταετίας αὐτοῦ χρονικῷ μεγάλῳ τῆς Μονῆς
ταύτης Ἐπιστροφὴν, ἵνα διαπονῇ καὶ χαίρειν ἐκεῖ τοῦ
σύνδους ἀνηρ ἱκανὸν.

Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει Ἱερουσαλὴμ τῇ 14ῃ
μηνὸς Ἰουνίου τοῦ χριστοῦ ἐνεστώσης
ὀθ σωτηρίου ἔτους.

Τύποις Ἱεροῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου

SAMFUNDET FORSELIUS

1686. AASTAL ILMUS
ESIMENE LÄBINI EESTIKEELNE TEOS WASTNE TESTAMENT,
MILLE TÕLKIMISE JA TOIMETAMISE EESOTSAS SEISID
ANDREAS JA ADRIAN VERGINIUS

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

Aastundeavaldused

Surma puhul

ПАТРИАРХ МОСКОВСКИЙ И ВСЕЯ РУСИ
КИРИЛЛ

«08» 02 2011 г. 119034 Москва, Чистый пер. 5
№ 01/546

Исполняющей обязанности
настоятельницы Свято-Успенского Пюхтицкого
ставропигиального женского монастыря
монахине ФИЛАРЕТЕ

Ваше Боголюбие!

С глубокой скорбью воспринял известие о кончине настоятельницы Пюхтицкой обители, схиигумении Варвары.

Более сорока лет матушка со смирением и кротостью несла возложенное на нее Священноначалием нелегкое послушание, отдавая все свои силы, здоровье и дарования благоустроению монастырской жизни. Являя пример стойкости, преданности Церкви и верности своему призванию, она сумела создать в обители неповторимую атмосферу подлинной христианской любви, мира и духовной радости. С неизменной теплотой я вспоминаю те дни, когда еще ребенком вместе с родителями посещал Пюхтицы, молитвенно участвовал в богослужениях. Во многом благодаря трудам схиигумении Варвары Пюхтицкая обитель стала настоящим форпостом Православия в Эстонии, куда за духовным утешением и поддержкой съезжались многочисленные паломники.

Различными путями Господь ведет людей ко спасению. В последние годы жизни матушка Варвара безропотно и терпеливо переносила тяжелый недуг. Предначертания Промысла Божия нам порой неведомы, однако для верующего сердца во всех обстоятельствах утешением звучат слова апостола Павла: *«Живем ли - для Господа живем; умираем ли - для Господа умираем: и потому, живем ли или умираем, - всегда Господни» (Рим. 14, 8).*

Молюсь Владыке жизни и смерти, *времена и лета во Своей власти положившему*, – да упокоит Он с миром душу усопшей рабы Своей в селениях праведных.

Вечная память новопреставленной схиигумении Варваре.

+

ПАТРИАРХ МОСКОВСКИЙ И ВСЕЯ РУСИ

MOSKVA JA KOGU VENEMAA PÜHIM PATRIARH KIRILL

Pühtitsa Jumalaema Uinumise
stavropigiaalse nunnakloostri eesseisja kohusetäitjale
nunn FILARETALE

Teie Jumala-armastaja!

Sügava kurbusega võtsin vastu teate Pühtitsa kloostri eesseisja, skeemaiguumenja Varvara surmast.

Enam kui nelikümmend aastat kandis Emake alandlikkuse ja tasadusega talle vaimulike ülemuste antud rasket kuuletumiskohust, pühendades kogu oma jõu, tervise ja ande kloostrielu korraldamisele. Ilmutades kindlameelsusese, Kiriku-truuduse ja oma kutsumusele usatvaks jäämis eeskuju, suutis ta luua kloostris tõeliselt kristliku armastuse, rahu ja vaimuliku rõõmu kordumatu atmosfääri. Vaibumatu soojusega meenutan ma päevi, mil külastasin lapsena koos vanematega Pühtitsa kloostrit, osalesin palveliselt jumalateenistustes. Paljuski tänu skeemaiguumenja Varvara tööle sai Pühtitsa kloostrist Eesti õigeusu eelpost, kuhu saabuvad vaimuliku lohutuse ja toetuse otsinguil paljud palverändurid.

Issand juhib inimesi pääsemisele erinevaid teid pidi. Elu viimastel aastatel talus Emake Varvara nurisemata ja vaikides oma rasket haigust. Jumala ettehooldus on meile paraku teadmata, ent uskliku südame jaoks kõlavad kõikides asjaoludes lohutusena apostel Pauluse sõnad: *Sest kui me elame, siis elame Issandale, ja kui me sureme, siis sureme Issandale. Kas me nüüd elame või sureme — me oleme Issanda päralt* (Ro 14, 8).

Palvetan elu ja surma Valitseja poole, kelle meelevallas on ajad ja aastad, et ta laseks rahus puhata oma lahkunud ümmardaja hingel õiglaste elupaikades.

Igavene mälestus äsjalahkunud skeemaiguumenja Varvarale.

Kirill,
MOSKVA JA KOGU VENEMAA PATRIARH

VABARIIGI PRESIDENT

Kadriorus 8. veebruaril 2011

Pühtitsa Jumalaema Uinumise Stavropigiaalne Naisklooster

Armas kloostripere

Sügava kurbusega võtsin vastu teate iguumenja Varvara lahkumisest.
Mäletan väga selgelt meie viimast jutuajamist mõned aastad tagasi Kuremäel.
See oli kohtumine helge, vaimuvärske inimesega, kelle hing oli avatud Jumala ja ligimeste teenimisele ning kes oma väärika elu pühendas hingeharidusele ja vaimsusele.

Iguumenja Varvara andis teistele jõudu uskuda ja muutuda paremaks.

Aastakümnete jooksul, kuhu mahub raskeid ja helgemaid aegu, hoidis ja edendas ta Pühtitsa kloostrit, muutes selle tuhandetele inimestele oluliseks toetuspunktiks.

Nii aitas iguumenja Varvara luua ka paremat ning vaimsemat Eestit.

Võtke vastu minu siiras kaastunne ja lohutussõnad.

Toomas Hendrik Ilves

КОРНИЛИЙ
МИТРОПОЛИТ ТАЛЛИНСКИЙ
И ВСЕЯ ЭСТОНИИ,
ПРЕДСЕДАТЕЛЬ СИНОДА
ЭПЦМП

KORNELIUS
METROPOLITAN OF TALLINN
AND ALL ESTONIA
CHAIRMAN OF THE SINOD OF
EOCMP

KORNELIUS
TALLINNA JA KOGU EESTI METROPOLIIT
MPEÕK SINODI ESIMEES

Pikk 64 - 4, 10133 Tallinn, Estonia
Tel. (372) 6411301, Fax(372) 6411302

Возлюбленные о Господе!

Провожая в «путь всея земли» дорогую матушку, схиигумению Варвару, хочется сказать о её особом месте в жизни Православной Церкви вообще и исключительном подвиге в деле созидания Пюхтицкой обители.

В том, что именно игумения Варвара в трудные годы взяла на свои плечи тяжёлое бремя настоятельства прослеживается сугубый Промысел Божий по молитвам святого праведного Иоанна Кронштадтского, которого глубоко почитала усопшая. Святой праведный Иоанн Кронштадтский с любовью заботился о распространении Православия на Эстонской земле, центром которого стала Святая Пюхтицкая гора.

Здесь, по благословению святого праведника, по его исключительному попечению, духовной и материальной помощи, была воздвигнута Святая Пюхтицкая обитель, заложены Кронштадтским пастырем основы духовной жизни. Вместе с обителью шло становление и процветание Православия на Эстонской земле. Но вот после смерти праведника незаметно шла на убыль духовная жизнь, под давлением внешних неблагоприятных веяний мало-помалу затухала она и в Пюхтицах. Нелёгкие испытания выпали на долю обители в период безбожной власти, когда не было возможности принимать в монастырь молодых сестёр, а у старых монахинь не было сил поддерживать и хозяйственную, и духовную жизнь. Возникла серьёзная угроза закрытия Пюхтицкого монастыря.

Но святой праведный Иоанн Кронштадтский не оставил и после своей смерти молитвенного попечения об обители. В самые трудные годы почившим Патриархом Алексием Вторым, (тогда Епископом Таллинским и Эстонским) на настоятельство была призвана молодая и энергичная монахиня Варвара (Трофимова), подвизавшаяся под руководством опытной игумении Нины в Виленском монастыре.

С приходом матушки Варвары началось возрождение обители. Человек глубокого духовного настроя, любящий церковное благообразие, церковное пение, обладавшая замечательным голосом и прекрасным слухом, игумения, прежде всего, стала налаживать богослужебную жизнь, совмещая духовную деятельность с хозяйственной. Обладая твёрдым характером, великолепными организаторскими и дипломатическими способностями, настоятельница привлекла к Пюхтицкой обители внимание и крупных церковных деятелей, и людей светских, добивалась разрешения для поступления в монастырь молодых монахинь.

Ничто не ускользало от ее пристального внимания – матушка всегда была там, где особенно нужен был совет, ценное указание. При этом для сестёр обители игумения была настоящей матерью: любая из них могла обратиться к ней в трудную минуту – матушка знала всё о каждой послушнице и монахине и с истинно родительской любовью и строгостью наставляла своих подопечных.

Мужественно перенося свой тяжёлый недуг, игумения до последней минуты следила за жизнью обители, направляя её мудрыми своими советами. И на протяжении более четырёх десятков лет своего пребывания на посту настоятельницы, матушка, глубоко почитая память святого праведного Иоанна Кронштадтского, постоянно обращалась к нему с молитвой, устраивая его музей, издавая книги о нём.

Прощаясь с дорогой матушкой Варварой, в последние месяцы принявшей на себя подвиг схимничества, мы оставляем в своих сердцах благодарную память о ней не только за её труды по возрождению, строительству и благоукрашению Пюхтицкой обители, но и за ту особую благодатную духовную атмосферу, которая всех нас собирает внутри воздвигнутых усопшей монастырских стен, и духовно питает, обогащая внутренний мир.

С надеждой взываем ко Господу, чтобы по молитвам покровителей Пюхтицких: Божией Матери и святого праведного Иоанна Кронштадтского, легко прошёл её путь в Обители Небесные.

+ Корнилий

+КОРНИЛИЙ
МИТРОПОЛИТ ТАЛЛИНСКИЙ И ВСЕЯ ЭСТОНИИ,
ПРЕДСЕДАТЕЛЬ СИНОДА ЭПЦ МП

KORNELIUS
TALLINNA JA KOGU EESTI METROPOLIIT
MPEÕK SINODI ESIMEES

Armastatud Issandas!

Kallist Emakest, skeemaiguumenja Varvarat maamulda saates tahaks rääkida tema erilisest kohast õigeusu Kiriku elus ning tema erakordsest vägitööst Pühtitsa kloostri loomisel.

Selles, et just nimelt iguumenja Varavara võttis keerulisel ajal oma õlule eesseisjaks olemise raske koorma, võib näha Jumala erilist ettehooldust Kroonlinna püha õiglase Joanni palvete pärast, keda lahkunu sügavalt austas. Kroonlinna püha õiglane Joann hoolitses armastusega õigeusu levitamise eest Eestimaal, mille keskuseks sai Pühtitsa Püha mägi.

Siia rajati püha õiglase palvetel ja tema hoolsa järelevalve all ning materiaalsel ja vaimulikul kaasabil Pühtitsa püha klooster, ja pandi Kroonlinna hingekarjase poolt alus vaimulikule elule. Samaaegselt kloostriga toimus õigeusule aluse panemine ja selle õidepuhkemine üle kogu Eestimaa. Kuid pärast selle õiglase inimese surma vaibus märkamatult ka vaimulik elu, väliste ebasoodsate suundumuste survel hakkas see pikkamisi kustuma ka Pühtitsas. Jumalavallatu võimu käe läbi langesid kloostrile osaks rasked katsumused: kloostrisse polnud võimalik võtta noori õdesid, vanadel aga ei jätkunud jõudu, et toetada nii majapidamist kui ka vaimulikku elu. Tekkis tõsine oht, et Pühtitsa klooster võidakse sulgeda.

Kuid Kroonlinna püha õiglane Joann ei jätnud ka pärast oma surma palvelist hoolitsemist kloostri eest. Kõige raskematel aastatel kutsus kadunud patriarh Aleksius II (tookord Tallinna ja Eesti piiskop) kloostri eesseisjaks noore ja energilise nunna Varvara (Trofimova), kes oli teinud oma palvetööd kogenud iguumenja Niina käe all Vilniuse kloostris.

Emakese Varvara tulekuga algas kloostri taassünd. Olles sügava vaimuliku hoiakuga, armastades pühakoja ilu, kirikulaulu ning paistes silma kauni hääle ja suurepärase muusikalise kuulmisega, seadis iguumenja kõigepealt jalule jumalateenistuselu, ühendades vaimuliku tegevuse majanduslikuga. Olles tugeva iseloomuga ning suurepäraste organisaatori- ja diplomaadivõimetega, tõmbas eesseisja Pühtitsa kloostrile nii suurte kirikutegelaste kui ka ilmalike inimeste tähelepanu, saavutas loa võtta kloostrisse vastu ka noori.

Miski ei jäänud tema terasele silmale märkamatuks. Emake oli alati seal, kus vajati nõuannet, väärt näpunäiteid. Sealjuures oli iguumenja kloostriõdede jaoks tõeliseks emaks: igaüks neist võis raskel hetkel tema poole pöörduda — Emake teadis igast kuuletujast ja nunnast kõike ning jagas tõeliselt vanemliku armastuse ja rangusega oma hoolealustele õpetust.

Taludes mehiselt rasket haigust, hoidis iguumenja kuni viimse hetkeni kloostrielul silma peal, suunates seda oma tarkade nõuannetega. Ja enam kui nelja aastakümne jooksul, mil ta pidas eesseisjaametit, pöördus ta pidevalt palves Kroonlinna püha õiglase Joanni poole, keda sügavalt austas, kelle muuseumi ta lõi ja kellest andis välja raamatu.

Jättes hüvasti kalli Emakese Varvaraga, kes oma viimastel elukuudel võttis vastu skeemanunna vägitöö, säilitame oma südames tänuliku mälestuse temast, ja mitte üksnes tema tööde eest Pühtitsa kloostri taassünnil, ülesehitamisel ja kaunistamisel, vaid ka selle erilise armuküllase vaimuliku atmosfääri eest, mis kogub meid kõiki kokku lahkunu poolt püstitatud kloostrimüüride vahele ning toidab vaimulikult, rikastades meie sisemaailma.

Hüüame lootusrikkalt Issanda poole, et Pühtitsa eestkostjate — Jumalaema ja Kroonlinna püha õiglase Joanni palvete pärast kulgeks kergelt tema teekond taevastesse kodadesse.

Kornelius,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit,
MPEÕK Sinodi esimees

Välisminister

Pühtitsa Jumalaema Uinumise Naisklooster

Kallis kloostripere

Võtsin teate iguumenja Varvara lahkumisest vastu suure kurbusega.

Enamik iguumenja Varvara elust oli lahutamatult seotud Eesti ja Pühtitsa kloostriga. Võib öelda, et tema elutöö oligi Pühtitsa klooster, selle hoidmine ja arendamine. Nende pikkade aastate sisse, mil Varvara seisis Pühtitsa kloostri eesotsas, mahtus erinevaid ajastuid. Ka mõnikord raskete ja keeruliste aegade kiuste oli iguumenja Varvara erakordselt pühendunud ja sihikindel kloostriga seotud vaimulikele ja ilmalikele küsimustele lahenduste otsimisel. Hoides Pühtitsat, aitas iguumenja Varvara kaasa paremale maailmale, paremale Eestile.

Kallis kloostripere, minu siiraim ja sügavaim kaastunne teile iguumenja Varvara lahkumise pärast.

Parimate soovidega

Urmas Paet

8.02.2011

SISEMINISTEERIUM

Kõrgesti austatud Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kiriku metropoliit Kornelius

„Õpeta meid meie päevi arvestama, et me saaksime targa südame!“

(Psalm 89, 12)

Õigeusukirik on oma algusest teeniv Kirik, mille tegelik rikkus ei ilmne välises säras ja hiilguses, vaid tema õpetust järgivates teenijates.

Skeemaiguumenja Varvara lahkumine meie keskelt on kurvastavaks kaotuseks mitte ainult Pühtitsa kloostrile, vaid meile kõigile.

Järgides kristliku maailma üht peamist põhimõtet — kanda hoolt nõrkade eest ja pidades meeles sõnu: „Õndsam on anda, kui võtta“, õpetas Ema Varvara meid oma isiku kaudu sügavamalt mõistma ülemat käsku.

Me teame ajaloost palju selliseid inimesi, kes ei kao koos talle antud ajaga, vaid kes elavad oma tegevuse ja elutöö kaudu edasi.

Nii oma tööga palverändurite, Kloostri kui kogu Eestimaa heaks, aga ka kogu oma eluga on Ema Varvara meile näidanud, et meie igaühe elu on kordumatu võimalus kõigiks heaks ja ilusaks, olles samaaegselt ettevalmistamise aeg igavese ning tõelise elu jaoks.

Me jääme Ema Varvarat mäletama kui inimest, kes väärika tasakaalukusega ja oma isikliku töö ning tegevuse kaudu õpetas ja suunas kirikurahvast argiaskelduste juurest ligimese teenimise, elu igikestvate väärtuste otsimise ja hoidmise juurde.

Jagame koos Teiega kaotust, langetame leinas pea kauaaegse Pühtitsa Kloostri eestseisja skeemai-guumenja Varvara mälestuseks ja kordame Usutunnistuse sõnu. „Mina usun ihu ülestõusmist ja igavest elu“.

Tallinnas,
10.02.2011

Marko Pomerants,
siseminister

Siim Kiisler,
regionaalminister

Austatud Pühtitsa Jumalaema Uinimise stavropigiaalse nunnakloostri elanikud

Koguja raamatus on öeldud: „Igale asjale on määratud aeg, ja aeg on igal tegevusel taeva all...“ Koguja kirjutab samuti, et aeg antud sündida ja aeg antud surra, aeg antud naerda ja aeg antud nutta.

Nagu me teame, ei küsi aeg inimeste soovidest, ja inimene ei saa võtta endale eluks nii palju aega, kui ta tahab — ta võib kasutada üksnes seda aega, mis talle on antud.

Mõeldes täna ja edaspidi Pühtitsa kloostri skeemaiguumenja Varvarast, ei mõtle me temast mitte üksnes kui inimesest, kelle nimi oli tuntud kaugel üle Eesti piiride.

Meile jääb Emake Varvara meelde kui inimene, kelle elutöö ja mõte seisnes selles, et näidata meile lihtsalt, kuid veenvalt, et kui armastada oma ligimest ja teda teenida, siis sel kombel saab kõige paremini ilmutada armastust Looja vastu ja Teda teenida.

Emake Varvara õpetas inimesi kuulama ja kuulda võtma oma südame häält, mis juhib eemale pisiaskelduste juurest elu põhiväärtuste juurde, kutsub mõistmise, andestamise ja armastuse teele.

Me jagame teiega kaotusvalu ning langetame kurbusega pea Emakese Varvara mälestuseks.

Tallinn,
10.02.2011

Eesti Vabariigi riigisekretäri
ja kõikide ministeeriumide
kantslerite nimel

Tarmo Türkson,
siseministeeriumi kantsler

MOSKVA PATRIARHAAT
VENE ÕIGEUSU KIRIKU
PÜHA SINOD
KIRIKU VÄLISSUHETE OSAKOND

Tema auväärsusele
nunn FILARETALE (Kalatšova),
Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse
nunnakloostri eeseisja kohusetäitjale,
kloostri vaimulikkonnale ja õdedele

Kallis emake Filareta,
kõrgesti austatud isad ning armsad õed Kristuses!

Avaldan teile kogu südamest sügavat kaastunnet seoses Pühtitsa Jumalaema Uinumise kauaaegse eesseisja, skeemaiguumenja Varvara (Trofimova) surmaga.

Üle neljakümne aasta kandis ta oma õlul kloostri juhtimise rasket risti, andes elavat eeskuju apostli käsusõna: Kandke üksteise koormaid, nõnda te täidate Kristuse seadust (Ga 6, 2) elluviimisel. Tema palvete, kannatlikkuse, tarkuse ja usuvägilaskliku töö läbi on Pühtitsa klooster omandanud oma praeguse kauni ilme ning saanud õigeuskliku Eesti-maa pärliks, mis igal aastal meelitab oma müüride vahele hulgaliselt palverändureid. Kuid kõige olulisem, mille Emake meile Issanda juurde lahkudes jättis, on need kümned hingepäästjad, kellele ta juhatas teed Taevariiki, andes neile maise rännaku ajal üle oma tõeliselt väärtusliku kogemuse elust Kristuses.

Issand kutsus oma igavestesse elupaikadesse väsimatu töötegija, kelle tänulik meenutamine ei vaibu ei Pühtitsa pühas kloostris ega ka kogu Eestimaal. Te lahkute kurvastusega oma kallist emast ja õpetajast, kuid valgustagu teie kurbust hea lootus sellele, et nüüdsest seisab ta Jumala aujärje ees väsimatu eestkostjana oma armastatud laste eest Kristuses ning püha õigeusu saatuse eest Eestimaal.

Igavene mälestus talle! Kutsun teie peale Jumala õnnistust,

Illarion,
Moskva Patriarhaadi
Kiriku Välissuhete Osakonna esimees,
Volokolami metropoliit

OT:ECONOM MINSKAYA EPARHIYA НОМЕР ТЕЛЕФОНА:+375172034495 ФЕВ. 08 2011 14:11 СТР1

Московский Патриархат
БЕЛОРУССКАЯ ПРАВОСЛАВНАЯ ЦЕРКОВЬ
Белорусский Экзархат

Маскоўскі Патрыярхат
БЕЛАРУСКАЯ ПРАВАСЛАЎНАЯ ЦАРКВА
Беларускі Экзархат

08.02.2011 г., Минск.

Ея Преподобию,
Монахине Филарете,
И.о. Настоятельницы Пюхтицкого
Свято-Успенского ставропигиального женского монастыря

Ваше Преподобие, матушка Филарета,
дорогие о Господе сестры!

От лица священноначалия, клира и паствы Белой Руси приношу всем вам искренние соболезнования в связи с кончиной досточтимой игумении Варвары, молитвенницы о нас, вашей милостивой матери, блаженной и мудрой старицы.

Уход дорогого человека скорбно воспринимается его ближними, уму человеческому трудно смириться со смертью. Но христиане имеют благодатное утешение от Господа, Который «...не есть Бог мертвых, но живых, ибо у Него все живы» (Лук.20:38).

Будем молитвенно надеяться, что между духовно близкими людьми никогда не прервутся нити любви, ибо «любовь никогда не перестает» (1Кор.13:8). Будем твердо уповать, что радость общения дорогих людей не прекратится ни в сей жизни, ни в жизни будущего века.

Возлюбленные сестры! Вы – духовные чада почившей Матушки, которая своими советами, примером и трудами научила нас вере и благочестию. Лучшей памятью о ней будут ваши благие дела, совершаемые с верою во всеобщее воскресение, по слову Господню: «Поминайте наставников ваших, которые проповедывали вам слово Божие, и, взирая на кончину их жизни, подражайте вере их» (Евр.13:7).

Да упокоит всемилостивый Господь игумению Варвару в Царствии Своем, идеже вси святии упокоеваются.

Вечная ей память!

С благословением

+ Филарет

Митрополит Минский и Слуцкий.

Moskva Patriarhaat
Valgevene Õigeusu Kirik
Valgevene Eksarhaat
08.02.2011
Minsk

Tema auväärsusele,
nunn Filaretale,
Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse
nunnakloostri eesseisja kohusetäitjale!

Teie auväärsus, emake Filareta,
kallid õed Issandas!

Valge Vene vaimulike ülemuste, kleeruse ja kirikukarja nimel avaldan teile kõikidele siirast kaastunnet kõrgesti austatud iguumenja Varvara, meie eest palvetaja, teie armuliku ema ning õndsa ja targa staaritsa surma puhul.

Kalli inimese lahkumine kutsub esile tema lähedaste kurbuse, inimmõistusel on raske leppida surmaga. Kuid kristlased saavad armukülllast lohutust Issandalt, kes ei ole surnute, vaid elavate Jumal, sest kõik elavad Temale (Lk 20, 38).

Loodame palveliselt, et lähedaste inimeste vahel ei katke iial armastuse sidemed, sest armastus ei hääbu kunagi (1Ko 13, 8). Paneme oma lootuse kindlalt sellele, et kallite inimeste rõõm suhtlemisest ei lakka ei selles ega ka tulevase aja elus.

Armastatud õed! Teie olete lahkunud Emakese vaimulikud lapsed — Emakese, kes oma nõuannete, eeskuju ja tööga õpetas teile usku ning jumalakartust. Parimaks mälestuseks temast saavad olema teie head teod, mida te teete usuga üleüldisesse ülestõusmisesse, nõnda nagu Issand on öelnud: Pidage meeles oma juhatajaid, kes teile on rääkinud Jumala sõna; pidades silmas nende elukäigu lõppu, võtke eeskujuks nende usk (He 13, 7).

Lasku Kõigearmulisem Issand iguumenja Varvaral puhata oma Kuningriigis, kus kõik pühad on hingamist leidnud.

Igavene mälestus talle!

Õnnistusega
Filaret,
Minski ja Slutski metropoliit

✣ STEFANUS
Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku
metropoliit

✣ STEPHANOS
Metropolitan of the
Orthodox Church of Estonia

Pühtitsa Jumalaema Uinumise
Stavropigiaalne Naisklooster
Kuremäe, 41201 Illuka vald
Ida-Virumaa

8.02.2011, nr. 16

Aulised isad, emad ja õed Kristuses!

Saime kuulda, et Jumal on kutsunud enda juurde Pühtitsa Jumalaema uinumise kloostri ülema iguumenja Varvara. Avaldan seetõttu südamest kaastunnet kogu teie kloostrirahvale. Ema Varvaara oli suur vaimulik isiksus ja tema lahkumine on suur kaotus kõigile Eestis elavatele õigeusklikele. Teame kõik, kui olulise panuse andis ta kloostrielu kestmise heaks Eestis ja seda ka väga rasketel aegadel.

Lasku Issand tema hinge rahus puhata!

Vennalike tervitustega,

† Stefanus, metropoliit

+ Stefanus,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

Wismari 32
10136 Tallinn
Tel/faks 653 2200
stefanus@eoc.ee

32 Wismari Street
10136 Tallinn, Estonia
Phone/fax +372 653 2200
stefanus@eoc.ee

ASTANA JA KASAHSTANI METROPOLIIT
09.02.2011

Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse nunnakloostri eeseisja kohusetäitjale nunn Filaretale

Teie Jumala-armastaja, emake Filareta!

Sügava kurbusega võtsin vastu teate Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostri eesseisja, skeemaiguumenja Varvara surmast. Avaldan kaastunnet kloostri elanikele.

Uskliku südame jaoks kõlavad kõikides eluolukordades lohutuse ja toetusena apostel Pauluse sõnad: *Sest kui me elame, siis elame Issandale, ja kui me sureme, siis sureme Issandale. Kas me nüüd elame või sureme — me oleme Issanda päralt* (Ro 14, 8).

Üle neljakümne aasta tegi kõigeausam Emake Varvara usuvägilaslikku tööd Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostri vaimulikul korraldamisel. Tema targal juhtimisel ning Jumala kõikekinnitava armu toel said kaunistatud kloostri pühakojad, taassündisid ja tugevnesid nunnaelupidamise, vaimuliku valgustuse ja heategevusliku teenimise traditsioonid. Kristuse Kiriku tagakiusamise aastatel jäi meie maal alles vaid 18 kloostrit, ning Pühtitsa klooster oli üks neist munkluse kantsidest kesk sõjaka ateismi mässavat merd. Palju õigeusklikke inimesi tuli erinevatest linnadest ja asulatest, et külastada seda armuküllast paika ning puutuda suure pühaduse — Kõigepühama Jumalasünnitaja Uinumise imettegeva ikooni külge. Iguumenja Varvara käe all sai Pühtitsa klooster õigeuskliku Venemaa eredaks sümboliks. Tema müüride vahel valitses siira armastuse vaim ning eriline kõlbeline atmosfäär, milles inimesed leiavad rahu maailma askeldustest, ravivad oma hinge ning täidavad selle palava palvega.

Vene Õigeusu Kiriku ülemhingekarjased, vaimulikkond ja ilmalikud inimesed tundsid hästi ja armastasid Emakest eesseisjat. Õigeusklikud mäletavad tema sügavat südamlikku palvet, harrast laulmist ja lugemist jumalateenistustel, tema vastutulelikku suhtlemist ja elu lihtsust ning neid mitmekülgseid andeid, millega Jumal teda õnnistanud oli.

Noorpõlvest alates on mällu talletunud iga sõit Jumalast hoitud Pühtitsa kloostrisse ning ma meenutan tänuliku südamega oma kohtumisi kalli Emakese Varvaraga, head suhtlemist, hingele kasulikke vestlusi ja ühiseid palveid.

Andsin korralduse, et kõikides Kasahstani pühakodades ja kloostrites kirjutataks kalli Emakese Varvara nimi üles igaveseks meenutamiseks ning et tema mälestuseks peetaks hingepalveteenistusi.

Jagades siiralt kloostriõdede kurbust, väljendan kaastunnet ning palvetan Jumala aujärje ees, et armuline Issand laseks puhata äsjalahkunud Emakese Varvara hinge seal, „kus ei ole haigus, ei kurbust ega õhkamist, vaid kus üks lõpmata elu on“.

Kõigeheldem Issand kaalugu oma armuliku kohtuga oma ustava ümmardaja skeemaiguumenja Varvara elu ja tegusid, ent meie mälestus temast olgu täidetud siira palvega selle eest, et tema hing ühineks taevastest kodades teiste õiglaste hingedega.

Igavene ja õnnis mälestus äsjalahkunud skeemaiguumenja Varvarale.

KASAHSTANI VABARIIGI METROPOLIIDIRINGKONNA PEA,
Aleksander,
ASTANA JA KASAHSTANI METROPOLIIT

Vene Õigeusu Kirik
Püha Sinod

VENE ÕIGEUSU KIRIKU KIRJASTUSNÕUKOGU

Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse nunnakloostri
eesseisja kohusetäitjale
nunn Filaretale

Teie Jumala-armastaja!

Saanud teada Pühtitsa kloostri eesseisja, skeemaiguumenja Varvara surmast, väljendan oma siirast kurbust ja avaldan kaastunnet kloostrielanikele, lahkunu omastele ja lähedastele, kõikidele neile, keda on tabanud see korvamatu kaotus kalli Emakese surma tõttu.

Oma paljude sündmuste ja saavutustega täidetud elu jooksul töötas Emake Varvara väsimatult kloostrielu korraldamisel. Kuid ta ei kaunistanud ja taastanud mitte üksnes hooneid, vaid ka tuhandete kloostrisse saabunud ja temaga kokku puutunud palverändurite hingi. Ta oli eredate annete ja siiraste veendumustega inimene, kes oli näide palavast usust ja tegevast armastusest Jumala, inimeste ja meie rahva iidsete traditsioonide vastu. Jumala kingitud talendi kaasabil andis ta kui kloostrielukorraldaja veendunult tunnistust oma truuksjäämisest kõrgetele kristlikele ideaalidele ja vaimulik-kõlbelistele väärtustele.

Palvetan elu Valitseja, meie Issanda Jeesuse Kristuse poole, et Ta laseks puhata äsjalahkunud Jumala ümmardaja Varvara hinge taevastes kodades, „kus ei ole haigus, ei kurbust ega õhkamist, vaid kus üks lõpmata elu on“.

Igavene mälestus talle.

Kliment,
KALUUGA JA BOROVSKI METROPOLIIT,
VENE ÕIGEUSU KIRIKU
KIRJASTUSNÕUKOGU ESIMEES

Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirik

Teie kõrgestipühitsetu,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit
Kornelius

Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalne
nunnaklooster

Austusväärseim
Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse
nunnakloostri eeseisja kohusetäitja
nunn Filareta

Võtke vastu meie kaastundeavaldused Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse nunnakloostri eesseisja, üliaustatud skeemaiguumenja Varvara surma puhul.

Jagame sügavat kurbust, mis on tabanud Pühtitsa nunnakloostrit, kogu Õigeusu Kirikut ja neid usklikke, kelle jaoks iguumenja Varvara oli vaimulik õpetaja, tõelise usu õhutaja ning tegeva kristliku armastuse ning ligimese vastu ilmutatava ammendamatu hoolitsuse kehastus.

Skeemaiguumenja Varvara lahkumine elust puudutas igaühe südant, kel oli õnn kas või kordki elus Emakesega kohtuda.

Tema siiras heasüdamlikkus koos elurõõmsa ja tõeliselt emaliku alandlikkusega jäävad meiega alatiseks. Ta kinkis meile heldelt tõelist ning kadumatut pühitsust ja õnnistust.

Helge mälestus meie armastatud auväärsest skeemaiguumenja Varvarast jääb igaveseks meie südametesse.

Palveliselt:
Armeenia Apostliku Kiriku
Eesti Püha Gregoriuse Kogudus,

Eesti Armeenia Kogukond

TALLINNA LINNAPEA

Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostri elanikele!

Võtke vastu minu, Tallinna linnavalitsuse ja kõikide tallinlaste kõige siiramad kaastundeavaldused seoses teie kloostri iguumenja Varvara surmaga. Tema teenimise aastakümnete jooksul sündis Pühtitsa uuesti mitte ainult õigeusklike inimeste poolt austatud kloostrina, vaid ka ajaloolise vaatamisväärsusena, vaimuliku keskusena, mis kannab maailma headust ja õiglust.

Mul oli juhust korduvalt kohtuda iguumenja Varvaraga, ning ta on mulle alatiseks meelde jäänud kui suurepärane inimene, kes oli lõputult truu oma kõrgele kutsumusele, mis ühendas endas nii Jumala teenimist kui ka hoolitsust mitte üksnes tema hooleks usaldatud kloostri ja selle nunnad hea käekäigu eest, vaid inimeste eest üldse.

Edgar Savisaar,
Tallinna linnapea
08.02.2011

KOHTLA-JÄRVE LINNAVALITSUS

Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostri eesseisja iguumenja Varvara elust lahkumine tähendab korvamatut kaotust kogu õigeusule.

Kohtla-Järve elanike, linna omavalitsuse ning isiklikult enda poolt avaldan sügavat kaastunnet Pühtitsa kloostri elanikele ning kõikidele koguduseliikmetele meie kõigi poolt sügavalt austatud Emakese Varvara surma puhul.

Tema tegevus oli mitmekülgne ja viljakas. Me oleme uhked selle üle, et Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnakloostri eesseisja ja Kohtla-Järve linna aukodaniku iguumenja Varvara hea mõju laienes ka meie linnale ning selle elanikele, kuna igaüks, kes külastas Pühtitsa kloostrit, leidis seal vaimulikku toetust ning lohutust.

Meie linna külastavate välisdelegatsioonide vastuvõtuprogrammi on alati kuulunud ka selle suurima ja tuntuima nunnakloostri külastus ning alati osutati seal külalistele kõige soojemat külalislahkust ning erilist tähelepanu.

Emakese Varvara autoriteet on tohutu. Pikkade eluaastate jooksul Pühtitsa kloostris teenis ta oma emaliku soojuse ning lahke suhtumisega igaühesse, kes tema poole pöördus, ära koguduseliikmete armastuse ja austuse.

Sel raskel tunnil tunneme koos teiega kurbust suurepärase, hea ja osavõtliku inimese lahkumise üle siit elust.

Jevgeni Solovjov,
Kohtla-Järve linnapea

Kõigeausam emake Filareta
ning Pühtitsa Jumalaema Uinumise kloostri õed!

Palun teid vastu võtta minu siiras kaastunne seoses eesseisja, skeemaiguumenja Varvara surmaga. Äsjalahkunud Emake Varvara ilmutas meile tõelist eeskuju Jumala ning inimeste teenimisel. Tänu tema tööle ei taastatud mitte üksnes kloostrihooneid, vaid ka tema hooleks usaldatud kloostriõdede ning püha kloostrit külastanud ilmalike inimeste hingi. Lasku Issand puhata äsjalahkunud skeemaiguumenja Varvara hinge õiglaste asupaikades. Jumala õnnistus olgu teiega.

Pavel,
Rjazani ja Kassimovi ülempiiskop

Eesti, Ida-Virumaa,
Kuremäe sidejaoskond,
Pühtitsa Jumalaema Uinumise nunnaklooster,
nunn Filaretale

Teie kõrgeausus, meie kallis emake nunn Filareta!

Avaldan südamlikku kaastunnet Teile ja kõikidele õdedele seoses Emakese skeemaiguumenja Varvara surmaga. Emake skeemaiguumenja on jätnud maha maise ilma, tema õilis hing on suundunud taevastesse elupaikadesse. Issand tegi äsjalahkunud skeemaiguumenja Varvarale raskel ajal ülesandeks asuda juhtima Pühtitsa kloostrit ning hoida seda targalt alal kuni õigeusu kauaoodatud õitsenguni, ning tema teod ja vägitööd jäävad alatiseks Kiriku ajaloo mälestusväärseks leheküljeks. Maises elus me enam ei kohtu, ent vaimus omandatud ühtsuse jaoks ei ole olemas tõkkeid, sest Jumala armastusest, mis on Kristuses Jeesuses, meie Issandas, ei suuda meid tõeliselt lahutada, nagu ütleb apostel, ei surm ega elu, ei praegused ega tulevased. Issand õnnistas Emakest paljude vaimulike annetega, mille hulgas oli ka vankumatu ustavus iguumenjakutsumusele ning nunnaeluteele, nagu ka sügav ja siiras usk. Palvetame, et äsjalahkunud Emakese skeemaiguumenja Varvara hing leiaks rahu ühes puhkama läinud õigete hingedega. Igavene mälestus talle!

Siira armastusega Kristuses,
arhimandriit Kornili (Sinjajev),
Samaara linnas

VALGEVENE ÕIGEUSU KIRIK
MOSKVA PATRIARHAAT

GRODNO JUMALASÜNNITAJA SÜNDIMISE STAVROPIGIAALNE NUNNAKLOOSTER

Kõigeausam emake Filareta,
Pühtitsa kloostri Jumala-armastajad õed!

Üheksa päeva lahutab meid sellest hetkest, mil terav, valus nool tungis paljude ja paljude inimeste südamesse, kes olid teada saanud kõigeausama ja paljude poolt armastatud Emakese, skeemaiguumenja Varvara surmast. Tundub, et selle kurva teate saamisel paiskus midagi segi igaühes, kes oli teda isiklikult tundnud, kel olid hinge taga temaga suhtlemise rõõmurohked tunnid või minutid.

Suudeldes viimast korda äsjalahkunut, ei palunud me temalt kahtlemata mitte üksnes andestust, vaid ka palveid Jumala aujärje ees, kuhu on juba siirdunud tema hing. Neil päevil, mil püha Pühtitsa jättis hüvasti unustamatu Emakesega, tulime kokku tema kirstu juurde, et täita oma südame tahet, mis meilt seda nõudis. Nõudis aga sellepärast, et Emake ise oli andnud inimestele oma südame. Ja mitte mingid kõrgelennulised ja ilukõnelised sõnad ei saa olla ülemad sellest vaikivast, rahulikust palvetamisest kirstu juures ning palvest andestada ja õnnistada, mis lähtus sadade inimeste südamest, kes nägid kirstus oma Vaimulikku Õpetajat, armastavat Ema, oma Kaitseinglit ja Ülevenemaalist Iguumenjat.

Unustamatu Emake skeemaiguumenja Varvara mahutas oma südamesse kõik, kes seda soovisid, ning kellelgi ei olnud tema südames kitsas. Kuid ilmselt oli meid, kes me soovisime mahtuda iguumenjasüdamesse, nõnda palju, et see seiskus... Tema süda valutas ja kurvastas iga Pühtitsa õe, iga inimese kui Jumala kuju pärast; tema süda kannatas, kui tuli ette mingeid raskusi või mittemõistmisi nunnaelupidajate hulgas.

Võtnud vastu poollagunenud vaese kloostri valitsemise, jättis ta teile surres tugeva, kindla, taassündinud ning fööniksina tuhast tõusnud kuulsa Pühtitsa kloostri, mille arvamuse ja traditsioonidega arvestatakse praegu kõikides Venemaa kloostrites.

Emakese Varvara iguumenjateenimise aastad tõid täiel määral ilmsiks tema Issandalt saadus anded — tarkuse, vaimuliku kindlameelsuse, sügavaima alandlikkuse, kannatlikkuse ning tõelise iguumenjaväärikuse ja -autoriteedi.

Olles saatnud meie Emakese igavikku, usume, et ta saab olema seal, kus pole ei viletsust, haigust ega kurbust nende jaoks, kes Issandat armastasid ning Teda kogu oma elu ustavalt teenisid.

Emakese skeemaiguumenja Varvara surm on korvamatu kaotus mitte üksnes teie, Pühtitsa õdede, vaid ka kõikide munkluses olijate jaoks. EMAKE oli suurim, epohhiloov, ajalooline Isiksus, armastuse Rahn, siira usu, alandlikkuse, võlu ja palvega Inimene...

Praegusel üheksandal päeval, mil Emake, olles külastanud paradiisipaiku, tuleb taas Issanda juurde Teda kummardama, väljendame meie talle kõige salajasemaid, südamlikemaid tundeid, sügavaimat kaotusvalu ning piiritut armastust. Ja usume siiralt, et maa peal peatunud iguumenjasüda elab edasi Igavikus, ning meile kõigile, kes me oma kallist Emakest armastame, leidub seal kohake...

Siiralt,
iguumenja Gavriila,
Grodno Jumalasünnitaja Sündimise stavropigiaalse nunnakloostri eesseisja
16.02.2011

Moskva Patriarhaat
Sankt-Peterburi Joanni stavropigiaalne nunnaklooster

TEIE AUVÄÄRSUS,
KÕRGESTI AUSTATUD EMAKE FILARETA
JA KALLID KLOOSTRIÕED!

Võtke vastu Joanni stavropigiaalse nunnakloostri elanike siiras kaastunne teie kloostri eesseisja, meie kõigi poolt tuliselt armastatud skeemaiguumenja Varvara surma puhul.

Oma noorest põlvest alates armastas Emake Issandat ning pühendas kogu oma elu Jumala ning Tema Püha Kiriku teenimisele. Elu jooksul tuli tal palju näha ja üle elada. Ta elas üle Kiriku tagakiusamise raske aja, ent nägi ka vaimuliku elu taassünni aega oma maisel Isamaal.

Kui palju tuli tal läbi elada pühakodasid korda tehes, korrakohaseid jumalateenistusi ja kloostrielu käima pannes, kirikudistsipliini tugevdades, ehitustöödega tegeldes ning eeskujulikku põllumajanduslikku tootmist edendades, ning samal ajal välismaises Eestis vene õigeusu traditsioonide eest seistes. Seda, kui palju kulus selleks kõigeks jõudu, teab Issand üksi.

Emakese Varvara iguumenjaks olemise aastatel sai Pühtitsa kloostrist Vene Õigeusu Kiriku vaimuliku hariduse musterkuju ning näide tõeliselt õigeusklike kloostritraditsioonide säilitamisest; paljud kloostri kuuletujad said hiljem eesseisjateks ning on Emakesele tänulikud, et võisid läbi teha selles kõrgema vaimuliku kooli ning saada tema targal juhatusel esimesed oskused selle kunstide kunsti — munkluse tundmaõppimisel.

Palvetame elu ja surma Valitseja, meie Issanda Jeesuse Kristuse poole, et ta laseks oma ustaval tütrel puhata taevastes kodades, kus ei ole haigus, ei kurbust ega õhkamist, vaid kus üks lõpmata elu on.

Igavene mälestus äsjalahkunud skeemaiguumenja Varvarale.

Armastusega Issandas,
Teie iguumenja Serafima õdedega

08.02.2011

VENE FÖDERATSIOONI PEAKONSULAAT NARVAS,
EESTI VABARIIK
8.02.2011

Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse
nunnakloostri eesseisja kohusetäitjale
nunn Filaretale

Teie auväärsus,

Suure valuga võtsime vastu teate Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse nunnakloostri auväärse eesseisja, skeemaiguumenja Varvara surmast. Raske on uskuda, et katkes selle helge inimese elu.

Kogu oma elutee vältel kuulutas ta armastust Jumala ja ligimese vastu, püüdes ümbritseda arvukad kloostrit külastavad palverändurid ohverdava kristliku armastusega. Tema juhatuse all oli klooster jätkuvalt see õigeusu saareke, kus igaüks võis leida toetust ja lohutust. Tema panus vene õigeusu kultuuri säilitamisse ja arendamisse on hindamatu.

Me kurvastame sügavalt selle korvamatu kaotuse üle ning avaldame kaastunnet Teile ja kõigile tema lähedastele.

Austusega,
konsul-nõunik V. Ivanov

Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse nunnakloostri eesseisja kohusetäitjale nunn Filaretale

Kõrgesti austatud emake Filareta!

Võtke vastu sügavaim kaastunne, toetus- ja lohutussõnad seoses Pühtitsa kloostri eesseisja, skeemaiguumenja Varvara surmaga.

Tema teenimisaastatel langes kloostrile osaks taassünd, see sai uuesti kõikide õigeusklike poolt austatud paigaks, vaimulikuks keskuseks, mis külvas enda ümber headust ja õiglust.

Kogu oma jõu suunas Emake Varvara noore põlvkonna kasvatamisele ning valgustamisele, perekonna, emaduse ja lapsepõlve kaitsele, puudustkannatajate abistamisele.

Helge mälestus skeemaiguumenja Varvarast jääb alatiseks meie südamesse.

V. Nazarov,
AS „Rosagrolizing“ peadirektor

Järelsõna

Ette on pööratud selle raamatu viimane lehekülg ning võimalik, et alles nüüd, kui meenutuste mosaiigikildudest on laotud Pühtitsa suure iguumenja kuju, anname endale aru, et oleme vaid õige vähe liginenud selle inimese isiksuse mastaabi mõistmisele — inimese, kellega me elasime ühel ajal ja kelle oleme juba kaotanud. Kaotusvalu pole põrmugi vaibunud, see on vaid taandunud südame salasoppidesse ning annab endast vahel tunda ilma igasuguse välise põhjuseta...

Emakese Varvara kõikide teenimiste hulgas oli alati esimene ja peamine Jumalaema teenimine, kelle kuuletujana hakkas ta ennast tundma juba noorusaastatel ja kellele tõi oma lõputu armastuse ja suure töö kõik iguumenjaksolemise nelikümmend kolm rasket aastat.

Seda raamatut koostades elasime loomulikult ikka ja jälle läbi meile lähedase inimese kaotusvalu — Ema kaotusvalu, kelle kohalolu üksi andis meie elule rahu ja kindluse. Olles palvetaja kloostriõdede eest, paljude inimeste eest, keda ta tundis ja armastas, kõikide kindlalt õigeusus seisvate või alles selle juurde teed otsivate inimeste eest, ei jäta Emake meid ka pärast oma õndsat elulõppu oma palvete ja armastuseta.

See raamat on tagasihoidlik pärg kallile Emakesele Varvarale meie mäletamise, armastuse ja tänulikkuse märgiks...

IGUUMENJA PÜHAST KUULEKUSEST
Vaimulikkonna, iguumenjate, kloostriõdede
ja ilmalike inimeste mälestused
skeemaiguumenja Varvara (Trofimova) elust ja töödest

Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalse nunnakloostri väljaanne

Väljaandega töötasid:

Iguumenja Filareta (Kalatšova),
Koostaja, projekti koordinaator,
I osa teksti autor

Veera Timkina,
koostaja, toimetaja,
dokumenditekstide trükiks ettevalmistaja

Vladimir Anšon,
maketi koostaja,
kunstnik-kujundaja,
fotode trükiks ettevalmistaja

Riina Schutting,
tõlkija

Nunn Alipia (Viires),
toimetaja

Väljaandes on kasutatud Pühtitsa kloostri arhiivi fotosid

ISBN 978-9949-9357-8-9
© Pühtitsa Jumalaema Uinumise stavropigiaalne nunnaklooster, 2014